

Καλύπτοντας σταθερά
την απόσταση.
Πώς η Ελλάδα θα
συνεχίσει να κερδίζει
την εμπιστοσύνη
των επενδυτών;

EY Attractiveness Survey

Ελλάδα

Οκτώβριος 2023

The better the question.
The better the answer.
The better the world works.

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα	3
Σύνοψη	6
1 Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Ευρώπη	10
2 Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	24
3 Η εικόνα των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα	60
4 Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την Ελλάδα	72
5 Συμπεράσματα και προτάσεις	110
Ταυτότητα της έρευνας	126
Μεθοδολογία	130
Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness	131

Εισαγωγικό σημείωμα

Γεώργιος Παπαδημητρίου

Διευθύνων Σύμβουλος
ΕΥ Ελλάδος

Η ετήσια έρευνα της EY, Attractiveness Survey Greece, που βρίσκεται ήδη στον πέμπτο χρόνο από την πρώτη έκδοσή της, έχει καταστεί σημείο αναφοράς για την παρακολούθηση της ελκυστικότητας της χώρας μας ως επενδυτικού προορισμού, αλλά και των τάσεων στην Ευρώπη και τον κόσμο, που καθορίζουν τις επενδυτικές αποφάσεις των επιχειρήσεων.

Για μια ακόμη χρονιά, η έρευνά μας επιβεβαιώνει ότι οι επιδόσεις της Ελλάδας βελτιώνονται, και η χώρα μας βρίσκεται σταδιακά τη θέση που της αναλογεί στον παγκόσμιο επενδυτικό χάρτη. Ο αριθμός των επενδυτικών έργων, όπως και η πρόθεση για περαιτέρω επενδύσεις αυξάνεται, η ποιοτική τους σύνθεση βελτιώνεται, ενώ το επίπεδο της αισιοδοξίας των επενδυτών για ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας κατά τα επόμενα τρία χρόνια είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη.

Η έρευνα αναδεικνύει τους τομείς όπου η χώρα μας συγκεντρώνει συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά και τομείς όπου φαίνεται να υστερεί και εξακολουθούν να απαιτούνται σημαντικές παρεμβάσεις.

Σε μια περίοδο μεγάλων οικονομικών και γεωπολιτικών αλλαγών, οι επιχειρήσεις επανεξετάζουν τις στρατηγικές τους και τα κριτήρια που καθορίζουν τον προορισμό

των επενδύσεών τους. Προκειμένου να διατηρήσει και να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της, η χώρα μας οφείλει να παρακολουθεί στενά τις αλλαγές και τις τάσεις αυτές και να προσαρμόζει ανάλογα τη στρατηγική και τις προτεραιότητές της. Πριν μερικά χρόνια, η μάχη για την προσέλκυση των επενδύσεων δινόταν, κυρίως, στο πεδίο της φορολογίας και του εργατικού κόστους. Σήμερα, βασικά κριτήρια για τις επενδυτικές αποφάσεις είναι η διάχυση των νέων τεχνολογιών, οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού και οι πολιτικές μιας χώρας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή.

Τα ευρήματα της έρευνάς μας δεν αφήνουν περιθώρια για αμφιβολίες. Οι επιδόσεις της Ελλάδας έχουν βελτιωθεί εντυπωσιακά, ωστόσο, σε ένα περιβάλλον όπου μικρές και μεγάλες ανταγωνίστριες χώρες αγωνίζονται με την ίδια ένταση για την προσέλκυση επενδύσεων, δεν υπάρχουν περιθώρια εφησυχασμού. Οφείλουμε όλοι να περιφρουρήσουμε τις κατακτήσεις των τελευταίων ετών, να προβάλουμε συστηματικά τα ισχυρά μας χαρτιά και, κυρίως, να συνεχίσουμε με μεγαλύτερη ένταση τις παρεμβάσεις στους τομείς όπου ακόμη υστερούμε.

Για να καλυφθεί το επενδυτικό κενό που δημιουργήθηκε την τελευταία εικοσαετία θα απαιτηθεί χρόνος, προσήλωση στον στόχο και επιμονή στις μεταρρυθμίσεις.

Κυριάκος Μητσοτάκης
Πρωθυπουργός

Μετά από τρεις χρονιές ρεκόρ για τις επενδύσεις στη χώρα μας, ποιοι είναι οι επόμενοι στόχοι που θα πρέπει να κατακτήσει η Ελλάδα;

Σε ένα διεθνές περιβάλλον αλληπάλληλων γεωπολιτικών και οικονομικών προκλήσεων, η ελληνική οικονομία κατόρθωσε, τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο να φανεί ανθεκτική, αλλά και να καταγράψει σημαντικές επιτυχίες. Σημείωσε έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωζώνη. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις έφτασαν σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, εκτεινόμενες μάλιστα και πέρα από τους παραδοσιακούς για τη χώρα μας κλάδους. Ενώ με την ανάκτηση της Επενδυτικής Βαθμίδας ύστερα από 14 χρόνια, η Ελλάδα εκπλήρωσε μία ζωτικής σημασίας εθνική επιδίωξη.

Για να διατηρήσουμε και να βελτιώσουμε αυτήν τη θετική πορεία, καλούμαστε να πετύχουμε νέους, φιλόδοξους στόχους: Επιτάχυνση της απονομής της Δικαιοσύνης με προσέγγιση του ευρωπαϊκού μέσου

χρόνου στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων. Εντατική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, που σημαίνει περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη. Επένδυση στην κλιματική προσαρμογή και στον περιορισμό των συνεπειών από φυσικές καταστροφές. Ανασυγκρότηση του κράτους προς όφελος των πολιτών. Προώθηση της πράσινης μετάβασης για φθηνότερη και οικολογική ενέργεια. Και, τέλος, γενίκευση της ψηφιακής μετάβασης σε όλες τις διαδικασίες της Διοίκησης.

Η σημασία των παραπάνω δεν περιορίζεται μόνο στην προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων. Πρόκειται για μεταρρυθμίσεις που θεμελιώνουν μια ισχυρή και μακροπρόθεσμα βιώσιμη Ελλάδα. Μία χώρα που εμπνέει εμπιστοσύνη και ασφάλεια, αντικρύζοντας με τόλμη και αισιοδοξία το αύριο.

Σύνοψη

Για δεύτερη συνεχή χρονιά, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ευρώπη ανακάμπουν με αναιμικούς ρυθμούς, μετά τη μείωσή τους κατά 13% με την εκδήλωση της πανδημίας το 2020. Ο αριθμός των ΑΞΕ στην Ευρώπη αυξήθηκε κατά 5% το 2021 και μόλις 1% το 2022.

Καλύτερη επίδοση της Ελλάδος στις ΑΞΕ από την αρχή της έρευνας

Σε αυτό το δύσκολο περιβάλλον, και παρά τις ευρύτερες αντίξοες οικονομικές συνθήκες, βάσει των στοιχείων του EY European Investment Monitor, το 2022 πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα 47 ΑΞΕ, αυξημένες κατά 57% έναντι του 2021.

Αύξηση κατά
57%
των ΑΞΕ στην Ελλάδα

Ένας από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης που καταγράφηκε στην Ευρώπη τη χρονιά αυτή.

Πρόκειται για την ισχυρότερη επίδοση της χώρας από το 2000, τη χρονιά που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά η έρευνα, που τοποθετεί την Ελλάδα στη 19^η θέση πανευρωπαϊκά για το 2022 και επιβεβαιώνει την ανοδική τάση των τελευταίων ετών.

Αθροιστικά, οι ΑΞΕ της τελευταίας τριετίας αντιπροσωπεύουν το

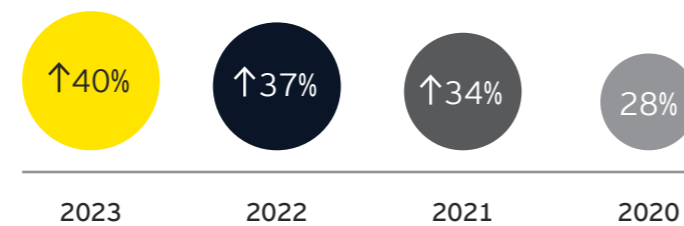
35% του συνόλου των επενδύσεων που κατέγραψε η έρευνα την περίοδο 2000-2022.

Ωστόσο, με τις επενδύσεις στην Ελλάδα να αντιπροσωπεύουν μόλις το 0,79% των συνολικών επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη, είναι σαφές ότι, για να κατακτήσει η Ελλάδα τη θέση που της αναλογεί στον χάρτη των ευρωπαϊκών επενδύσεων και να καλύψει το επενδυτικό κενό της τελευταίας εικοσαετίας, ο σημερινός ρυθμός αύξησης θα πρέπει να διατηρηθεί, και ακόμα και να ενταθεί, για πολλά χρόνια ακόμη.

Καταγράφεται, επίσης, μία συνεχιζόμενη βελτίωση της ποιοτικής σύνθεσης των επενδύσεων, με μεγαλύτερη διασπορά σε περισσότερες δραστηριότητες, και σημαντικό ποσοστό των επενδύσεων να κατευθύνεται σε δραστηριότητες έντασης γνώσης με σχετικά υψηλή προστιθέμενη αξία και κλάδους, όπως του λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, που μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας.

Συνεχίζει να αυξάνεται η διάθεση για επενδύσεις

Σύμφωνα με την έρευνα της EY, που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 3 και 26 Ιουλίου 2023, με τη συμμετοχή 250 στελεχών ξένων επιχειρήσεων από ολόκληρο τον κόσμο, δύο στις πέντε επιχειρήσεις (40%) σχεδιάζουν να επενδύσουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στη χώρα μας, στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται σταθερά τα τελευταία τρία χρόνια, από 28% το 2020, σε 34% το 2021 και 37% το 2022.

Όπως και για την υπόλοιπη Ευρώπη, οι σημαντικότεροι οικονομικοί κίνδυνοι που επηρέασαν περισσότερο τα επενδυτικά σχέδια για την Ελλάδα το 2023, σύμφωνα με την έρευνα, ήταν ο πληθωρισμός και ο αντίκτυπός του στην καταναλωτική δαπάνη (50%), καθώς και η αύξηση των επιτοκίων και η περιοριστική νομισματική πολιτική (43%).

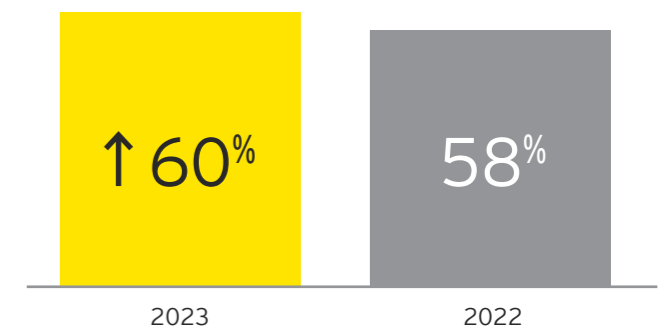
Σε ερώτηση προς τις επιχειρήσεις που έχουν ήδη παρουσία στη χώρα σχετικά με τους τομείς όπου αναμένουν να αυξήσουν το τρέχον επενδυτικό τους αποτύπωμα, κατά την επόμενη τριετία, στις πρώτες θέσεις βρέθηκαν οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (61%) και τα logistics (58%). Αντίθετα, μόλις μία στις τρεις επιχειρήσεις σκοπεύει να αυξήσει το αποτύπωμά της στον κρίσιμο τομέα της έρευνας και ανάπτυξης (R&D) στην Ελλάδα (33%), έναντι 64% στο σύνολο της Ευρώπης, ενώ 25% δήλωσαν ότι αναμένουν να το μειώσουν.

Ως προς τους σημαντικότερους κινδύνους που θα μπορούσαν να απειλήσουν τη συνολική ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν τον εντεινόμενο πληθωρισμό (28%), την ενεργειακή κρίση (23%), την κοινωνική και οικονομική αστάθεια (21%) και το εργατικό κόστος (20%).

Τρεις στους πέντε ερωτηθέντες είδαν βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας τον τελευταίο χρόνο...

Το 60% των συμμετεχόντων αναφέρουν ότι η άποψή τους για την Ελλάδα, ως μία χώρα όπου η επιχειρησή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, έχει βελτιωθεί, με το 8% να εκτιμούν ότι έχει βελτιωθεί σημαντικά. Το συνολικό ποσοστό όσων διαπιστώνουν βελτίωση είναι αυξημένο σε σχέση με το 2022 (58%), και το υψηλότερο από την έναρξη διεξαγωγής της έρευνας, με εξαίρεση το 2021, όταν είχε προσεγγίσει το 62%.

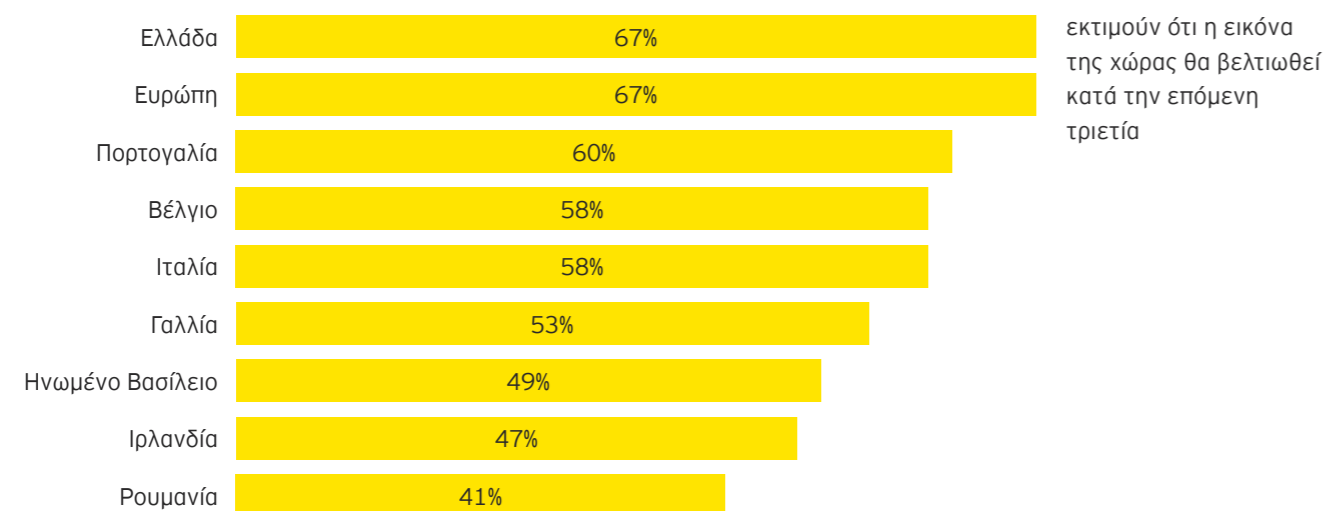

...ενώ υψηλή παραμένει η αισιοδοξία για βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας την επόμενη τριετία

Δύο στους τρεις ερωτηθέντες (67%) εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια, εκ των οποίων 5% προσβλέπουν σε σημαντική βελτίωση, ενώ 9% των ερωτώμενων αναμένουν ελαφρά επιδείνωση και 2% σημαντική επιδείνωση. Η εικόνα αυτή είναι ευθυγραμμισμένη

με εκείνη για το σύνολο της Ευρώπης (67% αναμένουν βελτίωση και 8% επιδείνωση) και είναι, μακράν, η καλύτερη μεταξύ των άλλων επιμέρους υπό σύγκριση χωρών όπου διεξήχθη η έρευνα. Ωστόσο, το ποσοστό των θετικών εκτιμήσεων (67%) είναι μειωμένο έναντι του 2022 (75%).

Attractiveness Survey 2023: σύγκριση με άλλες χώρες

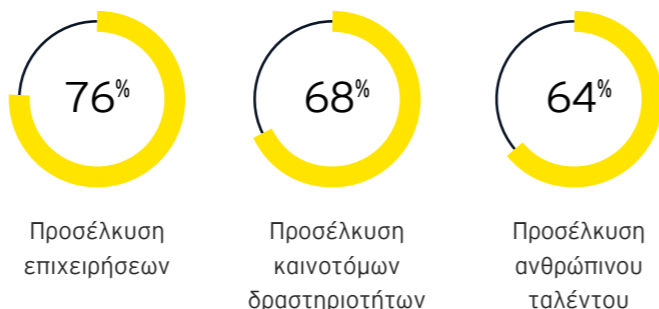

Αποτελεσματική η πολιτική ελκυστικότητας της χώρας, με περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης

Τρεις στους τέσσερις ερωτηθέντες (76%) κρίνουν την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων ως «πολύ» (16%) ή «σχετικά» (60%) αποτελεσματική, υποδηλώνοντας ότι η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας αποδίδεται από τους επενδυτές στην άσκηση συγκεκριμένων πολιτικών, και όχι μόνο στη χρονική συγκυρία και τη λήξη μιας μακράς περιόδου οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας. Ωστόσο, η υψηλή αναλογία όσων χαρακτηρίζουν την πολιτική ελκυστικότητας της Ελλάδας «σχετικά» αποτελεσματική υποδηλώνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης.

Μεταξύ των επιμέρους πολιτικών ελκυστικότητας, οι ερωτηθέντες προκρίνουν τις πολιτικές για την προσέλκυση επιχειρήσεων (76%), καινοτόμων δραστηριοτήτων (68%) και ανθρώπινου ταλέντου (64%) και, λιγότερο, την προσέλκυση κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (58%) και τη δημιουργία κέντρων ανταγωνιστικότητας και κόμβων παγκόσμιας εμβέλειας (54%).

76% κρίνουν αποτελεσματική την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων

Βιώσιμη ανάπτυξη, τεχνολογία και ανθρώπινο δυναμικό

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αξιολόγησαν, επίσης, την Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες, με βάση μια σειρά από κριτήρια που συνδέονται με τρεις κρίσιμους παράγοντες που επηρεάζουν σήμερα τις επενδυτικές αποφάσεις: τη βιώσιμη ανάπτυξη, την τεχνολογία και το ανθρώπινο δυναμικό.

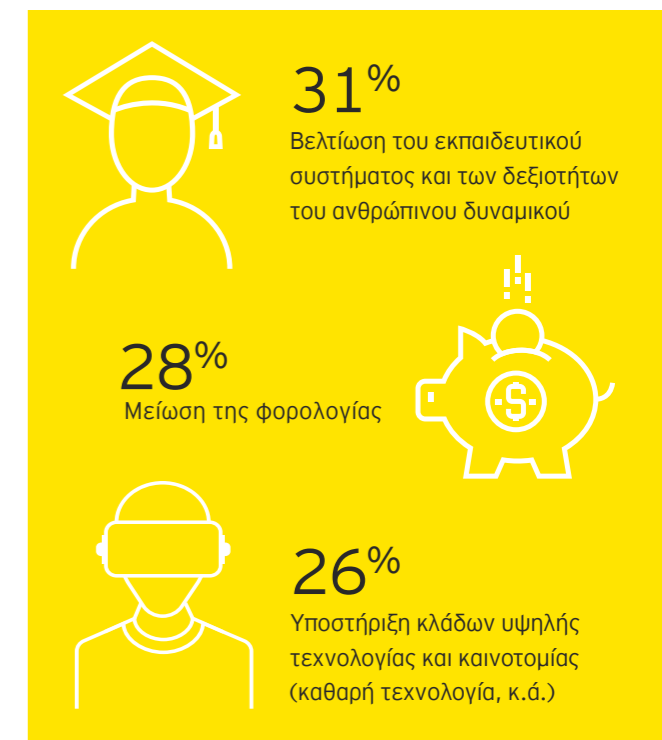
Σε όλους τους επιμέρους τομείς, η πλειοψηφία των ερωτώμενων εκτιμά ότι οι επιδόσεις της Ελλάδας κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με αυτές των άλλων χωρών. Η καλύτερη εικόνα για τη χώρα αναδύεται σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπου σε πέντε από τα έξι επιμέρους κριτήρια πλειοψηφούν όσοι αξιολογούν τις επιδόσεις της χώρας ως καλύτερες έναντι όσων τις θεωρούν χειρότερες σε σχέση με άλλες χώρες. Αντίθετα, στα κριτήρια που συνδέονται με την τεχνολογία και το ανθρώπινο δυναμικό, η εικόνα είναι λιγότερο ενθαρρυντική, με τα ποσοστά όσων θεωρούν τις επιδόσεις της χώρας καλύτερες στα επιμέρους κριτήρια να βρίσκονται πολύ κοντά σε αυτά που τις κρίνουν χειρότερες, υποδεικνύοντας κάποια σημαντικά σημεία στα οποία θα χρειαστεί να σημειωθεί πρόοδος τα επόμενα χρόνια.

Θετικές απόψεις για τη διαχείριση της ενεργειακής κρίσης

Οι επιχειρήσεις φαίνεται να επικροτούν τον τρόπο με τον οποίο η χώρα διαχειρίστηκε την ενεργειακή κρίση του 2022. Σε σχετική ερώτηση, δύο στους πέντε ερωτώμενους εκφράστηκαν θετικά, με 36% να δηλώνουν ότι η Ελλάδα διαχειρίστηκε την κρίση «ελαφρώς καλύτερα» και 7% «σημαντικά καλύτερα» από τις άλλες χώρες, ενώ 22% θεώρησαν ότι η διαχείριση της κρίσης ήταν συγκριτικά χειρότερη.

Ανθρώπινες δεξιότητες, φορολογία, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία παραμένουν βασικές προτεραιότητες

Ως προς τους τομείς όπου θα πρέπει να εστιάσει η χώρα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία, οι ερωτώμενοι εξακολουθούν να προκρίνουν τρεις προτεραιότητες: τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (31%), τη μείωση της φορολογίας (28%) και την υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας, όπως οι καθαρές τεχνολογίες, κ.ά. (26%).

2 στους **5** θεωρούν ότι η Ελλάδα διαχειρίστηκε την ενεργειακή κρίση καλύτερα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες

Οι πυρκαγιές του Ιουλίου και η διάθεση για επενδύσεις

Η διεξαγωγή της φετινής έρευνας συνέπεσε χρονικά με την εκδήλωση των καταστροφικών πυρκαγιών του Ιουλίου, στη Ρόδο και σε άλλες περιοχές της χώρας, οι οποίες καλύφθηκαν εκτενώς από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Τα γεγονότα αυτά φαίνεται να επηρέασαν αρνητικά τις επιχειρήσεις που δεν είναι σήμερα εγκατεστημένες στην Ελλάδα ως προς τη διάθεσή τους να επενδύσουν στη χώρα. Το ποσοστό αυτών των επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι σχεδιάζουν να αναπτύξουν δραστηριότητες στη χώρα μας κατά τον επόμενο χρόνο μειώθηκε από 49%, πριν την εκδήλωση των πυρκαγιών, σε 2% μετά. Αντίθετα, η πρόθεση για επενδύσεις μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ήδη παρουσία στη χώρα δε μεταβλήθηκε σημαντικά. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει τη σημασία που αποδίδει, πλέον, η επενδυτική κοινότητα στην ικανότητα της χώρας να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις τεράστιες προκλήσεις που δημιουργεί η κλιματική αλλαγή, και επιβεβαιώνει την ανάγκη δημιουργίας ενός στρατηγικού σχεδίου προς την κατεύθυνση αυτή.

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Ευρώπη

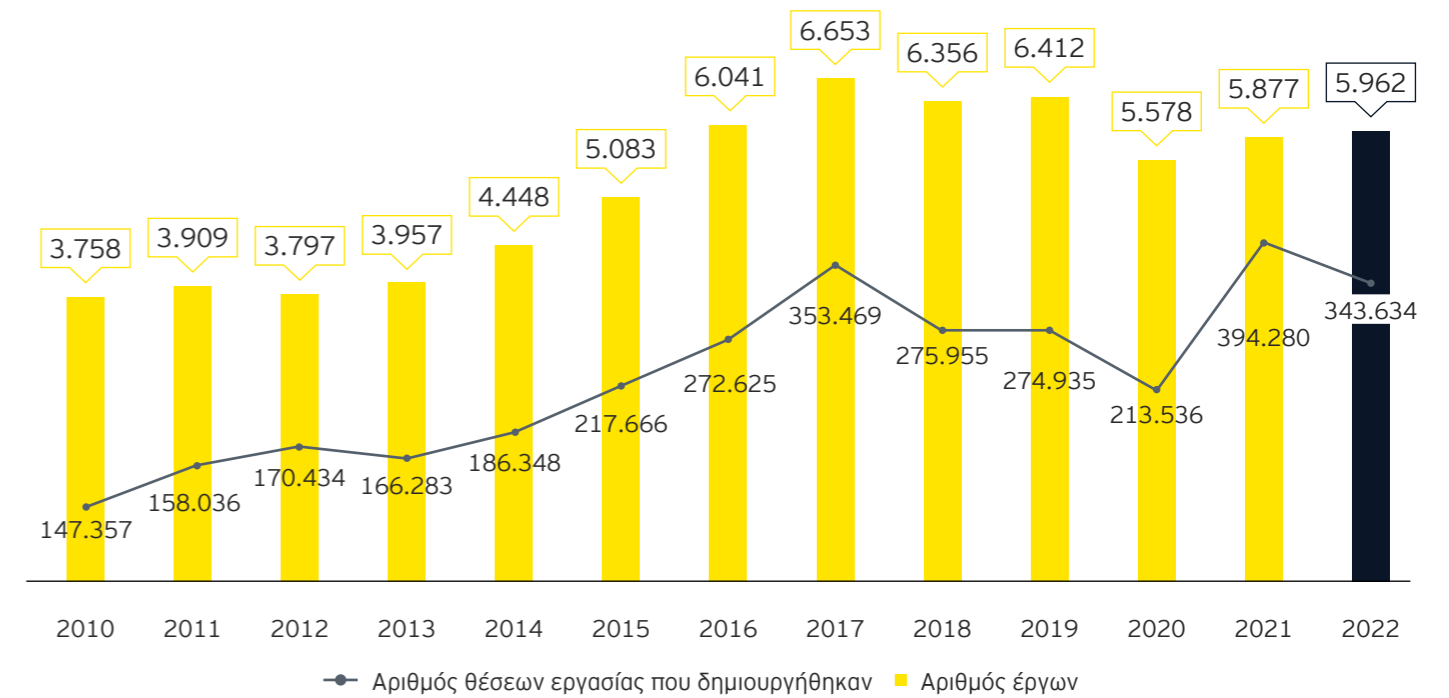

Στασιμότητα με σημαντικές διαφοροποιήσεις

Το 2022 ο αριθμός των έργων ΑΞΕ που ανακοινώθηκαν στην Ευρώπη αυξήθηκε οριακά κατά 1%, μετά από μία, επίσης, μικρή αύξηση 5% το 2021. Η επίδοση αυτή υπολείπεται κατά 7% έναντι του 2019, της τελευταίας χρονιάς πριν την πανδημία,

και κατά 10% έναντι του ιστορικά υψηλού του 2017. Ο αριθμός των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν από τις επενδύσεις αυτές ήταν μειωμένος κατά 16% σε ετήσια βάση.

Αριθμός των έργων ΑΞΕ που ανακοινώθηκαν και των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη, από το 2010 μέχρι το 2022

Πηγή: EY European Investment Monitor 2023.

Ωστόσο, η στασιμότητα αυτή των ΑΞΕ υποκρύπτει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Από τις τρεις ισχυρές οικονομίες της Ευρώπης, που συνολικά απορρόφησαν το 50% των επενδύσεων, η Γαλλία κατέγραψε μικρή αύξηση 3%, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά 6% και 1% αντίστοιχα. Έτσι, η Γαλλία αναδεικνύεται πλέον, με διαφορά, ο βασικότερος προορισμός επενδύσεων στην Ευρώπη, προσελκύνοντας ένα στα πέντε επενδυτικά έργα, ενώ πριν δύο μόλις χρόνια, βρισκόταν στα ίδια επίπεδα με το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών, οι οποίες σήμερα αποδίδουν καρπούς.

Αντίθετα, οι χαμηλότερες επιδόσεις του Ηνωμένου Βασιλείου αποδίδονται σε παράγοντες όπως οι συνεχιζόμενες επιπτώσεις του Brexit, η πολιτική αβεβαιότητα στη διάρκεια του 2022 και ο υψηλός πληθωρισμός. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι το

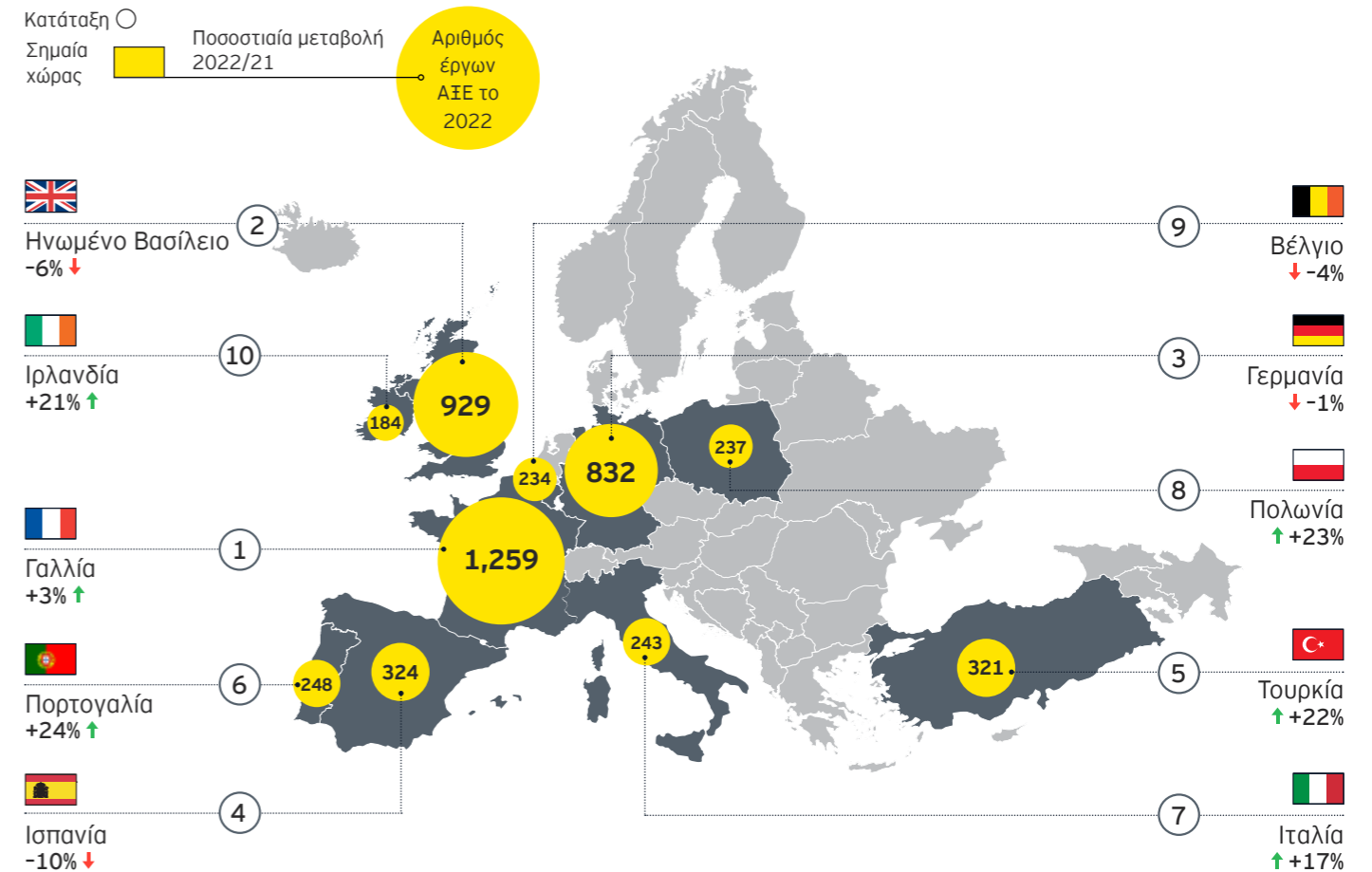
Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκεται στην πρώτη θέση με βάση τις θέσεις εργασίας που δημιούργησαν οι ΑΞΕ, ενώ το Λονδίνο παραμένει ιδιαίτερα ελκυστικό για την εγκατάσταση κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων, κέντρων καινοτομίας και για επενδύσεις σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Τέλος, στη Γερμανία φαίνεται να λειτουργούν αποτρεπτικά για την προσέλκυση επενδύσεων, το υψηλό εργατικό κόστος, αλλά και το ενεργειακό μείγμα υψηλής περιεκτικότητας σε άνθρακα. Στην περιφέρεια της Ευρώπης, και ιδιαίτερα στη Νότια και Ανατολική Ευρώπη, οι επενδύσεις αυξήθηκαν σημαντικά σε μία σειρά από μικρές ή μεσαίες οικονομίες, όπως η Ρουμανία (86%), η Ελλάδα (57%), η Πορτογαλία (24%), η Πολωνία (23%), η Τουρκία (22%) και η Ιταλία (17%). Αυτό οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στον επανασχεδιασμό των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού και τη μετακίνηση δραστηριοτήτων σε περιοχές σχετικά χαμηλού κόστους στα όρια της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Οι κορυφαίες 20 χώρες σε έργα ΑΞΕ στην Ευρώπη το 2022

Κατάταξη	Χώρα	2022	2021	2020	Μεταβολή 2021/22	Μερίδιο ΑΞΕ (2022)
1	Γαλλία	1259	1222	985	3% ↑	21,1%
2	Ηνωμένο Βασίλειο	929	993	975	-6% ↓	15,6%
3	Γερμανία	832	841	930	-1% ↓	14,0%
4	Ισπανία	324	361	354	-10% ↓	5,4%
5	Τουρκία	321	264	208	22% ↑	5,4%
6	Πορτογαλία	248	200	154	24% ↑	4,2%
7	Ιταλία	243	207	113	17% ↑	4,1%
8	Πολωνία	237	193	219	23% ↑	4,0%
9	Βέλγιο	234	245	227	-4% ↓	3,9%
10	Ιρλανδία	184	152	165	21% ↑	3,1%
11	Ολλανδία	147	151	193	-3% ↓	2,5%
12	Φινλανδία	104	124	92	-16% ↓	1,7%
13	Αυστρία	101	103	76	-2% ↓	1,7%
14	Σερβία	74	73	70	1% ↑	1,2%
15	Ρουμανία	69	37	57	86% ↑	1,2%
16	Σουηδία	68	48	75	42% ↑	1,1%
17	Ελβετία	58	75	91	-23% ↓	1,0%
18	Ουγγαρία	50	76	48	-34% ↓	0,8%
19	Ελλάδα	47	30	39	57% ↑	0,8%
20	Λιθουανία	47	41	53	15% ↑	0,8%

Πηγή: EY European Investment Monitor 2023.

10 κορυφαίες χώρες σε ΑΞΕ για το 2022 - αριθμός έργων και μεταβολή για το 2021-2022

Πηγή: EY European Investment Monitor 2023.

Μία στις πέντε επενδύσεις αφορά στον τομέα λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής

Ο τομέας λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής εξακολουθεί να προσελκύει τη μερίδα του λέοντος των επενδύσεων, με 20% του συνόλου, αντικατοπτρίζοντας τη ραγδαία ψηφιοποίηση των οικονομιών, αλλά και το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης επικεντρώνεται, σε μεγάλο βαθμό, σε έργα της ψηφιακής και πράσινης οικονομίας. Στη δεύτερη θέση βρί-

σκονται οι επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (13%), καταγράφοντας εντυπωσιακή αύξηση, κατά 27%, σε μία χρονιά στασιμότητας. Σημαντικό, αλλά μειωμένο, μερίδιο των επενδύσεων κατευθύνθηκε, επίσης, στους τομείς του εξοπλισμού μεταφορών (8%), μεταφορών και logistics (7%) και μηχανολογικού εξοπλισμού (6%).

Οι 10 κορυφαίοι κλάδοι ΑΞΕ το 2022 - σε αριθμό έργων και θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν

Επενδύσεις ανά κλάδο	Αριθμός έργων το 2022	Μεταβολή 2022/21	Μερίδιο ΑΞΕ το 2022	Συνολικός αριθμός των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν
1 Λογισμικό & υπηρεσίες πληροφορικής	1.182	8%	20%	67.116
2 Επαγγελματικές υπηρεσίες & υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	765	27%	13%	30.551
3 Εξοπλισμός μεταφορών	470	-7%	8%	55.674
4 Μεταφορές και logistics	418	-2%	7%	24.434
5 Μηχανολογικός εξοπλισμός	368	-4%	6%	19.079
6 Χρηματοπιστωτικός κλάδος	292	5%	5%	10.708
7 Αγροδιατροφικός κλάδος	291	-13%	5%	10.793
8 Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	277	27%	5%	26.095
9 Ηλεκτρονικά	276	5%	5%	27.609
10 Χημικά, πλαστικά και ελαστικά	249	-6%	4%	5.937
Άλλο	1,375	-13%	22%	65.638
Σύνολο	5.962	1%	100%	343.634

Πηγή: EY European Investment Monitor 2023.

Ως προς το είδος της δραστηριότητας, εξακολουθούν να κυριαρχούν η βιομηχανία (29%) και οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (27%), με τη δεύτερη κατηγορία να καταγράφει αύξηση του αριθμού των έργων κατά 25%, ενόψει της ανάγκης για αναδιοργάνωση, εξορθολογισμό και βελτιστοποίηση του κόστους των επιχειρήσεων που δημιουργούν οι σημερινές οικονομικές συνθήκες. Είναι χαρακτηριστικό, ωστόσο, ότι οι επενδύσεις

στη βιομηχανία δημιούργησαν υπερδιπλάσιες θέσεις εργασίας σε σχέση με τις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις. Λιγότερες επενδύσεις κατευθύνθηκαν σε γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (13%), σε κέντρα έρευνας και ανάπτυξης (R&D - 10%) και σε έργα logistics (10%), ενώ χαμηλά στην κατάταξη βρίσκεται η δημιουργία κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (8%), καταγράφοντας, ωστόσο, αύξηση 12%.

Επενδύσεις ανά είδος δραστηριότητας	Αριθμός έργων το 2022	Μεταβολή 21/22	Μερίδιο των έργων ΑΞΕ το 2022	Αριθμός θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν το 2022	Μεταβολή 21/22	Μερίδιο των θέσεων εργασίας από ΑΞΕ 2022
Βιομηχανία	1.756	-1%	29%	162.418	-3%	47%
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	1.620	25%	27%	77.985	-7%	23%
Γραφεία πωλήσεων και marketing	805	-19%	13%	12.651	-27%	4%
Έρευνα και ανάπτυξη	573	-7%	10%	25.61	-13%	7%
Logistics	570	-13%	10%	40.303	-46%	12%
Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	455	12%	8%	18.455	36%	5%
Άλλο*	183	24%	3%	6.213	-26%	2%
Σύνολο	5.962	1%	100%	343.634	-16%	100%

*Internet data centers, Εκπαίδευση και κατάρτιση, Testing and servicing, κ.λπ.

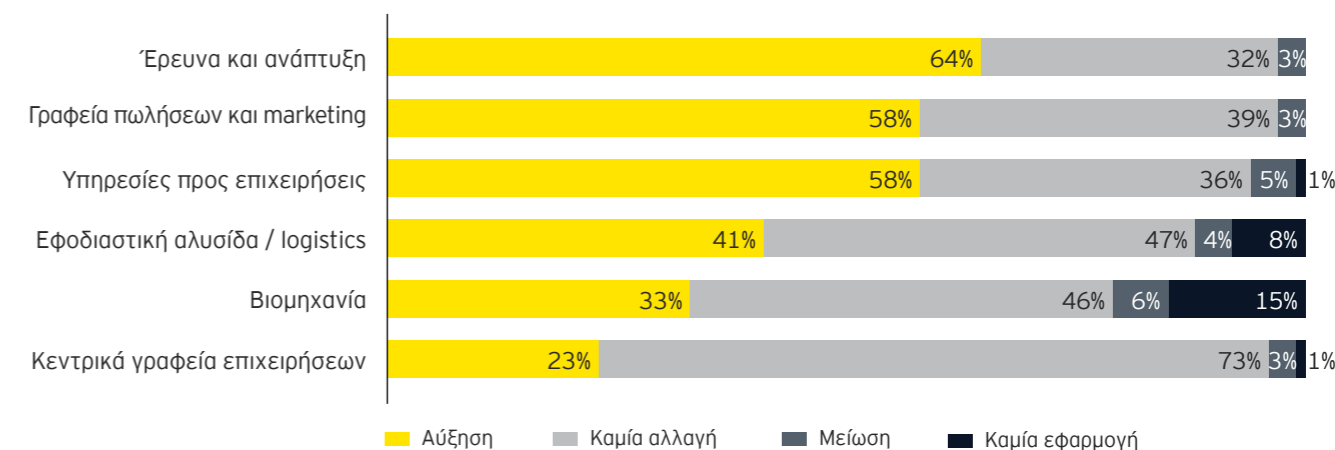
Πηγή: EY European Investment Monitor 2023.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των επενδύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη εμφανίζεται μειωμένος κατά 7% το 2022, η συμμετοχή των έργων αυτών στο σύνολο των ΑΞΕ στην Ευρώπη, συμβαδίζει με τον μέσο όρο της τελευταίας πενταετίας, του 10%. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ένα σημαντικό και αυξανόμενο ποσοστό των επενδύσεων αυτών, που ξεπερνά το 40%, κατευθύνθηκε στους τομείς λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, φαρμακευτικών και ιατρικού εξοπλισμού, και προηγμένης βιομηχανίας και κινητικότητας. Περίπου δύο στις τρεις από αυτές τις επενδύσεις προσέλκυσαν η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία.

Ζητήθηκαν, επίσης, οι εκτιμήσεις των στελεχών που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τις δραστηριότητες στις οποίες αναμένουν να ενισχυθεί η παρουσία τους στην Ευρώπη, κατά την επόμενη τριετία. Στην κορυφή της κατάταξης βρίσκεται η έρευνα και ανάπτυξη (64%), ακολουθούμενη από τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (58%), και τις υπηρεσίες προς

επιχειρήσεις (58%). Δραστηριότητες όπως τα logistics (41%), η βιομηχανία (33%), αλλά και τα κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων (23%), βρίσκονται χαμηλότερα στην κατάταξη.

Τα ευρήματα αυτά προκαλούν ανησυχίες σχετικά με τις προοπτικές της απασχόλησης στην Ευρώπη. Οι επενδύσεις στην τεχνολογία δημιουργούν συνήθως σχετικά μικρό αριθμό καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας, αντίθετα με την παραγωγή που είναι, κατά κανόνα, δραστηριότητα έντασης εργασίας. Η Ευρώπη χρειάζεται και τα δύο, ιδιαίτερα σε ένα οικονομικό περιβάλλον όπου οι μεταποιητικές της βιομηχανίες έχουν υποστεί ισχυρό πλήγμα. Προκειμένου να ενισχύσει αποτελεσματικά την απασχόληση, να προωθήσει με ταχείς ρυθμούς τους στόχους για μηδενικές εκπομπές άνθρακα, αλλά και να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες από τις αλλαγές στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, η Ευρώπη θα πρέπει να προσελκύσει περισσότερες επενδύσεις στη βιομηχανία.

Τα επόμενα τρία χρόνια, πώς αναμένετε να αλλάξει το τρέχον επενδυτικό σας αποτύπωμα στην Ευρώπη;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

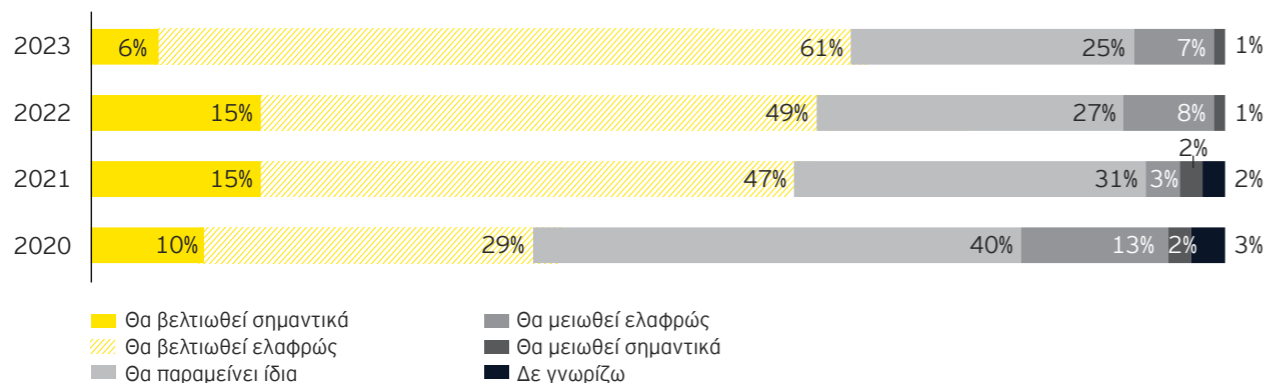

Παραμένει η αισιοδοξία για βελτίωση της ελκυστικότητας της Ευρώπης...

Σε αυτό το περιβάλλον στασιμότητας των επενδύσεων, και παρά τις σημαντικές πολιτικοοικονομικές προκλήσεις, δύο στους τρεις επενδυτές (67%) αναμένουν βελτίωση της ελκυστικότητας της Ευρώπης ως επενδυτικού προορισμού, κατά

την επόμενη τριετία. Το ποσοστό αυτό είναι ελαφρώς αυξημένο έναντι των δύο τελευταίων ετών, ωστόσο, το ποσοστό όσων προβλέπουν αισθητή βελτίωση έχει μειωθεί από 15% σε 6%.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

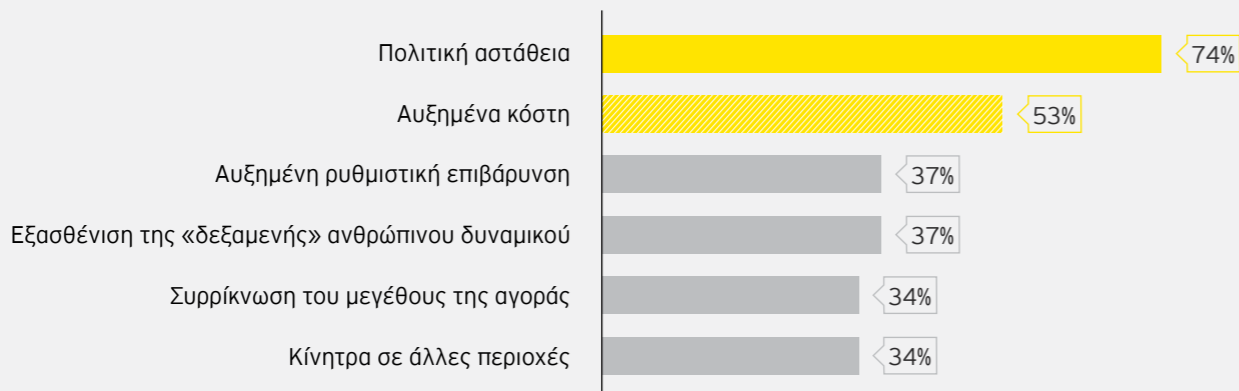

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

Αξίζει να σταθούμε, επίσης, στο 8% των συμμετεχόντων στην έρευνα, που αναμένουν ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα μειωθεί, καθώς και στους λόγους που τους οδηγούν σε αυτή την εκτίμηση. Τρεις στους τέσσερις (74%) ανέφεραν την πολιτική αστάθεια και ένας στους δύο (53%) τα αυξημένα κόστη.

Η αυξημένη ρυθμιστική επιβάρυνση (37%), η εξασθένηση της «δεξαμενής» ανθρώπινου δυναμικού (37%), η συρρίκνωση του μεγέθους της αγοράς (34%) και η ύπαρξη κινήτρων σε άλλες περιοχές (34%), αναφέρθηκαν, επίσης, από περισσότερους από έναν στους τρεις ερωτώμενους.

Για ποιον λόγο αναμένετε η ελκυστικότητα της Ευρώπης να μειωθεί;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 41).

...ενώ αυξάνεται η πρόθεση για επενδύσεις

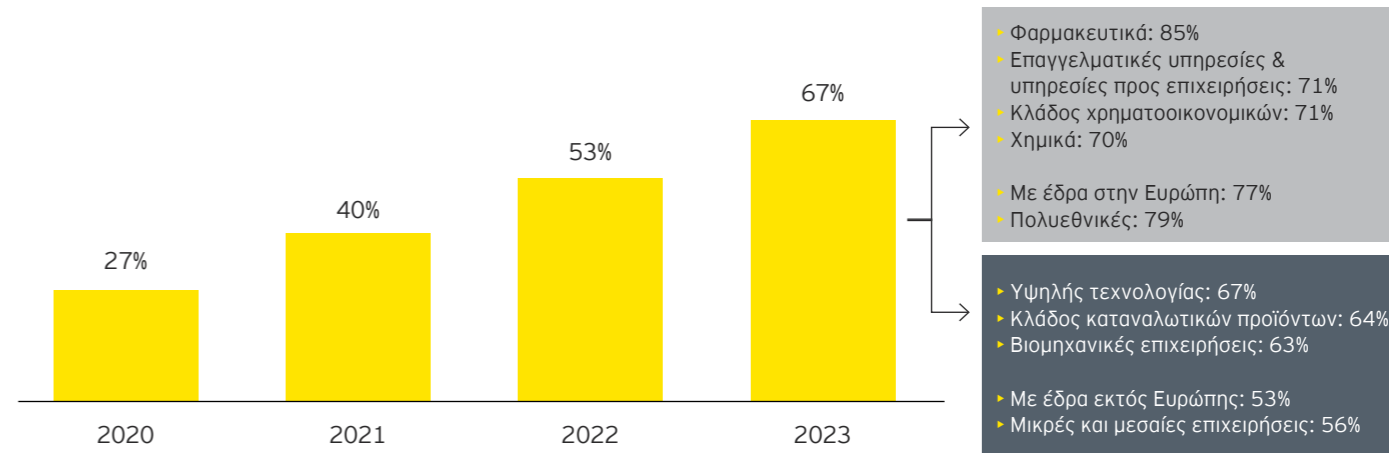
Την ίδια ώρα, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνουν ότι έχουν σχέδια να προχωρήσουν σε επενδύσεις ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ευρώπη τον επόμενο χρόνο εξακολουθεί να ανακάμπτει για τρίτη συνεχή χρονιά, μετά την απότομη πτώση που κατέγραψε ως αποτέλεσμα της πανδημίας, φτάνοντας στο 67%. Ωστόσο, είναι αισθητά χαμηλότερο μεταξύ των επιχειρήσεων με έδρα εκτός Ευρώπης (53%), σε σχέση με όσες εδρεύουν στην Ευρώπη (77%), αναδεικνύοντας μια διαφορετική αντίληψη των κινδύνων μεταξύ των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και όσων έχουν την έδρα τους σε τρίτες χώρες. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το 60% των

επενδύσεων το 2022 προήλθε από επιχειρήσεις με έδρα την Ευρώπη, το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι το ευρωπαϊκό αφήγημα για τις επενδύσεις θα πρέπει να ενισχυθεί, ιδιαίτερα μεταξύ των επενδυτών από τρίτες χώρες.

Η πρόθεση για επενδύσεις διαφοροποιείται, επίσης, σημαντικά με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων. Μόλις 56% των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων δηλώνουν ότι σκοπεύουν να προχωρήσουν σε επενδύσεις, έναντι 79% των μεγάλων επιχειρήσεων.

Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ευρώπη τον επόμενο χρόνο;

Απεικονίζονται μόνο τα ποσοστά των απαντήσεων «Ναι»

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

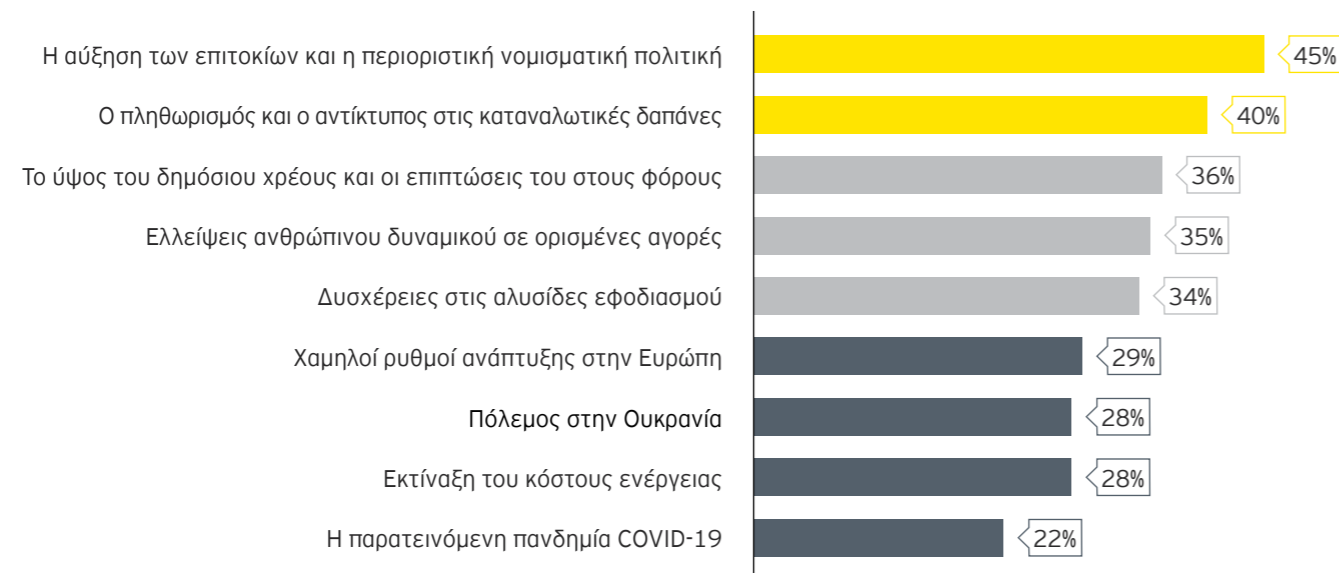

Τα υψηλά επιτόκια και ο πληθωρισμός, βασικές πηγές προβληματισμού

Επιπλέον, οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το επενδυτικό κλίμα στην Ευρώπη το 2022, ειδικότερα η οικονομική επιβράδυνση, οι ανησυχίες για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και οι γεωπολιτικές εντάσεις, περιλαμβανομένου του πολέμου στην Ουκρανία και της επιδείνωσης των σχέσεων με την Κίνα, εξακολουθούν να λειτουργούν αρνητικά. Συγχρόνως, ο Νόμος για τη Μείωση του Πληθωρισμού (Inflation Reduction Act - IRA) στις ΗΠΑ απειλεί να στρέψει επενδύσεις προς την αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, επηρεάζοντας στρατηγικούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας, όπως η ενέργεια, η αυτοκινητοβιομηχανία και η προηγμένη βιομηχανία.

Οι ανησυχίες αυτές αντικατοπτρίζονται στις βασικές απειλές που εκτιμούν οι επιχειρήσεις ότι ενδέχεται να επηρεάσουν τα επενδυτικά τους σχέδια το 2023. Μεταξύ άλλων, η αύξηση των επιτοκίων και η περιοριστική νομισματική πολιτική (45%), ο πληθωρισμός και ο αντίκτυπος στις καταναλωτικές δαπάνες (40%), το ύψος του δημόσιου χρέους και οι επιπτώσεις του στους φόρους (36%), οι ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού σε ορισμένες αγορές (35%) και οι δυσχέρειες στις αλυσίδες εφοδιασμού (34%). Αναφέρονται, επίσης, οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην Ευρώπη (29%), ο πόλεμος στην Ουκρανία (28%) και η εκτίναξη του κόστους της ενέργειας (28%).

Ποιοι είναι οι τρεις από τους παρακάτω οικονομικούς παράγοντες κινδύνου που θα επηρεάσουν περισσότερο τα επενδυτικά σας σχέδια στην Ευρώπη το 2023;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

Οι αναταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού οδηγούν σε διαφορετικές αντιδράσεις

Όπως τονίζεται στην έκθεση της ΕΥ, 2023 Geostrategic Outlook, οι ανακατατάξεις στις αλυσίδες εφοδιασμού επιτείνονται σήμερα από τις πολιτικές που έχει υιοθετήσει η Ε.Ε., αλλά και πολλές εθνικές κυβερνήσεις, στο πλαίσιο της επιδίωξης στρατηγικής αυτονομίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές εστιάζουν ιδιαίτερα σε στρατηγικούς κλάδους, όπως η ενέργεια, με κίνητρα, για παράδειγμα, για την εγχώρια παραγωγή ηλεκτρικών οχημάτων και μπαταριών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο στόχος της αυτονομίας περιλαμβάνει και την εγκατάσταση και λειτουργία επιχειρήσεων σε στρατηγικούς τομείς και σε χώρες-συμμάχους και εταίρους, με πολιτικές που αποσκοπούν στο nearshoring και friendshoring.

Μεταξύ των επιχειρήσεων αναδεικνύονται τρεις κυρίαρχες τάσεις ως προς τις αλυσίδες εφοδιασμού: η δημιουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας (52%, από 45% πριν έναν χρόνο), η μεταφορά δραστηριοτήτων πιο κοντά στους πελάτες τους (nearshoring - 47% από 53% το 2022) και η επαναφορά δραστηριοτήτων στην εγχώρια αγορά (reshoring - 46% από 43% το 2022).

Επανασχεδιασμός των αλυσίδων εφοδιασμού

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

Κριτήρια λήψης των επενδυτικών αποφάσεων

Σε αυτό το ρευστό περιβάλλον, οι επιχειρήσεις επανεξετάζουν τα κριτήρια με βάση τα οποία αξιολογούν τον προορισμό των επενδύσεών τους. Με την εκτόξευση των επιτοκίων και τις ανησυχίες για την υγεία των τραπεζών, η ρευστότητα των χρηματαγορών και η διαθεσιμότητα κεφαλαίων βρίσκεται φέτος στην πρώτη από την τέταρτη θέση (28% από 25%). Η δύναμη της εγχώριας αγοράς (26%) αξιολογείται, επίσης, ως σημαντικό κριτήριο, ενδεχομένως επειδή οι επενδυτές εκτιμούν ότι μία ισχυρότερη οικονομία παρέχει μεγαλύτερη σταθερότητα, αλλά και λόγω της ανάγκης βελτίωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της μεταφοράς των προϊόντων. Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη βιώσιμη ανάπτυξη (25%) παραμένουν μεταξύ των τριών κυρίαρχων κριτηρίων, από την προτελευταία θέση όπου βρίσκονταν το 2021.

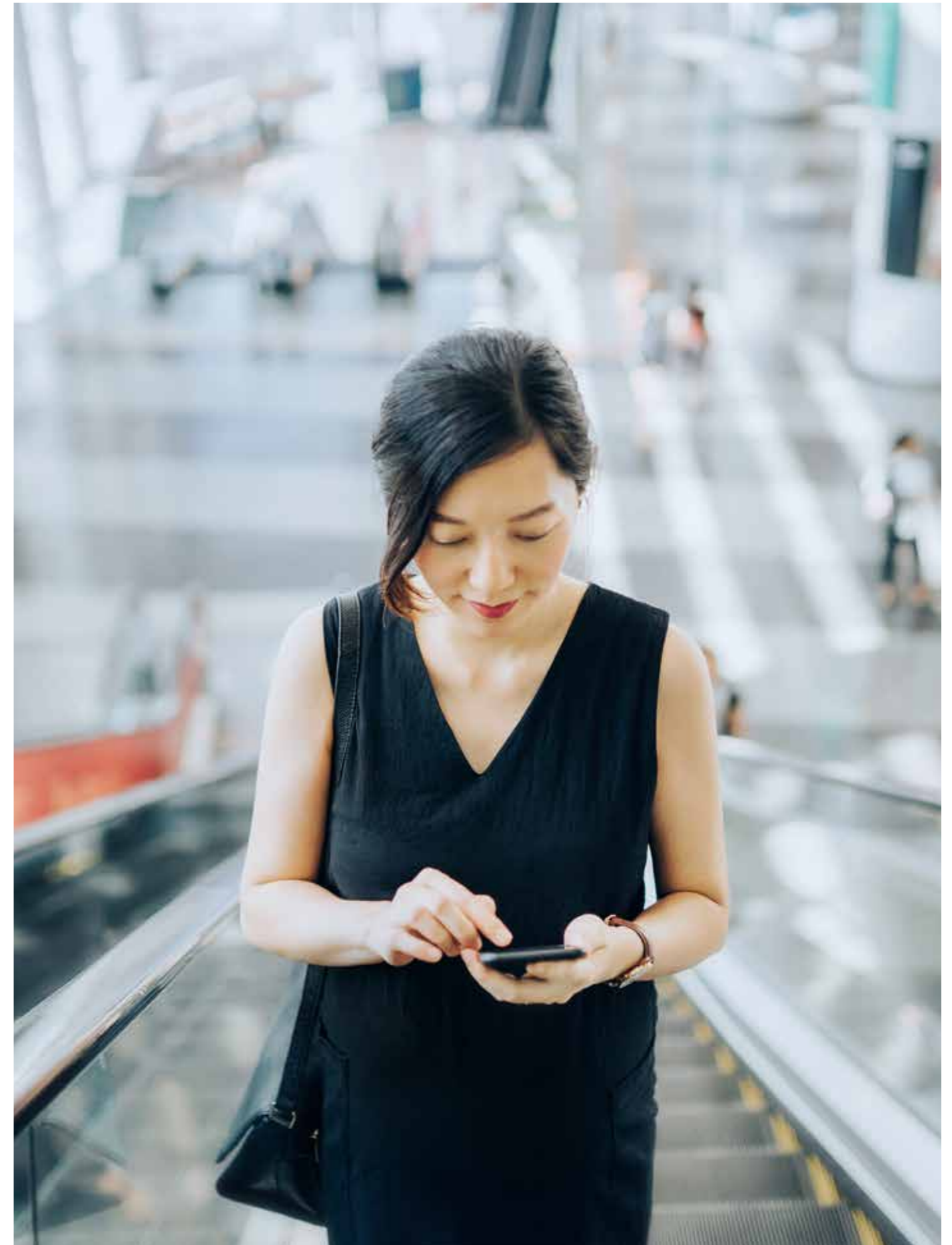
Σχεδόν ένας στους τέσσερις ερωτώμενους αποδίδουν, επίσης, μεγάλη σημασία στην αξιοπιστία των υποδομών (24%), αλλά και τις δεξιότητες και τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού (24%). Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται το φορολογικό περιβάλλον (12%), καθώς και το κόστος της ενέργειας και το ενεργειακό μείγμα (10%), ένα παράδοξο εύρημα σε μία περίοδο αυξημένων ανησυχιών για την ενεργειακή αυτάρκεια. Ενδεχομένως, η αποκλιμάκωση των τιμών του πετρελαίου, η εξασφάλιση ικανοποιητικών αποθεμάτων φυσικού αερίου από την Ευρώπη και η βεβαιότητα ότι οι κυβερνήσεις θα παραμείνουν εστιασμένες στην ανάγκη εξασφάλισης ενεργειακής αυτάρκειας, να έχει αμβλύνει τις ανησυχίες των επενδυτών.

Από τους παρακάτω παράγοντες, ποιοι τρεις είναι οι πιο σημαντικοί όταν επιλέγετε σε ποια χώρα θα επενδύσετε;

2022

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

Η προσέλκυση επενδύσεων επόμενης γενιάς

Η έρευνα κατέγραψε, επίσης, τις απόψεις των επιχειρήσεων ως προς τους τομείς όπου θα πρέπει να εστιάσει η Ευρώπη για να βελτιώσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία. Μία στις τέσσερις επιχειρήσεις (26%) ανέφεραν την υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και της καινοτομίας. Υψηλά στην ατζέντα βρίσκονται, επίσης, η ενίσχυση

των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (23%), η ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις (20%), η μείωση της φορολογίας (19%), η διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο (18%) και η ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον (18%).

Κατά την άποψή σας, πού θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ευρώπη για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe Ιούνιος 2023 (σύνολο ερωτηθέντων: 508).

Με βάση και τα ευρήματα αυτά, η EY έχει εντοπίσει έξι τομείς όπου οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να παρέμβουν για να βελτιώσουν περαιτέρω την ελκυστικότητα της Ευρώπης ως επενδυτικού προορισμού.

Βασική προτεραιότητα θα πρέπει να αποτελέσει η ενίσχυση της ελκυστικότητας της Ευρώπης ως επενδυτικού προορι-

σμού πέρα των γεωγραφικών της ορίων καθώς, σήμερα, 60% των ΑΞΕ προέρχονται από ευρωπαϊκές οικονομίες. Η Ευρώπη οφείλει να δημιουργήσει ένα νέο αφήγημα για την προσέλκυση επενδύσεων, το οποίο θα προβάλλει τον ρόλο της ως περιοχής όπου οι επιχειρήσεις του μέλλοντος θα δημιουργούν μακροπρόθεσμη αξία σε μία ψηφιακά εξελιγμένη οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα την επόμενη δεκαετία.

Η φετινή έρευνα διαπιστώνει ότι η έρευνα και ανάπτυξη θα αποτελέσει κορυφαίο τομέα δραστηριότητας για νέες επενδύσεις στην Ευρώπη κατά την επόμενη τριετία. Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί μία μοναδική ευκαιρία για την ενίσχυση της βιομηχανικής δραστηριότητας στους τομείς των αναδυόμενων τεχνολογιών, μέσω της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ευρωπαϊκής ηπείρου, όπως η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες, ο ρυθμός καινοτομίας και υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό, και το αυστηρό νομικό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η κλιματική κρίση και οι απαιτήσεις της κοινωνίας και των επενδυτών θα μεταβάλουν δραστικά τους κανόνες της παγκόσμιας οικονομίας κατά τη δεκαετία του 2020. Στο περιβάλλον αυτό, η ηγετική θέση της Ευρώπης στα θέματα της κλιματικής αλλαγής αναγνωρίζεται ως κρίσιμο ανταγωνιστικό στοιχείο. Ωστόσο, για να διατηρήσει την πρωτοκαθεδρία της αυτή η Ευρώπη, θα χρειαστούν εντατικότερα βήματα σε ό,τι αφορά το ρυθμιστικό πλαίσιο για την υποστήριξη βιώσιμων επιχειρηματικών πρακτικών, αλλά και τις προοπτικές που παρέχονται για την απανθρακοποίηση των εφοδιαστικών αλυσίδων.

Οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού έχουν αναδειχθεί ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες κατά την επιλογή του προορισμού μίας επένδυσης, ιδιαίτερα σε μία περίοδο γενικευμένων ελλείψεων καταρτισμένου προσωπικού. Για να

διατηρήσει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα σε αυτόν τον τομέα, η Ευρώπη χρειάζεται μια συνεκτική προσέγγιση που θα εξασφαλίσει ότι οι επιχειρήσεις και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ευθυγραμμίζονται γύρω από τις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της οικονομίας.

Έμφαση πρέπει, επίσης, να δοθεί στα ζητήματα του φορολογικού και ρυθμιστικού πλαισίου, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις. Ζητούμενα αποτελούν η διαθεσιμότητα φορολογικών κινήτρων για την έρευνα και ανάπτυξη, ο πραγματισμός, η ευελιξία και η περαιτέρω ψηφιοποίηση των συστημάτων των φορολογικών αρχών. Ιδιαίτερα σε αναδυόμενα ζητήματα, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και οι τεχνολογίες χαμηλής κατανάλωσης άνθρακα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ευρώπη θα πρέπει να οικοδομήσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, δίνοντάς τους σαφή μηνύματα σχετικά με τις προθέσεις τους, ώστε να καταστεί η περιοχή ακόμη πιο ασφαλής επενδυτικός προορισμός.

Τέλος, με δεδομένη την περιορισμένη διάθεση για επενδύσεις που διαπιστώνει η έρευνα μεταξύ των μικρών και μεσίων επιχειρήσεων, αλλά και την πολύ μικρότερη αισιοδοξία τους για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της Ευρώπης, είναι σαφές ότι οι κυβερνήσεις, αλλά και οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, πρέπει να υποστηρίξουν πιο ενεργά τους μικρότερους προμηθευτές και τους συνεργάτες τους, με στόχο περισσότερες ΜμΕ να μπορούν να κάνουν το άλμα για να εξελιχθούν σε πρωταγωνιστές της παγκόσμιας επιχειρηματικότητας στο μέλλον.

2

Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Το 2022, παρά τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις και την επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, η ελληνική οικονομία διατήρησε την αναπτυξιακή της δυναμική, καταγράφοντας αύξηση του ΑΕΠ κατά 5,9%, με το ΑΕΠ να ξεπερνά τα προ πανδημίας επίπεδα, ενώ το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε 12,4% το 2022, κάτω από τα επίπεδα του 2010. Βασικές συνιστώσες της ανάπτυξης αποτέλεσαν, κυρίως, η εγχώρια ζήτηση, και συγκεκριμένα οι επενδύσεις, καθώς και οι ταξιδιωτικές εισπράξεις, οι οποίες ανήλθαν περίπου στα επίπεδα του 2019, ενώ τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα συνέβαλαν στη στήριξη της οικονομίας κατά των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης¹. Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η ελληνική οικονομία συνέχισε να αναπτύσσεται κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, με το ΑΕΠ να καταγράφει αύξηση της τάξης του 2,35%, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022².

Σημαντική πρόκληση για την οικονομία αποτελούν οι έντονες πληθωριστικές πιέσεις, που παρουσιάστηκαν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, κυρίως, λόγω της ενεργειακής κρίσης και των γεωπολιτικών αναταραχών, οι οποίες δυσχεραίνουν το οικονομικό περιβάλλον, μειώνουν το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών και υπονομεύουν τις προοπτικές των οικονομιών. Συγκεκριμένα, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ανήλθε στο 9,3% για το 2022, με τις υψηλότερες αυξήσεις στον μηνιαίο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) να παρατηρούνται την περίοδο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου (κοντά στο 12%, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021). Κατά τους πρώτους μήνες του 2023 ο πληθωρισμός παρουσίασε επιβράδυνση, από 7% τον Ιανουάριο σε 2,7% τον Αύγουστο, με τον ΓΔΤΚ, ωστόσο, να παραμένει σε υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 (περίπου στο 14%)³, ενώ νέο κύμα ανατιμήσεων, ιδίως σε βασικά προϊόντα διατροφής, αναμένεται σε συνέχεια των πρωτοφανών καταστροφών από τις πλημμύρες στην περιφέρεια της Θεσσαλίας.

Σύμφωνα με προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι πληθωριστικές πιέσεις θα αμβλυνθούν σταδιακά, στη βάση αποκλιμάκωσης των τιμών της ενέργειας, με τον ετήσιο

πληθωρισμό να εκτιμάται περί του 4,2% το 2023 και του 2,4% το 2024 για την περίπτωση της Ελλάδας. Η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει, εν μέσω απώλειας του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, με τις επενδύσεις να αποτελούν βασικό συντελεστή αύξησης της παραγωγής και της οικονομικής δραστηριότητας κατά την επόμενη διετία. Σε αυτή τη βάση, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ αναμένεται να κυμανθεί σε χαμηλότερα επίπεδα το 2023 και το 2024 σε σχέση με το 2022, φθάνοντας το 2,4% και 1,9%, αντίστοιχα, ενώ η ανεργία αναμένεται να αποκλιμακωθεί ελαφρώς στο 12,2% και 11,8% αντίστοιχα⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προηγήθηκαν ορισμένων πρόσφατων σημαντικών εξελίξεων, όπως, η αναμενόμενη ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, οι ζημιές από τις σημαντικές έκτασης πυρκαγιές και τα ακραία καιρικά φαινόμενα που έπληξαν την χώρα, τα οποία μένει να φανεί πώς θα επιδράσουν στο σύνολό τους στο γενικότερο μακροοικονομικό περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αντιμετώπισης των πληθωριστικών πιέσεων, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) προχώρησε σε περιορισμό του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης, μέσω της επαναγοράς ομολόγων με αφετηρία τον Μάρτιο του 2022, καθώς και σε διαδοχικές αυξήσεις των βασικών επιτοκίων, σωρευτικά κατά 450 μονάδες από τον Ιούλιο του 2022 έως τον Σεπτέμβριο του 2023, ύστερα από μια δεκαετή περίοδο μηδενικών και αρνητικών επιτοκίων, με πιο πρόσφατη την αύξηση κατά 25 μονάδες στις 14 Σεπτεμβρίου^{5,6}. Η συστατική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και η αβεβαιότητα που προκάλεσε ο πόλεμος στην Ουκρανία, συνέβαλαν στην ανοδική πορεία των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, επιδρώντας αυξητικά στο κόστος δανεισμού⁷. Η τάση αυτή αποτυπώθηκε και στα ελληνικά ομόλογα, με την απόδοση του 10ετούς ομολόγου να αυξάνεται από 1,62% τον Ιανουάριο του 2022, σε 3,88% τον Αύγουστο του 2023, με την υψηλότερη απόδοση να καταγράφεται τον Οκτώβριο του 2022, στο 4,87%⁸.

1. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, 7 Απριλίου 2023

2. Τριμηνιαίοι εθνικοί λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, 6 Σεπτεμβρίου 2023

3. Μηνιαία εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, περιόδου 1959-2023 (Αύγουστος), ΕΛΣΤΑΤ

4. European Spring Economic Forecast 2023, European Commission, Μάιος 2023

5. Key ECB interest rates, European Central Bank, 14 Σεπτεμβρίου 2023

6. Press Conference, European Central Bank, 14 Σεπτεμβρίου 2023

7. Long-term interest rate statistics for EU Member States, European Central Bank, 14 Ιουνίου 2023

8. Τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου, Τράπεζα της Ελλάδος, 5 Σεπτεμβρίου 2023

Άποψη

Κωστής Χατζηδάκης

Υπουργός Εθνικής Οικονομίας & Οικονομικών

Πώς μπορεί η Ελλάδα να αξιοποιήσει τις παγκόσμιες προκλήσεις ως ευκαιρίες ανάπτυξης της οικονομίας της;

Παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η παγκοσμιοποίηση, η κλιματική αλλαγή, η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση, δεν μπορούν να αφήσουν ανεπηρέαστη την κυβερνητική πολιτική.

Η Ελλάδα σημείωσε, μάλιστα, αξιοσημείωτη πρόοδο την προηγούμενη τετραετία σε όλους αυτούς τους τομείς: Πέτυχε, για παράδειγμα, εντυπωσιακή αύξηση στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και ρεκόρ όλων των τελευταίων δεκαετιών στις εξαγωγές. Έφτασε έβδομη στον κόσμο στην διείσδυση των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή. Προώθησε όσο ποτέ την ψηφιοποίηση του κράτους.

Η προσπάθεια, όμως, συνεχίζεται και αυτή την τετραετία. Με συμμάχους μας μία σειρά από συγκριτικά μας

πλεονεκτήματα: Την πολιτική σταθερότητα μετά τις τελευταίες εκλογές. Τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων που έχουν ήδη προωθηθεί. Πάνω απ'όλα, το σχέδιο που θα συνεχίσουμε να εφαρμόζουμε στην οικονομία. Ένα μεταρρυθμιστικό σχέδιο με έμφαση στη δημοσιονομική σταθερότητα, την αλλαγή του παραγωγικού μας μοντέλου, την ψηφιακή και πράσινη μετάβαση των επιχειρήσεων, την ενίσχυση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων και της δημόσιας περιουσίας, την προσέλκυση ακόμη περισσότερων επενδύσεων!

Αυτό είναι το σχέδιό μας για μία οικονομία ανταγωνιστική και παραγωγική με ισχυρή αναπτυξιακή δυναμική!

Ωστόσο, παρά την αυξημένη αβεβαιότητα και την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, η εμπιστοσύνη στις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας διατηρήθηκε, στη βάση της καλύτερης, σε σχέση με την αναμενόμενη, επίδοσής της. Η εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων συνεχίστηκε με ικανοποιητικό ρυθμό σε διάφορους τομείς πολιτικής εντός του 2022, με ίσως σημαντικότερες την πρόοδο όσον αφορά στην ψηφιοποίηση του δημόσιου τομέα και στην εφαρμογή του νέου εργασιακού νόμου. Ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ υποχώρησε στο 171,3% το 2022, κατά περίπου 35 μονάδες βάσης, σε σχέση με το 2020, ενώ αναμένεται περαιτέρω αποκλιμάκωση στο 160,2% το 2023⁹. Πρωτογενές πλεόνασμα 0,1% του ΑΕΠ (€273 εκατ.) κατέγραψε το 2022 το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης, ανατρέποντας την αρχική πρόβλεψη για έλλειμμα 1,6% του ΑΕΠ¹⁰, ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά €3,1 δισ. κατά το πρώτο τρίμηνο του 2023, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022, και διαμορφώθηκε στα €3,9 δισ.¹¹

Αναφορικά με το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) των ελληνικών τραπεζών, στο τέλος Δεκεμβρίου του 2022, τα ΜΕΔ διαμορφώθηκαν σε €13,2 δισ. (8,7% του συνόλου των δανείων, έναντι 2,3% του μέσου όρου στην Ε.Ε.), μειωμένα κατά €5,2 δισ., συγκριτικά με το τέλος Δεκεμβρίου του 2021 και κατά €95,5 δισ. έναντι του Μαρτίου του 2016, όταν κατέγραφαν ιστορικό υψηλό¹². Αυτή η σημαντική βελτίωση οφείλεται, κυρίως, στις πωλήσεις δανείων μέσω του προγράμματος «Ηρακλής» και, δευτερευόντως, στις εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης, καθώς και στα μέτρα υποστήριξης από την κυβέρνηση και τις τράπεζες, για να διευκολυνθούν οι δανειολήπτες όσον αφορά στους όρους αποπληρωμής των δανείων τους¹³.

Τέλος, σημειώνεται ότι τον Ιούνιο του 2022, το Eurogroup άνοιξε τον δρόμο για τον τερματισμό της ενισχυμένης εποπτείας της Ελλάδας, χαιρετίζοντας την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να μην παρατείνει την ενισχυμένη εποπτεία μετά

τη λήξη της τον Αύγουστο του 2022. Αυτό, σε συνδυασμό με την πλήρη αποπληρωμή των δανείων του ΔΝΤ τον Απρίλιο του 2022, επέστρεψε τη χώρα στην πλήρη κανονικότητα για πρώτη φορά από το 2010.

Οι θετικές αυτές εξελίξεις, σε συνδυασμό με την περαιτέρω μείωση του όγκου των μη εξυπηρετούμενων δανείων, την καλύτερη δημοσιονομική επίδοση και την ισχυρότερη από την αναμενόμενη οικονομική ανάπτυξη, συνέβαλαν σε μια σειρά αναβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας και των προοπτικών της ελληνικής οικονομίας από τους οίκους αξιολόγησης μέσα στο 2022 και στο πρώτο μισό του 2023^{14,15}, και τελικά στην επαναφορά της Ελλάδας στην επενδυτική βαθμίδα από τον οίκο DBRS στις 8 Σεπτεμβρίου του 2023, ύστερα από 13 χρόνια¹⁶. Σε διπλή αναβάθμιση του αξιόχρεου της Ελλάδας, ένα βήμα πριν την επενδυτική βαθμίδα, προχώρησε ο οίκος Moody's στις 15 Σεπτεμβρίου του 2023¹⁷, ενώ έως τα τέλη του έτους, αναμένονται οι αντίστοιχες αποφάσεις των S&P (20 Οκτωβρίου) και Fitch (1 Δεκεμβρίου), οι οποίοι αξιολογούν την Ελλάδα ένα σκαλί πριν την επενδυτική βαθμίδα. Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας αναμένεται να επιδράσει θετικά στην πιστοληπτική ικανότητα του δημοσίου, στη ρευστότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα και στους όρους δανεισμού, καθώς και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων που είναι απαραίτητες για τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας¹⁸.

Λαμβάνοντας υπόψη τις εξαγγελίες της κυβέρνησης στην 87^η Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης (ΔΕΘ), στόχος για την επόμενη τετραετία αποτελεί η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων σε βασικούς τομείς της οικονομίας με σκοπό τη βελτίωση του επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, στην επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης, στην ενίσχυση της δημόσιας υγείας και ασφάλειας, καθώς και στην ενίσχυση των πόρων και διαδικασιών για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής¹⁹.

9. European Spring Economic Forecast 2023, European Commission, Μάιος 2023
 10. ΕΛΣΤΑΤ: Οριακό πρωτογενές πλεόνασμα 0,1% το 2022, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 21 Απριλίου 2023
 11. ΤτΕ: Κατά €3,1 δισ. μειώθηκε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το α' τρίμηνο, capital.gr, 22 Μαΐου 2023
 12,13. Ibid
 14. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, 7 Απριλίου 2023
 15. Αναβάθμιση το outlook η S&P, η Ελλάδα έτοιμη για επενδυτική βαθμίδα, businessdaily.gr, 21 Απριλίου 2023
 16. DBRS Morningstar Upgrades the Hellenic Republic to BBB (low), Stable Trend, DBRS, 8 Σεπτεμβρίου 2023
 17. Moody's upgrades Greece's ratings to Ba1, outlook stable, Moody's, 18 Σεπτεμβρίου 2023
 18. Επενδυτική βαθμίδα: Τι σημαίνει για ομόλογα, μετοχές και πραγματική οικονομία, newmoney.gr, 10 Σεπτεμβρίου 2023
 19. Κ. Μητσαστάκης: «Ξεπαγώνουν» από το 2024 οι τριετίες και κάθε επίδομα προϋπηρεσίας, nafteporiki.gr, 16 Σεπτεμβρίου 2023

Ένας κύριος παράγοντας που αναμένεται να συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας είναι η ταχύτερη εκμετάλλευση των πόρων του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 17 Ιουνίου 2021. Το σχέδιο προβλέπει συνολικά κεφάλαια ύψους €30,5 δισ. για την περίοδο 2021-2026, με €17,8 δισ. που θα διοχετευθούν σε επιχορηγήσεις και €12,7 δισ. ως δάνεια. Ο κύριος στόχος του σχεδίου είναι η ανάκαμψη και η ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της μεταρρύθμισης του δημόσιου τομέα και των κλάδων της οικονομίας, της προώθησης της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, της αναβάθμισης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, καθώς και της προώθησης των ιδιωτικών επενδύσεων.

Οι πόροι που έχουν εισρεύσει στη χώρα μας από το πολύτιμο αναπτυξιακό εργαλείο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας υπερβαίνουν τα €11 δισ., εκ του οποίου 36% προέρχεται από την προχρηματοδότηση που έλαβε η Ελλάδα τον Αύγουστο του 2021, 32,7% προέρχεται από την πρώτη πληρωμή του ταμείου τον Απρίλιο του 2022, και 31,3% από τη δεύτερη πληρωμή του ταμείου τον Ιανουάριο του 2023, ενώ αίτημα για την τρίτη δόση (ύψους €1,7 δισ.) πραγματοποιήθηκε τον Μάιο²⁰. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων χωρών που έσπευσαν να αξιοποιήσουν τα κονδύλια του Ταμείου, οδηγώντας σε συγκριτικά ταχεία εκταμίευση των δόσεων. Επιπρόσθετοι δανειακοί πόροι ύψους €5 δισ. αναμένεται να προστεθούν στο ελληνικό Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, στο πλαίσιο του Σχεδίου REPowerEU της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη χρηματοδότηση έργων για την ενεργειακή μετάβαση και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας²¹.

20. Τρίτη δόση από το Ταμείο Ανάκαμψης, kathimerini.gr, 16 Μαΐου 2023

21. Επιπλέον φθηνά δάνεια 5 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης, kathimerini.gr, 25 Απριλίου 2023

Οι επιπτώσεις της ενεργειακής και γεωπολιτικής κρίσης

Ο πόλεμος στην Ουκρανία προκάλεσε αναταραχές στις γεωπολιτικές ισορροπίες παγκοσμίως, οδηγώντας σε εκτεταμένη ανθρωπιστική κρίση, επιβράδυνση του διεθνούς εμπορίου και περαιτέρω διαταραχές στις διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες. Τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία, καθώς και τις δράσεις για την απεξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο και τα ορυκτά καύσιμα, συνέβαλαν στην περαιτέρω κλιμάκωση των τιμών της ενέργειας το 2022, ενισχύοντας το κύμα ανατιμήσεων στα ενεργειακά και στα διατροφικά αγαθά, εντείνοντας τις πληθωριστικές πιέσεις και επιδρώντας αρνητικά στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, κάμπτοντας την αναπτυξιακή δυναμική στην Ε.Ε.²².

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον δείκτη Dutch Title Transfer Facility (TTF) προθεσμιακών αγορών, οι τιμές φυσικού αερίου διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα το 2022, με τις υψηλότερες τιμές να καταγράφονται τον Μάρτιο και τον Αύγουστο, €345 και €339 ανά μεγαβατώρα (MWh) αντίστοιχα²³, προτού αρχίσουν να αποκλιμακώνονται σταδιακά, φτάνοντας τα €25-27 ανά MWh κατά τα μέσα του Ιουλίου του 2023²⁴. Αποκλιμάκωση παρουσιάζουν και οι τιμές στη χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας κατά το 2023, με τη μέση τιμή στην αγορά επόμενης ημέρας για την περίοδο 1 Ιανουαρίου έως 31 Αυγούστου να διαμορφώνεται στα €126 ανά MWh στην Ελλάδα²⁵, από περίπου €280 ανά MWh, κατά μέσο όρο, για το 2022²⁶.

Με σκοπό τον περιορισμό του ενεργειακού κόστους και των δυσμενών επιπτώσεων στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, οι ευρωπαϊκές χώρες εφάρμοσαν μια σειρά από έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα, όπως μείωση φόρων και τελών, προσωρινές φορολογικές απαλλαγές στους καταναλωτές, ανώτατα όρια τιμών, παροχή κατ' αποκοπή ποσού στήριξης, εφαρμογή ρυθμιζόμενων τιμών, κ.ά. Σε αυτό το πλαίσιο, η επιβάρυνση από την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα εκτιμάται ότι περιορίστηκε σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές αγορές. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το μέσο κόστος κατανάλωσης ηλεκτρισμού, ήτοι συμπεριλαμβανομένων και των κρατικών επιδοτήσεων, ανήλθε στα 17,07 λεπτά ανά κιλοβατώρα κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2022 στην Ελλάδα, έναντι 29,5 λεπτά κατά μέσο όρο στην Ευρώπη²⁷.

Επιπροσθέτως, οι χώρες της Ε.Ε. έχουν συμφωνήσει σε έναν μηχανισμό «διόρθωσης» της αγοράς φυσικού αερίου, με σκοπό τον περιορισμό των υπερβολικά υψηλών τιμών, καθώς και σε επιμέρους μέτρα, για τη μείωση της χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας κατά τουλάχιστον 5% κατά τις ώρες αιχμής, τον καθορισμό ενός ανώτατου ορίου στα έσοδα των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας και την εξασφάλιση συνεισφοράς αλληλεγγύης από τις επιχειρήσεις ορυκτών καυσίμων. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η Ελλάδα κατείχε πρωταγωνιστικό ρόλο στις συζητήσεις και διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών-μελών όσον αφορά στην εξειδίκευση των κοινοτικών μέτρων και του μηχανισμού διόρθωσης της αγοράς. Αυτά τα μέτρα αναμένεται να ισχύουν καθ' όλη τη διάρκεια του 2023²⁸.

Στα ανωτέρω, έρχεται να προστεθεί και το Σχέδιο RePowerEU που εισήγαγε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάιο του 2022, με κύριο στόχο την απεξάρτηση των ευρωπαϊκών οικονομιών από το ρωσικό φυσικό αέριο και τα ορυκτά καύσιμα, την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και επάρκειας, καθώς και την επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης. Μεταξύ άλλων, το Σχέδιο προβλέπει δράσεις για την υποστήριξη ανεύρεσης εναλλακτικών πηγών ενέργειας για τις χώρες της Ευρώπης, θέτει στόχους για τη μείωση της κατανάλωσης φυσικού αερίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο κατά 15% την περίοδο 2022-2024, ενώ ταυτόχρονα, έθεσε περισσότερο φιλόδοξους στόχους αναφορικά με τη διείσδυση των ΑΠΕ στο σύνολο της Ευρώπης (45% έως το 2030, από 40% αρχικά). Για την επίτευξη των στόχων του Σχεδίου έχουν μοχλευτεί €300 δισ. (€225 δισ. σε δάνεια και €75 δισ. σε επιχορηγήσεις) τα οποία δύναται να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο των εθνικών Σχεδίων Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας²⁹.

Η ενεργειακή κρίση και η ανάγκη απεξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο συνέβαλαν στην επιτάχυνση των διαδικασιών για την ανάπτυξη μιας σειράς ενεργειακών υποδομών, τα οποία δύναται να μετατρέψουν τη χώρα σε ενεργειακό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συνδράμοντας, ταυτόχρονα, στην ενεργειακή θωράκιση της Ελλάδας, καθώς και της ευρύτερης περιοχής. Συγκεκριμένα, έως το τέλος του 2023 αναμένεται να ολοκληρωθεί ο πλωτός τερματικός σταθμός αποθήκευσης και αεριοποίησης (FSRU) υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στα ανοικτά της Αλεξανδρούπολης, μεταξύ τέλους του

2023 και αρχές του 2024 ο δεύτερος FSRU στα ανοικτά της Κορίνθου, ενώ άλλοι τρεις σταθμοί αναμένεται να τεθούν σε λειτουργία έως το 2025³⁰. Παράλληλα, αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για την κατασκευή του διασυνοριακού αγωγού φυσικού αερίου EastMed, καθώς και του αγωγού ηλεκτρικής ενέργειας Euroasia interconnector, με σκοπό την άμεση σύνδεση των ενεργειακών πόρων της Ανατολικής Μεσογείου με τις ευρωπαϊκές αγορές, για τα οποία, ωστόσο, απαιτείται αρχικά να ολοκληρωθούν οι μελέτες όσον αφορά στην οικονομική βιωσιμότητά τους³¹.

Τον Ιούλιο του 2022 ολοκληρώθηκε ο διασυνοριακός αγωγός φυσικού αερίου Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB), ενισχύοντας τη

διασύνδεση της ελληνικής αγοράς ενέργειας με τα Βαλκάνια. Έως το τέλος του 2023 η ετήσια μεταφορική ικανότητα του αγωγού IGB θα αυξηθεί σε 5 δισ. κυβικά μέτρα, από τα 3 δισ. κυβικά μέτρα που ήταν στις αρχές του 2023. Μία μόνιμη τεχνική λύση θα παρουσιαστεί στα επόμενα έτη με την ολοκλήρωση του σταθμού συμπίεσης στην Κομοτηνή από τον ΔΕΣΦΑ, για να διασυνδεθεί ο IGB με το ελληνικό σύστημα μεταφοράς. Με την κατασκευή του και την ομαλή εξαγωγή καυσίμου μέσω του ελληνοβουλγαρικού αγωγού, το έργο αποτελεί σημαντικό βήμα για την Ελλάδα να γίνει «πύλη εισόδου» αερίου για ολόκληρη τη νοτιοανατολική Ευρώπη³².

30. Φυσικό αέριο: Εντός του 2023 τα πρώτα FSRU στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 31 Δεκεμβρίου 2022

31. Εντός εξαμήνου οι τελικές αποφάσεις για τον αγωγό EastMed, powergame.gr, 5 Σεπτεμβρίου 2023

32. Πύλη εισόδου» και για τη Σερβία γίνεται ο ελληνοβουλγαρικός IGB - Αύξηση της δυναμικότητας μέχρι το τέλος του 2023, energypress.gr, 6 Φεβρουαρίου 2023

22. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, 7 Απριλίου 2023

23. Φυσικό αέριο: Πώς τελικά ο χειμώνας έριξε τις τιμές, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 4 Μαρτίου 2023

24. Αποκλιμάκωση των τιμών φυσικού αερίου στην Ευρώπη, energypress.gr, 20 Ιουλίου 2023

25. Ευρωπαϊκός Χάρτης Τιμών Ηλεκτρισμού της Αγοράς Επόμενης Ημέρας, Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 31 Αυγούστου 2023

26. Annual Report 2022, EnExGroup, Ιανουάριος 2023

27. Ακριβότερη χώρα στη χονδρική ρεύματος, αλλά φθηνή στη λιανική, kathimerini.gr, 22 Μαΐου 2023

28. Τιμές ενέργειας και ασφάλεια εφοδιασμού, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 31 Μαρτίου 2023

29. RePowerEU Plan, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2023

Εξωτερικό εμπόριο

Παρά την επιδείνωση του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, το παγκόσμιο εμπόριο αποδείχθηκε ανθεκτικό το 2022, φθάνοντας συνολικά τα \$32 τρισ., εκ των οποίων τα \$25 τρισ. αφορούν την αξία των αγαθών (αυξημένη κατά 10% σε σχέση με το 2021) και τα \$7 τρισ. αφορούν την αξία των υπηρεσιών (αυξημένη κατά 15%, αντίστοιχα). Σημαντική επιβράδυνση, ωστόσο, καταγράφηκε το δ' τρίμηνο του έτους, καθώς το παγκόσμιο εμπόριο μειώθηκε κατά \$250 δισ. έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου αναμένεται να παραμείνει υποτονική το 2023, με πιθανότητα ανάκαμψης το δεύτερο εξάμηνο του έτους³³.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, η συνολική αξία των εξαγωγών για το 2022 διαμορφώθηκε σε €54,7 δισ., παρουσιάζοντας αύξηση 36,9% (21,7% εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών) σε σχέση με το 2021³⁴. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε αύξηση και των εισαγωγών κατά 42,2% (€93,1 δισ.), η οποία, σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, οδήγησαν σε επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, με την αύξηση του ελλείμματος από €25,4 δισ. το 2021, σε €38,3 δισ. το 2022³⁵. Κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου 2023, η συνολική αξία των εισαγωγών κατέγραψε μείωση κατά 9,1% και οι εξαγωγές κατά 3%, αντίστοιχα, συμβάλλοντας στη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 18,2%, από €21,2 δισ. σε €17,3 δισ., σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022³⁶.

33. United Nations Conference on Trade and Development - Global Trade Update, Ιουνίου 2023

34. Δελτίο Τύπου Εμπορευματικές Συναλλαγές της Ελλάδος: Ιούνιος 2023, ΕΛΣΤΑΤ, 7 Σεπτεμβρίου 2023
35,36. Ibid.

Αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας συνεχίζει να παρουσιάζει σταθερή βελτίωση. Το 2022, η συνολική απασχόληση και η μισθωτή εργασία αυξήθηκαν κατά 5,4% και 7,7%, αντίστοιχα, σε σχέση με το 2021, ενώ το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 12,4% (κατά 2,3% σε σχέση με το 2021). Όσον αφορά στη μείωση της ανεργίας, φαίνεται να πραγματοποιήθηκε με παράλληλη αύξηση της συμμετοχής των ανδρών και γυναικών στην αγορά εργασίας, αν και το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (16,4%) παρέμεινε σημαντικά υψηλότερο του αντίστοιχου των ανδρών (9,3%). Σημαντική ήταν, επίσης, και η μείωση της ανεργίας στους νέους ηλικίας 20-29 ετών (23,3%, από 27,8% το 2021) και των μακροχρόνια ανέργων (7,7% από 9,2% το 2021)³⁷. Η βελτίωση της αγοράς εργασίας αναμένεται να συνεχιστεί κατά την περίοδο 2023-2024, αν και με χαμηλότερους ρυθμούς, σε σχέση με το 2022³⁸.

Η περαιτέρω βελτίωση της αγοράς εργασίας θα πρέπει να στηριχθεί στην αύξηση της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, ιδίως από τις σχετικά πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, καθώς και στην υλοποίηση προγραμμάτων και την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων με στόχο την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού³⁹. Προς αυτήν την κατεύθυνση, πόροι άνω των €3 δισ. έχουν δεσμευτεί από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας με στόχο την αύξηση των θέσεων εργασίας και της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, καθώς και στην (επανα-)κατάρτιση εργαζόμενων και ανέργων ώστε να αποκτήσουν σύγχρονες δεξιότητες.

Μερικές από τις σημαντικότερες εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά την τελευταία διετία, αποτέλεσαν η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών εργοδότη-εργαζόμενου, η αύξηση του κατώτατου μισθού και ο νέος εργασιακός νόμος. Συγκεκριμένα, οι ασφαλιστικές εισφορές μειώθηκαν κατά 3% το 2021⁴⁰ και περαιτέρω κατά 0,5% τον Ιούνιο του 2022⁴¹. Ο κατώτατος μισθός επανακαθορίστηκε στα €713 κατόπιν δύο διαδοχικών αυξήσεων που πραγματοποιήθηκαν το 2022 (τον Ιανουάριο

στα €663 και τον Μάιο στα €713), ενώ περαιτέρω αύξηση πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2023 στα €780, οδηγώντας σε μια συνολική αύξηση κατά €130 από τον Φεβρουάριο του 2019⁴². Σύμφωνα με δηλώσεις της κυβέρνησης, αναμένεται περαιτέρω αύξηση του κατώτατου μισθού στα €950 κατά την επόμενη τετραετία, καθώς και μείωση των ασφαλιστικών εισφορών και του μη μισθολογικού κόστους κατά μια ποσοστιαία μονάδα⁴³, ενώ αναμένεται να τεθούν σε εφαρμογή, ύστερα από 12 χρόνια, οι «τριετίες» στον επανακαθορισμό των μισθών των εργαζόμενων του ιδιωτικού τομέα⁴⁴.

Ο νόμος 4808/2021 που ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 2021 προβλέπει, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή ψηφιακής κάρτας εργασίας με σκοπό την αντιμετώπιση της υποδηλωμένης απασχόλησης, τη θέσπιση αδειών και διευκολύνσεων για τη συμφιλίωση και εξισορρόπηση επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, και την εισαγωγή ενός ισχυρού πλαισίου για την καταπολέμηση της βίας και παρενόχλησης στον χώρο εργασίας. Ήδη, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022 ξεκίνησε η πρώτη φάση εφαρμογής της ψηφιακής κάρτας εργασίας σε τράπεζες και σούπερ μάρκετ με περισσότερους από 250 εργαζόμενους⁴⁵, ενώ έως τον Απρίλιο του 2023 έχει επεκταθεί στους κλάδους των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών security και στις ΔΕΚΟ και αναμένεται να ακολουθήσουν η βιομηχανία, ο τουρισμός και η εστίαση⁴⁶.

Παράλληλα, τη δεκαετία που διανύουμε, αναμένονται σημαντικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, μέσω μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, με στόχο την προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των απασχολούμενων στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, την αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος προς αποτελεσματικότερη αντιστοίχιση των προσφερόμενων και ζητούμενων δεξιοτήτων, την αύξηση της απασχόλησης, καθώς και τη μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών και των νέων στην εργασία⁴⁷.

37. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, 7 Απριλίου 2023

38. European Economic Forecast, 2023, European Commission, Μάιος 2023

39. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, 7 Απριλίου 2023

40. Μείωση ασφαλιστικών εισφορών απασχολούμενων στον ιδιωτικό τομέα από 01.01.2021 έως 31.12.2021, Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, 1 Φεβρουαρίου 2021

41. Μείωση εισφορών επικουρικής ασφάλισης από 6,5% σε 6% (για εργαζόμενο και εργοδότη), kathimerini.gr, 2 Ιουνίου 2022

42. Αύξηση κατώτατου μισθού: Ποιοι ωφελούνται, τι ισχύει για τις τριετίες, kathimerini.gr, 18 Μαρτίου 2023

43. ΥΠΟΙΚ: Αυξήσεις μισθών, διεύρυνση της φορολογικής βάσης, kathimerini.gr, 3 Ιουλίου 2023

44. Κ. Μητσοτάκης: Ξεπαγώνουν οι τριετίες, φόρος για φυσικές καταστροφές και μέτρα κατά της ακρίβειας, naftemporiki.gr, 17 Σεπτεμβρίου 2023

45. Ψηφιακής απογραφής του χρόνου εργασίας στο ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ II, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 1 Δεκεμβρίου 2022

46. Σε ποιες ΔΕΚΟ θα εφαρμοστεί η ψηφιακή κάρτα εργασίας έως το τέλος Απριλίου, capital.gr, 22 Μαρτίου 2023

47. Ελλάδα 2.0, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, Απρίλιος 2021

Ιδιωτικοποιήσεις

Το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων αποτελεί μια φιλόδοξη προσπάθεια αξιοποίησης των περιουσιακών στοιχείων του Ελληνικού Δημοσίου. Κεντρικό στόχο του προγράμματος αποτελεί η προσέλκυση σημαντικών διεθνών κεφαλαίων, προκειμένου να υποστηριχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας ενισχύοντας, μεταξύ άλλων, τη μείωση του δημόσιου χρέους, τη μείωση της κρατικής χρηματοδότησης, την αναδιοργάνωση, τον εκσυγχρονισμό και την αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του Ελληνικού Δημοσίου, όπως και τη δημιουργία καινοτόμων έργων. Στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), έχουν περιέλθει περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου που αφορούν υποδομές, ενέργεια, μετοχές εταιρειών, ακίνητα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία. Κατά τη λειτουργία του Ταμείου από το 2011 έως και το 2022, υλοποιήθηκαν 55 έργα, με την υποβολή δεσμευτικών προσφορών συνολικής αξίας €11,5 δισ., εκ των οποίων έχουν εισπραχθεί €8,2 δισ.⁴⁸.

Τα έσοδα του ΤΑΙΠΕΔ για το 2022 ανήλθαν σε €595,3 εκατ., έναντι του αρχικού στόχου των €2,2 δισ. που είχε τεθεί στον ετήσιο προϋπολογισμό τον Νοέμβριο του 2021⁴⁹, κυρίως, λόγω των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης, των πληθωριστικών πιέσεων, και της υγειονομικής κρίσης⁵⁰. Σημαντικά γεγονότα για το 2022 αποτέλεσαν η είσπραξη €516 εκατ., ως εξόφληση του τιμήματος για την πώληση του 100% των μετο-

χών της ΔΕΠΑ Υποδομών Α.Ε., η ανάδειξη προτιμητέου επενδυτή για την παραχώρηση της λειτουργίας και συντήρησης της Εγνατίας Οδού, καθώς και η ανάδειξη προτιμητέου επενδυτή για την πρώην αμερικανική βάση Γουρνών στην Κρήτη. Σύμφωνα με τον αρχικό προϋπολογισμό, ενισχυμένα αναμένονται να είναι τα έσοδα του ΤΑΙΠΕΔ για το 2023, τα οποία εκτιμάται ότι θα αγγίξουν τα €1,9 δισ.⁵¹.

Αναφορικά με το 2023, αναμένεται να υλοποιηθεί ένα σημαντικό πρόγραμμα αναβάθμισης των υποδομών υγειονομικής περιθαλψής, με πολλαπλές συμβάσεις συνολικής αξίας €144,2 εκατ., τις οποίες διαχειρίζεται η Μονάδα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας (PPF) σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και τις αρμόδιες Υγειονομικές Περιφέρειες. Τα έργα εντάσσονται στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας "Ελλάδα 2.0", το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα NextGenerationEU της Ε.Ε. Η προαναφερθείσα μονάδα προβλέπεται ότι θα εκκινήσει πρόσθετους διαγωνισμούς ύψους €81,8 εκατ., οι οποίοι αναμένεται να επικεντρωθούν σε απομακρυσμένες και νησιωτικές περιοχές⁵². Θετικά εξελίσσεται και ο διαγωνισμός παραχώρησης της Αττικής Οδού, με τις οικονομικές προσφορές να φτάνουν έως και τα €3,27 δισ., αποτελώντας το υψηλότερο τίμημα στην ιστορία των ελληνικών αποκρατικοποιήσεων⁵³.

48. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, 21 Νοεμβρίου 2022

49. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2022, Υπουργείο Οικονομικών, 19 Νοεμβρίου 2021

50. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, 21 Νοεμβρίου 2022

51. Ibid.

52. ΤΑΙΠΕΔ: Σε εξέλιξη διαγωνισμοί ύψους 144,2 εκατ. ευρώ για την αναβάθμιση των υποδομών του ΕΣΥ, capital.gr, 29 Μαΐου 2023

53. Πρόσφορες ρεκόρ για την Αττική Οδό, πρώτη στο νήμα η ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ με 3,27 δισ., businessdaily.gr, 7 Σεπτεμβρίου 2023

Άποψη

Γιάννος Κοντόπουλος

Διευθύνων Σύμβουλος, Όμιλος Χρηματιστηρίου Αθηνών

Πώς το Χρηματιστήριο Αθηνών μπορεί να αναλάβει έναν ενεργότερο ρόλο στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα μας;

Η θετική πορεία της ελληνικής οικονομίας και η επικείμενη αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας δημιουργούν μια μοναδική ευνοϊκή συγκυρία για να αναλάβει το Χρηματιστήριο Αθηνών έναν πιο ενεργό ρόλο στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα μας. Το κρίσιμότερο βήμα για τον σκοπό αυτό είναι η δημιουργία εμπιστοσύνης στην επενδυτική κοινότητα, με την ενίσχυση της διαφάνειας και της ορθής εταιρικής διακυβέρνησης στο ελληνικό επιχειρείν. Παράλληλα, ο εκσυγχρονισμός των διαδικασιών θα επιταχύνει την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά, καθιστώντας την πιο ελκυστική, διευκολύνοντας παράλληλα την πρόσβαση των επενδυτών στα επενδυτικά μας προϊόντα.

Τέλος, ενισχύοντας την εξωστρέφεια και την επικοινωνία μεταξύ διεθνών επενδυτών και ελληνικών εταιριών, και προωθώντας τις βιώσιμες, τεχνολογικά καινοτόμες λύσεις τους, το Χρηματιστήριο μπορεί να προβάλει το ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον ως μια ιδιαίτερα ελκυστική επενδυτική ευκαιρία σε παγκόσμιο επίπεδο. Από την πλευρά μας, εργαζόμαστε με συντονισμένο τρόπο για όλα τα παραπάνω και ήδη έχουμε διαπιστώσει σημαντική ενίσχυση της εμπιστοσύνης της διεθνούς επενδυτικής κοινότητας προς την ελληνική κεφαλαιαγορά.

Υποδομές, μεταφορές και logistics

Ο κλάδος των μεταφορών και logistics αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη της χώρας, καθώς παρέχει σημαντικά οικονομικά οφέλη, προσδίδοντας, παράλληλα, κύρος και αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα της χώρας στη διεθνή αγορά.

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες εκτιμήσεις, η συνεισφορά του ευρύτερου κλάδου της εφοδιαστικής αλυσίδας και των μεταφορών αποτελεί μία από τις ναυαρχίδες της ελληνικής οικονομίας, κατέχοντας περίπου το 11% του εγχώριου ΑΕΠ με αποτίμηση σχεδόν €20 δισ.⁵⁴.

Οι κύριες υποδομές του κλάδου αποτελούνται από τα λιμάνια, τα αεροδρόμια, το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, τα τελωνεία, τις υποδομές logistics της ενδοχώρας (hinterland), τον κλάδο παροχής υπηρεσιών logistics προς τρίτους (3PL / 4PL) και από τις πλέον πρόσφατες προσθήκες υποδομών, που προσελκύουν το ενδιαφέρον της αγοράς, αυτές των agri-logistics και αποθήκευσης LNG.

Κάθε μία από τις παραπάνω υποδομές έχει ξεχωριστή σημασία για τον κλάδο.

Ενθαρρυντική πορεία και μεγάλη άνοδο των logistics καταγράφει η χώρα μας, καθώς σύμφωνα με τα νεότερα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας αναρρήθηκε από 42^η θέση παγκοσμίως το 2018, στη 19^η το 2023 στον δείκτη Logistics Performance Index και μοιράζεται πλέον την ίδια θέση με την Κίνα, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (τα οποία εκδόθηκαν πριν την πανδημία) από το World Economic Forum, δείχνουν ότι η Ελλάδα είχε βελτιώσει τις επιδόσεις της στους σχετικούς παγκόσμιους δείκτες για το 2019, και συγκεκριμένα: στην ανταγωνιστικότητα υποδομών (37^η θέση το 2019, από 38^η το 2018, ανάμεσα σε 141 χώρες) και στη συνδεσιμότητα αεροδρομίων (27^η θέση το 2019 και το 2018)⁵⁵. Η σημασία των δεικτών αυτών είναι ιδιαίτερη, καθώς, δείχνουν μια θετική τροχιά, η οποία αναμένεται να διατηρηθεί και να ενισχυθεί περαιτέρω, μέσω των επενδύσεων στον τομέα αυτόν.

19^η (από 42^η το 2018)

Logistics Performance Index (LPI)

Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank Global Rankings)
139 χώρες το 2023

Συνολικά, η πρόοδος της χώρας οφείλεται, κυρίως, σε εξελίξεις στους κλάδους της ναυτιλίας και της ναυτιλιακής εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς και στις οδικές υποδομές και, γενικότερα, στην ιδιωτικοποίηση σχεδόν του συνόλου των λειτουργιών των υποδομών. Στον χώρο των 3PL και real estate logistics η κινητικότητα της αγοράς εντείνεται, παρουσιάζοντας ιδιαίτερη δυναμική, σε συνδυασμό με την αύξηση στις αποδόσεις των logistics έναντι των υπόλοιπων ευρωπαϊκών αγορών, προσελκύοντας εγχώριες, αλλά και ξένες επενδύσεις, οι οποίες πλέον στρέφονται και στις υποδομές της ενδοχώρας. Όσον αφορά τις σιδηροδρομικές και αεροπορικές εμπορευματικές μεταφορές, τις τελωνειακές υπηρεσίες, αλλά, κυρίως, τη διασύνδεση όλων των διακριτών στοιχείων του ελληνικού κλάδου μεταφορών και logistics, θα απαιτηθεί εντατικότερη προσπάθεια⁵⁶, ενώ οι χώροι agri-logistics και αποθήκευσης LNG φαίνεται πως θα αποτελέσουν κομβικές υποδομές, ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης έντασης λόγω της πολεμικής σύρραξης στην Ουκρανία.

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank), το λιμάνι του Πειραιά βρίσκεται στην 51^η θέση παραγωγικότητας της λιμενικής υποδομής το 2022, σημειώνοντας σημαντική άνοδο στην κατάταξη σε σχέση με το 2021, όπου βρισκόταν στην 82^η θέση⁵⁷. Στο λιμάνι του Πειραιά, η COSCO έχει καταφέρει να αυξήσει τον αριθμό ισοδύναμων μονάδων 20 ποδιών (twenty-foot equivalent units - TEUs), σημειώνοντας τη μεγαλύτερη, με διαφορά, αύξηση μεταξύ των 10 κορυφαίων λιμένων από το 2007 έως το 2022 (+264,2%), κατακτώντας και τη θέση του κορυφαίου λιμένα της Μεσογείου το 2019 και το 2020. Η κρίση του COVID-19 επηρέασε τους όγκους των τελευταίων δύο ετών, με αποτέλεσμα να σημειωθεί μια μικρή πτώση 6% (από τα 5,31 εκατ. TEUs το 2021 στα 5.00 εκατ. TEUs το 2022), η οποία διατήρησε τον Πειραιά στην πέμπτη θέση των μεγαλύτερων λιμένων της Ευρώπης και δεύτερο της Μεσογείου, πίσω από τη Βαλένθια⁵⁸, παρά το γεγονός ότι δεν έχει επέλθει πλήρης ανάκαμψη σε σχέση με τις επιπτώσεις του COVID-19. Αντίθετα, παρατηρήθηκε μια μικρή ανάκαμψη στον κλάδο της ακτοπλοΐας, καθώς ο αριθμός των επιβατών αυξήθηκε κατά 26% σε σχέση με το προηγούμενο έτος - από τους 11,9 εκατ. το 2021 στους 15 εκατ. το 2022 (αλλά ακόμα αρκετά χαμηλότερα από τους 16,6 εκατ. επιβάτες του 2019)⁵⁹.

Στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, τα TEUs, παρά την αύξηση των προηγούμενων χρόνων, εν μέσω της πανδημίας (από 461 χιλ. το 2020 σε 471 χιλ. το 2021), παρουσίασαν μείωση κατά 1,7%

το τελευταίο έτος, σε 463 χιλ. TEUs⁶⁰. Το λιμάνι της Θεσσαλονίκης έχει ως σημαντικά πλεονεκτήματα την εγγύτητά του στις βαλκανικές χώρες και μία ζώνη ελεύθερου εμπορίου (Free Trade Zone), μέσω των οποίων διευκολύνεται το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. και των τρίτων χωρών, ενώ οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται στον λιμένα τα τελευταία χρόνια συνεχίζονται, αγγίζοντας τα €300 εκατ., με προοπτική τον τριπλασιασμό της υποδοχής και εξυπηρέτησης εμπορευματοκιβωτίων μέχρι το τέλος του 2023. Αξίζει να σημειωθεί πως οι αναπτυξιακές ικανότητες του λιμανιού της Θεσσαλονίκης είναι στρατηγικός στόχος των τοπικών φορέων, αναμένοντας να αποφέρει έσοδα άνω των €230 εκατ. σε όλο το οικοσύστημα, και να δημιουργήσει άνω των 3.000 θέσεων εργασίας⁶¹. Με σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης κινείται το λιμάνι της Πάτρας, το οποίο κατέγραψε διακίνηση 16 χιλ. TEUs το 2022 (αυξημένο κατά 42% σε σχέση με το 2021), ενώ το λιμάνι του Ηρακλείου και το λιμάνι του Βόλου σημείωσαν φθίνουσα πορεία διακίνησης στα 16 χιλ. TEUs (μειωμένα κατά 4,3%) και στα 19 χιλ. TEUs (μειωμένα κατά 2,2%), αντίστοιχα⁶². Σε ό,τι αφορά το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, προσεχώς θα εκπονηθούν μελέτες έργων επέκτασης και εξοπλισμού, μεταξύ των οποίων προβλέπεται και η περαιτέρω εκβάθυνσή του για να μπορεί να φιλοξενεί ακόμη μεγαλύτερα πλοία⁶³.

Το οδικό δίκτυο της Ελλάδας έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, καθιστώντας το, το πιο ανεπτυγμένο στα Βαλκάνια, και φτάνει πλέον τα 2.145 χλμ. αυτοκινητοδρόμων, οι οποίοι έχουν βελτιώσει αισθητά την καθημερινότητα των πολιτών και τις μεταφορές. Η παράδοση του τμήματος Τρίκαλα - Καλαμπάκα, με ολοκλήρωση εντός του 2023 (Αυτοκινητόδρομος E65), θα αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της Κεντρικής Ελλάδας και, ταυτόχρονα, θα αναβαθμίσει τη σύνδεση με τη Δυτική Μακεδονία και το εξωτερικό μέσω της Εγνατίας Οδού⁶⁴. Σημαντικό ορόσημο αποτελεί και η επέκταση της Ιόνιας οδού

60. ΟΛΘ: Στα 18,6 εκατ. ευρώ η καθαρή κερδοφορία του 2022, moneyreview.gr, 6 Απριλίου 2023

61. MarePort 2023: Σπουδαίες προοπτικές για το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, thessnews.gr, 2 Ιουνίου 2023

62. Ένωση Λιμένων Ελλάδος, elime.gr, 2022

63. Αλεξανδρούπολη: Ακύρωση του διαγωνισμού για το λιμάνι, kathimerini.gr, 8 Νοεμβρίου 2022

64. Καραγιάννης: Εντός του 2023 η παράδοση του τμήματος της εθνικής E65, Τρίκαλα - Καλαμπάκα, cnn.gr, 9 Μαΐου 2023

65. Ιόνια Οδός: Στις 22 Ιουνίου ο νέος διαγωνισμός για το Ιωάννινα-Κακαβιά, ypodomes.com, 12 Μαΐου 2023

66. BOAK: 3 προσφορές για το έργο παραχώρησης μαμούθ 1,75 δισ. στο τμήμα Χανιά - Ηράκλειο, ypodomes.com, 8 Μαΐου 2023

67. BOAK: Η ακτινογραφία των τριών τμημάτων - Το 2023 έργα από Χανιά μέχρι Άγιο Νικόλαο, ypodomes.com, 15 Νοεμβρίου 2022

68. Επιβατική Κίνηση 2022, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών, Δεκέμβριος 2022

69. Traffic Development Overview - Full Year 2022 vs 2021, Fraport Greece, Δεκέμβριος 2022

από τα Ιωάννινα έως το συνοριακό πέρασμα στην Κακαβιά. Το έργο αξίας €310 εκατ. (€250 εκατ. χωρίς ΦΠΑ), εφόσον ξεκινήσει το 2024, με χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης το τέλος του 2028, θα συνδέσει τη ΒΙΠΕ και τη βόρεια περιοχή του Νομού Ιωαννίνων με την Ιόνια Οδό και, κατ' επέκταση, με το δίκτυο αυτοκινητοδρόμων της χώρας. Επίσης, θα αποτελέσει τμήμα της λεγόμενης Αδριατικής Οδού, του άξονα που ξεκινά από την Τεργεστή στην Ιταλία, διασχίζει τις Αδριατικές ακτές και φτάνει στη χώρα μας⁶⁵. Τέλος, ο Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (BOAK) αποτελεί τη μεγαλύτερη επένδυση στα οδικά δίκτυα της χώρας, με σχεδόν €2 δισ. προϋπολογισμό (εκ των οποίων τα €800 εκατ. θα αποδοθούν από το Ελληνικό Δημόσιο). Η κατασκευή του BOAK έχει χωριστεί σε τρία διακριτά μέρη, με βασικότερο το τμήμα Χανιά-Ηράκλειο (φτάνει μέχρι τη Χερσόνησο), στο οποίο υπάρχει και η μεγαλύτερη επιβατική κίνηση, έκτασης 157,5 χλμ., ενώ προβλέπεται η κατασκευή 34 χλμ. σηράγγων (και για τα δύο ρεύματα κυκλοφορίας, δηλαδή αναλογικά 17 χλμ. ανά κατεύθυνση)^{66,67}.

Πριν την κρίση του COVID-19, τα αεροδρόμια είχαν φτάσει σε ένα αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο, ειδικότερα όσον αφορά τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών (ΔΑΑ), ο οποίος σημείωνε εξαιρετικές επιδόσεις το 2019, όταν και κατέγραφε 25,6 εκατ. επιβάτες. Συνολικά, η επιβατική κίνηση του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών κατά τη διάρκεια του έτους 2022 ανήλθε σε 22,73 εκατ., παρουσιάζοντας αύξηση κατά 84,1% σε σύγκριση με το 2021, αλλά μείωση κατά 11,1% σε σύγκριση με το 2019⁶⁸. Όσον αφορά τα περιφερειακά αεροδρόμια επιβατικών μεταφορών, το 2022 ήταν μια σημαντική χρονιά, με εξαιρετικές επιδόσεις, αφού παρουσίασαν αύξηση 79% ανάμεσα στο 2021 και το 2022 (από τους 17,4 εκατ. επιβάτες του 2021, στους 31,2 εκατ. επιβάτες το 2022), γεγονός που ξεπέρασε το επιβατικό κοινό του 2019 πριν την πανδημία⁶⁹.

54. Πώς η Ελλάδα θα γίνει παγκόσμια ηγέτιδα στα logistics, newmoney.gr, 10 Φεβρουαρίου 2023

55. The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum, 9 Οκτωβρίου 2019

56. Greece: International freight and logistics center, 2η έκδοση, ΕΥ Ελλάδα, 19 Απριλίου 2021

57. The Container Port Performance Index 2022, World Bank Group, 18 Μαΐου 2023

58. Top 15 container ports in European Union in 2022, porteconomics.eu, 17 Μαΐου 2023

59. Ετήσια Χρηματοοικονομική Έκθεση 2022, Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς, Μάρτιος 2023

Οι σιδηροδρομικές υποδομές παραμένουν ο μεγάλος ασθενής κρίκος της εφοδιαστικής αλυσίδας στην Ελλάδα, δημιουργώντας ευκαιρίες για σημαντική βελτίωση. Με τα τελευταία γεγονότα του τραγικού δυστυχήματος στα Τέμπη παρουσιάστηκε η επιτακτική ανάγκη για δομική αναδιοργάνωση των ελληνικών σιδηροδρόμων, τόσο για την επιβατική, όσο και την εμπορική διακίνηση φορτίων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Κομισιόν και το σχέδιο Ταμείου Ανάκαμψης, εντός του 2023-2024 θα πρέπει να ολοκληρωθεί η εφαρμογή της οργανωτικής μεταρρύθμισης στον σιδηροδρομικό τομέα του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ), σε συνεργασία με τον διαχειριστή κατασκευής (ΕΡΓΟΣΕ), όπως και να αναπτυχθεί πλήρως το Ευρωπαϊκό Σύστημα Διαχείρισης Σιδηροδρομικής Κυκλοφορίας (ERTMS) στο βασικό σιδηροδρομικό δίκτυο⁷⁰.

Η αγορά 3PL στην Ελλάδα αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις, ως άμεσο αποτέλεσμα της σοβαρής ύφεσης της ελληνικής οικονομίας μετά το 2009, η οποία άσκησε μεγάλη πίεση στους Έλληνες κατασκευαστές και εμπόρους να μειώσουν τα κόστη τους, χωρίς να μειώσουν, όμως, τα επίπεδα απόδοσης και εξυπηρέτησης. Ωστόσο, έχουν γίνει πιο θετικοί ως προς την ανάθεση βασικών λειτουργιών εφοδιαστικής αλυσίδας σε τρίτους, επιτρέποντας σε αξιόπιστους 3PLPs που έχουν επενδύσει στην ποιότητα των υπηρεσιών και την καινοτομία, να επεκτείνουν το μερίδιο αγοράς τους και να βελτιώσουν την απόδοσή τους. Η ελληνική αγορά 3PL επηρεάστηκε σημαντικά από την πανδημία του 2019, καθώς εκτιμάται ότι υπήρξε συρρίκνωση της τάξης του 5,4% το 2020, ύστερα από την αυξητική πορεία της χρονικής περιόδου 2014-2019, όταν και υπήρχε μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής 2%, βασιζόμενη, κυρίως, σε δραστηριότητες αποθήκευσης και διανομής (93% της αξίας της αγοράς)⁷¹.

Σήμερα, οι αποδόσεις των logistics στην Ελλάδα είναι από τις πιο ανταγωνιστικές πλέον, συγκριτικά με τις περισσότερες ευρωπαϊκές, αλλά και τις ώριμες αγορές. Στην Ελλάδα, για prime ακίνητα σε καθιερωμένες περιοχές οι αποδόσεις κινούνται από 7%-7,5%, όταν σε άλλες μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες κυμαίνονται περί το 3%-3,5%. Παράλληλα, παρατηρείται μία τάση για την ανάπτυξη χώρων με «πράσινες» εφαρμογές, που μπορούν να πιστοποιηθούν κατά LEED/BREEAM, καθώς έχουν τεθεί φιλόδοξοι στόχοι από την Ε.Ε. για την περαιτέρω μείωση του αποτυπώματος άνθρακα της εφοδιαστικής αλυσίδας⁷². Συνολικά, η αγορά των 3PL παρουσιάζει έντονη κινητικότητα ως προς τις νέες επενδύσεις.

Οι σημαντικότερες αγορές logistics έχουν αναπτυχθεί γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, και συνδέονται στενά με τα κύρια θαλάσσια σημεία διεπαφής της χώρας: τα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Σημαντικό ορόσημο αποτελεί η έναρξη επένδυσης για τη «Λειτουργία, Συντήρηση, Εκμετάλλευση, Ολοκλήρωση Μελετών, Κατασκευή Έργων και Προμήθεια Εξοπλισμού του Ε.Σ.Σ.Δ.Ι. Θριάσιου Πεδίου», αξίας €561 εκατ. Πρόκειται για το γνωστό έργο «Θριάσιο II» (Εμπορευματικό Σιδηροδρομικό Σταθμό και Σταθμό Διαλογής Θριάσιου Πεδίου) το οποίο θα διαμορφωθεί και θα μετατραπεί σε μεγάλο logistics center, σύγχρονο κέντρο συνδυασμένων μεταφορών και αποθήκευσης. Ο χρονικός ορίζοντας παραχώρησης της έκτασης μαζί με τον χρόνο ολοκλήρωσης του έργου έχει οριστεί στα 30 έτη^{73,74}.

Επιπλέον, το εμπορευματικό κέντρο που προβλέπεται να αναπτυχθεί στο πρώην στρατόπεδο Γκόνου στη Θεσσαλονίκη, συνολικής έκτασης 670 στρεμμάτων, αναμένεται να αυξήσει την αποθηκευτική χωρητικότητα του τερματικού σταθμού του λιμένα και να ενισχύσει σημαντικά τις δυνατότητές του, καθώς προσφέρει συνδυασμένες μεταφορές και πρόσβαση στο σιδηροδρομικό δίκτυο. Ακόμη, ένα εκ των σημαντικών έργων που δρομολογούνται στη Θεσσαλονίκη είναι αυτό στο 15ο χιλιόμετρο Θεσσαλονίκης - Έδεσσας, μια επένδυση €160 εκατ. για τη δημιουργία συγκροτήματος logistics συνολικής επιφάνειας 120.000 τ.μ. σε ακίνητο 356 στρεμμάτων⁷⁵.

Η υψηλή ζήτηση χρηστών, αναλογικά με την περιορισμένη προσφορά για μεγάλους και σύγχρονους χώρους, έχει οδηγήσει σε αύξηση των μισθωτικών αξιών. Μάλιστα, οι περισσότερες νεόδμητες αποθήκες που κατασκευάστηκαν είτε είναι ιδιοχρησιμοποιούμενες, είτε η μίσθωσή τους συμφωνήθηκε πριν από την αποπεράτωση της κατασκευής τους.

Ενδεικτικά, για τις prime τοποθεσίες, όπως το Θριάσιο, το οποίο συγκεντρώνει πάνω από το 60% των μισθωτικών συμβάσεων, περιλαμβάνοντας τον Ασπρόπυργο, τη Μαγούλα, τη Μάνδρα και την Ελευσίνα, οι τιμές μίσθωσης για νεόδμητους χώρους, πλέον, έχουν φτάσει τα €5/τ.μ./μήνα, ενώ πολλές φορές τα ξεπερνούν. Υψηλά επίπεδα ενοικίων, επίσης, ζητούνται στην περιοχή Κορωπίου, λόγω της θέσης και πρόσβασής της και των υψηλών επιπέδων κατακερματισμού και ιδιοχρησής που τη χαρακτηρίζουν. Στις δευτερεύουσες αγορές, το εύρος μισθωτικών αξιών για ποιοτικούς χώρους κινείται από €3,5/τ.μ./μήνα έως και €4/τ.μ./μήνα⁷⁶.

Επιπρόσθετα, η πολεμική σύρραξη μεταξύ δύο από τους μεγαλύτερους παραγωγούς σιτηρών στον κόσμο, ήρθε να επιβεβαιώσει την κρίσιμότητα του Αγροδιατροφικού τομέα και το μέγεθος των προκλήσεων που αντιμετωπίζει. Στη χώρα μας, ο Αγροδιατροφικός τομέας καλείται να ενισχύσει την παραδοσιακά χαμηλή παραγωγικότητά του, αυξάνοντας το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, στηρίζοντας τις συνεργασίες, επενδύοντας στην υιοθέτηση τεχνολογικών καινοτομιών και ενισχύοντας το επίπεδο γεωργικής εκπαίδευσης των αγροτών, ενώ η κρίσιμότητα των επενδύσεων σε σημαντικές υποδομές agri-logistics, καθίσταται πλέον επιβεβλημένη, με την ανάπτυξη agri-logistics centers να αποτελεί άμεση προτεραιότητα και στόχευση για τους τομείς υποδομών και logistics τα επόμενα χρόνια⁷⁷.

Η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες με τη μεγαλύτερη αύξηση εισαγωγών φυσικού αερίου και σταθμών αεριοποίησης LNG. Οι εξελίξεις της πολεμικής σύρραξης επιτάχυναν τις επενδύσεις διασφάλισης του εφοδιασμού φυσικού αερίου, με τις δύο από τις πέντε πλωτές μονάδες αποθήκευσης υδρογονωμένου φυσικού αερίου LNG να βρίσκονται σε πλήρη ανάπτυξη εντός του 2023. Με τις εν λόγω επενδύσεις, η Ελλάδα θα μετατραπεί σε ενεργειακό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με ποσοτήτες διακινούμενου αερίου περίπου στα 22,5 δισ. κυβικών μέτρων. Στην Αλεξανδρούπολη, η πλωτή αποθήκη αναμένεται να αυξήσει τη δυναμικότητα αποθήκευσης κατά 153.500 κ.μ., στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας κατά 210.000 κ.μ., στο Θρακικό Πέλαγος κατά 170.000 κ.μ., στη Θεσσαλονίκη κατά 170.000 κ.μ., ενώ, παράλληλα, ολοκληρώθηκε με επιτυχία η πρώτη μη δεσμευτική φάση market test στον Βόλο⁷⁸.

Οι πέντε ζώνες ελεύθερου εμπορίου της Ελλάδας, καθώς και οι τελωνειακές αποθήκες που διαχειρίζονται οι πάροχοι 3PL και οι μεταφορείς εμπορευμάτων, παρέχουν σαφή οφέλη στους εισαγωγείς και τους διαμεταφορείς, όσον αφορά τη βελτίωση των ταμειακών ροών, τη μεγαλύτερη ευελιξία και τη διαφάνεια. Εν τω μεταξύ, ένας αυξανόμενος αριθμός 3PLPs, αεροπορικών και ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα, έχουν πιστοποιηθεί ως Εγκεκριμένοι Οικονομικοί Φορείς (Authorized Economic Operators - AEOs), απολαμβάνοντας, έτσι, οφέλη σε ολόκληρη την Ε.Ε., ευκολότερη πρόσβαση σε απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες και δυνατότητες καλύτερης συμμόρφωσης με τις νέες απαιτήσεις ασφαλείας⁷⁹.

Συμπερασματικά, στον κλάδο των υποδομών, μεταφορών και logistics παρατηρείται μια συνεχής ανάπτυξη και εξέλιξη, με την Ελλάδα να επενδύει σημαντικά στην αναβάθμισή του. Η εικόνα των οδικών δικτύων, των λιμένων και των αερολιμένων παρουσιάζει θετικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα της ελληνικής οικονομίας, συμπαρασύροντας τις διεθνείς μετακινήσεις και μεταφορές, το εμπόριο και τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Παρά τις προκλήσεις που εξακολουθούν να υπάρχουν, ο κλάδος αυτός αποτελεί κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη και την πρόοδο της Ελλάδας, προσφέροντας ευκαιρίες για επενδύσεις, απασχόληση και αειφόρο μελλοντική ανάπτυξη. Οι πρόσφατα ολοκληρωμένες επενδύσεις, σε συνδυασμό με όσες υλοποιούνται και αναμένεται να ολοκληρωθούν στο προσεχές μέλλον, αλλά και η αναθεώρηση των σημερινών λειτουργικών μοντέλων και ο ανασχεδιασμός των εφοδιαστικών αλυσίδων, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της χώρας μας ως σημαντικού κόμβου.

70. Σχέδιο Ανάκαμψης: Τα έργα-ορόσημα έως και το 2024, naftemporiki.gr, 28 Μαΐου 2023

71. Μελέτη της ICAP CRIF για τον κλάδο των Third Party Logistics (3PL), ICAP CRIF, 17 Μαρτίου 2022

72. Logistics: Οι υψηλές αποδόσεις και οι ξένες επενδύσεις, powergame.gr, 25 Μαΐου 2023

73. «Θριάσιο II» - Logistics: Με τη «βούλα» ανάδοχος της mega παραχώρησης το σχήμα Hellenic Train (πρώην TRAINOSE) - Damco (Κοπελούζος), insider.gr, 19 Μαΐου 2023

74. Θριάσιο II: Νέες επενδύσεις φέρνει ο ανάδοχος - Δημιουργία logistics center, moneyreview.gr, 22 Ιανουαρίου 2023

75. Logistics: Οι υψηλές αποδόσεις και οι ξένες επενδύσεις, powergame.gr, 25 Μαΐου 2023

76. Ibid

77. Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;, ΕΥ Ελλάδος, Απρίλιος 2022

78. Φυσικό αέριο: Εντός του 2023 τα πρώτα FSRU στην Ελλάδα, ot.gr, 31 Δεκεμβρίου 2022

79. Greece: International Freight Center, 2η έκδοση, ΕΥ Ελλάδος, Απρίλιος 2021

Τουρισμός

Ο ελληνικός τουρισμός ανέκαμψε το 2022, επιστρέφοντας στα προ πανδημίας επίπεδα και προσεγγίζοντας τις υψηλές επιδόσεις του 2019. Μάλιστα, ο τουρισμός στην Ελλάδα

ανέκαμψε ταχύτερα, σε όρους αφίξεων, συγκριτικά με άλλες ανταγωνίστριες αγορές της Μεσογείου, όπως η Κροατία, η Ισπανία, η Μάλτα, η Γαλλία και η Κύπρος⁸⁰.

Επίδοση τουρισμού κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023

Ποσοστά σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022

€8,9 δισ. πλεόνασμα ταξιδιωτικού ισοζυγίου (+19%)

16,2 εκατ. ταξιδιώτες (+21,9%)

- +15,5% εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση μέσω αεροδρομίων
- +45% εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση μέσω οδικών σταθμών
- +20,5% ταξιδιώτες από την Ε.Ε.-27
- +24,1% ταξιδιώτες εκτός Ε.Ε.-27

€10,3 δισ. ταξιδιωτικές εισπράξεις (+20,2%)

- +14,7% εισπράξεις από ταξιδιώτες από την Ε.Ε.-27
- +27% εισπράξεις από ταξιδιώτες εκτός της Ε.Ε.-27
- -1,8% μέση δαπάνη ανά ταξίδι

Πηγή: Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών, Τράπεζα της Ελλάδος, 21 Σεπτεμβρίου 2023

Σημαντική συμβολή στις υψηλές επιδόσεις του τουρισμού διαδραμάτισε και η ενισχυμένη επικοινωνιακή στρατηγική που ακολούθησε ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) κατά το 2022. Σύμφωνα με το Υπουργείο Τουρισμού, η αποστολή για τη διετία 2023-2024 εξειδικεύεται περαιτέρω, με κεντρικούς στόχους την προβολή της Ελλάδας ως ενός ιδανικού τουριστικού προορισμού για όλες τις εποχές του χρόνου, την προώθηση των λιγότερο γνωστών προορισμών και θεματικών τουρισμού, και την ανάδειξη και άλλων πόλεων, πέραν της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ως προορισμών για “city break”^{81,82}.

Σε ό,τι αφορά τον τομέα των επενδύσεων, αναμένεται ότι €1 δισ. από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας θα επενδυθεί σε υποδομές σχετικές με τον τουρισμό, όπως για αναβάθμιση μαρίνων και λιμανιών, διευκόλυνση της πρόσβασης σε ΑμεΑ, αναβάθμιση ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ενεργειακή αναβάθμιση, εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς και για την προώθηση του χειμερινού τουρισμού⁸³. Ένα

ακόμα βασικό εργαλείο χρηματοδότησης για τον τουριστικό κλάδο είναι και ο Νέος Αναπτυξιακός Νόμος (4887/22), ο οποίος προβλέπει σημαντικά κίνητρα για ένα ευρύ πεδίο τουριστικών επενδύσεων, με ποσοστά ενίσχυσης που φτάνουν έως και το 75%, καλύπτοντας επενδύσεις για τη δημιουργία, την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής τουριστικών καταλυμάτων, στο σύνολο της επικράτειας⁸⁴. Έως τον Απρίλιο του 2023 έχουν ενταχθεί 22 τουριστικά επενδυτικά έργα, στις στρατηγικές επενδύσεις του Αναπτυξιακού Νόμου, συνολικού προϋπολογισμού €3,78 δισ., ενώ 10 επιπλέον επενδυτικά έργα συνολικού ύψους €1,5 δισ. βρίσκονται υπό αξιολόγηση από την Enterprise Greece, αποδεικνύοντας και το υψηλό ενδιαφέρον ξένων επενδυτών που επιζητούν να ενισχύσουν την παρουσία τους στην Ελλάδα. Στο σύνολό τους, τα έργα αυτά δύναται να δημιουργήσουν άνω των 7 κιλ. νέων θέσεων εργασίας, και αφορούν, κυρίως, σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα, ξενοδοχεία, τουριστικές μαρίνες ή λοιπές τουριστικές υποδομές⁸⁵.

80. Alpha Bank: Η ανάκαμψη του ελληνικού τουρισμού το 2022 και οι προοπτικές για φέτος, capital.gr, 9 Μαρτίου 2023
 81. Τουρισμός: Η στρατηγική του 2023 στο επίκεντρο σύσκεψης στον ΕΟΤ, naftemporiki.gr, 11 Ιανουαρίου 2023
 82. Στρατηγική Προώθησης και Προβολής του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, 2023-2024, gov.gr, 10 Απριλίου 2023
 83. Κικιλίας: Η ανάπτυξη του τουρισμού ενισχύει τους εμπόρους που ασχολούνται με την πρωτογενή παραγωγή, insider.gr, 3 Μαΐου 2022
 84. Αναπτυξιακός νόμος και τουρισμός, tonima.gr, 9 Απριλίου 2022
 85. Δέκα έργα στον τουρισμό ύψους 1,5 δισ. ευρώ προς ένταξη στις στρατηγικές επενδύσεις, newmoney.gr, 18 Απριλίου 2023

Σύμφωνα με ομιλία του νέου προέδρου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Γιάννη Παράσχη, οι μακροχρόνιες προοπτικές για τον ελληνικό τουρισμό παραμένουν θετικές, ωστόσο απαιτείται προσαρμογή της αγοράς στις εν εξελίξει τεχνολογικές τάσεις, στις αλλαγές στην αγορά εργασίας, καθώς και η διαμόρφωση ενός τουριστικού προϊόντος με γνώμονα την κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, οι μακροχρόνιες προοπτικές του ελληνικού τουρισμού θα πρέπει να στηριχθούν σε πέντε βασικούς πυλώνες, ήτοι στην επιτάχυνση των επενδύσεων με

σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, στην περαιτέρω ανάπτυξη των εθνικών υποδομών, στη διαχείριση και στρατηγική προώθηση προορισμών λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις τοπικές ανάγκες, στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σκοπό την κατάρτιση και τη συνεχή βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και στην έμπρακτη και στοχευμένη στήριξη των επιχειρήσεων για τη μετάβασή τους σε βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης⁸⁶.

86. Οι 5 πυλώνες της νέας διοίκησης Παράσχη στον ΣΕΤΕ, huffingtonpost.gr, 1 Ιουνίου 2023

Καινοτομία και νεοφυής επιχειρηματικότητα

Ξεκινώντας σχεδόν από το μηδέν το 2010, το ελληνικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων πλέον αριθμεί 2.100-2.500 επιχειρήσεις⁸⁷, καταγράφοντας ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης κατά την τελευταία πενταετία, με τη συνολική του αξία να ανέρχεται άνω των €8,2 δισ. από €1,1 δισ. το 2017⁸⁸. Κατά την περίοδο 2017-2022, το ελληνικό οικοσύστημα παρουσίασε τον δεύτερο ταχύτερο ρυθμό ανάπτυξης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, αύξηση κατά 7,5 φορές σε σχέση με το 2017⁸⁹.

Σύμφωνα με διεθνείς δείκτες κατάταξης, το ελληνικό οικοσύστημα αναρριχήθηκε δύο θέσεις το 2023 στην παγκόσμια κατάταξη (46^η θέση, από 48^η το 2022) και κατά μία θέση στα Βαλκάνια (4^η από 5^η το 2022)⁹⁰, λαμβάνοντας υπόψη ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια, όπως οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη και το ύψος των ιδιωτικών κεφαλαίων που επενδύθηκαν⁹¹. Επιπλέον, έχουν καταγραφεί περισσότερες από 70 ενεργές θερμοκοιτίδες, επιταχυντές και κέντρα τεχνολογίας νεοφυών επιχειρήσεων στη χώρα, ενώ μέσω του χρηματοδοτικού εργαλείου EquiFund, μια πρωτοβουλία του ελληνικού κράτους και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων, έχουν ήδη επενδυθεί πάνω από €450 εκατ. σε καινοτόμες επιχειρήσεις στην ελληνική αγορά⁹².

Λαμβάνοντας υπόψη τη λίστα των εγγεγραμμένων νεοφυών επιχειρήσεων στο εθνικό μητρώο νεοφυών επιχειρήσεων Elevate Greece, τη μεγαλύτερη συγκέντρωση επιχειρήσεων παρουσιάζει η περιφέρεια Αττικής (68%) και ακολουθούν η Κεντρική Μακεδονία (14%) και η Κρήτη (6%)⁹³. Οι τρεις τομείς με τον υψηλότερο αριθμό εγγεγραμμένων νεοφυών επιχειρήσεων είναι οι Βιοεπιστήμες, το Περιβάλλον και η Ενέργεια, καθώς και ο τομέας της Διαφήμισης και Μάρκετινγκ, ενώ οι τομείς της Εκπαίδευσης, των Βιοεπιστημών και του Ανθρώπινου Δυναμικού αναδεικνύονται ως οι τρεις με την υψηλότερη σωρευτική εξωτερική χρηματοδότηση κατά την τελευταία δεκαετία⁹⁴.

Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη στις αρχές του 2022, οι νεοφυείς επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο από Έλληνες ιδρυτές άντλησαν συνολικά κεφάλαια ύψους \$4,5 δισ. κατά το 2021, σημειώνοντας ετήσια αύξηση της τάξης του 239% σε σχέση με τα \$1,3 δισ. που αντλήθηκαν το 2020. Τα συγκεκριμένα

μεγέθη αντικατοπτρίζουν τις ευρύτερες τάσεις που παρατηρήθηκαν στο παγκόσμιο οικοσύστημα κατά το 2021, με τη χρηματοδότηση να αυξάνεται παγκοσμίως κατά 90%, και κατά 159% στην Ευρώπη⁹⁵. Το 2022, παρουσιάστηκε επιβράδυνση στην επενδυτική δραστηριότητα παγκοσμίως, λόγω των επιπτώσεων των γεωπολιτικών αναταραχών στην αύξηση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, με τις νεοφυείς επιχειρήσεις από Έλληνες ιδρυτές, ωστόσο, να αντλούν περί των \$3 δισ. από 136 γύρους χρηματοδότησης⁹⁶. Σύμφωνα με στοιχεία έως τα μέσα Μαρτίου του 2023, αμείωτο φαίνεται να παραμένει το ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών για τις ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις, οι οποίες εκτιμάται ότι άντλησαν συνολικά \$362 εκατ. από 34 γύρους χρηματοδότησης, εκ των οποίων περίπου \$138 εκατ. από ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός Ελλάδας⁹⁷.

Αξιοσημείωτη, επίσης, είναι η εμφάνιση, κατά τα τελευταία δύο έτη, των πρώτων ελληνικών μονόκερων, δηλαδή των εγχώριων επιχειρήσεων που αποτιμώνται άνω του \$1 δισ. Συγκεκριμένα, το 2021 η Ελλάδα απέκτησε τον πρώτο της μονόκερο, μία ελληνική εταιρεία με ηγετική θέση στις επαγγελματικές και γλωσσικές πιστοποιήσεις, η συνολική αξία της οποίας ξεπερνά πλέον τα €2,9 δισ.⁹⁸. Στα τέλη του 2022 ολοκληρώθηκε το mega deal της επένδυσης μίας σημαντικής αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας σε ελληνική fintech start-up, με την αποτίμηση της δεύτερης να ξεπερνά το ποσό των \$1,7 δισ.⁹⁹, ενώ κοντά στο ορόσημο του \$1 δισ. βρίσκεται και μία ελληνική start-up εκμετάλλευσης ακινήτων (real estate)¹⁰⁰.

Παράγοντες της αγοράς χαρακτηρίζουν ως δείγμα ωρίμανσης του ελληνικού οικοσυστήματος, και τις επενδύσεις που πραγματοποιούν οι ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις για την απόκτηση άλλων εταιρειών, είτε για να εισέλθουν σε νέες αγορές, να προσθέσουν νέα προϊόντα ή πελάτες, ή, ακόμη πιο συχνά, για να αποκτήσουν νέο ανθρώπινο ταλέντο - τεχνολογία. Το τελευταίο διάστημα, ελληνικές start-ups έχουν προχωρήσει σε επενδύσεις ή εξαγορές άλλων εταιρειών τεχνολογίας, με πολλές από αυτές να εξετάζουν την πραγματοποίηση επενδύσεων στον κλάδο που δραστηριοποιούνται¹⁰¹.

87. Η καινοτόμος/νεοφυής επιχειρηματικότητα: Από το διεθνές περιβάλλον στις ελληνικές Περιφέρειες, Ιωάννα Σαπφώ Πεπελάση, Ομότιμη Καθηγήτρια Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παρατηρητήριο Περιφερειακών Πολιτικών, Ιανουάριος 2023

88. EY: Στα 8 δισ. ευρώ η αξία των ελληνικών startups εταιρειών, imerisia.gr, 14 Ιουλίου 2023

89. Startups: Η επανάσταση των ελληνικών νεοφυών επιχειρήσεων, supportwestathens.gr, 3 Μαρτίου 2023

90. Global Startup Ecosystem Index 2023, StartupBlink

91. Ο χάρτης του ελληνικού startup οικοσυστήματος: Οι πόλεις, οι κλάδοι και η ανάπτυξη, moneyreview.gr, 25 Ιανουαρίου 2023

92. Χαρτογράφηση Ελληνικού Οικοσυστήματος Νεοφυών Επιχειρήσεων, διαNEOσις, Ιανουάριος 2022

93. Startups: Οι επιδόσεις των περιφερειών στο οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 25 Ιανουαρίου 2023

94. Οι επτά «χρυσοί» κλάδοι των startups που έχουν μαζέψει 4 δισ. ευρώ, businessdaily.gr, 17 Μαΐου 2023

95. Greek-founded startups: investments and exits 2021, Marathon Venture Capital, 19 Ιανουαρίου 2022

96. Startups: Ενθαρρυντικά τα πρώτα μηνύματα για το 2023, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 22 Φεβρουαρίου 2023

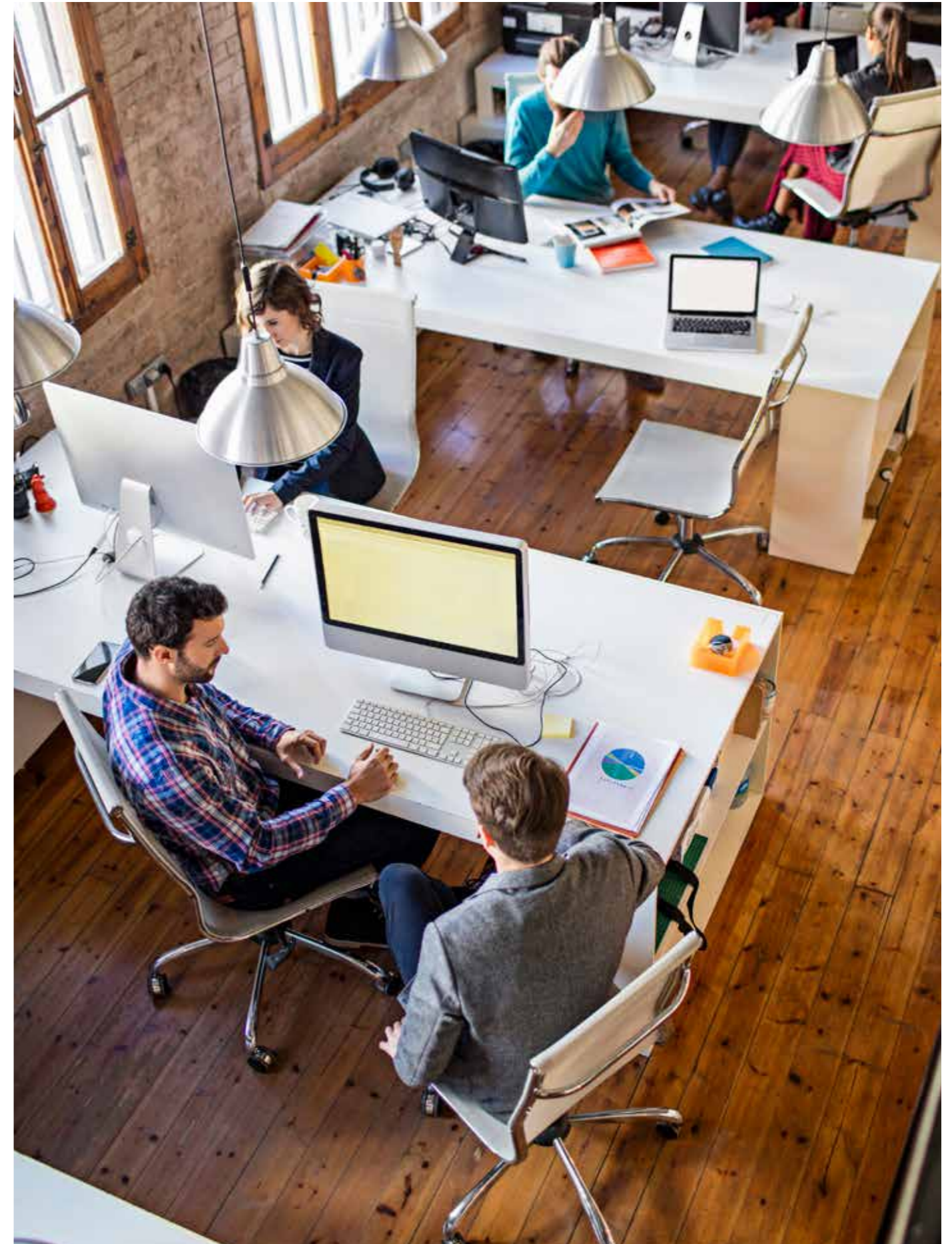
97. Ελληνικές startups: Έχουν αντλήσει 138 εκατ. δολάρια από την αρχή της χρονιάς, Kathimerini.gr, 23 Μαρτίου 2023

98. PeopleCert: Στα 2,9 δισ. ευρώ ωθούν την αποτίμησή της τα αποτελέσματα του 2022, mononews.gr, 24 Ιανουαρίου 2023

99. Οι 10 ελληνικές startups που «χτύπησαν» αποτιμήσεις άνω των 5,5 δισ. ευρώ, newmoney.gr, 21 Ιανουαρίου 2023

100. Blueground: Ο υποψήφιος ελληνικός «μονόκερος» που προσδοκά διπλασιασμό εσόδων το 2023, newmoney.gr, 7 Νοεμβρίου 2022

101. Εξαγορές από ελληνικές startup εταιρείες, Καθημερινή, 27 Απριλίου 2023

Αναφορικά με τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία, εντός του 2022 ανακοινώθηκε ένα νέο πρόγραμμα για τη στήριξη των νεοφυών καινοτόμων ελληνικών επιχειρήσεων, το οποίο υλοποιεί η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (EATE), μέσω πόρων από το Ταμείο Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης, στο πλαίσιο της ενεργοποίησης του εργαλείου Equity Platform του σχεδίου «Ελλάδα 2.0». Πιο συγκεκριμένα, μέσω του προγράμματος «InnovateNow», θα επενδυθούν €100 εκατ. σε νέα επενδυτικά κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών που στοχεύουν στην ενίσχυση του οικοσυστήματος των νεοφυών καινοτόμων επιχειρήσεων. Στόχος είναι η προσέλκυση επιπλέον ιδιωτών επενδυτών, καθώς και η τόνωση της έρευνας και ανάπτυξης τεχνολογιών αιχμής, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η νανοτεχνολογία και η αεροδιαστημική¹⁰². Σημαντική, επίσης, είναι και η συμβολή των 16 επενδυτικών ταμείων Venture Capital και Private Equity που έχουν συσταθεί από το 2021, τα οποία διαχειρίζονται κεφάλαια άνω του €1 δισ., με το μερίδιο της EATE να ξεπερνά τα €400 εκατ.¹⁰³.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας Επενδύσεων, αναμένεται έως τα τέλη 2023 με αρχές του 2024 η δημιουργία τριών νέων προγραμμάτων, ύψους €200 - 250 εκατ. έκαστο, για τη χρηματοδότηση νεοφυών επιχειρήσεων που βρίσκονται σε στάδιο ανάπτυξης (growth), με την προσοχή να στρέφεται σε συνέργειες και σε vertical funds, ώστε να στηριχτούν τομείς αιχμής, με υψηλό ρίσκο, αλλά και υψηλές αποδόσεις, όπως για παράδειγμα η βιοτεχνολογία¹⁰⁴.

102. InnovateNow: Πρόγραμμα ενίσχυσης των startups με πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 18 Απριλίου 2022
 103. Σε καινοτομία και startups συνεχίζει να ποντάρει η Ελλάδα - Τα πρόσφατα deals και τα funds που έρχονται, insider.gr, 29 Μαΐου 2023
 104. Ibid

Άποψη

Δημήτρης Παπαλεξόπουλος

Πρόεδρος ΣΕΒ, Πρόεδρος Εκτελεστικής Επιτροπής Ομίλου TITAN

Πώς μπορούμε να δώσουμε την ώθηση στο ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας να πάει πιο μπροστά;

Η ανάδειξη ενός δυναμικού και αναπτυσσόμενου οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων στη χώρα μας είναι από τις πιο ελπιδοφόρες εξελίξεις των τελευταίων ετών. Βοηθάει την Ελλάδα να γίνει πιο εξωστρεφής, πιο καινοτόμος, πιο αξιολογική.

Όσο περισσότερο βοηθάμε να συνδεθεί αυτό το οικοσύστημα με τις εδραιωμένες επιχειρήσεις, με το ταλέντο της διασποράς, με τα πανεπιστήμια και με τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, τόσο ενισχύουμε την ανάπτυξή του με πολλαπλασιαστικά οφέλη για όλους και ειδικά για τους νέους.

Επενδυτικές ευκαιρίες στην Ελλάδα

Η επιδείνωση του επενδυτικού κλίματος λόγω των επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία, του υψηλού πληθωρισμού, των υψηλών επιτοκίων και της αύξησης των τιμών της ενέργειας συνέβαλαν στην επιβράδυνση των παγκόσμιων ροών άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) κατά το 2022¹⁰⁵. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα διατήρησε τη δυναμική της με την πορεία των εισροών ΑΞΕ να παραμένει ανοδική καθώς, σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα για το σύνολο του 2022 ανήλθαν σε €7,2 δισ., αυξημένες κατά περίπου 35% σε σχέση με το 2021 (€5,4 δισ.), ενώ εξακολουθεί να παρατηρείται σημαντική αύξηση σε σχέση και με τα αντίστοιχα προ πανδημίας μεγέθη των ετών 2019 (€4,5 δισ.) και 2018 (€3,4 δισ.)¹⁰⁶.

Αξιζει να σημειωθεί ότι, το υψηλό επίπεδο των ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά το 2021-2022 οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, και στην επιτάχυνση και ολοκλήρωση των ιδιωτικοποιήσεων που είχαν καθυστερήσει λόγω της πανδημίας, καθώς και στην πώληση των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών αποδοχής καρτών και εκκαθάρισης συναλλαγών από τις συστημικές ελληνικές τράπεζες¹⁰⁷. Ως επί το πλείστον, οι ΑΞΕ αφορούν σε εξαγορές ή ιδιωτικοποιήσεις υφιστάμενων επιχειρήσεων και σε αγορά ακινήτων, με τις εισροές για νέες παραγωγικές επενδύσεις (greenfield investments) να παραμένουν σε σχετικά χαμηλά επίπεδα σε όρους αξίας, ήτοι περίπου στα €1,98 δισ., αν και αυξημένες έναντι του 2021 (€1,72 δισ.)¹⁰⁸. Οι δε εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό για την απόκτηση ακινήτων συνέχισαν να παρουσιάζουν σημαντική άνοδο για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, καθώς διαμορφώθηκαν στα €1,98 δισ. το 2022, από €1,18 δισ. το 2021 και €0,88 δισ. το 2020, με σημαντική συνεισφορά του προγράμματος «Golden Visa»¹⁰⁹. Η αύξηση των ξένων άμεσων επενδύσεων σε δραστηριότητες ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα, αποτελεί και έναν από τους παράγοντες της ανόδου των τιμών των ακινήτων¹¹⁰. Λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία έως τον Μάιο του 2023, περίπου 40 σχέδια συνολικού προϋπολογισμού €8,5 δισ. βρίσκονται υπό αξιολόγηση από την Enterprise Greece προκειμένου να εξεταστεί η ένταξή τους στο καθεστώς των στρατηγικών επενδύσεων και, μέσω αυτού, η ταχύρρυθμη αδειοδότησή τους. Πρόκειται για έργα που εστιάζονται, κυρίως, στους κλάδους ενέργειας και στον τουρισμό, με αρκετές επενδύ-

σεις, επίσης, στην εφοδιαστική αλυσίδα, τη βιομηχανία, την τεχνολογία και τη ρομποτική. Στα έργα αυτά μπορούν να προστεθούν κι άλλα 42 επενδυτικά σχέδια που έχουν πετύχει την ένταξή τους στο καθεστώς στρατηγικών επενδύσεων κατά την τελευταία τετραετία, συνολικού προϋπολογισμού €9 δισ., που συνδέονται με άνω των 7 χιλ. νέων θέσεων εργασίας¹¹¹.

Με αμείωτη ένταση προχωρούν και οι επενδύσεις από Έλληνες και ξένους επενδυτές στην ενέργεια, κυρίως στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ)¹¹². Σύμφωνα με το Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI) της EY, η Ελλάδα αναδεικνύεται στη 16^η θέση, μεταξύ 40 χωρών, όσον αφορά στην ελκυστικότητά της για επενδύσεις σε ΑΠΕ και στην 1^η θέση, για πρώτη φορά, στον προσαρμοσμένο δείκτη βάσει του μεγέθους του ΑΕΠ των χωρών¹¹³. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανακοίνωση της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων, για τη διεξαγωγή του πρώτου διαγωνισμού για την ανάπτυξη μονάδων αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες συνολικής ισχύος 400MW. Ο διαγωνισμός προκηρύχθηκε τον Ιούνιο και αποτελεί έναν από τους τρεις που προγραμματίζεται να διεξαχθούν έως το τέλος του 2023, με σκοπό την ενίσχυση έργων, με συνολικούς πόρους €341 εκατ., για την ανάπτυξη μονάδων αποθήκευσης συνολικής ισχύος 1GW¹¹⁴.

Με ένταση προχωρούν και οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από κολοσσούς του τεχνολογικού κλάδου παγκοσμίως ενώ, η Αθήνα βρίσκεται, πλέον, μεταξύ των ελκυστικότερων προορισμών της Ευρώπης για data centers, με την Ελλάδα να μετατρέπεται σταδιακά σε κόμβο κίνησης δεδομένων στην Ευρώπη¹¹⁵. Σε αυτό το πλαίσιο, σημειώνεται, επίσης, ότι η Enterprise Greece γνωμοδότησε θετικά εντός του Απριλίου του 2022 για το Επενδυτικό Σχέδιο «Investment in Data Centers in Greece», ενώ μέχρι το τέλος του 2023 αναμένεται να ολοκληρωθούν οι απαραίτητες διαδικασίες αδειοδότησης και επιλογής ανάδοχου για την κατασκευή του Συγκροτήματος Κέντρων Δεδομένων και Τεχνολογικής Υποστήριξης Επιχειρήσεων, αποτελούμενου από τρία Κέντρα Δεδομένων (Data Centers), με σκοπό την ανάπτυξη και παροχή υπηρεσιών Υπολογιστικού Νέφους (cloud) στην Ελλάδα¹¹⁶.

	2019	2020	2021	2022	2023*	2024*
ΑΕΠ (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	1,9	-9,0	8,4	5,9	2,4	1,9
ΑΕΠ (δισ. €)	183,8	167,2	181,3	192,1	196,7	200,4
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ε.Ε.-27=100)	63,0	61,0	63,0	65,0	μ/δ	μ/δ
Ιδιωτική κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	1,9	-7,7	5,8	7,8	1,6	1,4
Δημόσια κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	2,1	2,6	2,2	-1,6	-0,2	-1,4
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-2,2	1,1	20,0	11,7	7,2	6,0
Εξαγωγές (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	4,9	-21,5	24,1	4,9	6,5	5,2
Δημόσιο χρέος (σε σχέση με το ΑΕΠ, %)	180,6	206,3	194,6	171,3	160,2	154,4
Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	0,5	-1,3	0,6	9,3	4,2	2,4
Ποσοστό Ανεργίας (%)	17,9	17,6	14,7	12,4	12,2	11,8

Πηγή: Ευρωπαϊκή επιτροπή, "European Economic Forecast, Spring 2023" | Eurostat | ΕΛΣΤΑΤ
* Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

105. Global Investment Trends Monitor, No. 45, United Nations Conference on Trade and Development, 6 Μαρτίου 2023
106. Άμεσες επενδύσεις - Ροές, προσωρινά στοιχεία, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάιος 2023
107. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2023
108. Ibid
109. Οι «σκιές» στο ρεκόρ των ξένων επενδύσεων, Kathimerini.gr, 11 Απριλίου 2023
110. Ακίνητα: Πού αυξάνονται, πού μειώνονται οι τιμές στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 3 Απριλίου 2023
111. Έρχονται 9+8,5 δισ. ευρώ στρατηγικές επενδύσεις, mononews.gr, 20 Μαΐου 2023
112. Στρατηγικές επενδύσεις: «Τρέχουν» 69 έργα συνολικού προϋπολογισμού 13,22 δισ. ευρώ, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 9 Μαΐου 2023
113. Will local ambition fast-track or frustrate the global energy transition?, EY, 13 Ιουνίου 2023
114. «Στην πρίζα» ο πρώτος διαγωνισμός για μονάδες αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες, nafteporiki.gr, 19 Ιουνίου 2023
115. Η Ελλάδα top επενδυτικός προορισμός για data centers, newsmoney.gr, 30 Απριλίου 2022
116. Microsoft: Το 2024 ξεκινά η κατασκευή των data centers στην Ελλάδα, moneyreview.gr, 22 Μαρτίου 2023

Η Βιώσιμη ανάπτυξη στο επίκεντρο των εξελίξεων ως κινητήριος μοχλός για τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας

Διανύοντας μία χρονιά, στον απόηχο της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης, την οποία διαδέχτηκε ένα πλήγμα στη γεωπολιτική σταθερότητα και στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και μία κρίση ενεργειακού χαρακτήρα, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι πιο σημαντική και πιο επίκαιρη από ποτέ για την επιχειρησιακή συνέχεια και τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας για όλους. Στη χρονιά αυτή, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές εξελίξεις στο παγκόσμιο και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο, θέτοντας στις επιχειρήσεις νέες απαιτήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκριθούν, βελτιώνοντας τον τρόπο λειτουργίας τους, προσαρμόζοντας τις δραστηριότητές τους και ενσωματώνοντας στο επίκεντρο της φιλοσοφίας τους το περιβάλλον, τον άνθρωπο και την οικονομία.

Ευρωπαϊκή Ταξινόμια

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η Ε.Ε. προσδοκά την εξασφάλιση οικονομικής ανάπτυξης αποσυνδεδεμένης από τη χρήση πόρων, μέσω της Ευρωπαϊκής Ταξινόμιας. Σκοπός του σχετικού Κανονισμού Ταξινόμιας είναι - μεταξύ άλλων - ο καθορισμός μιας κοινής γλώσσας για τη βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων και των επενδύσεων σε επίπεδο Ε.Ε., αποφεύγοντας το «πράσινο ξέπλυμα» (“greenwashing”). Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ταξινόμια σκοπεύει στην άρση των εμποδίων της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς όσον αφορά τη δέουσα επιμέλεια των επενδύσεων και τη συγκέντρωση κεφαλαίων για βιώσιμα έργα, καθώς και η χρήση της ως βάση για άλλα πλαίσια (όπως το Πρότυπο πράσινων ομολόγων, το οικολογικό σήμα της Ε.Ε. για χρηματοπιστωτικά προϊόντα, οι γνωστοποιήσεις μη χρηματοοικονομικής πληροφόρησης). Η Ταξινόμια θεσπίζει ένα ευρωπαϊκό σύστημα ταξινόμησης για τις βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες. Ως βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες ορίζονται αυτές που παράλληλα είναι συμβατές με τα ακόλουθα κριτήρια:

- I. συμβάλλουν ουσιαστικά σε έναν τουλάχιστον από τους ακόλουθους έξι (6) περιβαλλοντικούς στόχους: 1) τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, 2) την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, 3) τη μετάβαση σε μία κυκλική οικονομία, 4) την πρόληψη και μείωση της ρύπανσης, 5) τη βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και θαλάσσιων πόρων, 6) την προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων,
- II. δεν έχουν αρνητικές συνέπειες στους άλλους πέντε περιβαλλοντικούς στόχους (DNSH: «Do No Significant Harm» - Μη Πρόκληση Σημαντικής Βλάβης), και
- III. τηρούν τις ελάχιστες κοινωνικές διασφαλίσεις.

Από τον Ιανουάριο του 2023, οι μεγάλες εταιρείες που υπόκεινται στην Οδηγία για τη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση (Non-Financial Reporting Directive - NFRD) καλούνται να δημοσιεύσουν τις οικονομικές δραστηριότητές τους, που όχι μόνο είναι επιλέξιμες για την Ευρωπαϊκή Ταξινόμια, αλλά και που είναι ευθυγραμμισμένες με τους δύο περιβαλλοντικούς στόχους (μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή), για τις οποίες έχουν οριστικοποιηθεί και εκδοθεί τα παραρτήματα για τα τεχνικά κριτήρια. Επισημαίνεται, δε, ότι τα επόμενα έτη έως και το 2026, θα πρέπει να επεκτείνουν προοδευτικά τις δημοσιεύσεις τους ως προς την επιλεξιμότητα και την ευθυγράμμιση με την Ευρωπαϊκή Ταξινόμια και στους υπόλοιπους τέσσερις περιβαλλοντικούς στόχους. Οι βασικοί δείκτες επίδοσης του Κανονισμού Ταξινόμιας για τις μη χρηματοοικονομικές οντότητες, αφορούν τον Κύκλο Εργασιών, τις Κεφαλαιουχικές δαπάνες (CapEx) και τις Λειτουργικές δαπάνες (OpEx).

Νέα Οδηγία για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από εταιρείες (CSRD)

Τον Δεκέμβριο του 2022 δημοσιεύτηκε η νέα Οδηγία της Ε.Ε. για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από εταιρείες (Corporate Sustainability Reporting Directive - CSRD). Σύμφωνα με την Οδηγία, τίθεται η υποχρέωση στις εταιρείες να υποβάλλουν τις εκθέσεις βιωσιμότητας, με βάση τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Εκθέσεων Βιωσιμότητας (European Sustainability Reporting Standards - ESRS), η πρώτη δέσμη των οποίων εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2023. Στόχος είναι η διευκόλυνση της συγκρισιμότητας και η διασφάλιση της αξιοπιστίας των πληροφοριών ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη.

Καίρια σημεία της Οδηγίας και των Προτύπων αποτελούν: η ενσωμάτωση της έννοιας της «διπλής ουσιαστικότητας», δηλαδή της ανάλυσης της σημαντικότητας των επιδράσεων των εταιρειών στη βιώσιμη ανάπτυξη, και της σημαντικότητας των οικονομικών επιδράσεων που έχουν τα θέματα βιώσιμης ανάπτυξης για τις εταιρείες, η ενσωμάτωση πληροφοριών σχετικά με το σύνολο της αλυσίδας αξίας των εταιρειών που αφορούν τόσο στην εφοδιαστική τους αλυσίδα, όσο και στην κατόντη αλυσίδα αξίας, καθώς και η ενσωμάτωση της έννοιας της δέουσας επιμέλειας. Οι πληροφορίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη που θα περιλαμβάνονται στην κάθε έκθεση, θα πρέπει να επαληθεύονται από τρίτο μέρος με περιορισμένη διασφάλιση σύμφωνα με πρότυπο διασφάλισης, το οποίο βρίσκεται επί του παρόντος υπό ανάπτυξη.

Οι διατάξεις της Οδηγίας ισχύουν για οικονομικές χρήσεις που ξεκινούν από την 1^η Ιανουαρίου 2024 για τις μεγάλες επιχειρήσεις δημοσίου συμφέροντος, καθώς και τράπεζες και ασφαλιστικές επιχειρήσεις που ήδη υπόκεινται στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας για τη μη χρηματοοικονομική αναφορά (NFRD), ενώ προοδευτικά τίθενται σε ισχύ τα επόμενα έτη και για μεγαλύτερο εύρος εταιρειών. Η νέα Οδηγία CSRD αναμένεται να επηρεάσει περίπου 50.000 εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων μεγάλων και εισηγμένων επιχειρήσεων (εκτός από εισηγμένες μικροεπιχειρήσεις) που εδρεύουν στην Ε.Ε., αλλά και σε επιχειρήσεις τρίτων χωρών που εδρεύουν εκτός Ε.Ε. με επιχειρήσεις εντός της Ε.Ε., δηλαδή θυγατρικές ή υποκαταστήματα¹¹⁷.

117. European Sustainability Reporting Standards (ESRS) adopted by EC, EY Issue 3, Αύγουστος 2023

118. Corporate sustainability due diligence, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 23 Φεβρουαρίου 2023

Πρόταση Οδηγίας της Ε.Ε. για τη Δέουσα Επιμέλεια για την Εταιρική Βιωσιμότητα (CSDDD)

Η Οδηγία της Ε.Ε. για την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα (Corporate Sustainability Due Diligence Directive - CSDDD¹¹⁸) στοχεύει στην προώθηση της βιώσιμης και υπεύθυνης εταιρικής συμπεριφοράς σε όλη την αλυσίδα αξίας και πιο συγκεκριμένα στην αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον από τις δραστηριότητες των εταιρειών, τις θυγατρικές τους και την αλυσίδα αξίας τους. Η εφαρμογή της Οδηγίας αναμένεται να επιφέρει σημαντικά οφέλη για τις εταιρείες, καθώς θα δημιουργήσει ένα εναρμονισμένο νομικό πλαίσιο στην Ε.Ε., θα αυξήσει την εμπιστοσύνη των πελατών, ικανοποιώντας την απαίτησή τους για διαφάνεια, θα βοηθήσει στην καλύτερη διαχείριση κινδύνων των εταιρειών, αφού θα έχουν μια πιο σαφή εικόνα της εφοδιαστικής αλυσίδας τους, θα δημιουργήσει οικονομικά οφέλη και θα αυξήσει συνολικά την ανθεκτικότητά τους.

Στην Οδηγία υπάγονται οι ακόλουθες κατηγορίες εταιρειών:

- ▶ Οι επιχειρήσεις εντός Ε.Ε. με περισσότερους από 500 εργαζομένους και καθαρό ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των €150 εκατ. Οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις που παρέχουν δάνεια, πιστώσεις ή άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες υπόκεινται, επίσης, στην Οδηγία, ενώ οι μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις δε συμπεριλαμβάνονται άμεσα.
- ▶ Οι επιχειρήσεις εντός Ε.Ε. με περισσότερους από 250 εργαζομένους και καθαρό ετήσιο κύκλο εργασιών €40 εκατ., υπό την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 50% αυτού προέρχεται από τους τομείς I) της κατασκευής υφασμάτων, υποδημάτων ή χονδρικού εμπορίου αυτών, II) της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας και III) της εξόρυξης, κατασκευής ή χονδρικής πώλησης ορυκτών πόρων.
- ▶ Όσες επιχειρήσεις εκτός Ε.Ε. έχουν άμεση σύνδεση με την αγορά της Ε.Ε. και πληρούν τα ίδια όρια κύκλου εργασιών στην αγορά της Ε.Ε. με τις εταιρείες της Ε.Ε. που καλύπτονται, εκτός από το κριτήριο των εργαζομένων.

Οι εταιρείες θα χρειαστεί να ενσωματώσουν τη δέουσα επιμέλεια στις πολιτικές τους, να παρακολουθούν την αποτελεσματικότητά της και να δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της.

Ετήσια Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή (COP27)

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία της 27^{ης} παγκόσμιας Διάσκεψης (COP27) της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ο.Η.Ε. για την κλιματική αλλαγή (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC), η οποία πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2022 στο Σαρμ ελ Σείχ της Αιγύπτου, ήταν η επίτευξη συμφωνίας των Μερών για τη δημιουργία ενός ταμείου ειδικού σκοπού για την κάλυψη των «απωλειών και ζημιών» οικονομικά ευάλωτων χωρών λόγω της κλιματικής αλλαγής¹¹⁹. Επίσης, στο πλαίσιο της Διάσκεψης επιβεβαιώθηκε η δέσμευση όλων των χωρών να περιορίσουν την αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά 1,5°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα. Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, η Ελλάδα μπορεί να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην προσπάθεια για τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου και στην ενεργειακή μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαθέτοντας ως βασικούς άξονες δράσης την εφαρμογή του Κλιματικού Νόμου, ο οποίος περιλαμβάνει πολιτικές και μέτρα που οδηγούν στην αποτελεσματικότερη προσαρμογή της χώρας στην κλιματική αλλαγή, καθώς και τη θεσμοθέτηση του ΕΣΕΚ¹²⁰, το οποίο περιλαμβάνει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Επισημαίνεται ότι η τελική αναθεώρηση του ΕΣΕΚ αναμένεται να κατατεθεί στην Ε.Ε. εντός του 2023.

Κλιματικός Νόμος

Μία από τις πλέον σημαντικές εξελίξεις αποτελεί η έναρξη της εφαρμογής του Κλιματικού Νόμου. Ο Κλιματικός Νόμος, ο οποίος ψηφίστηκε στην Ελλάδα τον Μάιο του 2022, θέτει ως μακροπρόθεσμο στόχο την κλιματική ουδετερότητα της χώρας έως το 2050, το οποίο σημαίνει τον ισοσκελισμό των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου με τις απορροφήσεις αυτών. Παράλληλα, θέτει ενδιάμεσους στόχους για το 2030 και το 2040, και συγκεκριμένα τη μείωση των καθαρών ανθρωπογενών εκπομπών κατά 55% και κατά 80% αντίστοιχα, σε σχέση με το 1990, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ). Ως βασικό εργαλείο παρακολούθησης της πορείας επίτευξης των κλιματικών στόχων, τίθεται ο εθνικός προϋπολογισμός άνθρακα για την αντίστοιχη χρονική περίοδο, ο οποίος προκύπτει από το σύνολο των προϋπολογισμών άνθρακα των τομέων της οικονομίας. Με βασικούς τομείς την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τα κτίρια, τη γεωργία και την κτηνοτροφία, τα απόβλητα, και τις δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσεων γης και τη δασοπονία, οι πρώτοι τομεακοί προϋπολογισμοί άνθρακα για την περίοδο 01.01.2026 - 31.12.2030 καταρτίζονται το έτος 2024, και στη συνέχεια κάθε 5 έτη.

Με στόχο τη μείωση των εκπομπών από τις επιχειρήσεις, τίθεται ήδη από το 2023, η υποχρέωση για την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης ανθρακικού αποτυπώματος με έτος αναφοράς το 2022. Η έκθεση θα πρέπει να επικαιροποιείται και επαληθεύεται από κατάλληλα διαπιστευμένο ελεγκτή ετησίως. Ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνεται στην προώθηση της ηλεκτροκίνησης και την κατάργηση χρήσης στερεών ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Παράλληλα, ενδυναμώνεται η διάσταση της κλιματικής αλλαγής στην περιβαλλοντική αδειοδότηση, με την υποχρέωση οι νέες Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) να συμπεριλαμβάνουν ποσοτική εκτίμηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την κατασκευή και λειτουργία έργων, εκτίμηση της ευπάθειάς τους στην κλιματική αλλαγή, λαμβάνοντας υπόψιν τους κινδύνους, τις επιπτώσεις και τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και έλεγχο της συμβατότητας των έργων αυτών ή των δραστηριοτήτων με την επίτευξη των εθνικών στόχων μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και του ΕΣΕΚ. Ακόμα, έμφαση δίνεται στη μείωση των εκπομπών από τις εγκαταστάσεις, είτε με αντιστάθμιση εκπομπών με την αγορά πράσινων πιστοποιητικών μέσω της εφαρμογής του Συστήματος Εγγυήσεων Προέλευσης, είτε με εθνική εθελοντική αγορά δικαιωμάτων εκπομπών, μέσω φυτεύσεων, συμπεριλαμβανομένων δασώσεων και αναδασώσεων.

Μηχανισμός Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (CBAM)

Ο Μηχανισμός Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (CBAM) αποτελεί ένα νέο βασικό εργαλείο της Ε.Ε. για την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Ο μηχανισμός αυτός προωθεί την εισαγωγή εμπορευμάτων στην Ε.Ε. από επιχειρήσεις τρίτων χωρών που πληρούν τα υψηλά πρότυπα για το κλίμα που ισχύουν στα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. Βάσει αυτού, οι επιχειρήσεις που εισάγουν αγαθά υψηλής έντασης εκπομπών στην Ε.Ε. θα υποχρεούνται να καταβάλλουν τέλη με βάση τις ενσωματωμένες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να αγοράζουν και να παραδίδουν πιστοποιητικά CBAM ετησίως, τα οποία θα αντιστοιχούν στο ποσό των άμεσων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνονται στα εισαγόμενα προϊόντα. Η τιμή των πιστοποιητικών CBAM θα βασίζεται στον μέσο όρο των τιμών κλεισίματος όλων των πλειστηριασμών του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου (ETS) της Ε.Ε., κατά τη διάρκεια κάθε ημερολογιακής εβδομάδας. Εξαίρεση αποτελούν τα αγαθά που θα εισάγονται από την Ελβετία, τη Νορβηγία, την Ισλανδία και το Λιχτενστάιν.

Οι εισαγωγείς των προϊόντων θα πρέπει να υποβάλλουν αίτηση για την ιδιότητα του αδειοδοτημένου διασφαιστή CBAM πριν την εισαγωγή αυτών εντός Ε.Ε., να ταυτοποιούνται από τις τελωνειακές αρχές κατά την εισαγωγή των αγαθών, να βρίσκονται στο εθνικό μητρώο διασφαιστών ως αδειοδοτημένοι διασφαιστές, να πληρούν αυξημένες απαιτήσεις συμμόρφωσης και να υποβάλλουν ετησίως, έως τις 31 Μαΐου κάθε έτους, στην αρμόδια αρχή δήλωση CBAM για το ημερολογιακό έτος που προηγείται της δήλωσης.

Συνοπτικά, το χρονοδιάγραμμα της εφαρμογής του CBAM παρουσιάζεται ως ακολούθως:

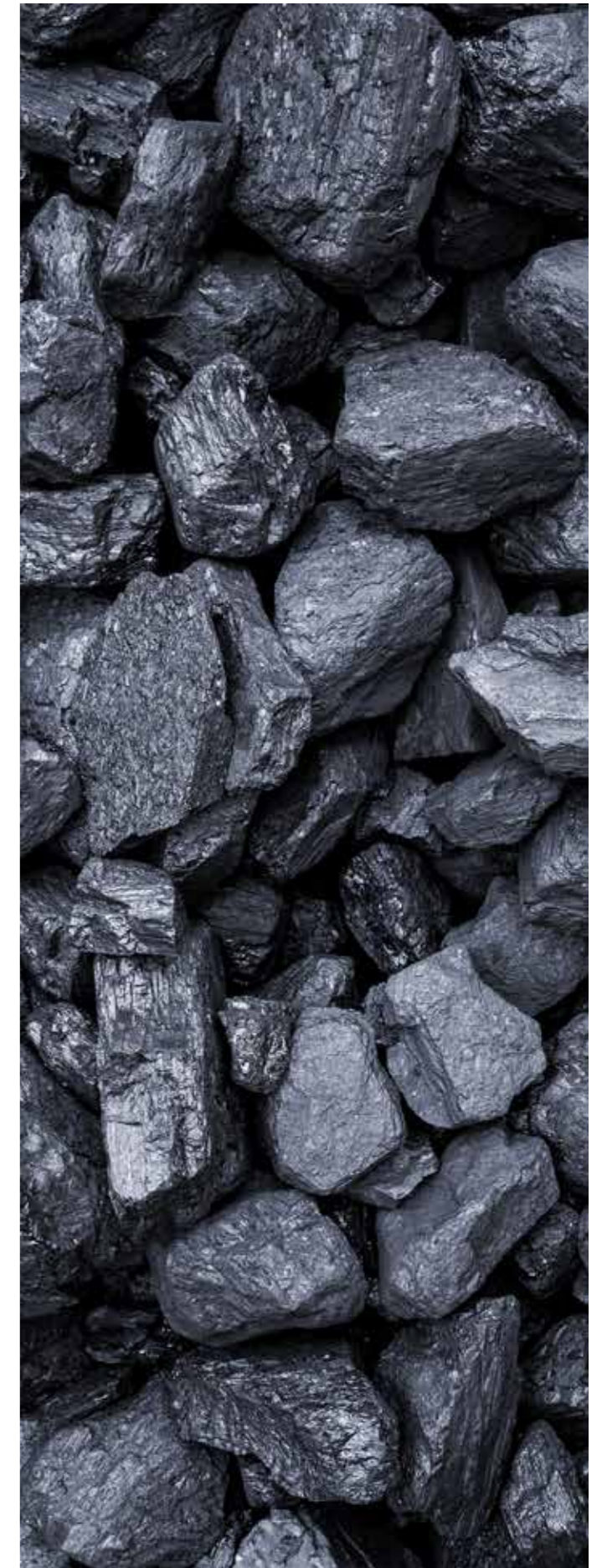
- ▶ Η μεταβατική περίοδος αναφοράς πρόκειται να ξεκινήσει την 1^η Οκτωβρίου του 2023.
- ▶ Η υποβολή αιτήσεων για άδεια των αδειοδοτημένων διασφαιστών CBAM ορίζεται από τις 31 Δεκεμβρίου του 2024.
- ▶ Οι απαιτήσεις σχετικά με τα οικονομικά κόστη και την αγορά πιστοποιητικών CBAM ξεκινούν την 1^η Ιανουαρίου του 2026.

Η μη παράδοση των πιστοποιητικών CBAM ή η υποβολή ψευδών στοιχείων θα συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων.

119. UN Climate Change Annual Report 2022, UNFCCC, 5 Ιουνίου 2022

120. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Η φορολογία στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι η παγκόσμια σταθερότητα βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις συνεχώς, ωστόσο, το φορολογικό περιβάλλον στην Ελλάδα διατηρεί τον σταθερό του χαρακτήρα, παραμένοντας συντονισμένο με την αναπτυξιακή πορεία των τελευταίων ετών. Το σταθερό και σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο, η διαφάνεια και η πρόοδος στην ψηφιοποίηση των φορολογικών διαδικασιών, ταυτόχρονα με τη συνεχή επικαιροποίησή τους, αποτελούν τους βασικούς πυλώνες της σύγχρονης ελληνικής φορολογικής πολιτικής.

Ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου ξεκίνησε ήδη από το 2013, με την ψήφιση δύο νέων βασικών νομοθετημάτων: του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, με εφαρμογή από το φορολογικό έτος 2014 και εφεξής. Οι νέοι κώδικες έχουν ενσωματώσει, μετά και από κάποιες τροποποιήσεις, σχεδόν όλες τις διατάξεις που προκύπτουν από τις δράσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για την αντιμετώπιση της Διάρθρωσης της Φορολογικής Βάσης και της Μεταφοράς Κερδών (BEPS), καθώς και της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Με τον, δε, Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ο οποίος πρόσφατα έχει επικαιροποιηθεί και κωδικοποιηθεί, έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η ομοιομορφία κατά τη δράση της Φορολογικής Διοίκησης και κατά τις συναλλαγές με τους φορολογούμενους. Παράλληλα, το εταιρικό δίκαιο έχει πλέον εκσυγχρονιστεί, μέσω της επικαιροποίησης του νομοθετικού πλαισίου για τις ανώνυμες εταιρείες, καθώς και τον νόμο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, ο οποίος πλέον εφαρμόζεται ευρέως.

Ήδη, από το 2019, η Ελλάδα επιδίωξε μία φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακό χαρακτήρα, εισάγοντας σημαντικές τροποποιήσεις στους κώδικες φορολογίας, με σκοπό τη δημιουργία ενός φορολογικά ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Έτσι, μετά από σταδιακές μειώσεις, πλέον ο συντελεστής εταιρικής φορολογίας βρίσκεται στο 22%. Μειώθηκε, επίσης, και η προκαταβολή φόρου εισοδήματος στο 80% για τα έτη 2022 και εφεξής.

Περαιτέρω, σε μια προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων, θεσμοθετήθηκε, για πρώτη φορά, η απαλλαγή των επιχειρήσεων από τον φόρο για την υπεραξία που αποκτούν από τη μεταβίβαση συμμετοχών τους, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Ομοίως, πρόσφατα θεσμοθετήθηκε και η αντίστοιχη απαλλαγή για επενδυτές - φυσικά πρόσωπα σε περίπτωση εισφοράς τίτλων ιδιοκτησίας τους σε ημεδαπά ή αλλοδαπά νομικά πρόσωπα. Παράλληλα, στο πλαίσιο ανάπτυξης της ελληνικής κεφαλαιαγοράς, αναμένεται η περαιτέρω μείωση του φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίων κατά την αύξηση του κεφαλαίου των επιχειρήσεων στο 0,2% (από το 0,5% που ισχύει από το 2021, ενώ προηγουμένως ήταν στο 1%), καθώς και η μείωση του φόρου πώλησης επί χρηματιστηριακών συναλλαγών στο 0,1% (από 0,2% που ισχύει σήμερα). Ταυτόχρονα, και στο ίδιο πλαίσιο, αναμένεται η εναρμόνιση της φορολογίας των εταιρικών ομολόγων για όλους τους επενδυτές και η παροχή κινήτρων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις για είσοδο στο χρηματιστήριο με έκπτωση των δαπανών εισαγωγής κατά 100% από τον φόρο εισοδήματος. Σημειώνεται ότι έχει ήδη θεσμοθετη-

θεί φορολογική απαλλαγή όσον αφορά τον φόρο τόκων κρατικών ομολόγων για όλες τις επιχειρήσεις, πλην των τραπεζών. Παράλληλα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επίκεινται εξελίξεις όσον αφορά την απλοποίηση των διαδικασιών παρακράτησης και επιστροφής φόρου επί μερισμάτων και τόκων στις κεφαλαιαγορές, καθώς και των διαδικασιών έκδοσης πιστοποιητικών φορολογικής κατοικίας (Οδηγία "FASTER").

Επίσης, θεσμοθετήθηκαν ευνοϊκές φορολογικές διατάξεις για τη διαδοχή των οικογενειακών επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό φορολογικό εργαλείο για τη συνέχιση των επιχειρήσεων από την επόμενη γενιά, ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι μικρομεσαίες οικογενειακές επιχειρήσεις αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας. Στο ίδιο πνεύμα, με ένα πρόσφατο νομοθέτημα, επιδιώκεται η παροχή φορολογικών κινήτρων για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων - με ιδιαίτερη έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις - μέσω συνεργασιών και εταιρικών μετασχηματισμών, με σκοπό την προώθηση της μεταξύ τους συνεργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητάς τους και την επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Περαιτέρω, σε μία προσπάθεια ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και, ειδικά, των νεοφυών επιχειρήσεων, είναι σε ισχύ φορολογικά κίνητρα στους λεγόμενους «επενδυτικούς αγγέλους» ("angel investors"), δηλαδή, στα φυσικά πρόσωπα εκείνα, που εισφέρουν κεφάλαια σε νεοφυείς κεφαλαιουχικές εταιρείες.

Στο ίδιο πλαίσιο, θεσπίστηκε η δυνατότητα διαχείρισης των χρηματικών ροών και της οικογενειακής περιουσίας φυσικών προσώπων με φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, από εταιρείες ειδικού σκοπού (εταιρείες διαχείρισης οικογενειακής περιουσίας - "family offices"), και, παράλληλα, θεσπίστηκε ένα συγκεκριμένο - ευνοϊκό - φορολογικό καθεστώς για αυτές.

Ειδικά για τις επιχειρήσεις, ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου συμπληρώνεται με τον πρόσφατο αναπτυξιακό νόμο «Ελλάδα - Ισχυρή Ανάπτυξη», με βασικό του στόχο την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, μέσω της παροχής κινήτρων σε συγκεκριμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες και τομείς. Ο νέος αναπτυξιακός νόμος θέτει σε εφαρμογή 13 νέα καθεστώτα ενισχύσεων, που επιτρέπουν στην επιχειρηματική κοινότητα να σχεδιάσει, να αναπτύξει και να υλοποιήσει τις πρωτοβουλίες της, με σημαντικές και σύγχρονες μορφές επενδύσεων, καταλαμβάνοντας ευρύ φάσμα της ελληνικής οικονομίας. Στα επενδυτικά σχέδια τα οποία υπάγονται στα καθεστώτα ενισχύσεων του νόμου αυτού, προβλέπεται, μεταξύ άλλων ενισχύσεων, και φορολογική απαλλαγή, συνιστάμενη στην απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος των κερδών της επιχείρησης.

Σημαντικά βήματα με απτά αποτελέσματα έχουν ληφθεί και στην αναστροφή του λεγόμενου "brain drain", μέσω της χορήγησης φορολογικών κινήτρων που στοχεύουν στην προσέλκυ-

ση των εργαζόμενων εκείνων που - εν καιρώ κρίσης - έφυγαν από τη χώρα προς αναζήτηση ευκαιριών στο εξωτερικό. Η καινοτομία αυτή στοχεύει, τόσο στην αναστροφή του φαινομένου, όσο και στην ενδυνάμωση του εργατικού δυναμικού της χώρας, εισάγοντας την κατάλληλη τεχνογνωσία και μια νέα νοοτροπία. Ήδη, πολλές επιχειρήσεις αυξάνουν τις θέσεις εργασίας στην αγορά με στελέχη που επαναπατρίζονται.

Όσον αφορά τους εργαζόμενους της χώρας, καθιερώθηκε ένας ευνοϊκός τρόπος φορολόγησης των παροχών που δίνονται από τις επιχειρήσεις στους εργαζόμενους τους με τη μορφή προγραμμάτων χορήγησης δικαιωμάτων προαίρεσης μετοχών και με τη μορφή εφαρμογής προγραμμάτων δωρεάν χορήγησης μετοχών. Ήδη, παρατηρείται αύξηση στη χρήση τέτοιων προγραμμάτων από τους εργοδότες, με θετική απόκριση από τους εργαζόμενους. Παράλληλα, καταργήθηκε ολοσχερώς η εισφορά αλληλεγγύης για όλα τα εισοδήματα.

Παράλληλα, θεσμοθετήθηκαν μέτρα περιβαλλοντικής φορολογικής πολιτικής, όπως η διενέργεια υπεραποσβέσεων και υπερεκπτώσεων των δαπανών εταιρικών οχημάτων με μηδενικούς ή χαμηλούς ρύπους.

Στα σημαντικότερα επιτεύγματα της σύγχρονης φορολογικής διοίκησης πρέπει να τονιστεί η επιτυχής εφαρμογή της ηλεκτρονικής διαβίβασης των λογιστικών στοιχείων και βιβλίων των επιχειρήσεων στη Φορολογική Διοίκηση (myDATA). Με την εφαρμογή αυτή καταργήθηκε ήδη η υποχρέωση της υποβολής καταστάσεων φορολογικών στοιχείων, για διασταύρωση πληροφοριών, ενώ έχει ήδη ξεκινήσει και η περαιτέρω ελάφρυνση του διοικητικού κόστους των δηλωτικών υποχρεώσεων (π.χ. μέσω της προ-συμπλήρωσης των δηλώσεων Φ.Π.Α.). Παράλληλα, καθιερώθηκε η έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων σε προαιρετική βάση, με την ταυτόχρονη θεσμοθέτηση κινήτρων στις επιχειρήσεις που θα την επιλέξουν (ενδεικτικά: μείωση χρόνου παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου για καταλογισμό φόρου, κ.ά.). Επιπλέον, καθιερώνεται σταδιακά η υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση στις B2G συναλλαγές, ενώ αναμένεται στο άμεσο μέλλον, να ισχύσει η υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση και στις B2B συναλλαγές των επιχειρήσεων. Έχει δε ήδη νομοθετηθεί και αναμένεται να ισχύσει στο άμεσο μέλλον η ψηφιακή έκδοση και διαβίβαση στην πλατφόρμα myData των παραστατικών διακίνησης αγαθών (δελτίων αποστολής), καθώς και η διασύνδεση των τερματικών POS με τους φορολογικούς ηλεκτρονικούς μηχανισμούς (Φ.Η.Μ.) με διαβίβαση των αποδείξεων στη Φορολογική Διοίκηση.

Στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού και βελτιστοποίησης της επικοινωνίας μεταξύ διοίκησης και φορολογούμενου, δημιουργήθηκε η νέα ψηφιακή πύλη της ΑΑΔΕ (myAADE), μέσω της οποίας ο φορολογούμενος μπορεί να έχει πρόσβαση σε όλες τις ψηφιακές εφαρμογές της ΑΑΔΕ, βρίσκοντας γρήγορα την υπηρεσία που τον ενδιαφέρει. Στο πλαίσιο αυτό, πολλά έγχαρτα έντυπα δηλώσεων ή αιτήσεων είναι πλέον διαθέσιμα σε

ηλεκτρονική και επεξεργάσιμη μορφή και μπορούν να υποβληθούν ηλεκτρονικά, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την έκδοση πιστοποιητικού φορολογικής κατοικίας.

Επιπλέον, σε συνέχεια της καθιέρωσης υποβολής δηλώσεων για τη βραχυπρόθεσμη ενοικίαση κατοικιών μέσω πλατφόρμας οικονομίας διαμοιρασμού, συνεχίζει να ισχύει η υποχρέωση παροχής πληροφοριών στη Φορολογική Διοίκηση από τους διαχειριστές ψηφιακών πλατφορμών και τους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου. Στον τομέα των ακινήτων, μειώθηκε περαιτέρω ο φόρος ιδιοκτησίας (ΕΝΦΙΑ), ενώ ανεστάλη η εφαρμογή ΦΠΑ κατά τη μεταβίβαση νεόδμητων ακινήτων.

Ο εκσυγχρονισμός του φορολογικού πλαισίου περιλαμβάνει, επίσης, την εναρμόνιση της χώρας μας με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, μέσω της ενσωμάτωσης πληθώρας Ευρωπαϊκών Οδηγιών. Καταρχάς, τα τελευταία έτη ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη και οι εναπομείνουσες διατάξεις της Οδηγίας για τη θέσπιση κανόνων κατά των πρακτικών φοροαποφυγής. Έτσι, ενεργοποιήθηκαν οι κανόνες φορολόγησης κατά την έξοδο ("exit tax"), δηλαδή, οι κανόνες που επιβάλλουν φόρο σε περίπτωση που ένα νομικό πρόσωπο μεταφέρει τη φορολογική του κατοικία, τα περιουσιακά του στοιχεία ή τη μόνιμη εγκατάστασή του εκτός Ελλάδας. Ενεργοποιήθηκαν, επίσης, και οι κανόνες για την καταπολέμηση των υβριδικών συμφωνιών (hybrid mismatches), οι οποίες, σε ένα διασυνοριακό περιβάλλον, οδηγούν σε αθέμιτα φορολογικά πλεονεκτήματα, όπως η

διπλή έκπτωση (σε δύο χώρες) ή η διπλή μη φορολόγηση.

Επίσης, σημαντικά βήματα πραγματοποιήθηκαν στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών και της διαφάνειας, τόσο με την ενσωμάτωση της Οδηγίας αναφορικά με την υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας ("Mandatory Disclosure Regime" ή "DAC 6"), όσο και με την ενσωμάτωση της Οδηγίας αναφορικά με τη διασυνοριακή επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε., που προκύπτουν από την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας ή της Σύμβασης για την Εξάλειψη της Διπλής Φορολογίας, σε περίπτωση διόρθωσης κερδών μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντικός για την εμπέδωση ασφάλειας δικαίου είναι και ο ρόλος της Ελληνικής Δικαιοσύνης. Τα τελευταία χρόνια, οι αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων της χώρας επί φορολογικών θεμάτων, δρουν καταλυτικά ως προς την αποκατάσταση της σχέσης κράτους-φορολογούμενου, ανατρέποντας, ταυτόχρονα, διαχρονικές θέσεις που κάθε άλλο παρά αναπτυξιακές ήταν. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η αποκατάσταση του κανόνα της πενταετούς παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου να επιβάλει φόρο, χωρίς την αέναη δυνατότητα χρονικών παρατάσεων, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Στο μονοπάτι αυτό βαδίζει και η Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών, αποτελούσα το όργανο της Φορολογικής Διοίκησης που εξετάζει φορολογικές υποθέσεις προτού

οδηγηθούν στη Δικαιοσύνη. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση των φορολογικών υποθέσεων που επιλύονται σε διοικητικό επίπεδο και μάλιστα, πολλές φορές, υπέρ του φορολογούμενου.

Η φορολογική πολιτική των τελευταίων ετών φαίνεται να διατηρεί σταθερά τον ρυθμό της με στοχοπροσήλωση στην ανάπτυξη της οικονομίας. Αναμένονται, δε, και άλλες δράσεις προς την κατεύθυνση αυτή, όπως η υιοθέτηση του πακέτου των δράσεων που προωθούνται από τον ΟΟΣΑ και την Ε.Ε. αναφορικά με την ελάχιστη φορολόγηση πολυεθνικών ομίλων, την ενίσχυση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων μέσω εισροής νέων κεφαλαίων αντί δανεισμού, την καταπολέμηση της φοροαποφυγής. Παράλληλα, αναμένεται η θεσμοθέτηση φορολογικών κινήτρων με γνώμονα την πράσινη οικονομία, την ενέργεια και την ψηφιοποίηση. Ειδικά ως προς την υλοποίηση των πολιτικών "ESG", ήτοι των περιβαλλοντικών (environmental) και κοινωνικών (social) πολιτικών και πολιτικών εταιρικής διακυβέρνησης (governance) των επιχειρήσεων, η φορολογία εξελίσσεται σε σημαντικό εργαλείο περιβαλλοντικής πολιτικής, είτε ως επιβάρυνση - αντικίνητρο σε ενέργειες που πρέπει να περιοριστούν, είτε ως ελάφρυνση - επιβράβευση για επιθυμητές συμπεριφορές.

Σαφέστατα, οι δυνατότητες που παρέχει πλέον η τεχνολογία, πρέπει να αξιοποιηθούν στο έπακρο από τη Φορολογική Διοίκηση, τόσο για τον εκσυγχρονισμό των συναλλαγών της

με τους φορολογούμενους, όσο και για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, η οποία αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη, καθώς, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, τα δηλωθέντα εισοδήματα ξεπερνούν κατά πολύ την κατανάλωση. Άλλωστε, η ψηφιοποίηση της Φορολογικής Διοίκησης, καθώς και η επίτευξη δίκαιης φορολόγησης των επιχειρήσεων και των φορολογούμενων γενικότερα, αποτελούν στόχους που βρίσκονται ψηλά στην ατζέντα της Ε.Ε. Επιπλέον, η πρόσφατη ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο της Ευρωπαϊκής Οδηγίας "DAC 7" για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της ψηφιακής οικονομίας και για την πραγματοποίηση κοινών φορολογικών ελέγχων επί διασυνοριακών υποθέσεων, αλλά και η επικείμενη υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας "DAC 8" για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών για τις συναλλαγές επί κρυπτοστοιχείων θα συμβάλει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Η φορολογική πολιτική με αναπτυξιακό πρόσημο δεν αποτελεί πλέον «ευκολόγιο», καθώς υπάρχουν ήδη θεσμοθετημένα εργαλεία που μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της χώρας. Η αγορά αναμένει την αξιοποίησή τους με αποτελεσματικό τρόπο, ούτως ώστε η χώρα να αφήσει πίσω της τις διαδοχικές κρίσεις και να γυρίσει σελίδα. Παράλληλα, το διεθνές φορολογικό περιβάλλον, αλλά και η διεθνής πραγματικότητα εν γένει, δεν αφήνουν κανένα περιθώριο εφησυχασμού. Αντιθέτως, αποτελούν ενδείξεις επαγρύπνησης για συνεχή προσπάθεια προς την υλοποίηση των αναπτυξιακών στόχων, (και) μέσω της εφαρμογής μιας σύγχρονης φορολογικής πολιτικής.

Η θέση της Ελλάδας σε κρίσιμους δείκτες για το 2023

Οι αλληπάλληλες μεταβολές που συμβαίνουν τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως, έχουν δημιουργήσει ένα ακόμη πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Για αυτό τον λόγο, η Ελλάδα θα πρέπει να λάβει ακόμα πιο αποφασιστική δράση προς την εδραίωση της θέσης της σε κρίσιμους δείκτες.

Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας (Economic Freedom)
Heritage Foundation
176 χώρες το 2023 και 177 χώρες το 2022

National Entrepreneurial Context Index (NECI)
Global Entrepreneurship Monitor 2022/2023
Global Entrepreneurship Research Association,
Babson College & London Business School
51 χώρες το 2022/2023 και 50 χώρες το 2021

Δείκτης World Competitiveness (Παγκόσμια ανταγωνιστικότητα)
Institute for Management and Development (IMD)
64 χώρες το 2023 και 63 χώρες το 2022

Best Countries
US News, BAV Group & Wharton School, University of Pennsylvania
85 χώρες το 2022 και 78 χώρες το 2021

Καινοτομία / Τεχνολογία / Ψηφιοποίηση

Ευρωπαϊκός Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI)
European Commission
27 χώρες το 2022 και το 2021

Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)
Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
132 χώρες το 2022 και το 2021

Ευρωπαϊκός Δείκτης Καινοτομίας
European Innovation Scoreboard (EIS)
27 χώρες το 2021 και το 2022

Ανθρώπινο δυναμικό

Επάρκεια εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας
IMD World Talent Ranking
64 χώρες το 2023 και 63 χώρες το 2022

Διασύνδεση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας
IMD World Talent Ranking
64 χώρες το 2023 και 63 χώρες το 2022

Global Talent Competitiveness Index 2022 (Ανταγωνιστικότητα του ανθρώπινου δυναμικού)
Institut Européen d'Administration des Affaires (INSEAD)
133 χώρες το 2022 και 134 χώρες το 2021

Ποσοστό αποφοίτων σχολών πληροφορικής, μηχανικών, μαθηματικών και φυσικών επιστημών
IMD World Talent Ranking
64 χώρες το 2023 και 63 χώρες το 2022

High Proficiency in English (Επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας)
English Proficiency Index
111 χώρες το 2022 και 112 χώρες το 2021

Βιώσιμη ανάπτυξη

27^η
από 23^η

Οικολογική Βιωσιμότητα (Ecological Sustainability)
Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)
Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
132 χώρες το 2022 και το 2021

24^η
από 24^η

Climate Change Performance Index (CCPI)
60 χώρες το 2022 και 57 χώρες το 2021

16^η
από 16^η

Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)
ΕΥ
40 χώρες τον Ιούνιο του 2023, τον Νοέμβριο του 2022, τον Μάιο του 2022 και τον Οκτώβριο του 2021

1^η
από 2^η

Προσαρμοσμένος δείκτης της ΕΥ για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ)
Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)
ΕΥ
40 χώρες τον Ιούνιο του 2023, τον Νοέμβριο του 2022, τον Μάιο του 2022 και τον Οκτώβριο του 2021

Τα Green Growth Indicators του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα (2021)

16,5% από 15%

της συνολικής ενέργειας που παράγεται είναι από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

41% από 36%

του συνολικού ηλεκτρικού ρεύματος που παράγεται είναι από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

55 από 53

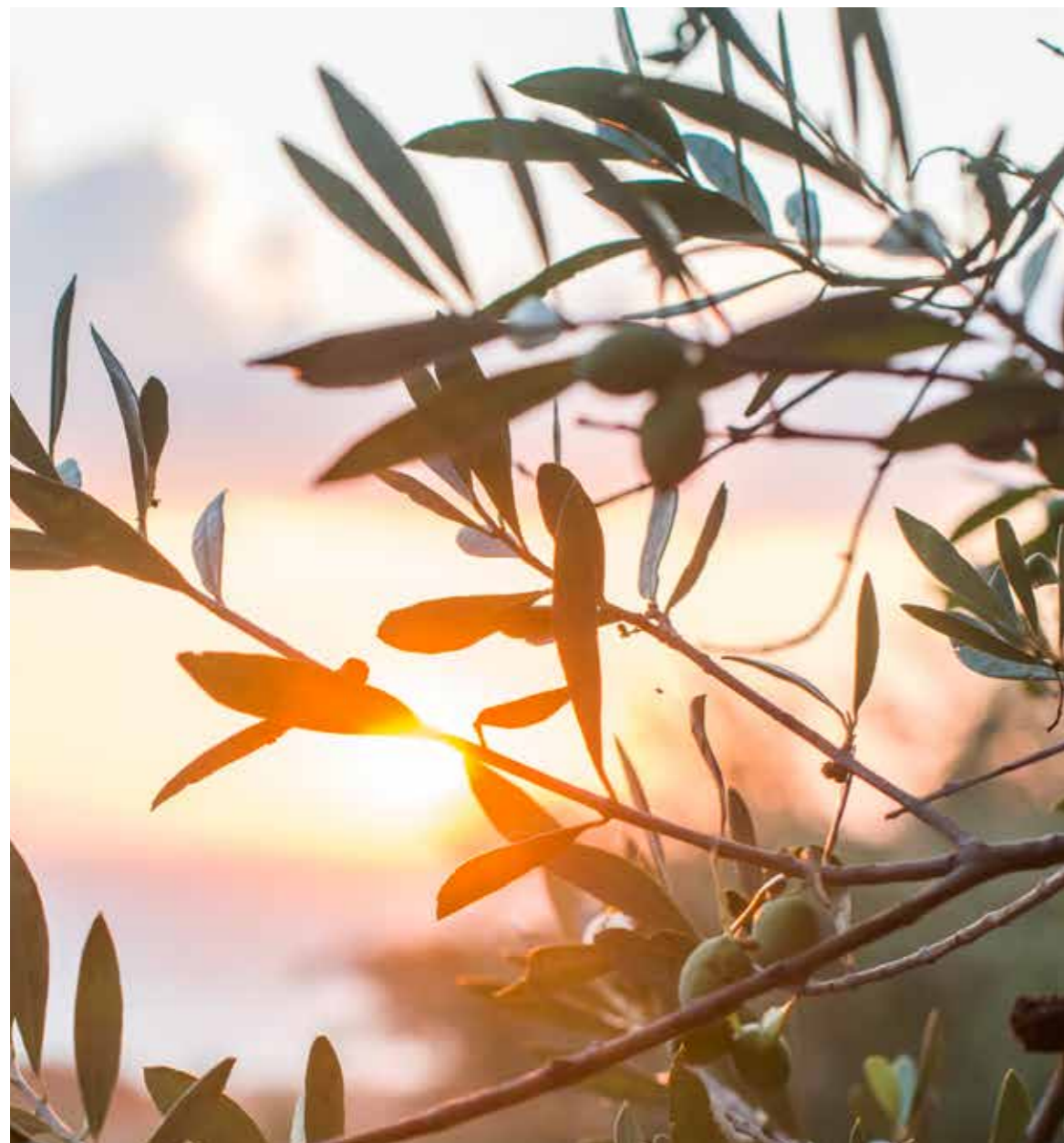
Ο δείκτης εκπομπών CO₂, με έτος αναφοράς το 2000, όπου ήταν 100, διαμορφώθηκε στο 55 το 2021, μένοντας σχετικά σταθερός μετά τη σημαντική βελτίωση δέκα μονάδων το 2020 (65 το 2019).

Ο δείκτης Eco-Innovation συγκεντρώνει δεδομένα σχετικά με τις επιδόσεις στην οικολογική καινοτομία σε ολόκληρη την Ε.Ε. και πέραν αυτής, συμβάλλοντας έτσι στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση της προόδου που έχει σημειωθεί από το 2010. Ο δείκτης μετρά τις επιδόσεις των κρατών μελών της Ε.Ε. στον τομέα της περιβαλλοντικής καινοτομίας, με βάση τους 12 δείκτες που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο μέτρησης.

101,59 βαθμοί
από 90

Eco-Innovation Index
European Commission
27 χώρες το 2022 και το 2021

3

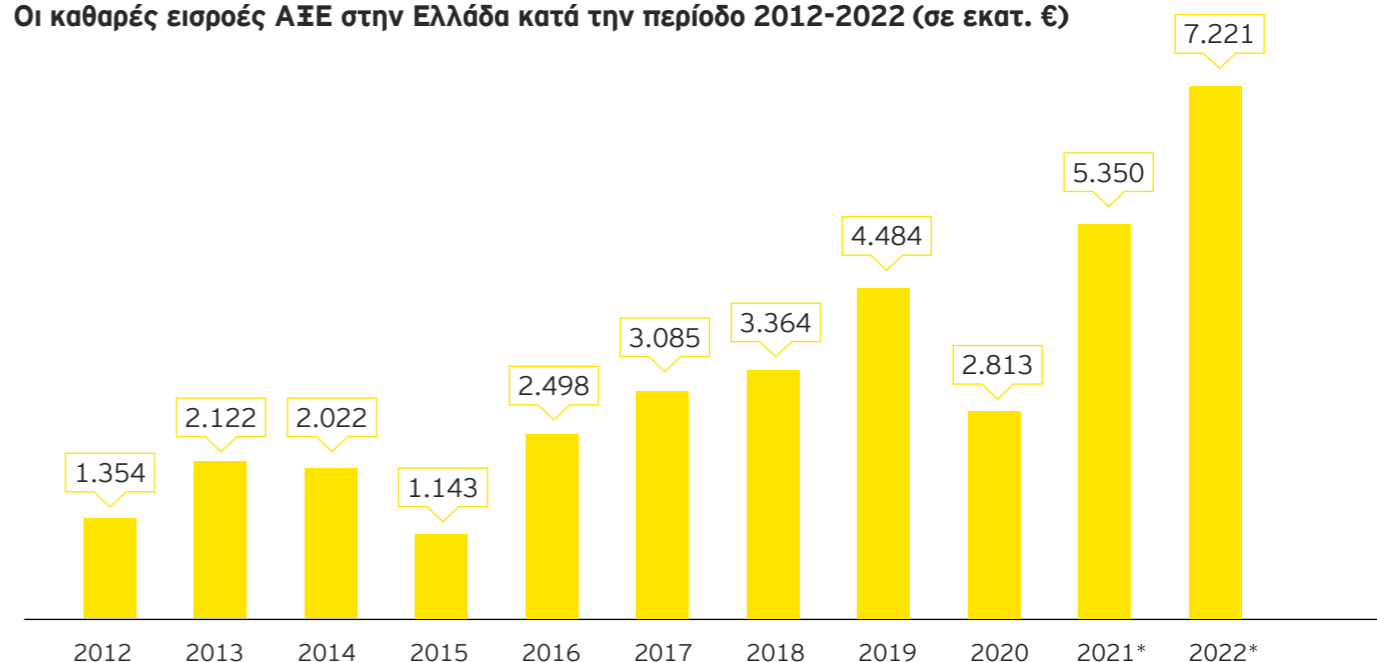
Η εικόνα των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα

Το 2022, οι παγκόσμιες ροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) μειώθηκαν κατά 12%, συνολικά στα \$1,3 τρισ., αποτέλεσμα, κυρίως, του πολέμου στην Ουκρανία, των υψηλών τιμών ενέργειας και τροφίμων, και των αυστηρότερων συνθηκών χρηματοδότησης, λόγω της κλιμάκωσης των επιτοκίων και της αυξημένης αβεβαιότητας στις χρηματοπιστωτικές αγορές¹²¹.

Μέσα σε αυτό το δυσμενές περιβάλλον, είναι αξιοσημείωτο ότι, οι επιδόσεις της Ελλάδας βελτιώθηκαν ακόμη περισσότερο το 2022, με τις ΑΞΕ να καταγράφουν εντυπωσιακή αύξηση της τάξης του 35% σε σχέση με το 2021¹²², ξεπερνώντας κατά 61% τα επίπεδα του 2019. Στο σύνολο του 2022, η καθαρή εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων ξεπέρασε τα €7,2 δισ., εκ

των οποίων οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές αντιπροσώπευαν €2,3 δισ. (31,8% του συνόλου), και €1,9 δισ. (27,3%) δαπανήθηκαν για αγορές ακινήτων. Συνολικά, €1,9 δισ. (27,4% του συνόλου) δαπανήθηκαν για την αγορά νέων μετοχών, οι οποίες αφορούσαν τη δημιουργία νέων παραγωγικών επενδύσεων ή τη συμμετοχή σε επεκτάσεις μετοχικού κεφαλαίου. Η προαναφερόμενη καθαρή εισροή αποτελεί σημαντική αύξηση σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2021 (€5,4 δισ.)¹²³. Το γεγονός αυτό αποτελεί ρεκόρ καθαρών εισροών ΑΞΕ για την Ελλάδα, υποδηλώνοντας την ανοδική πορεία της ελληνικής οικονομίας και τις επιτυχημένες προσπάθειες που καταβάλλονται τα τελευταία έτη για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα.

Οι καθαρές εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2012-2022 (σε εκατ. €)

Πηγή: Άμεσες επενδύσεις - Ροές, Τράπεζα της Ελλάδος, λήψη στοιχείων 14 Ιουνίου 2023
* Προσωρινά στοιχεία

Οι καθαρές εισροές ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα εστιάζουν, κυρίως, στον τριτογενή τομέα, και ακολουθεί, με σημαντική διαφορά, ο δευτερογενής. Αυτή η τάση είναι παρόμοια με αυτή που παρατηρείται στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 2012-2022, οι ξένες επενδύσεις επικεντρώθηκαν στις υπηρεσίες, ειδικότερα στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, στη διαχείριση ακινήτων και στις δραστηριότητες αποθήκευσης και

μεταφορών, που αντιπροσώπευαν το 70% των καθαρών εισροών ΑΞΕ. Ο δευτερογενής τομέας στο σύνολό του αποτέλεσε αντίστοιχα το 14% των συνολικών ροών κατά την περίοδο 2012-2022, με το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον να παρουσιάζεται στα τρόφιμα, τα ποτά και τον καπνό, τα φαρμακευτικά προϊόντα και, σε μικρότερο βαθμό, στα ηλεκτρονικά προϊόντα και τους υπολογιστές, τα μηχανήματα, τον εξοπλισμό και τα χημικά¹²⁴.

121. World Investment Report 2023, UNCTAD, 5 Ιουλίου 2023

122. Άμεσες Επενδύσεις - Ροές, Τράπεζα της Ελλάδος, 2022 (σημειώνεται ότι, σε πρόσφατη μελέτη της UNCTAD έχουν αναθεωρηθεί προς τα πάνω τα στοιχεία για το 2021, το οποίο πιθανόν δεν έχει αποτυπωθεί ακόμα στα προσωρινά στοιχεία της ΤτΕ)

123. Ibid

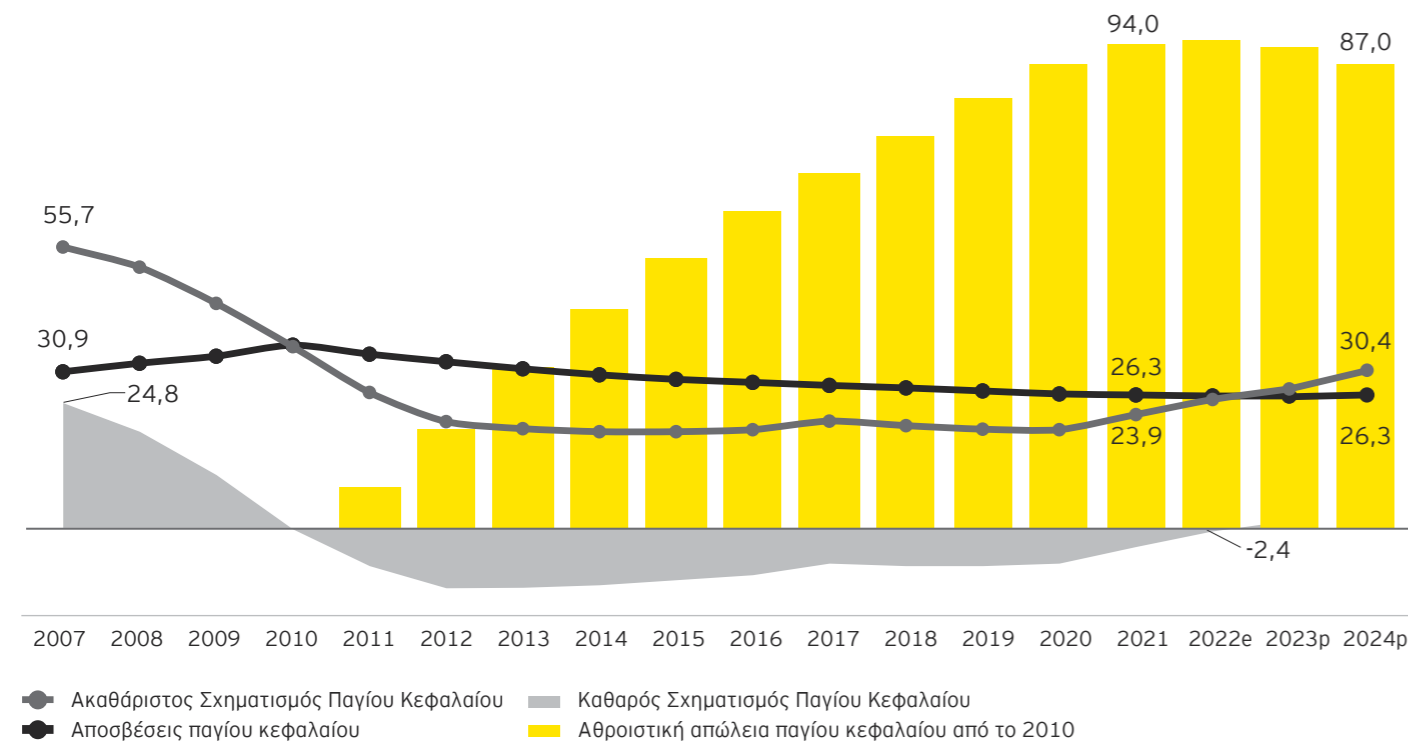
124. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, Enterprise Greece, 10 Μαρτίου 2023

Οι προαναφερθέντες τομείς καταγράφονται στον δείκτη του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου (ΑΣΠΚ), ο οποίος φανέρωσε ετήσια αύξηση 18,2% το 2022 στην Ελλάδα, ενώ η ανάλογη ετήσια αύξηση στην Ε.Ε.-27 ήταν μόλις 12,2%. Ωστόσο, ο συνολικός σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα υστερεί σε σχέση με τον διεθνή και ευρωπαϊκό μέσο όρο, καθώς καταγράφεται ως 13,7% του ΑΕΠ, ενώ ο μέσος όρος για τις χώρες της Ευρωζώνης και της Ε.Ε. είναι 22,8%¹²⁵.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Καθαρός Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (ΚΣΠΚ) μετά το 2010 παρέμεινε αρ-

νητικός, με τη σωρευτική απώλεια παγίου κεφαλαίου στα τέλη του 2021 να έχει φτάσει τα €94 δισ. - σε αξίες 2015. Αυτή τη σωρευτική απώλεια παγίου κεφαλαίου, που αναμένεται να μειωθεί στα €87 δισ. στα τέλη του 2024, καλείται να καλύψει η χώρα τα επόμενα χρόνια, προκειμένου να βρεθεί ξανά σε τροχιά σταθερής και βιώσιμης ανάπτυξης. Το θετικό είναι, ότι η σημαντική ανοδική τάση των επενδύσεων που παρατηρήθηκε το 2022 τείνει να αντιστρέψει αυτήν την εικόνα, με τον ΑΣΠΚ να αναμένεται να υπερκαλύψει τις ετήσιες αποσβέσεις το 2023, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη σταδιακή κάλυψη του επενδυτικού κενού.

Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (€ δισ. σταθερές αξίες 2015)

Πηγή: Outlook της Ελληνικής Οικονομίας. Η πραγματική της κατάσταση, οι κίνδυνοι και οι προοπτικές, διαΝΕΟσις, Μάρτιος 2022

Οι επενδύσεις που οδηγούν στη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων ή/και νέων θέσεων εργασίας, γνωστές και ως greenfield επενδύσεις, αυξάνονται, αν και εξακολουθούν να αποτελούν μικρό ποσοστό του συνόλου των επενδύσεων. Οι εν λόγω επενδύσεις εμπεριέχουν υψηλότερο βαθμό επιχειρηματικού κινδύνου, καθώς ενδέχεται να προκύψουν προβλήματα με περιβαλλοντικές άδειες, αρχαιολογικά ευρήματα ή και προβλήματα ιδιοκτησίας. Πέρα από αυτές τις επενδύσεις, παρατηρήθηκε αντίστοιχο ενδιαφέρον για τα κέντρα δεδομένων (data centers)¹²⁶.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι άμεσες ξένες επενδύσεις σε ακίνητα αυξήθηκαν κατά 68% το 2022, σε σχέση με το 2021¹²⁷. Στο πλαίσιο αυτό, το πρόγραμμα «Golden Visa» προσελκύει έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον, καθώς επιτρέπει σε μη πολίτες της Ε.Ε. να αποκτήσουν άδεια διαμονής, αγοράζοντας ακίνητα αξίας άνω των €250 χιλ. Το 2022, οι ιδιωτικοποιήσεις έπαιξαν κεντρικό ρόλο με σημαντικές εξελίξεις, όπως οι εξαγορές μεγάλων ελληνικών εταιρειών στους κλάδους ενέργειας και φυσικού αερίου, καθώς και η είσπραξη της πρώτης δόσης από την πώληση του πρώην διεθνούς αεροδρομίου του Ελληνικού¹²⁸.

125. National Accounts, Eurostat, 13 Ιουνίου 2023

126. Οι «σκιές» στο ρεκόρ των ξένων επενδύσεων, kathimerini.gr, 11 Απριλίου 2023

127. Ακίνητα: Πού αυξάνονται, πού μειώνονται οι τιμές στην Ελλάδα, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 3 Απριλίου 2023

128. Οι «σκιές» στο ρεκόρ των ξένων επενδύσεων, kathimerini.gr, 11 Απριλίου 2023

Άποψη

Μαρίνος Γιαννόπουλος
Διευθύνων Σύμβουλος, Enterprise Greece

Τι ζητούν οι ξένοι επενδυτές και τι θα χρειαστεί για να τους προσελκύσουμε;

Ενώ η χώρα μας σημείωνε ρεκόρ 20ετίας το 2022 καταγράφοντας €7,2 δισ. Ξένων Άμεσων Επενδύσεων, ήδη από το 2019 στο Enterprise Greece είχαμε ξεκινήσει να βλέπουμε μια σταθερή ανάκαμψη του επενδυτικού ενδιαφέροντος, η οποία συνεχίστηκε αυξανόμενη μέσα στην τριετία που ακολούθησε και ενώ παράλληλα βλέπαμε σε ετήσια βάση την εικόνα του επενδυτικού περιβάλλοντος της Ελλάδας να βελτιώνεται σταθερά, όπως αυτή αποτυπωνόταν μέσα από τις ετήσιες έρευνες της EY. Ως προς το ερώτημα και από την έως τώρα εμπειρία μας έχουμε δει ένα μεγάλο εύρος ζητούμενων από πλευράς επενδυτών, τα οποία διαφοροποιούνται ανάλογα με τον ειδικότερο κλάδο

ενδιαφέροντός τους. Θα μπορούσαμε ωστόσο να απομονώσουμε κάποια κοινά γενικά επενδυτικά χαρακτηριστικά, όπως η διαθεσιμότητα καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, η σταθερότητα θεσμικού πλαισίου και η θετική οικονομική και επενδυτική προοπτική της χώρας. Η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, η κατάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, η ολοκλήρωση των εν εξελίξει έργων σημαντικών υποδομών και η ανάδειξη των επενδυτικών ευκαιριών της χώρας όπως αυτές διαμορφώνονται στην παρούσα οικονομική συγκυρία, εκτιμώ ότι είναι βασικά στοιχεία για την αποτελεσματική προσέλκυση νέων επενδύσεων.

Τα στοιχεία του EY European Investment Monitor

Η EY, μέσω της βάσης δεδομένων του EY European Investment Monitor (EIM), παρακολουθεί και καταγράφει κάθε χρόνο όλες τις άμεσες ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται στην Ευρώπη, και αναλύει τις τάσεις που αναπτύσσονται. Η καταγραφή αυτή βασίζεται σε μία στοχευμένη μεθοδολογία η οποία επικεντρώνεται στις επενδύσεις που οδηγούν στη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων και νέων θέσεων εργασίας (greenfield projects), τις επενδύσεις, δηλαδή, που χρειάζεται η Ελλάδα για να επιτύχει και να διατηρήσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, να συνεχίσει να μειώνει την ανεργία, και να εξασφαλίσει τον μετασχηματισμό της οικονομίας της. Η καταγραφή δεν περιλαμβάνει επενδύσεις χαρτοφυλακίου, συγχωνεύσεις και εξαγορές, καθώς και ιδιωτικοποιήσεις.

Αποκλείει, επίσης, και τις επενδύσεις σε τουριστικές μονάδες, γεγονός που, πιθανότατα, υποτιμά τα απόλυτα μεγέθη των ΑΞΕ στην Ελλάδα. Ωστόσο, με δεδομένο ότι η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται διαχρονικά για όλες τις χώρες που καλύπτει η έρευνα, παραμένει ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για την παρακολούθηση και κατανόηση της εξέλιξης των επενδύσεων σε βάθος χρόνου, όσο και των συγκριτικών επιδόσεων των ευρωπαϊκών χωρών.

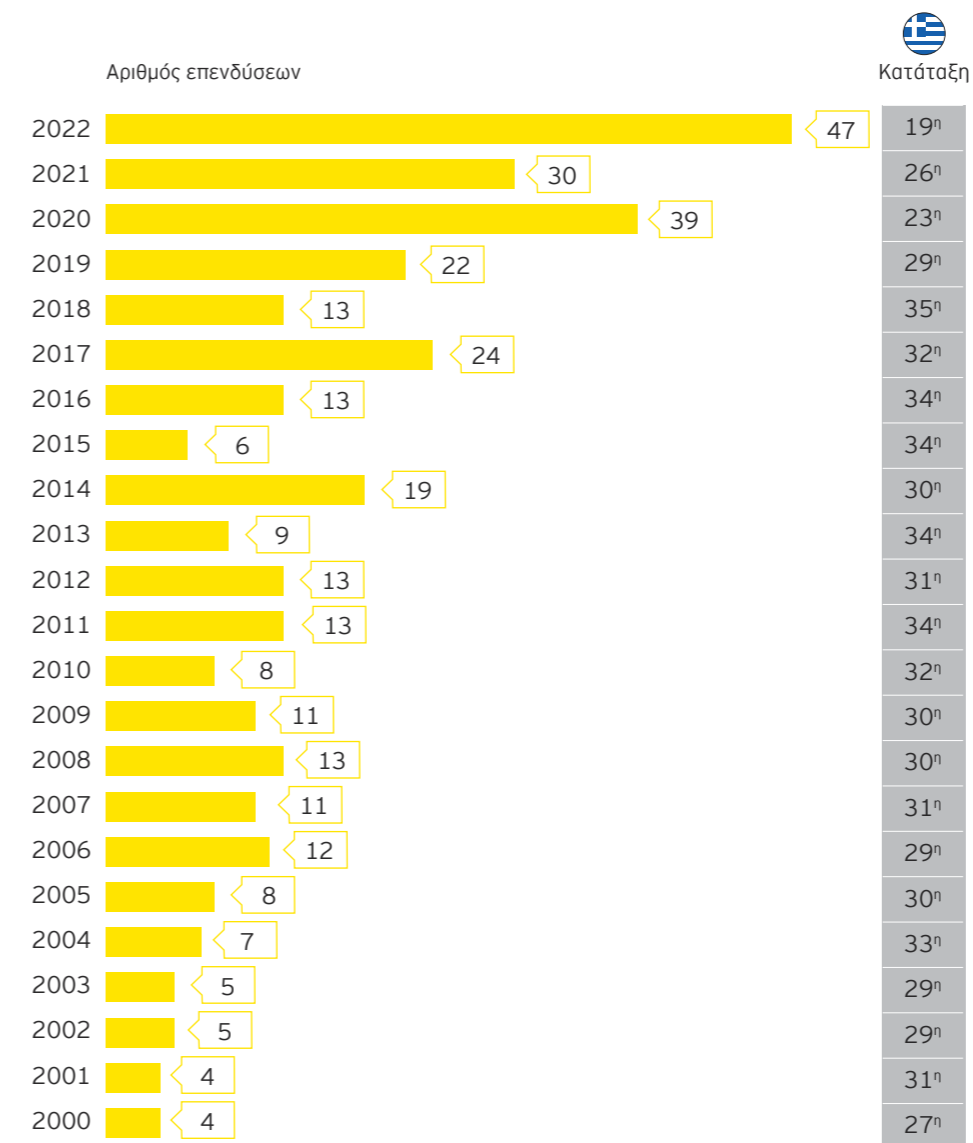
Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται κάθε χρόνο στην ετήσια έρευνα Attractiveness Survey Europe της EY, και, από το 2019, στην αντίστοιχη έρευνα για την Ελλάδα.

Σε ιστορικό υψηλό οι ΑΞΕ το 2022

Σύμφωνα με τα στοιχεία του EY European Investment Monitor, το 2022 πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα 47 ΑΞΕ, αυξημένες κατά 57%, έναντι 30 επενδύσεων το 2021. Πρόκειται για την ισχυρότερη επίδοση από το 2000, τη χρονιά που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά η έρευνα. Οι επενδύσεις αυτές αντιπροσωπεύουν το 0,79% του συνολικού αριθμού των επενδύσεων στην Ευρώπη, από 0,51% πέρσι και 0,70% το 2020, κατατάσσοντας τη χώρα μας, για πρώτη φορά στην πρώτη εικοσάδα, και συγκεκριμένα στη 19^η θέση, από την 26^η και 23^η το 2021 και το 2020, αντίστοιχα. Επιβεβαιώνεται, έτσι, η ισχυρή ανοδική τάση των τελευταίων ετών, παρά το δυσμενές παγκόσμιο περιβάλλον, γεγονός που επιτρέπει αισιοδοξία και για τη μελλοντική πορεία των επενδύσεων.

Αριθμός επενδύσεων ανά έτος

Αθροιστικά, οι ΑΞΕ της τελευταίας τριετίας αντιπροσωπεύουν το 35% του συνόλου των επενδύσεων που κατέγραψε η έρευνα την περίοδο 2000-2022. Τονίζεται, δε, ότι η αύξηση κατά 57% του αριθμού των επενδύσεων το 2022 σημειώθηκε σε μία χρονιά κατά την οποία οι συνολικές επενδύσεις στην Ευρώπη αυξήθηκαν κατά μόλις 1%, και σε ένα περιβάλλον οξυ-

μένου ανταγωνισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών για την προσέλκυση επενδύσεων. Με την εξαίρεση ορισμένων μικρών οικονομιών με μονοψήφιο αριθμό επενδύσεων, μόνο η Νορβηγία (+91%), η Κύπρος (+89%) και η Ρουμανία (+86%) πέτυχαν υψηλότερο ρυθμό αύξησης των επενδύσεων.

Μεταβολές στην ποιοτική σύνθεση των επενδύσεων

Παράλληλα με την ποσοτική ενίσχυση των επενδύσεων, συνεχίζει να καταγράφεται και βελτίωση της ποιοτικής τους σύνθεσης. Παρατηρείται, αρχικά, μια μεγαλύτερη διασπορά των επενδύσεων σε περισσότερες δραστηριότητες, υποδηλώνοντας, ενδεχομένως, μια τάση προς μία πιο ισόρροπη ανάπτυξη. Με βάση το είδος της δραστηριότητας, βλέπουμε ένα σημαντικό ποσοστό των επενδύσεων να κατευθύνεται σε δραστηριότητες έντασης γνώσης με σχετικά υψηλή προστιθέμενη αξία, που μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας. Στην κορυφή της κατάταξης βρίσκονται οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, με 26% του συνόλου, από 13% το 2021, μια δραστηριότητα με σημαντικές προοπτικές που βρίσκεται στη δεύτερη θέση στην Ευρώπη με 24%. Σημαντική είναι και η συμμετοχή των Internet Data Centers (13%, έναντι 3% πέρσι και μόλις 1% στην Ευρώπη), των Shared Services Centers (13%, έναντι 3%

στην Ευρώπη) και της έρευνας και ανάπτυξης (11%, έναντι 7% τα προηγούμενα χρόνια και 10% στην Ευρώπη). Τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ, μία δραστηριότητα που χαρακτηρίζει συνήθως οικονομίες σε πρώιμη φάση ανάπτυξης - η οποία μεταξύ 2000 και 2021 είχε απορροφήσει το 49% των επενδύσεων - περιορίστηκαν στο 13%, κοντά στα ευρωπαϊκά επίπεδα (14%). Το εντυπωσιακό 30% των επενδύσεων που κατευθύνθηκαν το 2021 στη δημιουργία κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων περιορίστηκε στο 11% το 2022, αλλά εξακολουθεί να κινείται πάνω από την υπόλοιπη Ευρώπη (8%). Αρνητική εξέλιξη, ωστόσο, αποτελεί η υποχώρηση της συμμετοχής της βιομηχανίας και των logistics στο 6%, από 20% και 17% αντίστοιχα το 2021, και σε χαμηλότερα επίπεδα από την προηγούμενη εικοσαετία (20% και 8% αντίστοιχα), αλλά και το σύνολο της Ευρώπης (29% και 10%).

Επενδύσεις ανά είδος δραστηριότητας	Αριθμός έργων	Ελλάδα 2022	Ελλάδα 2021	Ελλάδα 2000-2021	Ευρώπη 2022
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις *	12	26%	13%	5%*	24%
Internet Data Centers	6	13%	3%	1%	1%
Shared Services Centers	6	13%	-	0,34%	3%
Γραφεία πωλήσεων & μάρκετινγκ	6	13%	17%	49%	14%
Έρευνα και ανάπτυξη	5	11%	-	7%	10%
Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	5	11%	30%	7%	8%
Logistics	3	6%	17%	8%	10%
Βιομηχανία	3	6%	20%	20%	29%
Εκπαίδευση & κατάρτιση	1	2%	-	0,34%	1%
Contact Centers	-	-	-	2%	1%
Testing & Servicing	-	-	-	1%	1%

*Η κατηγορία προστέθηκε το 2020

Άποψη

Νίκος Βέττας

Γενικός Διευθυντής, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών - IOBE
Καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Σε ένα περιβάλλον υψηλού κόστους παραγωγής, πώς μπορούμε να προσελκύσουμε περισσότερες ποιοτικές επενδύσεις για την επαναβιομηχάνιση της χώρας;

Η προσέλκυση επενδύσεων που θα υποστηρίξουν την καινοτομία και την υψηλή παραγωγικότητα είναι η αναγκαία συνθήκη για να τεθεί η ελληνική οικονομία σε υψηλότερη τροχιά ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια. Για αυτές είναι αναγκαίο να αυξηθεί το προσδοκώμενο κέρδος που αποδίδουν. Εφόσον, όμως, αυτό δεν θα πρέπει να γίνει με συμπίεση των αμοιβών εργασίας - αντίθετα η αύξησή τους πρέπει να συνοδεύει την πορεία ανάπτυξης της χώρας - αυτό σημαίνει πως αύξηση της αναμενόμενης κερδοφορίας θα γίνει με άλλους τρόπους και ειδικό-

τερα με τη στροφή σε παραγωγικές δραστηριότητες υψηλής αξίας και με τη λειτουργία των επιχειρήσεων σε ένα θεσμικό πλαίσιο που να υποστηρίζει αποτελεσματικά τη λειτουργία τους. Το ζήτημα της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής αξίας, είναι κρίσιμης σημασίας αφού, άλλωστε, η εσωτερική αγορά είναι σχετικά μικρή. Το στοίχημα λοιπόν δεν είναι τόσο η παραγωγή από άποψη όγκου, όσο το εάν αυτή κινείται στο όριο της τεχνολογίας και της καινοτομίας ικανοποιώντας απαιτητικούς πελάτες σε παγκόσμια κλίμακα.

Σε ό,τι αφορά τους κλάδους της οικονομίας όπου κατευθύνθηκαν οι επενδύσεις το 2022, εξαιρετικά ενθαρρυντική είναι η παρουσία στην κορυφή της κατάταξης του λογισμικού και των υπηρεσιών πληροφορικής, που απορρόφησαν το 40% των επενδύσεων, έναντι 17% πέρσι, 10% την προηγούμενη εικοσαετία και 20% στην Ευρώπη. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει τη δυνατότητα της χώρας να εξελιχθεί σε hub καινοτομίας, καθώς και την προοπτική της επιτάχυνσης του ψηφιακού της μετασχηματισμού. Σημαντική συμμετοχή είχαν, επίσης, οι επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις

(19%, έναντι 15% την προηγούμενη εικοσαετία, και 13% στην Ευρώπη) και η παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (9%, έναντι 3% και 5% αντίστοιχα). Θα πρέπει να αποτελέσει πηγή προβληματισμού η υποχώρηση των κλάδων των μεταφορών και logistics στο 6% και της αγροδιατροφής στο 2% από 20% το 2021, καθώς και οι δύο κλάδοι συνδέονται με σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή τη γεωγραφική της θέση στη νοτιοανατολική «πύλη» της Ευρώπης και την ποιότητα των αγροτικών της προϊόντων.

Επενδύσεις ανά κλάδο	Αριθμός έργων	Ελλάδα 2022	Ελλάδα 2021	Ελλάδα 2000-2021	Ευρώπη 2022
Λογισμικό & υπηρεσίες πληροφορικής	19	40%	17%	10%	20%
Επαγγελματικές υπηρεσίες & υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	9	19%	7%	15%	13%
Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	4	9%	7%	3%	5%
Αναψυχή, πολιτισμός & τουρισμός	3	6%	-	2%	1%
Μεταφορές και Logistics	3	6%	20%	10%	7%
Εξοπλισμός μεταφορών	3	6%	3%	4%	8%
Αγροδιατροφικός κλάδος	1	2%	20%	12%	5%
Κατασκευές	1	2%	-	2%	2%
Ηλεκτρονικά	1	2%	3%	0,3%	5%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος	1	2%	3%	9%	5%
Υγεία & κοινωνικές υπηρεσίες	1	2%	-	0,3%	2%
Πετρέλαιο & φυσικό αέριο	1	2%	7%	4%	0.3%
Χημικά, πλαστικά και ελαστικά	-	-	-	5%	4%
Καταναλωτικά προϊόντα	-	-	3%	0,3%	2%
Ψηφιακές υπηρεσίες και υπηρεσίες πληροφορικής	-	-	-	6%	-
Ηλεκτρικές συσκευές	-	-	-	3%	-
Έπιπλα, ξυλεία, κεραμικά & γυαλί	-	-	-	-	2%
Πληροφορίες, επικοινωνία και μέσα ενημέρωσης	-	-	-	2%	-
Μηχανολογικός εξοπλισμός	-	-	7%	3%	6%
Ιατρικός εξοπλισμός	-	-	-	-	2%
Μέταλλα & ορυκτά	-	-	-	1%	2%
Φαρμακευτικά	-	-	-	3%	4%
Τηλεπικοινωνίες	-	-	3%	1%	2%
Υφάσματα, ρουχισμός και δέρματα	-	-	-	-	1%
Χονδρική και λιανική διανομή	-	-	-	3%	2%

Αυξημένη η συμμετοχή των ΗΠΑ στις επενδύσεις

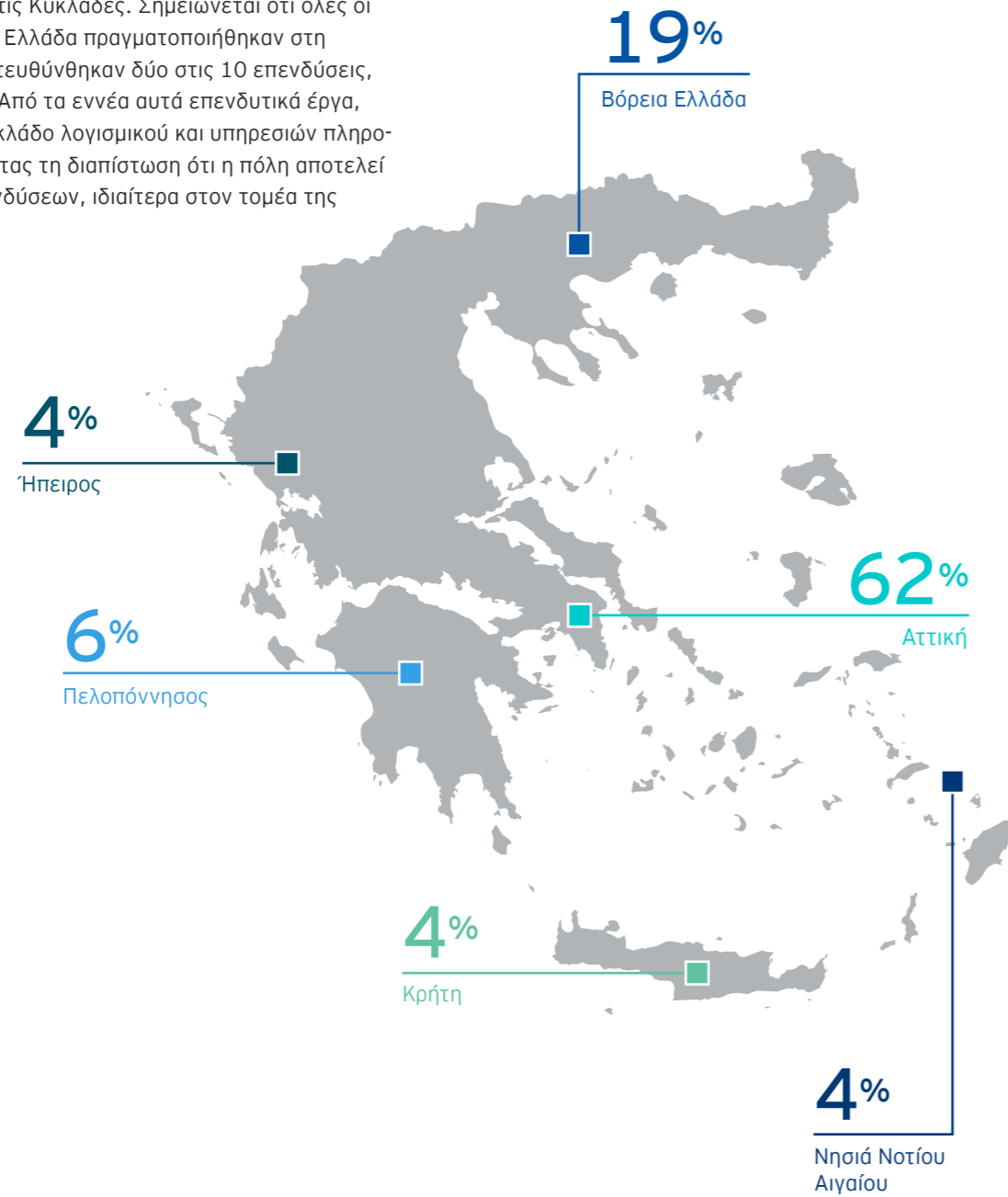
Η συμμετοχή των ΗΠΑ στις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα το 2022 εκτοξεύτηκε στο 40% από 23% το 2021, με τις μισές από τις επενδύσεις αυτές να αφορούν το λογισμικό και τις υπηρεσίες πληροφορικής. Το ποσοστό αυτό είναι σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο για το σύνολο της Ευρώπης. Αντίστοιχα, το ποσοστό των ΑΞΕ που προήλθε από την Ευρώπη, το οποίο φτάνει το 60% στο σύνολο της ηπείρου, στη χώρα μας διαμορφώθηκε στο 51%, εκ των οποίων 38% από την Ε.Ε. Η Γερμανία (13% από 7%) εκτόπισε το Ηνωμένο Βασίλειο (11% από 17%) από τη δεύτερη θέση. Σχετικά σημαντική είναι και η παρουσία της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Σαουδικής Αραβίας και της Ισπανίας (4%). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην κατάταξη φέτος έχουν προστεθεί η Γαλλία, η Ολλανδία και η Ελβετία, οι οποίες δεν περιλαμβάνονταν πέρσι, παρότι συγκαταλέγονται μεταξύ των έξι μεγαλύτερων επενδυτριών χωρών σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Χώρα προέλευσης των ΑΞΕ	Αριθμός έργων 2022	Μερίδιο 2022	Μερίδιο 2021
ΗΠΑ	19	40%	23%
Γερμανία	6	13%	7%
Ηνωμένο Βασίλειο	5	11%	17%
Γαλλία	2	4%	-
Ιταλία	2	4%	7%
Σαουδική Αραβία	2	4%	-
Ισπανία	2	4%	7%
Αυστρία	1	2%	7%
Βέλγιο	1	2%	-
Κύπρος	1	2%	3%
Ιαπωνία	1	2%	-
Λουξεμβούργο	1	2%	-
Ολλανδία	1	2%	-
Ρουμανία	1	2%	3%
Ελβετία	1	2%	-
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	1	2%	-
Δανία	-	-	13%
Ινδία	-	-	7%
Ισραήλ	-	-	3%
Τουρκία	-	-	3%

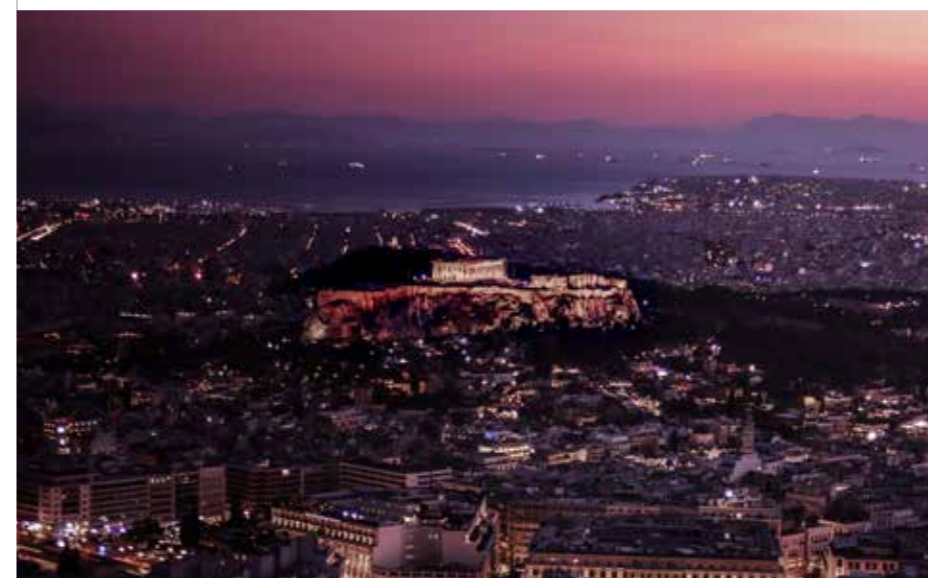

Γεωγραφική κατανομή των επενδύσεων

Για μια ακόμη χρονιά η μεγάλη πλειοψηφία των επενδύσεων (62%, από 70% το 2021) κατευθύνθηκε στην Αττική. Μία στις πέντε επενδύσεις (19% από 10% το 2021) πραγματοποιήθηκαν στη Βόρεια Ελλάδα, 6% στην Πελοπόννησο, και από 4% στην Ήπειρο, την Κρήτη και τις Κυκλάδες. Σημειώνεται ότι όλες οι επενδύσεις στη Βόρεια Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν στη Θεσσαλονίκη, όπου κατευθύνθηκαν δύο στις 10 επενδύσεις, από μία στις 10 πέρσι. Από τα εννέα αυτά επενδυτικά έργα, πέντε αφορούσαν τον κλάδο λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, επιβεβαιώνοντας τη διαπίστωση ότι η πόλη αποτελεί πλέον πόλο έλξης επενδύσεων, ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογίας.

Σημείωση: Λόγω στρογγυλοποίησης, τα ποσοστά μπορεί να μην αθροίζουν στο 100% (+/- 1%)

4

Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την Ελλάδα

Για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά, η έρευνα Attractiveness Survey Ελλάδα 2023 καταγράφει τις απόψεις της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας σχετικά με την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Αναδεικνύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της χώρας, τις επενδυτικές προθέσεις των μεγάλων επιχειρήσεων, την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια, και τα σημεία όπου απαιτείται βελτίωση για να διατηρήσει και να ενισχύσει περαιτέρω την ανταγωνιστικότητά της ως προς την προσέλκυση επενδύσεων. Τα ευρήματα για την Ελλάδα που παρατίθενται στις σελίδες που ακολουθούν αντιπαραβάλλονται με αυτά των προηγούμενων ετών, αλλά και με τα αντίστοιχα ευρήματα για άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και της πανευρωπαϊκής έρευνας της EY, στον βαθμό που πολλές από τις ερωτήσεις είναι κοινές ή παρόμοιες. Με τον τρόπο αυτόν αναδεικνύεται η διαχρονική εξέλιξη των επιμέρους παραμέτρων που συνθέτουν την ελκυστικότητα της χώρας, όσο και οι συγκριτικές επιδόσεις χωρών που ανταγωνίζονται τη χώρα στην προσέλκυση επενδύσεων.

Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας

Στην έρευνα για την Ελλάδα συμμετείχαν 250 επιχειρήσεις, το δεύτερο μεγαλύτερο δείγμα μεταξύ εθνικών ερευνών μετά το Ηνωμένο Βασίλειο, όπως και πέρσι. Από αυτές, 151 (60%, έναντι 58% πέρσι) είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα, ενώ 99 δεν έχουν μέχρι σήμερα επενδυτική παρουσία στη χώρα. Όπως και όλα τα προηγούμενα χρόνια, καταγράφεται μια σημαντική απόκλιση μεταξύ των αντιλήψεων των δύο αυτών υπο-ομάδων του δείγματος, με τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα να διατηρούν μια αισθητά πιο θετική άποψη για την ελκυστικότητα της χώρας. Η διαφοροποίηση αυτή, η οποία καταγράφεται και σε άλλες χώρες, οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στο γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν πιο ολοκληρωμένη εικόνα των δεδομένων της χώρας, των εξελίξεων και των προοπτικών της. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι, το φαινόμενο αυτό ήταν πολύ εντονότερο τα πρώτα χρόνια διεξαγωγής της έρευνας για την Ελλάδα, καθώς, σε πολλούς δείκτες, καταγράφεται μια αισθητή σύγκλιση μεταξύ των δυο υπο-ομάδων του δείγματος, γεγονός που, φαίνεται να υποδηλώνει ότι οι προσπάθειες ενημέρωσης της διεθνούς επενδυτικής κοινότητας αποδίδουν καρπούς. Είναι σαφές ότι η άγνοια ή η έλλειψη ενδιαφέροντος των διεθνών επιχειρήσεων για την Ελλάδα ανήκει στο παρελθόν και η χώρα διαθέτει, πλέον, ένα σαφές στίγμα στον παγκόσμιο επενδυτικό χάρτη.

Όπως και στην περσινή έρευνα, καταγράφεται, επίσης, μία αισθητή διαφοροποίηση των αντιλήψεων με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (έσοδα < €150 εκατ.) εμφανίζονται πιο συγκρατημένες ως προς την ελκυστικότητα και τις προοπτικές της χώρας σε

σχέση με τις μεγάλες (έσοδα μεταξύ €150 εκατ. και €1,5 δισ.) και πολύ μεγάλες (έσοδα > €1,5 δισ.). Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται και στο σύνολο της Ευρώπης, και συνδέεται πιθανότατα με την αντίληψη ότι πολλές ευρωπαϊκές πολιτικές και, ειδικότερα, η στήριξη από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που αποτελεί σήμερα βασικό εργαλείο για την προώθηση των επενδύσεων, δεν είναι επαρκώς προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Κατά την ανάλυση των συμπερασμάτων της έρευνας, επιχειρείται μια σύγκριση με τα ευρήματα των προηγούμενων ετών, αλλά, όπου υπήρχαν κοινές ερωτήσεις, και με αυτά της πανευρωπαϊκής έρευνας, καθώς και με μια σειρά από άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες όπου διεξήχθησαν εθνικές έρευνες. Συγκεκριμένα, γίνονται συγκρίσεις με το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ιταλία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και τη Ρουμανία. Από τις χώρες αυτές, οι δύο πρώτες συγκαταλέγονται στις ισχυρότερες οικονομίες της Ευρώπης και βρίσκονται σταθερά στην κορυφή της κατάταξης ως προς τον αριθμό των επενδύσεων που προσελκύουν, ενώ όλες, πλην της Ρουμανίας, βρέθηκαν φέτος μεταξύ των 10 κορυφαίων επενδυτικών προορισμών. Στην Ιταλία και τη Ρουμανία, όπως και στην Ελλάδα, έχουν διατεθεί σημαντικοί πόροι από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που υπερβαίνουν το 10% του ΑΕΠ τους, ενώ η Πορτογαλία και η Ρουμανία είναι πιο άμεσα συγκρίσιμες με την Ελλάδα ως προς τον βαθμό ανάπτυξης της οικονομίας και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Η έρευνα για την Ελλάδα διεξήχθη στο διάστημα μεταξύ 3 και 26 Ιουλίου 2023, μετά τους δύο γύρους των εθνικών εκλογών και πριν την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, με την αναβάθμιση της πιστοληπτικής της ικανότητας από την DBRS στις 8 Σεπτεμβρίου¹²⁹. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η διεξαγωγή της έρευνας συνέπεσε με την εκδήλωση των μεγάλων πυρκαγιών που εκδηλώθηκαν στη χώρα, με μεγαλύτερη εκείνη της Ρόδου, οι οποίες έλαβαν μεγάλη δημοσιότητα στα διεθνή μέσα και, ενδεχομένως, επηρέασαν την ψυχολογία των ερωτώμενων (Βλέπε σελ. 75).

Πρέπει να σημειωθεί ότι η φετινή έρευνα για την Ελλάδα διεξήχθη από διαφορετικό πάροχο (FT Longitude) σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αλλά και τις έρευνες των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, καθώς ο προηγούμενος πάροχος διέκοψε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα τον Ιούλιο του 2023. Ως εκ τούτου, οι συγκρίσεις με τα προηγούμενα χρόνια και τις άλλες χώρες, παρότι οδηγούν σε χρήσιμα συμπεράσματα σε μακροσκοπικό επίπεδο, πρέπει να προσεγγίζονται με προσοχή για κάθε επιμέρους ερώτηση.

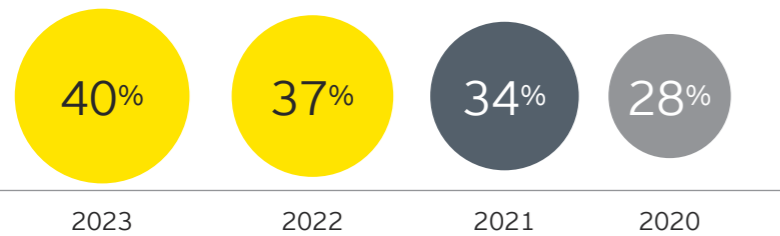
129. Ο οίκος DBRS έδωσε την επενδυτική βαθμίδα στην Ελλάδα, kathimerini.gr, 8 Σεπτεμβρίου 2023

Επίσης, στη φετινή έρευνα, τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τις άλλες χώρες, αλλά και για την Ευρώπη στο σύνολό της, έχει διαφοροποιηθεί η σύσταση του δείγματος των ερωτώμενων επιχειρήσεων, σε ό,τι αφορά τους κλάδους όπου δραστηριοποιούνται, ώστε να συμβαδίζουν με τη νέα επιχειρηματική πραγματικότητα που διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, η πανευρωπαϊκή έρευνα, αλλά και οι εθνικές έρευνες στις υπό σύγκριση χώρες, πραγματοποιήθηκαν αρκετά νωρίτερα. Παρότι δε μεσολάβησαν σημαντικά γεγονότα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, οι επιμέρους συγκρίσεις θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πάντα με αυτήν την επιφύλαξη.

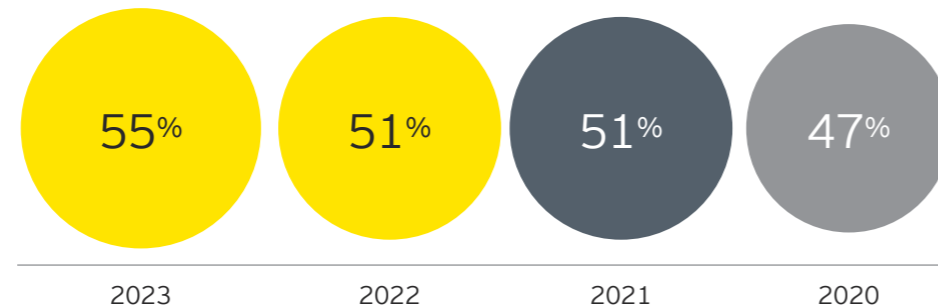
Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

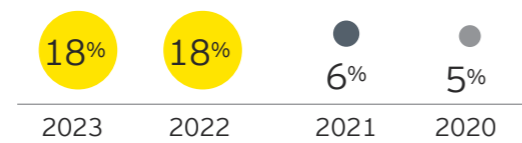

Η πρόθεση για επενδύσεις εξακολουθεί να είναι αρκετά υψηλότερη μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων (55%), έναντι όσων δεν έχουν σήμερα παρουσία στη χώρα (18%). Σημειώνεται επίσης ότι, ενώ το 2022 η βελτίωση του συγκεκριμένου δείκτη προήλθε από τις μη εγκατεστημένες στη χώρα επιχειρήσεις, φέτος η αυξημένη διάθεση για επενδύσεις προέρχεται, κυρίως, από αυτές που έχουν ήδη παρουσία στη χώρα.

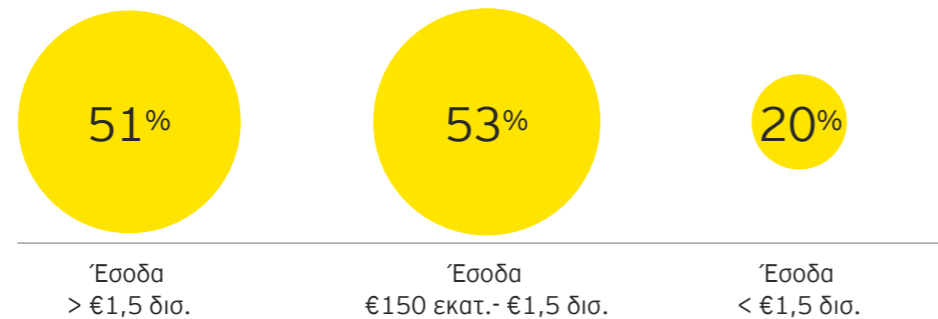
Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Χαρακτηριστικό της διαφοροποίησης των αντιλήψεων με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων είναι το γεγονός ότι μόλις το 20% των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σχεδιάζουν να επενδύσουν, ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα τον επόμενο χρόνο, έναντι 53% των μεγάλων και 51% των πολύ μεγάλων.

Συνεχίζει να αυξάνεται η διάθεση για επενδύσεις

Δύο στις πέντε επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα (40%) δήλωσαν ότι σχεδιάζουν να επενδύσουν, ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα, στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Ο κρίσιμος αυτός δείκτης παρουσιάζει μια συνεχή βελτίωση, έχοντας αυξηθεί κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες τα τελευταία τρία χρόνια. Πρόκειται για μια σημαντική εξέλιξη, καθώς αυτός ο δείκτης δεν καταγράφει θεωρητικές τοποθετήσεις για την ελκυστικότητα της χώρας, αλλά πραγματική πρόθεση επένδυσης ή επέκτασης της υπάρχουσας δραστηριότητας.

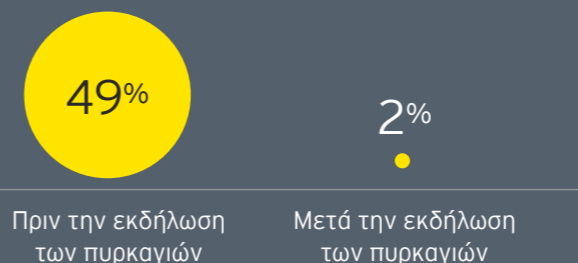
Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, το ποσοστό όσων σχεδιάζουν επενδύσεις στην ευρωπαϊκή ήπειρο συνολικά είναι αισθητά υψηλότερο, και διαμορφώθηκε στο 67%, από 53% το 2022.

Ωστόσο, είναι ενδιαφέρον ότι η διάθεση για επενδύσεις είναι αρκετά υψηλότερη και σε όλες τις υπό σύγκριση χώρες. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη για μεγάλες οικονομίες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (65%), η Γαλλία (61%) ή η Ιταλία (55%), προβληματίζει, όμως, η σύγκριση με μικρότερες χώρες όπως η Ιρλανδία (53%), το Βέλγιο (61%), η Ρουμανία (63%) και η Πορτογαλία (72%). Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν τον έντονο ανταγωνισμό που αντιμετωπίζει η χώρα μας στην προσέλκυση επενδύσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να επηρεάστηκαν από τις καταστροφικές πυρκαγιές που εκδηλώθηκαν, κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, στη Ρόδο και σε άλλες περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, το ποσοστό όσων δήλωναν ότι σχεδιάζουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο είχε διαμορφωθεί, πριν την εκδήλωση των πυρκαγιών στο 49%, ενώ στο διάστημα που ακολούθησε περιορίστηκε στο 2%. Συνεπώς, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι η αύξηση στη διάθεση για επενδύσεις που καταγράφηκε στην έρευνα ενδεχομένως να ήταν μεγαλύτερη, αν δεν είχαν μεσολαβήσει οι πυρκαγιές. Αξίζει, πάντως, να αναφερθεί, ότι οι απόψεις των ήδη εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων δε διαφοροποιήθηκαν με ανάλογο τρόπο.

Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο;

(Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις)

Πληθωρισμός και υψηλά επιτόκια επηρέασαν αρνητικά τις επενδυτικές αποφάσεις

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να προσδιορίσουν τους οικονομικούς κινδύνους που επηρέασαν περισσότερο τα επενδυτικά τους σχέδια για την Ελλάδα το 2023. Στις δύο πρώτες θέσεις βρίσκονται ο πληθωρισμός και ο αντίκτυπος του στις καταναλωτικές δαπάνες (μεταξύ των τριών σημαντικότερων κινδύνων σύμφωνα με το 50%, και κορυφαία ανησυχία από το 22% των ερωτώμενων για την Ελλάδα) και η αύξηση των επιτοκίων και η περιοριστική νομισματική πολιτική (43% και 20% αντίστοιχα). Οι δύο αυτοί παράγοντες βρίσκονται και στην κορυφή της κατάταξης στην πανευρωπαϊκή έρευνα και σε υψηλές θέσεις στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, πράγμα αναμενόμενο δεδομένης της τρέχουσας οικονομικής συγκυρίας.

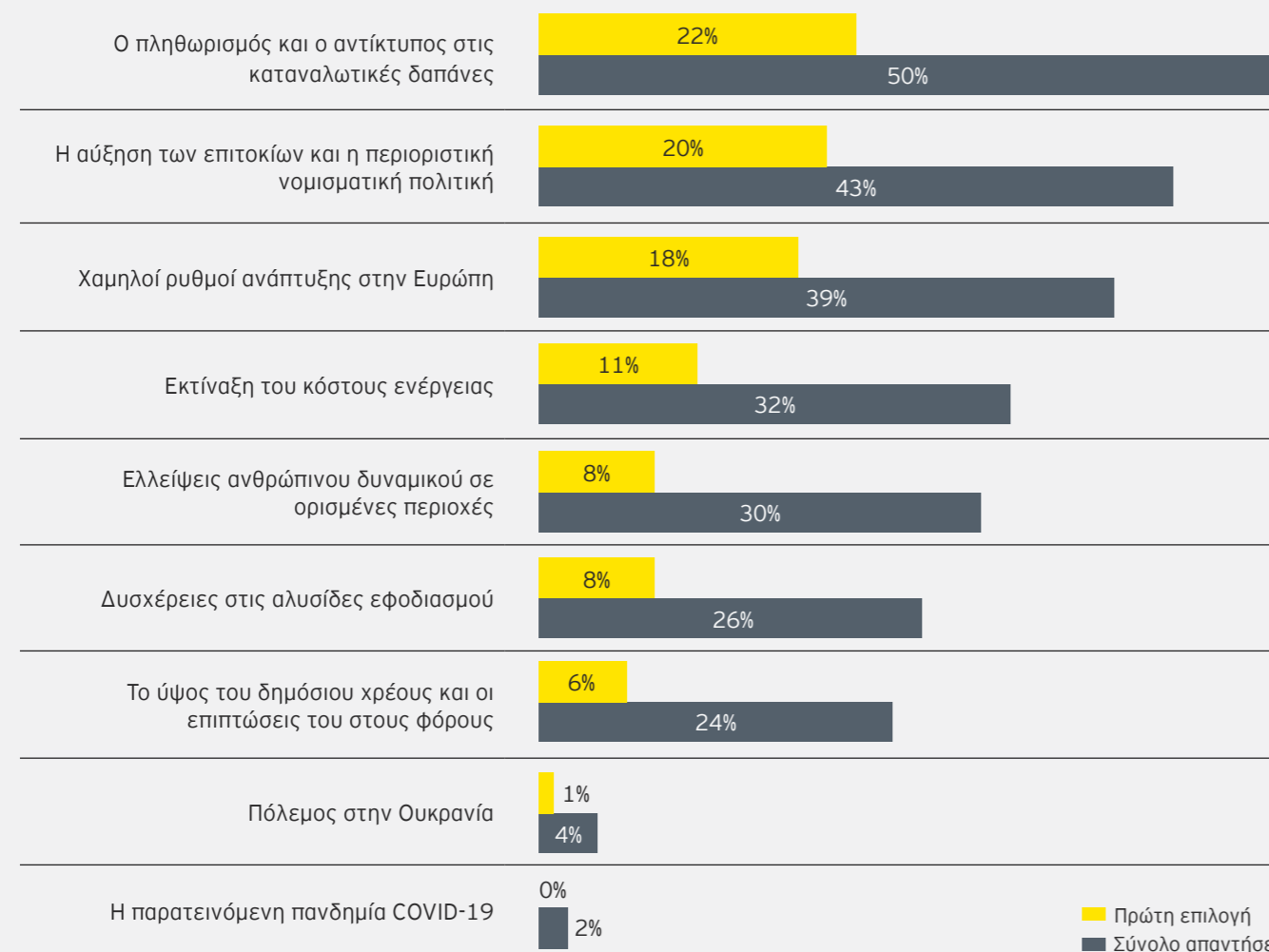
Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην Ευρώπη (39%), η εκτίναξη του κόστους της ενέργειας (32%), οι ελλείψεις ανθρώπινου

δυναμικού σε ορισμένες περιοχές (30%), οι δυσχέρειες στις αλυσίδες εφοδιασμού (26%) είχαν, επίσης, αρνητικό αντίκτυπο στις επενδυτικές αποφάσεις, όπως και το ύψος του δημόσιου χρέους και η επίπτωσή του στους φόρους, παράγοντας που φαίνεται να απασχολεί έναν στους τέσσερις επενδυτές για την Ελλάδα (24%), έναντι ενός στους τρεις (36%) για το σύνολο της Ευρώπης, όπου ο κίνδυνος αυτός κατατάσσεται στην τρίτη θέση. Το παράδοξο αυτό εύρημα, ενδεχομένως, μπορεί να αποδοθεί στη σχετική αποκλιμάκωση του ελληνικού χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ, εν μέρει λόγω της ισχυρής ανάπτυξης της οικονομίας, σε συνδυασμό με τις ανησυχίες για την αύξηση του χρέους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, ο πόλεμος στην Ουκρανία και η πανδημία δε φαίνεται να επηρέασαν παρά ελάχιστα τα σχέδια των επενδυτών για την Ελλάδα το 2023 (4% και 2%), ενώ για το σύνολο της Ευρώπης τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώνονται στο 28% και 22% αντίστοιχα.

Ποιοι είναι οι τρεις από τους παρακάτω οικονομικούς παράγοντες κινδύνου που θα επηρεάσουν περισσότερο τα επενδυτικά σας σχέδια στην Ελλάδα το 2023; (Επιλογή των τριών κορυφαίων απαντήσεων)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	Ευρώπη	Ηνωμένο Βασίλειο	Βέλγιο	Γαλλία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ρουμανία
Ο πληθωρισμός και ο αντίκτυπος στις καταναλωτικές δαπάνες	40%	41%	34%	38%	25%	22%	36%	37%
Η αύξηση των επιτοκίων και η περιοριστική νομισματική πολιτική	45%	48%	53%	46%	32%	39%	41%	44%
Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην Ευρώπη	29%	24%	28%	25%	23%	45%	39%	31%
Εκτίναξη του κόστους ενέργειας	28%	26%	32%	32%	24%	24%	38%	40%
Ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού σε ορισμένες περιοχές	35%	40%	32%	32%	33%	34%	38%	0%
Δυσχέρειες στις αλυσίδες εφοδιασμού	34%	36%	59%	28%	20%	27%	41%	41%
Το ύψος του δημόσιου χρέους και οι επιπτώσεις του στους φόρους	36%	10%	32%	37%	34%	44%	33%	44%
Πόλεμος στην Ουκρανία	28%	19%	12%	26%	50%	34%	27%	27%
Η παρατεινόμενη πανδημία COVID-19	22%	19%	13%	29%	30%	32%	-	6%

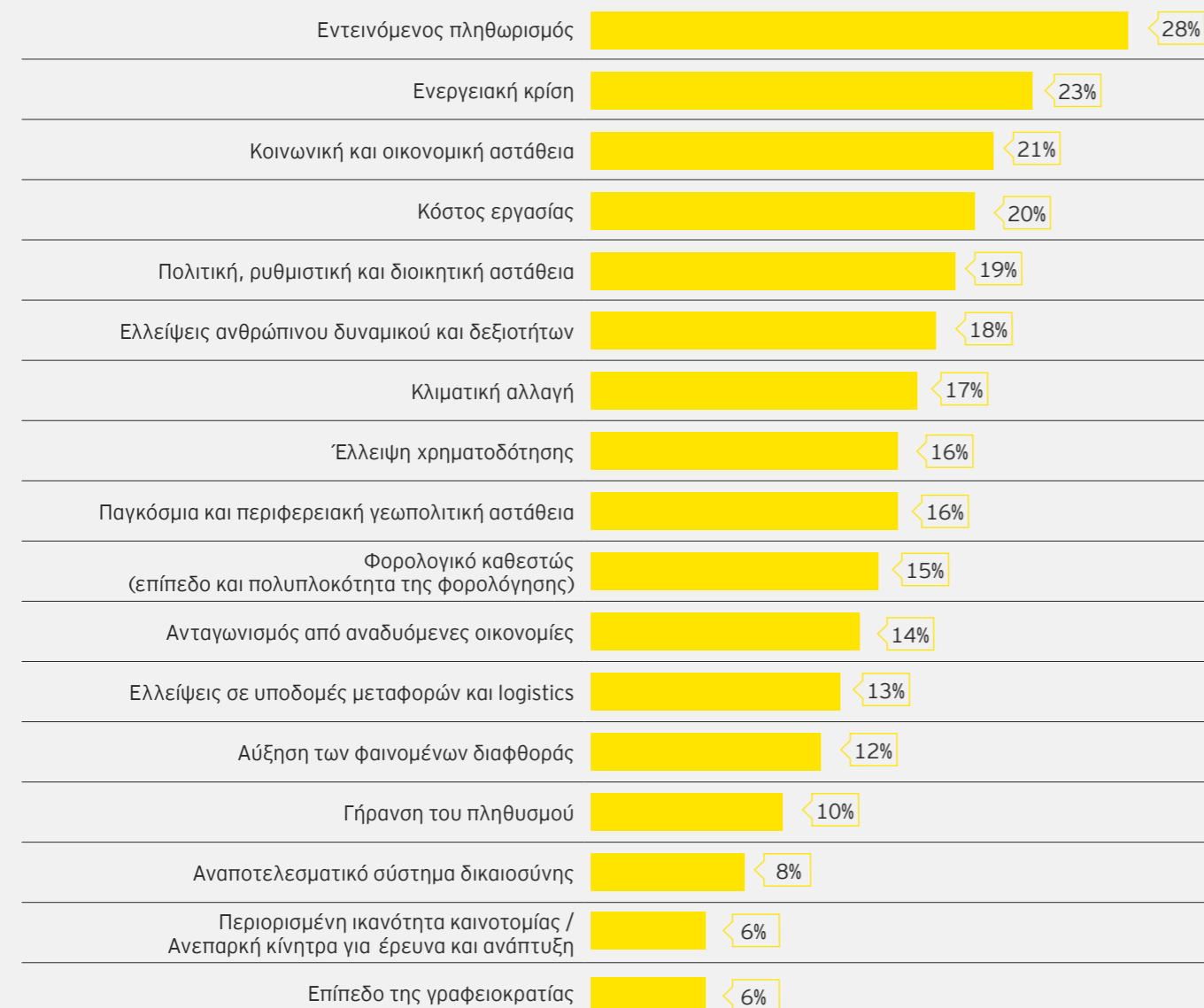
Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτήθηκαν, επίσης, για τους ευρύτερους κινδύνους που απειλούν τη συνολική ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Και σε αυτήν την ερώτηση οι απαντήσεις είναι σαφώς επηρεασμένες από την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, με τον εντεινόμενο πληθωρισμό (28%) και την ενεργειακή κρίση (23%) να βρίσκονται στις δύο πρώτες θέσεις. Υψηλά στην κατάταξη βρίσκονται, επίσης, η κοινωνική και οικονομική αστάθεια (21%), το κόστος εργασίας (20%), η πολιτική, ρυθμιστική και διοικητική αστάθεια (19%) και οι ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού και δεξιοτήτων (18%). Υψηλά ποσοστά συγκέντρωσαν, επίσης, η κλιματική αλλαγή (17%), η έλλειψη χρηματοδότησης (16%), η παγκόσμια και περιφερειακή γεωπολιτική αστάθεια (16%), το φορολογικό καθεστώς (15%), ο ανταγωνισμός από αναδυόμενες οικονομίες (14%), οι ελλείψεις σε υποδομές μεταφορών και logistics (13%) και η αύξηση των φαινομένων διαφθοράς (12%). Λιγότερο

σημαντικές απειλές θεωρήθηκαν η γήρανση του πληθυσμού, το αναποτελεσματικό σύστημα δικαιοσύνης, η γραφειοκρατία και η περιορισμένη ικανότητα καινοτομίας, σε συνδυασμό με τα ανεπαρκή κίνητρα για έρευνα και ανάπτυξη.

Από τους παράγοντες αυτούς, αρκετοί, όπως ο πληθωρισμός, η ενεργειακή κρίση, οι ελλείψεις δεξιοτήτων, ο ανταγωνισμός από αναδυόμενες οικονομίες, κ.α., αφορούν προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ευρώπη στο σύνολό της. Άλλοι, ωστόσο, όπως η έλλειψη χρηματοδότησης, το φορολογικό καθεστώς, οι ανεπαρκείς υποδομές, τα φαινόμενα διαφθοράς, το σύστημα δικαιοσύνης και η γραφειοκρατία, ενδεχομένως, αναφέρονται ειδικότερα στην Ελλάδα. Σημειώνεται ότι η ερώτηση αυτή δεν περιλαμβάνονταν στην πανευρωπαϊκή έρευνα, και συνεπώς δεν μπορούν να γίνουν ασφαλείς συγκρίσεις.

Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο σημαντικότερος κίνδυνος όσον αφορά τη συνολική ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού; (μέχρι 3 επιλογές)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και logistics στο στόχαστρο των επενδυτών

Στις προηγούμενες έρευνες, είχε ζητηθεί από τους συμμετέχοντες να διευκρινίσουν σε ποιους τομείς της οικονομίας σχεδιάζουν να επενδύσουν στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Στη φετινή έρευνα, η διατύπωση της ερώτησης ήταν ελαφρώς διαφορετική και οι συμμετέχοντες που έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα κλήθηκαν να αναφέρουν πώς σκοπεύουν να αυξήσουν ή να μειώσουν το τρέχον επενδυτικό τους αποτύπωμα στη χώρα, κατά την επόμενη τριετία.

Με βάση τις απαντήσεις στην ερώτηση αυτή, τις ισχυρότερες προοπτικές στην Ελλάδα παρουσιάζουν οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (61%) και τα logistics (58%), δύο τομείς που

βρίσκονται στην πρώτη θέση, και με υψηλότερα ποσοστά, και στο Βέλγιο. Ακολουθούν τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (46%), δραστηριότητα που σχεδιάζουν να ενισχύσουν οι επιχειρήσεις και στις άλλες υπό εξέταση χώρες, εκτός από το Βέλγιο. 40% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα δηλώνουν ότι θα ενισχύσουν το αποτύπωμά τους στη βιομηχανία, ποσοστό που ξεπερνούν μόνο η Γαλλία και η Ιταλία.

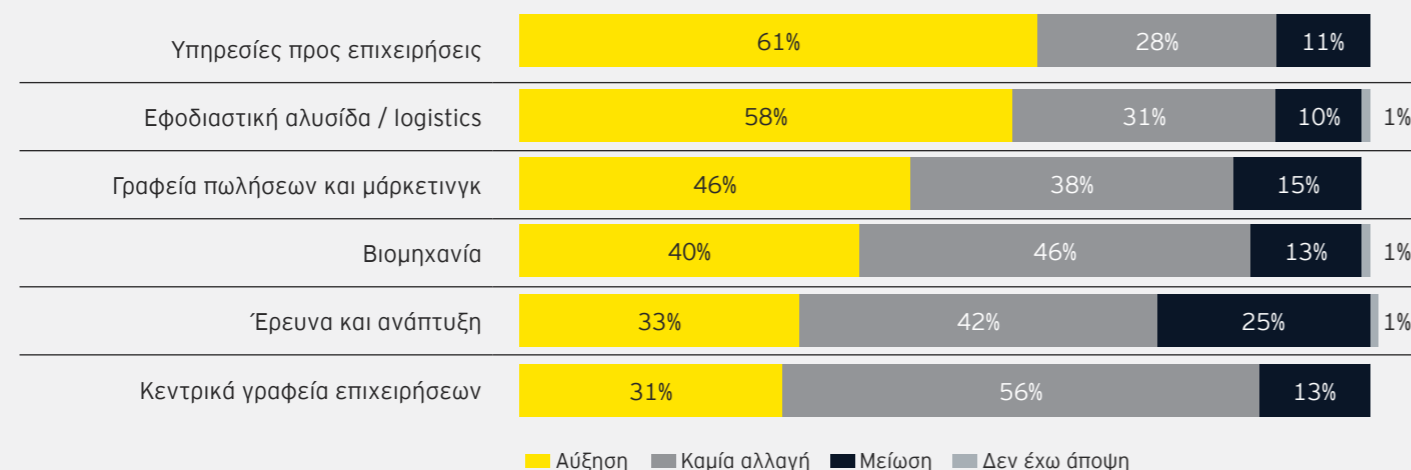
Αντίθετα, ενώ δύο στις τρεις (64%) επιχειρήσεις σκοπεύουν να επεκτείνουν τις δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης στην Ευρώπη, μόλις μία στις τρεις επιχειρήσεις (33%) σκοπεύει να

ακολουθήσει την ίδια στρατηγική στην Ελλάδα. Από τις εθνικές έρευνες προκύπτει ότι η πρόθεση ενίσχυσης των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης αφορά, κυρίως, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία (54%) και, σε μικρότερο βαθμό, την Πορτογαλία (46%), ενώ σε άλλες χώρες διαμορφώνεται σε επίπεδα συγκρίσιμα ή χαμηλότερα από τη χώρα μας (Ιρλανδία 37%, Βέλγιο 24%, Ιταλία 18%). Ωστόσο, με δεδομένη τη σημασία της έρευνας και ανάπτυξης στο σημερινό επιχειρηματικό περιβάλλον, η σχετική υστέρηση της Ελλάδας στον τομέα αυτόν προκαλεί προβληματισμό.

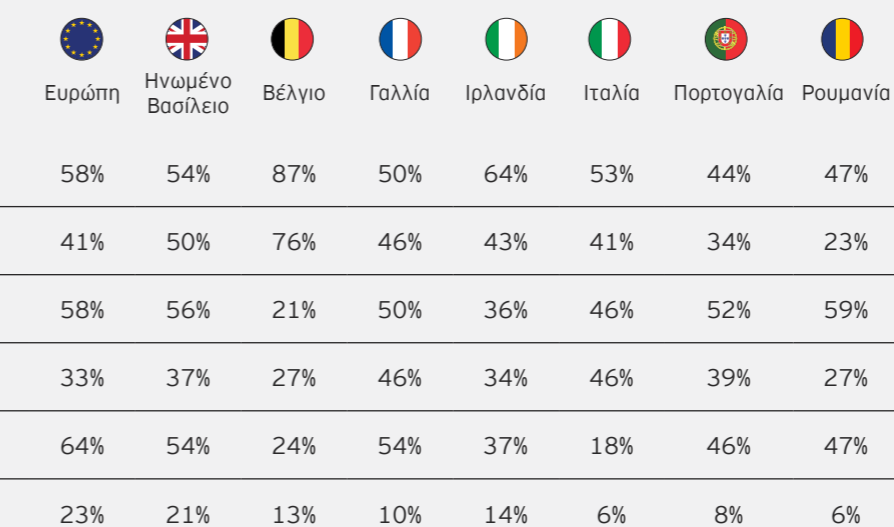
Στην τελευταία θέση της κατάταξης στην Ελλάδα βρίσκεται η δημιουργία κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (31%), ωστόσο το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από το σύνολο της Ευρώπης (23%), αλλά και από όλες τις υπό σύγκριση χώρες.

Τα επόμενα τρία χρόνια, πώς αναμένετε να αλλάξει το τρέχον επενδυτικό σας αποτύπωμα στην Ελλάδα; (Επιλογή μίας απάντησης)

Δείγμα: 151 ερωτηθέντες, που έχουν παρουσία στην Ελλάδα

Αναμένουν αύξηση

Αντιλήψεις για τους πυλώνες ανάπτυξης της Ελλάδας - εξασθενεί η κυριαρχία του τουρισμού

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να διατυπώσουν τις εκτιμήσεις τους για τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας που θα αποτελέσουν τους πυλώνες της ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια. Όπως και κατά τις προηγούμενες έρευνες, ένας μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων ανέφεραν τον τουρισμό (34%), εκ των οποίων 22% τον ανέφεραν ως πρώτη τους επιλογή. Είναι εντυπωσιακό, ωστόσο, ότι τα ποσοστά αυτά έχουν μειωθεί αισθητά σε σχέση με το 2022 (59% και 43% αντίστοιχα), αλλά και με τα προηγούμενα χρόνια. Παρά την ισχυρή ανάκαμψη

του κλάδου το 2022, η αντίληψη της σχεδόν αποκλειστικής εξάρτησης της οικονομίας μας από τον τουρισμό φαίνεται να εξασθενεί.

Στη δεύτερη θέση παραμένουν τα logistics και τα κανάλια διανομής (26% συνολικές αναφορές και 16% ως πρώτη επιλογή), επιβεβαιώνοντας την αντίληψη ότι οι αλλαγές στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για τη χώρα μας. Στην τρίτη θέση βρίσκεται, με εντυπωσιακή άνο-

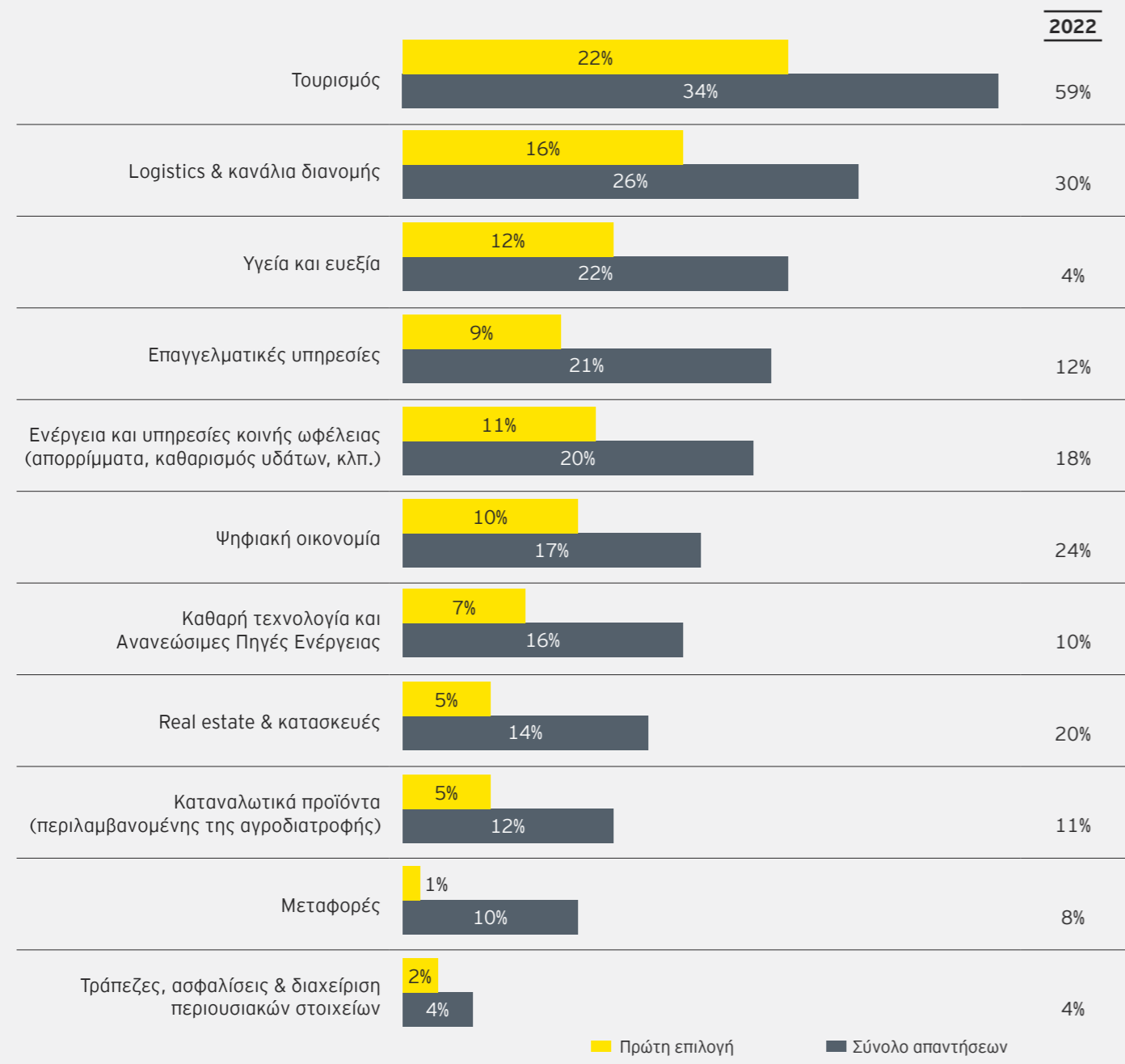
δο, ο κλάδος της υγείας και ευεξίας, με τα αντίστοιχα ποσοστά να αυξάνονται από 4% και 2%, σε 22% και 12%. Ακολουθούν οι επαγγελματικές υπηρεσίες (21% και 9%), η ενέργεια και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (απορρίμματα, καθαρισμός υδάτων, κ.λπ. - 20% και 11%) και η ψηφιακή οικονομία (17% και 10%). Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά τον διαρκώς αυξανόμενο ρόλο της ψηφιακής οικονομίας παγκοσμίως και το πρόσφατο κύμα των επενδύσεων στη χώρα μας, ο κλάδος έχει υποχωρήσει κατά τρεις θέσεις (17% και 10%, από 24% και 14% αντίστοιχα).

Αντίθετα, έχει αυξηθεί το ποσοστό των επιχειρήσεων που εκτιμούν ότι οι καθαρές τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα είναι μεταξύ των κλάδων που θα δώσουν ώθηση στην ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια (26%).

Χαμηλότερα στην κατάταξη βρίσκονται το real estate και οι κατασκευές (14%), τα καταναλωτικά προϊόντα περιλαμβανομένης της αγροδιατροφής (12%), οι μεταφορές (automotive and mobility - 10%) και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (4%).

Κατά την άποψή σας, ποιοι κλάδοι θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της Ελλάδας τα επόμενα χρόνια;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Παραμένει υψηλή η αίσθηση βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας τον τελευταίο χρόνο

Τρεις στους πέντε ερωτώμενους (60%) αναφέρουν ότι η άποψή τους για την Ελλάδα, ως ένα μέρος που η επιχείρησή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, έχει βελτιωθεί, με το 8% να εκτιμά ότι έχει βελτιωθεί σημαντικά. Το συνολικό ποσοστό όσων διαπιστώνουν βελτίωση είναι το υψηλότερο από την έναρξη διεξαγωγής της έρευνας, με εξαίρεση το 2021, όταν είχε προσεγγίσει το 62%. Ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι 17% των συμμετεχόντων αναφέρουν ότι η άποψή τους έχει χειροτερέψει, ποσοστό υπερδιπλάσιο των τελευταίων ετών.

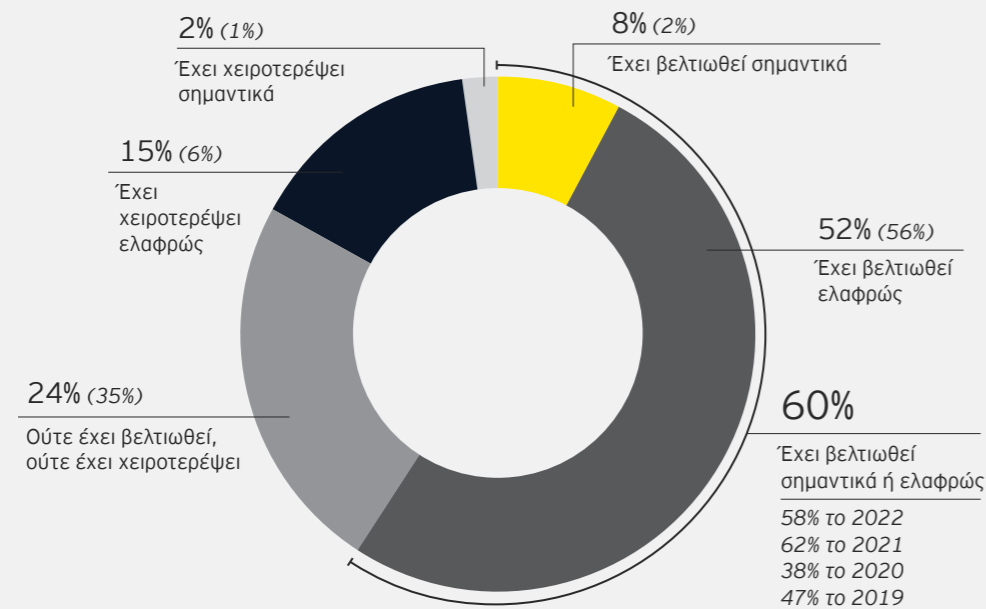
Και στην ερώτηση αυτή καταγράφεται αισθητή διαφοροποίηση μεταξύ των εγκατεστημένων και μη επιχειρήσεων. Το 66% των επιχειρήσεων που έχουν παρουσία στη χώρα εκτιμούν ότι η εικόνα έχει βελτιωθεί, με το 9% από αυτές να θεωρεί τη βελτίωση σημαντική, ενώ μεταξύ όσων δε δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, το 48% βλέπει βελτίωση, και μόνο 5% τη θεωρεί σημαντική. Αντίστοιχα, 12% των εγκατεστημένων επιχειρήσεων διαπιστώνουν επιδείνωση, έναντι 24% των μη εγκατεστημένων.

Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σύγκλιση μεταξύ των απόψεων των εγκατεστημένων και μη εγκατεστημένων επιχειρήσεων, καθώς η διαφορά μεταξύ όσων απαντούν θετικά από τις δύο κατηγορίες επιχειρήσεων στη συγκεκριμένη ερώτηση μέχρι το 2021 ξεπερνούσε τις 30 ποσοστιαίες μονάδες και έχει μειωθεί έκτοτε στις 24 το 2022 και τις 18 φέτος.

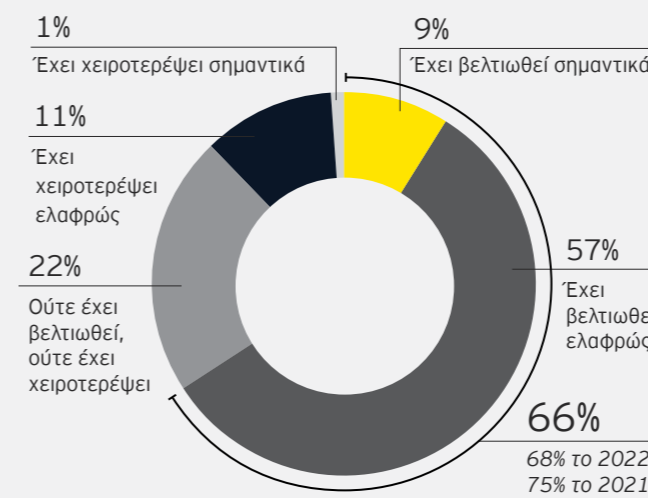
Αντίστοιχη διαφοροποίηση καταγράφεται και με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων, με το 49% των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων να διαπιστώνουν βελτίωση κατά τον τελευταίο χρόνο, έναντι 62% των μεγάλων και 69% των πολύ μεγάλων.

Στη διάρκεια του τελευταίου έτους, πώς έχει αλλάξει η άποψή σας για την Ελλάδα ως ένα μέρος όπου η επιχείρησή σας μπορεί να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της;

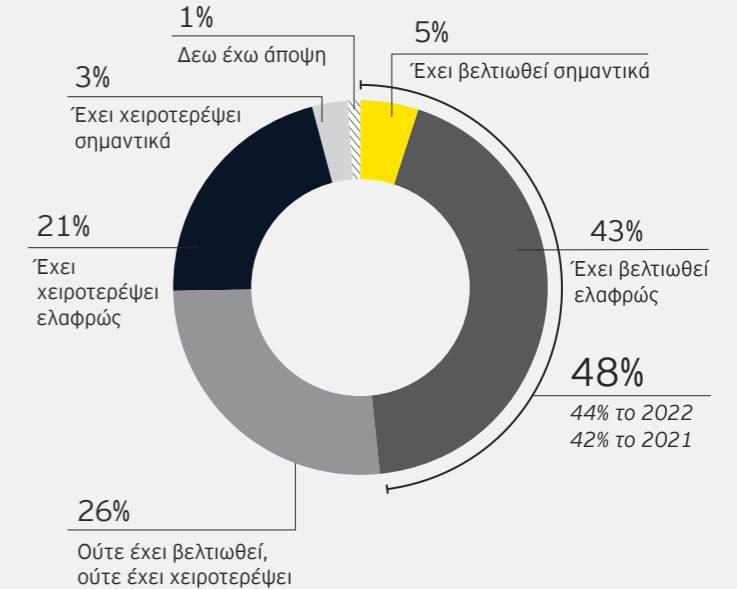
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

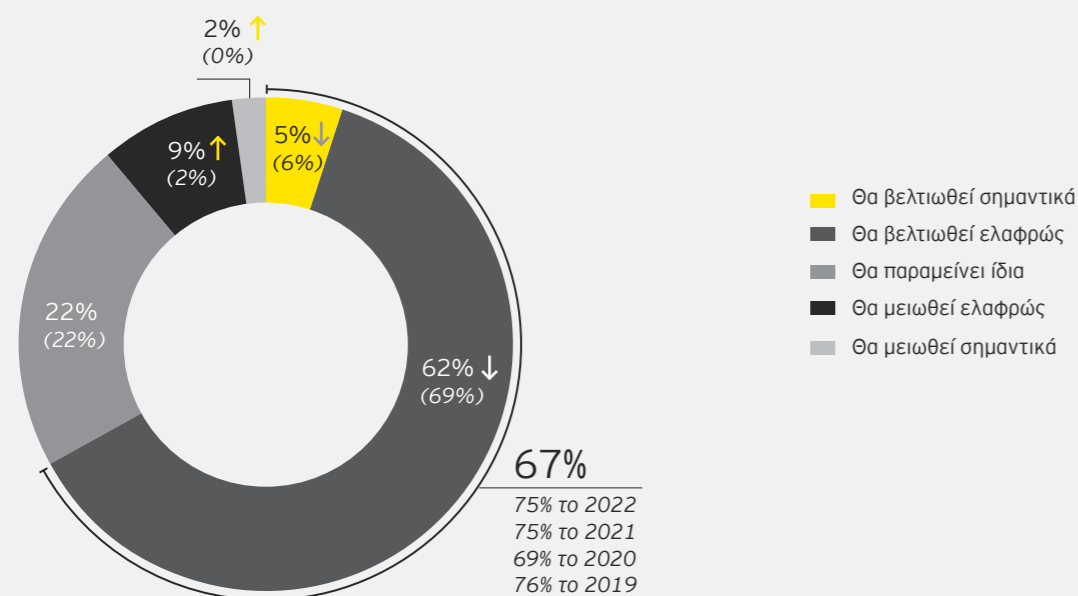
Παραμένει η αισιοδοξία για τη βελτίωση της ελκυστικότητας στην Ελλάδα κατά την επόμενη τριετία

Δύο στις τρεις επιχειρήσεις (67%) εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια, εκ των οποίων 5% προσβλέπουν σε σημαντική βελτίωση. Στον αντίποδα, 9% των ερωτώμενων αναμένουν ελαφρά επιδείνωση και 2% σημαντική επιδείνωση.

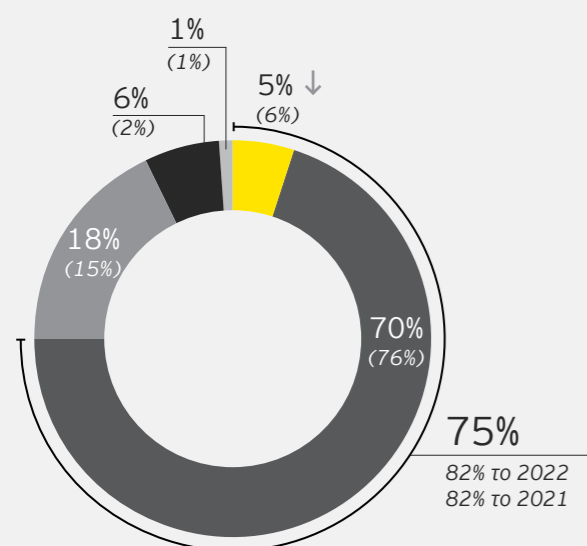
Και σε αυτήν την ερώτηση, οι εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις εμφανίζονται πιο αισιόδοξες, με το 75% να αναμένει βελτίωση και μόλις το 7% επιδείνωση, έναντι 56% και 15% αντίστοιχα, για τις επιχειρήσεις που δεν έχουν παρουσία στη χώρα.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

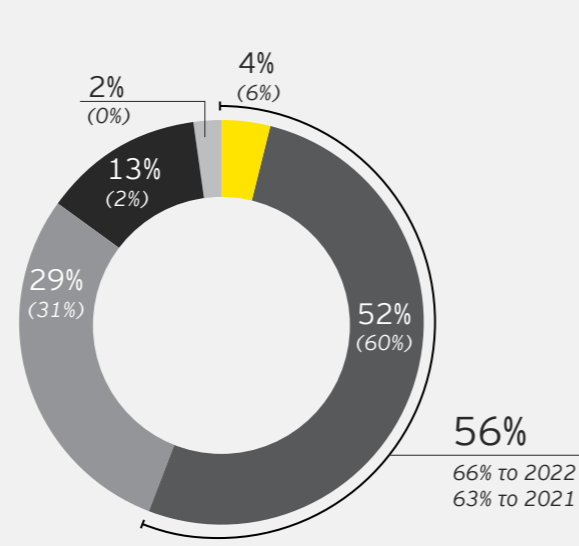
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

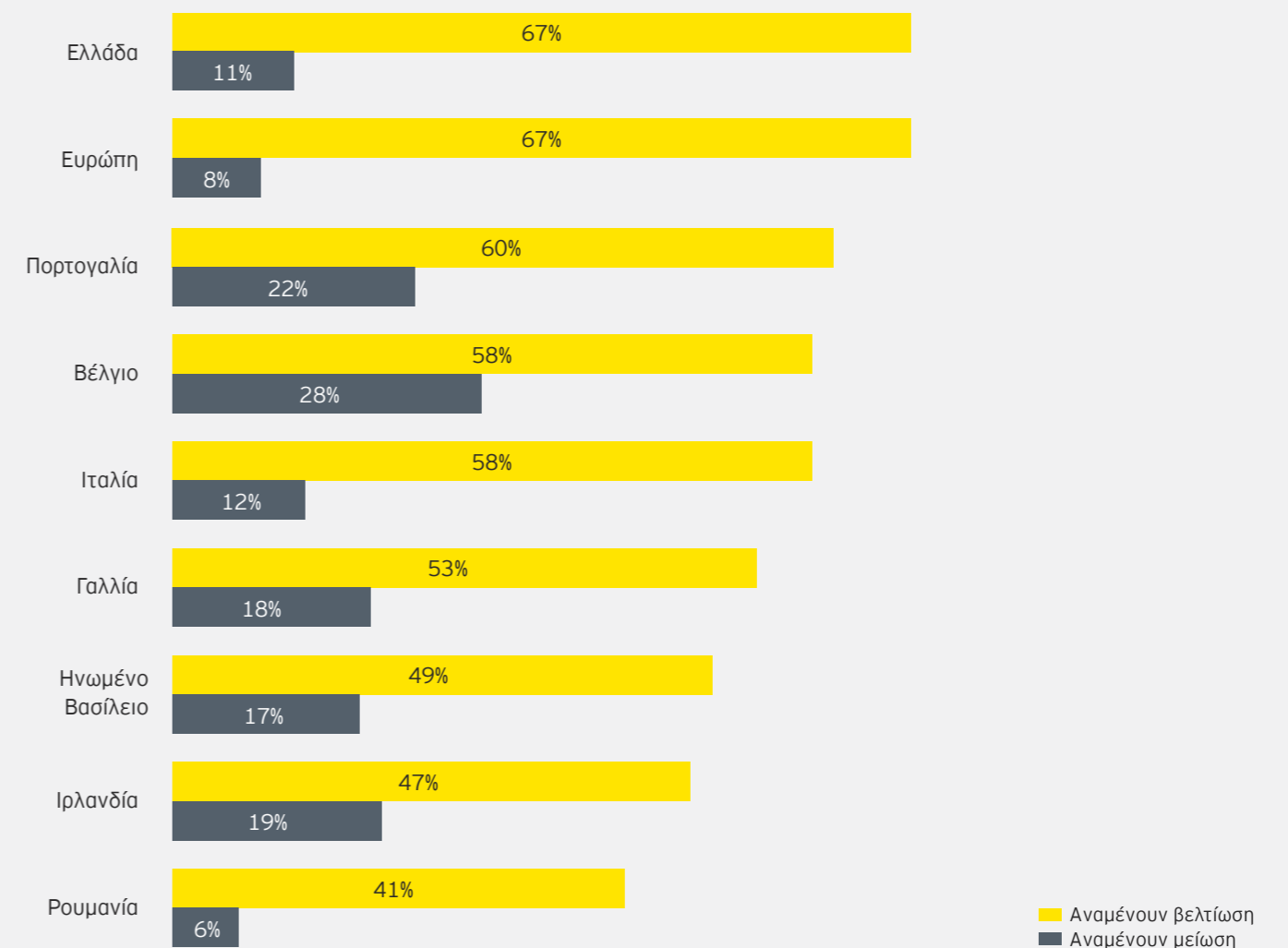
Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Τα ευρήματα για την Ελλάδα είναι απόλυτα ευθυγραμμισμένα με αυτά για το σύνολο της Ευρώπης, καθώς και στην πανευρωπαϊκή έρευνα 67% αναμένουν βελτίωση και 8% επιδείνωση της ελκυστικότητας. Ωστόσο, μεταξύ των υπό σύγκριση χωρών όπου πραγματοποιήθηκε φέτος η έρευνα, η Ελλάδα

συγκεντρώνει, με διαφορά, το υψηλότερο ποσοστό θετικών προβλέψεων για την επόμενη τριετία, και το τρίτο χαμηλότερο αρνητικών προβλέψεων, μετά τη Ρουμανία (6%) και την Ευρώπη (8%).

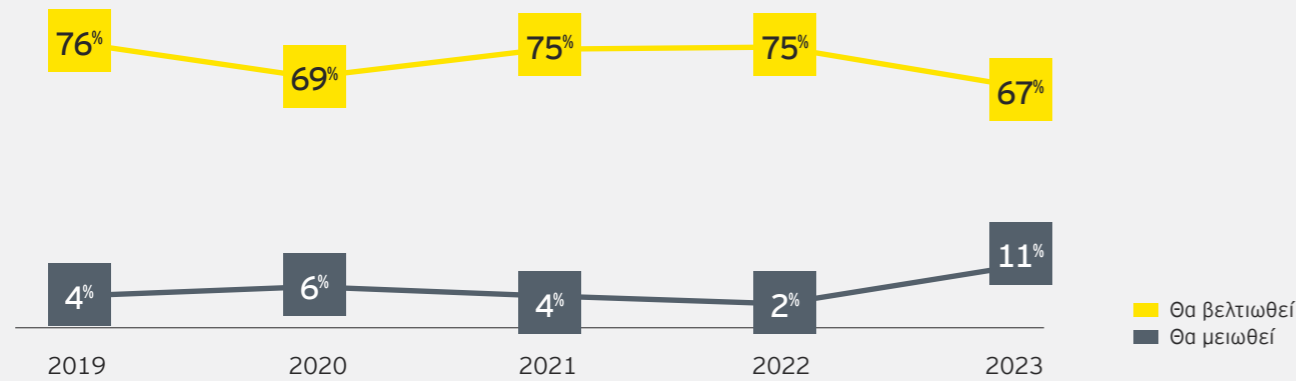
Attractiveness Survey 2023: σύγκριση με άλλες χώρες

Πρέπει να σημειωθεί ότι, παρότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων εμφανίζεται αισιόδοξη για τη μελλοντική εξέλιξη της ελκυστικότητας της χώρας, τα φετινά ευρήματα υστερούν ελαφρώς σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Το ποσοστό

όσων αναμένουν βελτίωση της ελκυστικότητας (67%) είχε διαμορφωθεί στο 75% τα δύο προηγούμενα χρόνια, ενώ το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα θα μειωθεί (11%) κυμαινόταν μεταξύ 2% και 6% την προηγούμενη τετραετία.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

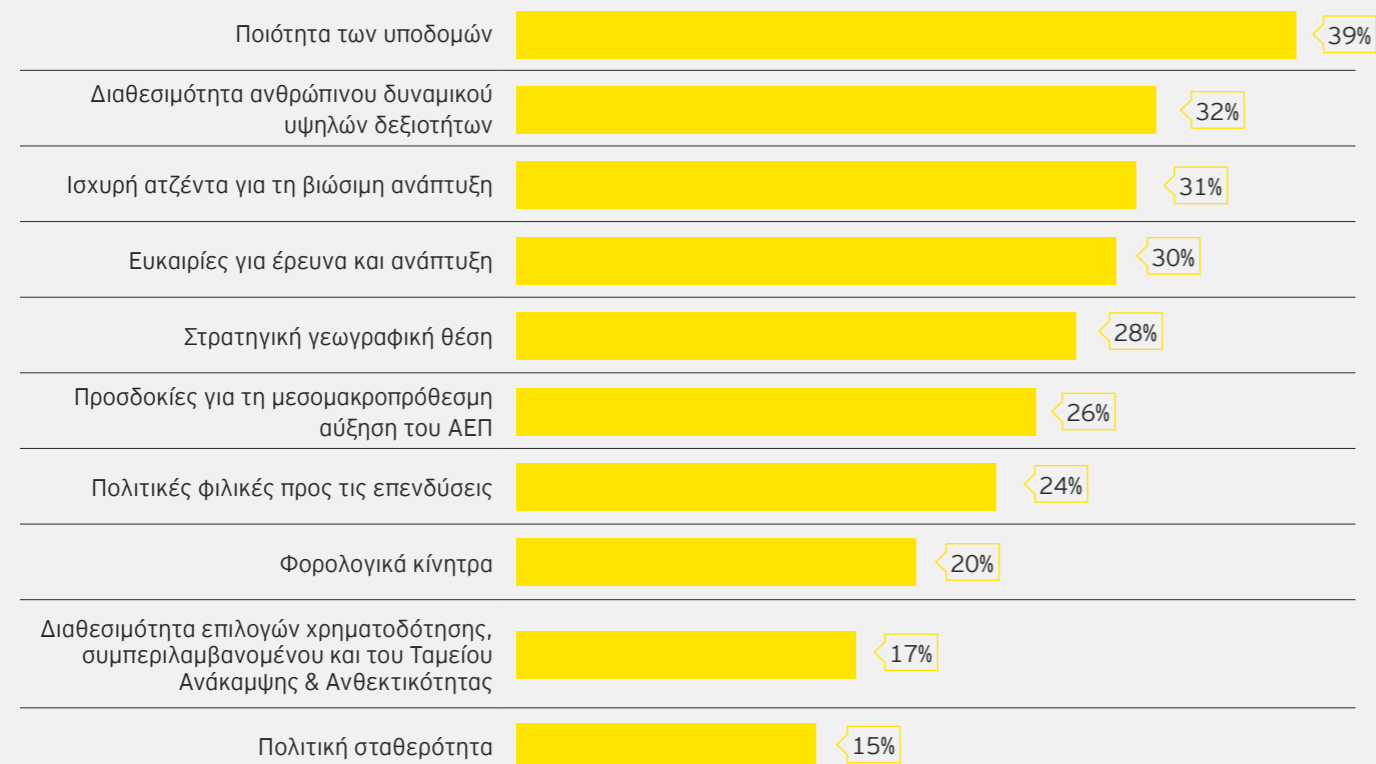
Κατά τη φετινή έρευνα, ζητήθηκε για πρώτη φορά από τους συμμετέχοντες να αιτιολογήσουν την εκτίμησή τους για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της χώρας κατά την επόμενη τριετία, αναφέροντας τους βασικούς λόγους στους οποίους στηρίζουν την πρόβλεψή τους.

Μεταξύ όσων εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί, ως βασικοί παράγοντες αναδείχθηκαν η ποιότητα

των υποδομών (39%), η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με υψηλής ποιότητας δεξιότητες (32%), η ισχυρή ατζέντα της χώρας για τη βιώσιμη ανάπτυξη (31%) και οι ευκαιρίες για έρευνα και ανάπτυξη (30%). Αναφέρθηκαν, επίσης, η στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας (28%), οι προσδοκίες για τη μεσομακροπρόθεσμη αύξηση του ΑΕΠ (26%), οι φιλικές προς τις επενδύσεις πολιτικές της χώρας (24%), ενώ μικρότερη βαρύτητα αποδίδεται και στα φορολογικά κίνητρα (20%), τη

Για ποιον λόγο αναμένετε η ελκυστικότητα της Ελλάδας να βελτιωθεί; (επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 168 ερωτηθέντες, που απάντησαν ότι θα βελτιωθεί

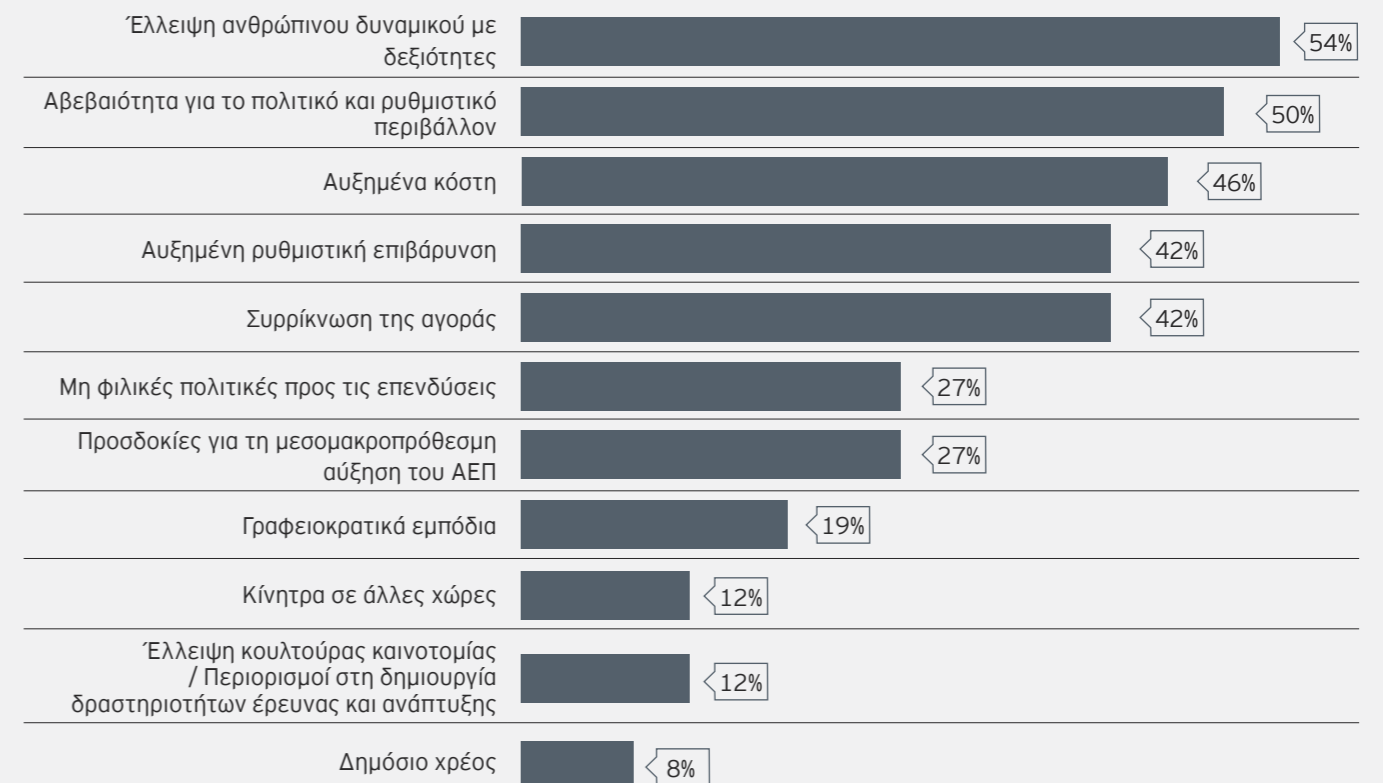
διαθεσιμότητα επιλογών χρηματοδότησης (17%), περιλαμβανομένου του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας, και την πολιτική σταθερότητα (15%).

Στον αντίποδα, όσοι αναμένουν μείωση της ελκυστικότητας της χώρας ανέφεραν ως βασικές αιτίες την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού με δεξιότητες (54%) και την αβεβαιότητα για το πολιτικό και ρυθμιστικό περιβάλλον (50%). Ως σημαντικούς

παράγοντες ανέδειξαν, επίσης, τα αυξημένα κόστη (46%), τη συρρίκνωση της αγοράς (42%) και την αυξημένη ρυθμιστική επιβάρυνση (42%).

Για ποιον λόγο αναμένετε η ελκυστικότητα της Ελλάδας να μειωθεί; (επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 26 ερωτηθέντες, που απάντησαν ότι θα μειωθεί

Σχετικά αποτελεσματική η πολιτική ελκυστικότητας της χώρας

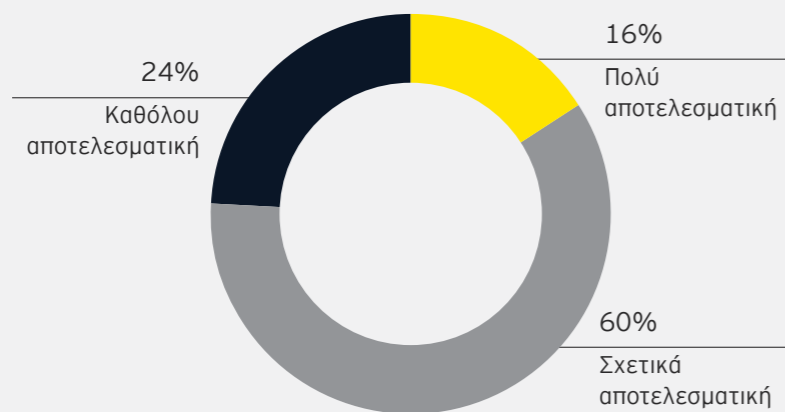
Τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις (76%) κρίνουν την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων ως «πολύ» (16%) ή «σχετικά» (60%) αποτελεσματική. Η διαπίστωση αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνει ότι η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας που καταγράφεται τα τελευταία χρόνια δεν αποδίδεται από τους επενδυτές, στη χρονική συγκυρία και τη λήξη μιας μακράς περιόδου οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας, αλλά στην άσκηση συγκεκριμένων πολιτικών από την πλευρά της χώρας. Ωστόσο, η υψηλή αναλογία όσων χαρακτηρίζουν την πολιτική ελκυστικότητας της Ελλάδας «σχετικά» αποτελεσματική υποδηλώνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης. Και στην ερώτηση αυτή, οι εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις εμφανίζονται πιο ικανοποιημένες από τις επιδόσεις

της χώρας μας, καθώς 85% θεωρούν την πολιτική της χώρας αποτελεσματική, σε σύγκριση με το 64% των επιχειρήσεων που δεν έχουν σήμερα παρουσία στην Ελλάδα.

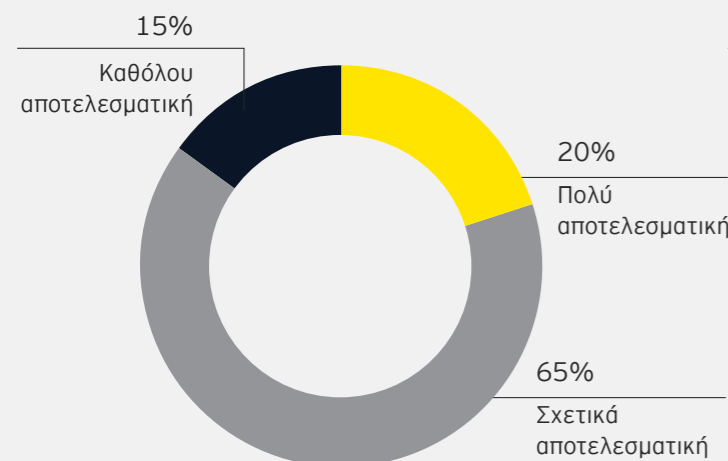
Πρέπει να σημειωθεί ότι το ερώτημα αυτό διατυπώθηκε για πρώτη φορά με αυτόν τον τρόπο στη φετινή έρευνα. Σε προηγούμενες έρευνες, οι συμμετέχοντες είχαν κληθεί να δηλώσουν αν πιστεύουν πως η Ελλάδα (αυτή τη στιγμή) εφαρμόζει μια πολιτική ελκυστικότητας που προσελκύει παγκόσμιους επενδυτές. Σε σύγκριση με το 2021, την προηγούμενη φορά που τέθηκε αυτή η ερώτηση και στον βαθμό που οι δύο ερωτήσεις μπορούν να συγκριθούν, τα φετινά ευρήματα αποτελούν μια σχετική βελτίωση (71% το 2021).

Πόσο αποτελεσματική είναι η πολιτική ελκυστικότητας της Ελλάδας στην προσέλκυση διεθνών επενδυτών;

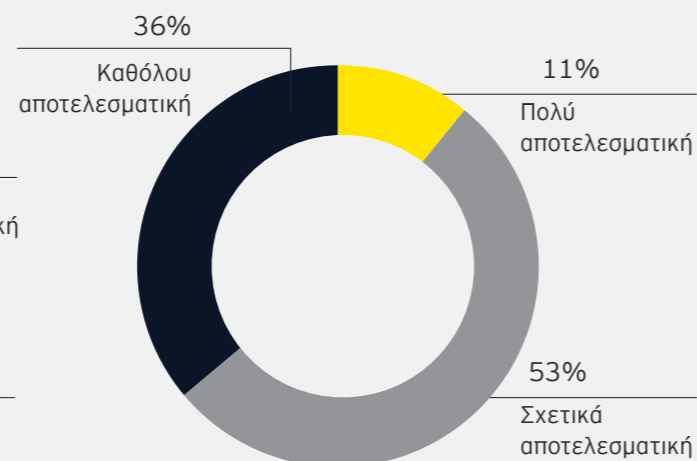
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Οι επιδόσεις σε επιμέρους τομείς

Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα τοποθετήθηκαν και ως προς τις επιδόσεις της χώρας σε μια σειρά από επιμέρους πτυχές της πολιτικής που εφαρμόζει η Ελλάδα για τη βελτίωση της ελκυστικότητάς της ως επενδυτικού προορισμού.

Στην πρώτη θέση, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι επενδυτές κατατάσσουν τις πολιτικές για την προσέλκυση επιχειρήσεων, τις οποίες χαρακτηρίζει αποτελεσματικές το 76% των

συμμετεχόντων. Οι πολιτικές για την προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων βρίσκονται στη δεύτερη θέση (68%), από την τρίτη θέση πριν έναν χρόνο, ενώ ακολουθούν η προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου (64%) και κεφαλαίου (61%).

Στο τέλος της κατάταξης βρίσκονται οι πολιτικές για την προσέλκυση κεντρικών γραφείων και κέντρων λήψης αποφάσεων (58%) και τη δημιουργία κέντρων ανταγωνιστικότητας και κόμβων παγκόσμιας εμβέλειας (54%).

Κατά την άποψή σας, το επίπεδο απόδοσης της Ελλάδας είναι πολύ καλό, αρκετά καλό, σχετικά κακό, ή πολύ κακό, για κάθε μία από τις ακόλουθες πτυχές;

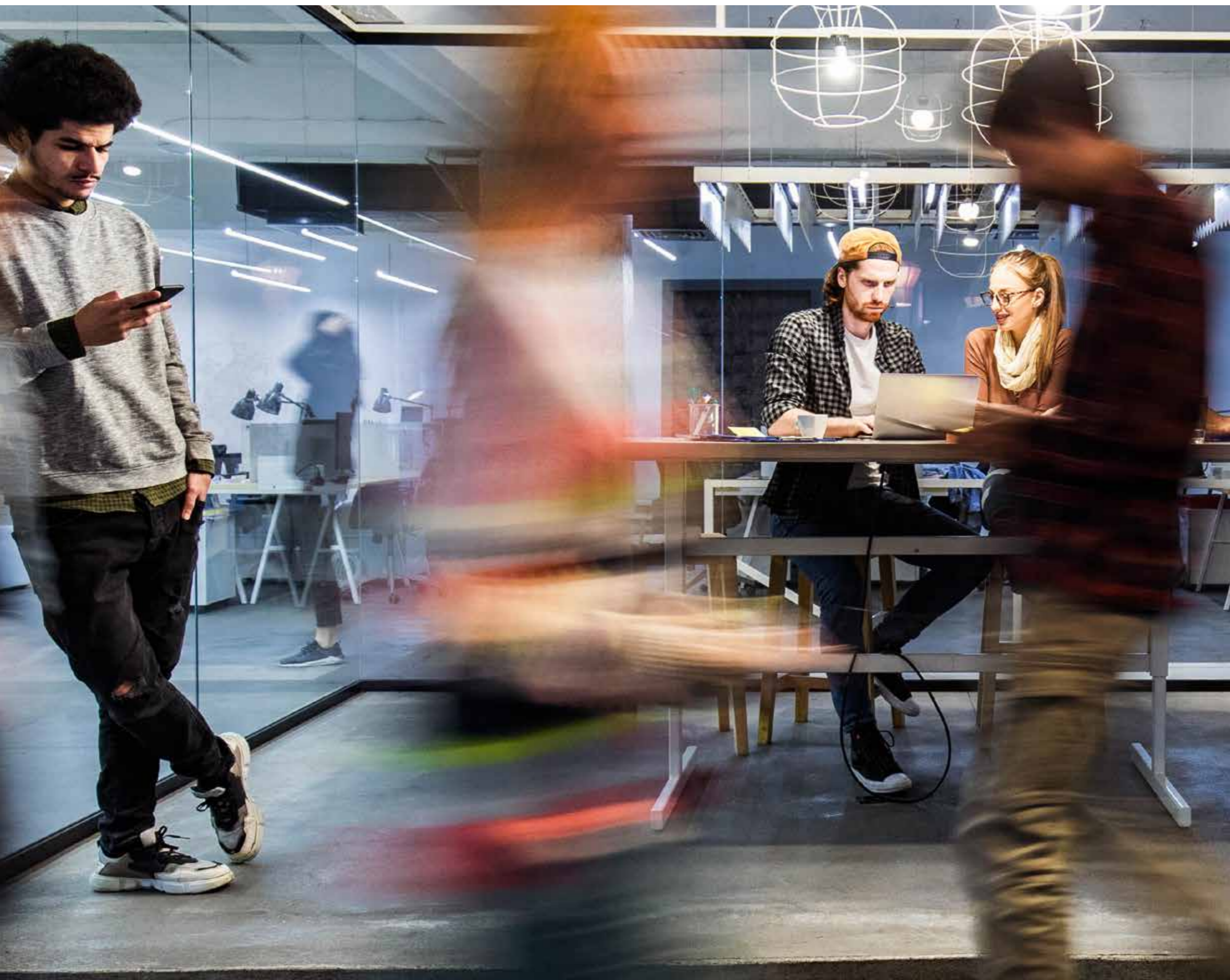
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	Πολύ καλό	Αρκετά καλό	Σχετικά κακό	Πολύ κακό	Σύνολο απαντήσεων «καλό»	2022	2021	2020	2019
Προσέλκυση επιχειρήσεων	38%	38%	20%	4%	76%	81%	61%	50%	48%
Προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων	24%	44%	25%	7%	68%	75%	61%	45%	49%
Προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου	17%	47%	26%	10%	64%	78%	66%	47%	46%
Προσέλκυση κεφαλαίου	21%	40%	26%	12%	61%	65%	60%	47%	32%
Προσέλκυση κεντρικών γραφείων και κέντρων λήψης αποφάσεων	17%	41%	32%	10%	58%	58%	52%	44%	39%
Δημιουργία κέντρων ανταγωνιστικότητας και κόμβων παγκόσμιας εμβέλειας	14%	40%	36%	9%	54%	55%	49%	43%	43%

Με βάση όσους χαρακτηρίζουν το επίπεδο απόδοσης της Ελλάδας ως σχετικά ή πολύ καλό, η αξιολόγηση των επιδόσεων της χώρας στις επιμέρους αυτές πτυχές της πολιτικής για την ελκυστικότητα έχει βελτιωθεί σημαντικά στη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών. Ιδιαίτερα κατά την έρευνα του 2022, είχε καταγραφεί μια βελτίωση των δεικτών έως και κατά 20

ποσοστιαίες μονάδες. Τα φετινά ευρήματα παρουσιάζουν μια οριακή επιδείνωση, παραμένουν όμως αισθητά βελτιωμένα σε σχέση με όλα τα προηγούμενα χρόνια. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι τα ποσοστά όσων θεωρούν το επίπεδο απόδοσης «πολύ καλό» έχουν αυξηθεί σε σχέση με το 2022.

Συγκρίσιμες με των άλλων χωρών οι επιδόσεις της Ελλάδας σε κρίσιμες παραμέτρους που συνδέονται με την τεχνολογία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και το ανθρώπινο κεφάλαιο

Οι πολιτικές μιας χώρας για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, την υιοθέτηση της τεχνολογίας και την ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου έχουν αναδειχθεί, τα τελευταία χρόνια, ως βασικά κριτήρια κατά τη λήψη των επενδυτικών αποφάσεων των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ζητήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το πώς συγκρίνονται οι επιδόσεις της χώρας σε μια σειρά από επιμέρους παραμέτρους με τις επιδόσεις άλλων χωρών.

Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ομάδα των τριών αυτών ερωτήσεων μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- ▶ Σε όλες τις επιμέρους παραμέτρους που εξετάστηκαν, η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι οι επιδόσεις της Ελλάδας κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με αυτές των άλλων χωρών.
- ▶ Για τις περισσότερες παραμέτρους, τα ποσοστά των ερωτώμενων που χαρακτηρίζουν τις ελληνικές επιδόσεις ως καλύτερες από αυτές των άλλων χωρών είναι μεγαλύτερα από όσων εκτιμούν ότι η Ελλάδα υστερεί συγκριτικά.
- ▶ Οι επιδόσεις της χώρας είναι συγκριτικά καλύτερες στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης και λιγότερο καλές στον τομέα της τεχνολογίας και του ανθρώπινου κεφαλαίου.
- ▶ Παρά τη θετική εικόνα για την Ελλάδα, τα αντίστοιχα ευρήματα στις έρευνες για τις υπό σύγκριση χώρες δείχνουν, στην πλειοψηφία τους, μια πιο θετική εικόνα. Τα ευρήματα για την Ελλάδα κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με τις άμεσα ανταγωνίστριες χώρες Πορτογαλία και Ρουμανία, αλλά υστερούν έναντι αυτών του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας, του Βελγίου, της Ιρλανδίας και της Ιταλίας.
- ▶ Για το ίδιο ζήτημα, στην έρευνα του 2022, είχε ζητηθεί από τους συμμετέχοντες να συγκρίνουν τις επιδόσεις της χώρας στους κρίσιμους αυτούς τομείς με τον «Ευρωπαϊκό μέσο όρο», και όχι γενικά «με άλλες χώρες». Συνεπώς, απόλυτη σύγκριση μεταξύ των ευρημάτων των δύο ετών δεν είναι σκόπιμη. Ωστόσο, στον βαθμό που οι δύο ερωτήσεις είναι παρεμφερείς, καταγράφεται μια μικρή βελτίωση σε σχέση με το 2022.

Βιώσιμη ανάπτυξη

Στις πέντε από τις έξι παραμέτρους που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, τα ποσοστά των ερωτώμενων που κρίνουν ότι οι επιδόσεις της χώρας είναι καλύτερες από των άλλων χωρών, υπερβαίνουν όσους θεωρούν ότι η χώρα υστερεί συγκριτικά. Η καλύτερη επίδοση αφορά την ύπαρξη ανθρώπινου δυναμικού με δεξιότητες που απαιτούνται για την υλοποίηση έργων βιωσιμότητας, όπου το 37% κρίνει τις επιδόσεις της χώρας καλύτερες από των άλλων χωρών και μόνο το 22% χειρότερες. Θετικά αξιολογούνται, επίσης, η ύπαρξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου που υποστηρίζει βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές (29%, έναντι 26%) το οικοσύστημα καινοτόμων εταιρειών καθαρής τεχνολογίας (cleantech) και βιώσιμης ανάπτυξης (29%, έναντι 22%), η ύπαρξη χρηματοδότησης για έργα βιώσιμης ανάπτυξης (28%, έναντι 22%) και το ποσοστό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα (27%, έναντι 23%).

Η μόνη παράμετρος όπου υπερτερούν οι αρνητικές απόψεις είναι οι προοπτικές που παρέχει η χώρα σχετικά με την απανθρακοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας (25% θετικές απόψεις έναντι 30% αρνητικών), εύρημα που προκαλεί εντύπωση με δεδομένη την υψηλή συμμετοχή των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας στην Ελλάδα.

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με τη βιώσιμη ανάπτυξη παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Σημειώνει καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες ■ Κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με τις επιδόσεις άλλων χωρών ■ Σημειώνει χειρότερες επιδόσεις από άλλες χώρες

Σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες

Χώρα	Ευρώπη*	Ηνωμένο Βασίλειο	Βέλγιο	Γαλλία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ρουμανία
Ευρώπη*	36%	36%	29%	37%	38%	36%	29%	37%
Ηνωμένο Βασίλειο	31%	42%	36%	43%	30%	38%	26%	15%
Βέλγιο	37%	39%	45%	33%	29%	43%	27%	15%
Γαλλία	36%	40%	42%	36%	21%	23%	29%	35%
Ιρλανδία	57%	55%	46%	49%	46%	51%	57%	54%
Ιταλία	21%	26%	28%	31%	22%	15%	9%	22%
Πορτογαλία								
Ρουμανία								

*Σύγκριση με άλλες περιοχές

Τεχνολογία

Και στις παραμέτρους που συνδέονται με την τεχνολογία, η πλειοψηφία των ερωτώμενων κρίνει ότι οι επιδόσεις της χώρας κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με των άλλων χωρών. Από τις δέκα επιμέρους παραμέτρους στην κατηγορία αυτή, σε πέντε, τα ποσοστά των ερωτώμενων που κρίνουν ότι οι επιδόσεις της χώρας είναι καλύτερες από των άλλων χωρών, υπερβαίνουν όσους θεωρούν ότι η χώρα υστερεί συγκριτικά, σε τέσσερις υπερτερούν οι αρνητικές απόψεις και σε μία θετικές και αρνητικές απόψεις ισοψηφούν. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες (π.χ. επιστήμονες, μηχανικοί, αναλυτές δεδομένων), η αυστηρή ρυθμιστική προσέγγιση στην προστασία δεδομένων, ο ρυθμός υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας

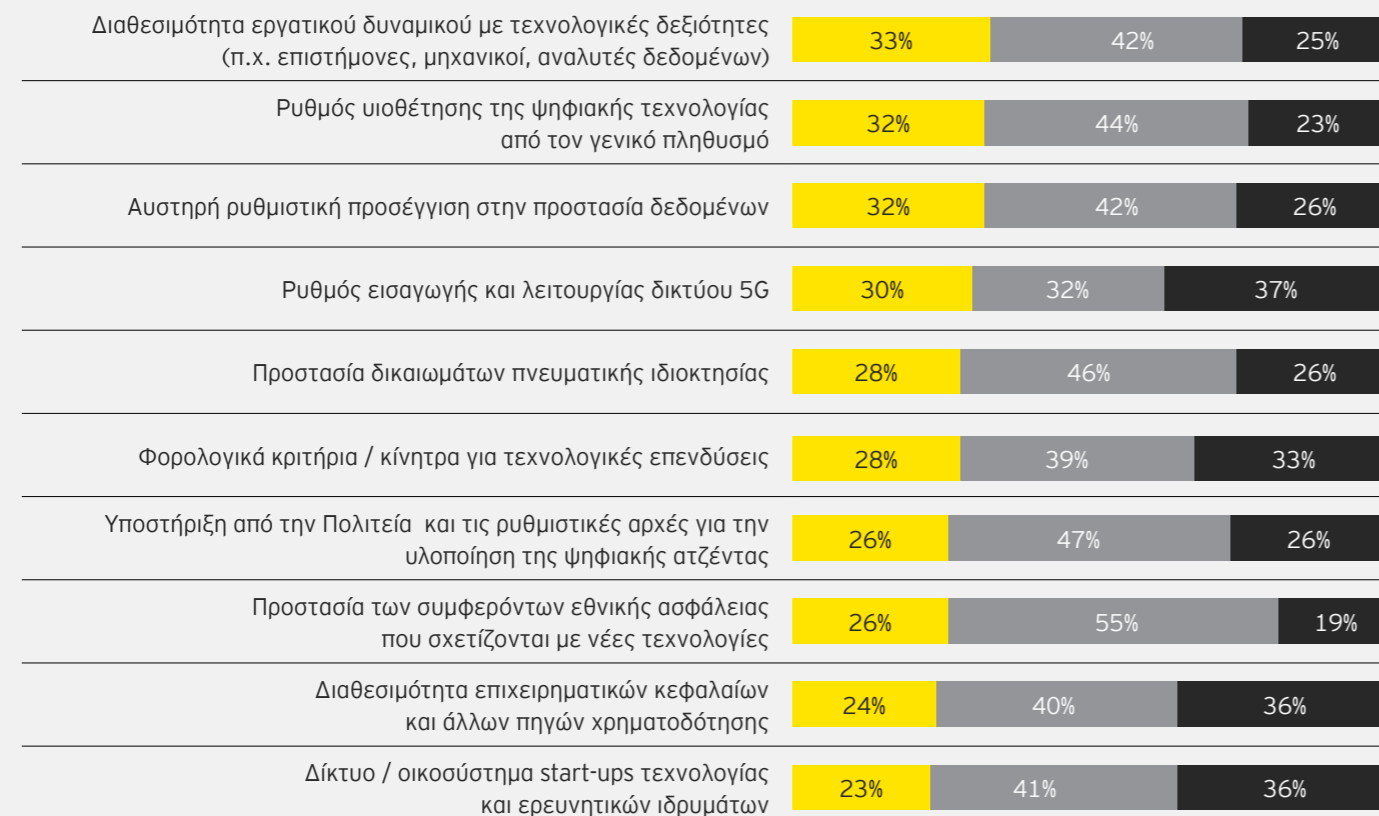
από τον γενικό πληθυσμό, η προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και η προστασία των συμφερόντων εθνικής ασφάλειας που σχετίζονται με νέες τεχνολογίες.

Αντίθετα, υπερτερούν οι αρνητικές απόψεις ως προς τον ρυθμό εισαγωγής και λειτουργίας του δικτύου 5G, τα φορολογικά κίνητρα/κριτήρια για τεχνολογικές επενδύσεις, τη διαθεσιμότητα επιχειρηματικών κεφαλαίων και άλλων πηγών χρηματοδότησης και το δίκτυο/οικοσύστημα start-ups τεχνολογίας και ερευνητικών ιδρυμάτων. Τέλος, οι θετικές και αρνητικές απόψεις ισοψηφούν ως προς την υποστήριξη από την Πολιτεία και τις ρυθμιστικές αρχές για την υλοποίηση της ψηφιακής ατζέντας.

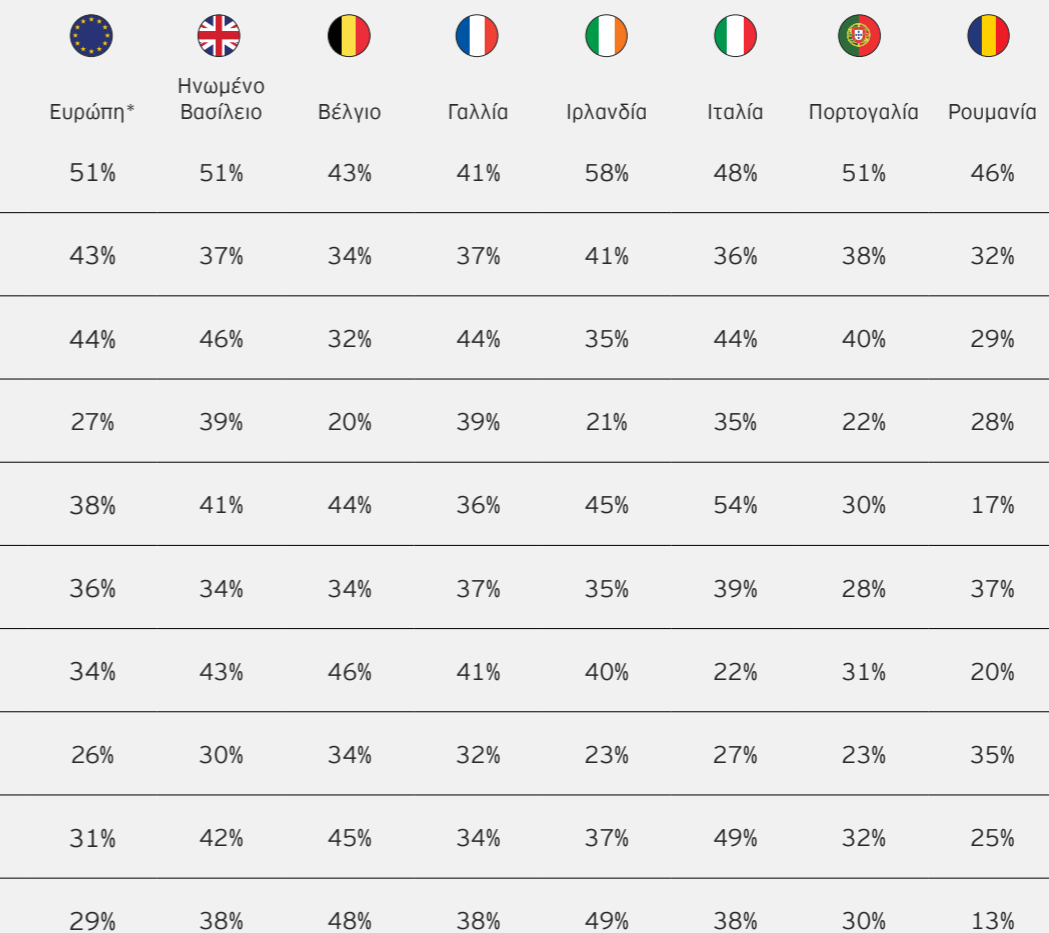
Με γνώμονα τους παρακάτω σχετικούς με την τεχνολογία παράγοντες, πώς θα αξιολογούσατε την επίδοση της Ελλάδας;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Σημειώνει καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες ■ Κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με τις επιδόσεις άλλων χωρών ■ Σημειώνει χειρότερες επιδόσεις από άλλες χώρες

Σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες

*Σύγκριση με άλλες περιοχές

Ανθρώπινο κεφάλαιο

Μεταξύ των 12 παραμέτρων που συνδέονται με το ανθρώπινο κεφάλαιο, σε έξι υπερτερούν οι θετικές απόψεις, σε τέσσερις οι αρνητικές και σε δύο θετικές και αρνητικές απόψεις ισοψηφούν. Περισσότεροι ερωτώμενοι κρίνουν ότι οι επιδόσεις της χώρας είναι καλύτερες από των άλλων χωρών ως προς την εξασφάλιση ενός ευέλικτου, υγιούς περιβάλλοντος και κουλτούρας εργασίας για τους εργαζόμενους, την επανακατάρτιση και εκπαίδευση των ατόμων σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους, τις επενδύσεις σε ψηφιακές δεξιότητες και στην ανάπτυξη ψηφιακής κουλτούρας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως μαθητές, δάσκαλοι, υπάλληλοι, πολίτες, κ.ά., τη βελτίωση της ευελιξίας και του συστήματος δεξιοτήτων για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των επιχειρήσεων, την περαιτέρω ανάπτυξη της σύνδεσης και της συνεργασίας μεταξύ της αγοράς και της ακαδημαϊκής κοινότητας, και την

προσφορά προς τις επιχειρήσεις ανθρώπινου δυναμικού με βασικές δεξιότητες.

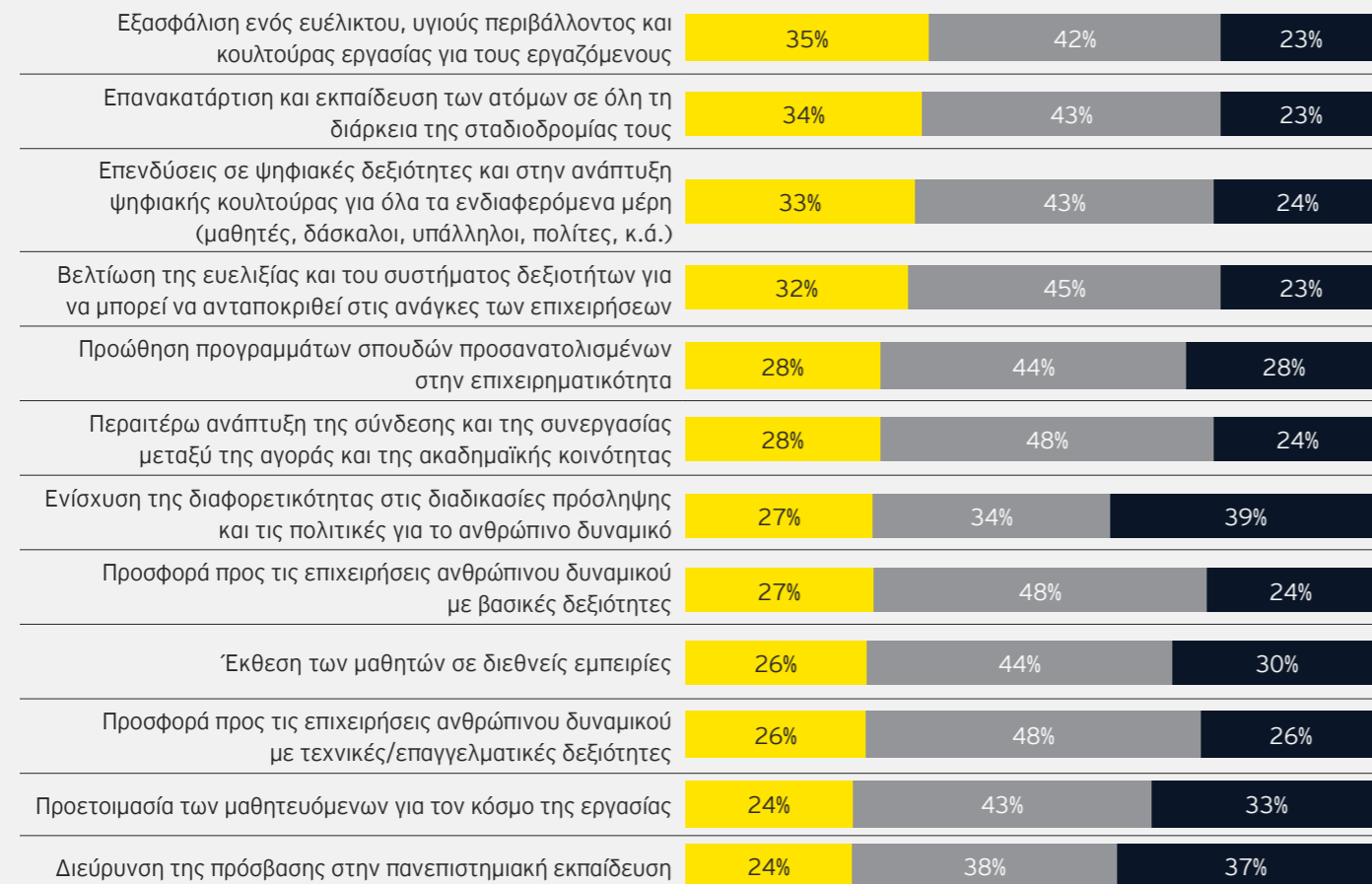
Αντίθετα, υπερτερούν οι αρνητικές απόψεις ως προς την ενίσχυση της διαφορετικότητας στις διαδικασίες πρόσληψης και τις πολιτικές για το ανθρώπινο δυναμικό, την έκθεση των μαθητών σε διεθνείς εμπειρίες, τη διεύρυνση της πρόσβασης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση και την προετοιμασία των μαθητευόμενων για τον κόσμο της εργασίας.

Τέλος, θετικές και αρνητικές απόψεις ισοψηφούν ως προς την προώθηση προγραμμάτων σπουδών προσανατολισμένων στην επιχειρηματικότητα και την προσφορά προς τις επιχειρήσεις ανθρώπινου δυναμικού με τεχνικές/επαγγελματικές δεξιότητες.

Με γνώμονα τους παρακάτω σχετικούς με το ανθρώπινο κεφάλαιο παράγοντες, πώς θα αξιολογούσατε την επίδοση της Ελλάδας;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Σημειώνει καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες ■ Κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με τις επιδόσεις άλλων χωρών ■ Σημειώνει χειρότερες επιδόσεις από άλλες χώρες

Σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις από άλλες χώρες

Χώρα	Ευρώπη*	Ηνωμένο Βασίλειο	Βέλγιο	Γαλλία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ρουμανία
Εξασφάλιση ενός ευέλικτου, υγιούς περιβάλλοντος και κουλτούρας εργασίας για τους εργαζόμενους	45%	43%	40%	35%	52%	53%	31%	29%
Επανακατάρτιση και εκπαίδευση των ατόμων σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους	33%	37%	34%	39%	37%	28%	25%	24%
Επενδύσεις σε ψηφιακές δεξιότητες και στην ανάπτυξη ψηφιακής κουλτούρας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (μαθητές, δάσκαλοι, υπάλληλοι, πολίτες, κ.ά.)	36%	30%	27%	38%	35%	34%	15%	34%
Βελτίωση της ευελιξίας και του συστήματος δεξιοτήτων για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των επιχειρήσεων	33%	35%	31%	32%	24%	30%	21%	24%
Προώθηση προγραμμάτων σπουδών προσανατολισμένων στην επιχειρηματικότητα	33%	45%	48%	39%	60%	45%	36%	16%
Περαιτέρω ανάπτυξη της σύνδεσης και της συνεργασίας μεταξύ της αγοράς και της ακαδημαϊκής κοινότητας	34%	36%	41%	42%	34%	11%	22%	31%
Ενίσχυση της διαφορετικότητας στις διαδικασίες πρόσληψης και τις πολιτικές για το ανθρώπινο δυναμικό	43%	46%	38%	36%	47%	66%	41%	17%
Προσφορά προς τις επιχειρήσεις ανθρώπινου δυναμικού με βασικές δεξιότητες	39%	44%	42%	37%	37%	34%	40%	27%
Έκθεση των μαθητών σε διεθνείς εμπειρίες	32%	34%	43%	36%	39%	28%	28%	19%
Προσφορά προς τις επιχειρήσεις ανθρώπινου δυναμικού με τεχνικές/επαγγελματικές δεξιότητες	37%	41%	39%	47%	31%	43%	38%	27%
Προετοιμασία των μαθητευόμενων για τον κόσμο της εργασίας	42%	52%	48%	40%	32%	10%	51%	41%
Διεύρυνση της πρόσβασης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση	41%	37%	44%	39%	39%	27%	30%	32%

*Σύγκριση με άλλες περιοχές

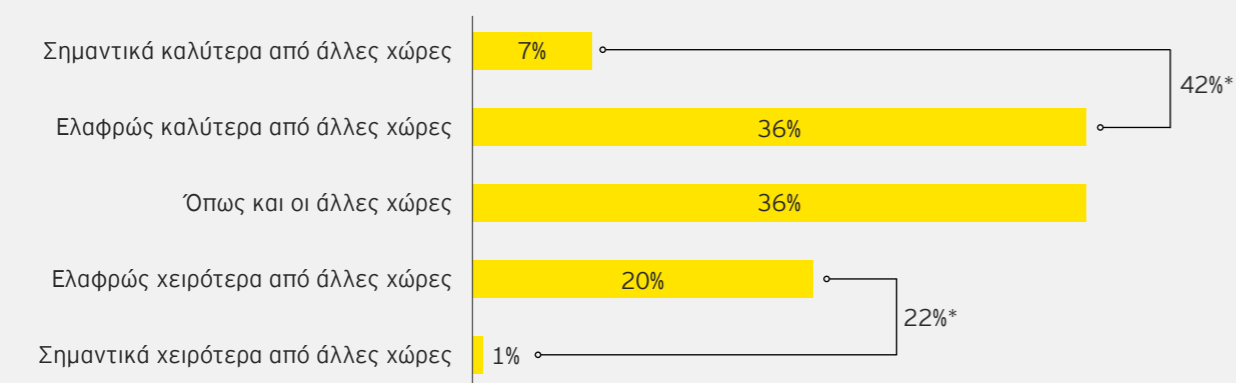
Θετικές απόψεις για τη διαχείριση της ενεργειακής κρίσης...

Με δεδομένο τον σημαντικό αντίκτυπο της ενεργειακής κρίσης στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και τις επενδύσεις ειδικότερα, ζητήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων για τον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα διαχειρίστηκε την κρίση το 2022. Συνολικά, πάνω από δύο στους πέντε ερωτώμενους (42%) εκφράστηκαν θετικά, με το 36% να δηλώνει ότι η Ελλάδα διαχειρί-

στηκε την κρίση «ελαφρώς καλύτερα» και το 7% «σημαντικά καλύτερα», ποσοστό διπλάσιο από το 22% που θεώρησε ότι η διαχείριση της κρίσης ήταν «ελαφρώς» (20%) ή «σημαντικά χειρότερη» (1%). Ένας στους τρεις επενδυτές (36%) ανέφεραν ότι η διαχείριση της κρίσης ήταν αντίστοιχη με αυτή άλλων χωρών.

Πώς διαχειρίστηκε η Ελλάδα την ενεργειακή κρίση του 2022 σε σύγκριση με άλλες χώρες όπου δραστηριοποιείστε;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Τα ευρήματα αυτά έρχονται να επιβεβαιώσουν τις θετικές επιδόσεις της χώρας σε ό,τι αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με την τελευταία έκδοση της εξαμηνιαίας έρευνας EY Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI 61), η Ελλάδα βρέθηκε, για πρώτη φορά, στην 1^η θέση του προσαρμοσμένου δείκτη της EY για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), που εξετάζει τις επιδόσεις των χωρών προσαρμοσμένες σύμφωνα με το μέγεθος του ΑΕΠ τους, ενώ διατηρεί τη 16^η θέση της γενικής κατάταξης. Η έρευνα αξιολογεί τις 40 κορυφαίες οικονομίες του κόσμου και

τις κατατάσσει ως προς την ελκυστικότητα των επενδυτικών ευκαιριών σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ). Ο προσαρμοσμένος δείκτης, στην κορυφή του οποίου βρίσκεται η Ελλάδα, δίνει μια πιο αντικειμενική εικόνα της πραγματικότητας, αποτυπώνοντας τις επιδόσεις των χωρών σε σχέση με το οικονομικό τους μέγεθος, καθώς ο βασικός δείκτης, από τη φύση του, προμοτοεί τις ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου, αφού λόγω μεγέθους, έχουν και τις μεγαλύτερες αγορές ΑΠΕ.

...αλλά και τη φορολογική πολιτική

Αντίστοιχη είναι η εικόνα και για την ακολουθούμενη από την Ελλάδα φορολογική πολιτική. 42% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι αυτή καθιστά τη χώρα ελαφρώς πιο ελκυστικό επενδυτικό προορισμό σε σύγκριση με άλλες χώρες και 2% σημαντικά πιο ελκυστικό. Αντίθετα, 17% των ερωτώμενων εκτιμούν ότι η φορολογική πολιτική της χώρας την καθιστά ελαφρώς λιγότερο ελκυστική και 2% σημαντικά λιγότερο. Μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, οι θετικές απόψεις φτάνουν το 57%.

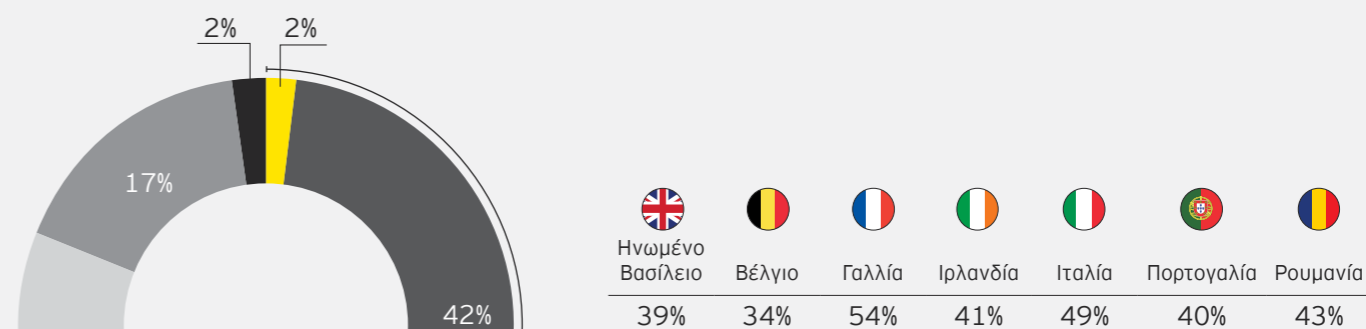
Τα ευρήματα αυτά τοποθετούν την Ελλάδα σε σχετικά καλή θέση σε σχέση με τις υπό σύγκριση ανταγωνίστριες χώρες,

καθώς οι θετικές απόψεις ξεπερνούν αυτές για τη Ρουμανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Βέλγιο, αλλά υπολείπονται της Ιταλίας (49%) και της Γαλλίας (54%).

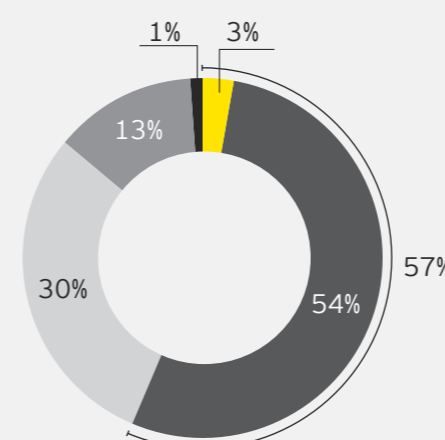
Σημειώνεται ότι, στην περσινή έρευνα, και σε ερώτηση αν η Ελλάδα έχει γίνει περισσότερο ελκυστικός επενδυτικός προορισμός στην Ευρώπη, ως αποτέλεσμα των εφαρμοζόμενων ή των προγραμματισμένων φορολογικών πολιτικών, μόλις 23% των συμμετεχόντων είχαν απαντήσει θετικά. Σε σχέση με τα ευρήματα αυτά, οι φετινές απαντήσεις δείχνουν μια αισθητή βελτίωση.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η Ελλάδα έχει γίνει περισσότερο ελκυστικός επενδυτικός προορισμός στην Ευρώπη, ως αποτέλεσμα των εφαρμοζόμενων ή των προγραμματισμένων φορολογικών πολιτικών;

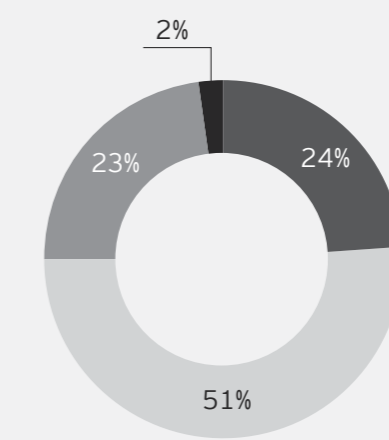
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Σημαντικά πιο ελκυστική
■ Ελαφρώς πιο ελκυστική
■ Καμία μεταβολή στην ελκυστικότητα
■ Ελαφρώς λιγότερο ελκυστική
■ Σημαντικά λιγότερο ελκυστική

Συνεχίζονται οι αλλαγές στη λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων

Οι μεγάλες ανατροπές που προκάλεσε στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού η πανδημία συνεχίζονται, καθώς προστίθενται και νέοι αποσταθεροποιητικοί παράγοντες, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας, η αύξηση του κόστους της ενέργειας και των ναύλων, ο εντεινόμενος εμπορικός ανταγωνισμός της Δύσης με την Κίνα και η προτεραιοποίηση της στρατηγικής αυτόρκειας από την Ε.Ε.

Στο περιβάλλον αυτό, οι μεγάλες επιχειρήσεις παγκοσμίως εξακολουθούν να επανασχεδιάζουν τις εφοδιαστικές τους αλυσίδες σε συνδυασμό με τις επενδυτικές τους αποφάσεις, εξετάζοντας νέες προσεγγίσεις, και, στις περισσότερες περιπτώσεις, υιοθετώντας περισσότερες από μια εναλλακτικές στρατηγικές.

Οι πιο διαδεδομένες επιλογές των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα για την Ελλάδα είναι η λειτουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας (34%) και το nearshoring, δηλαδή η μετακίνηση δραστηριοτήτων

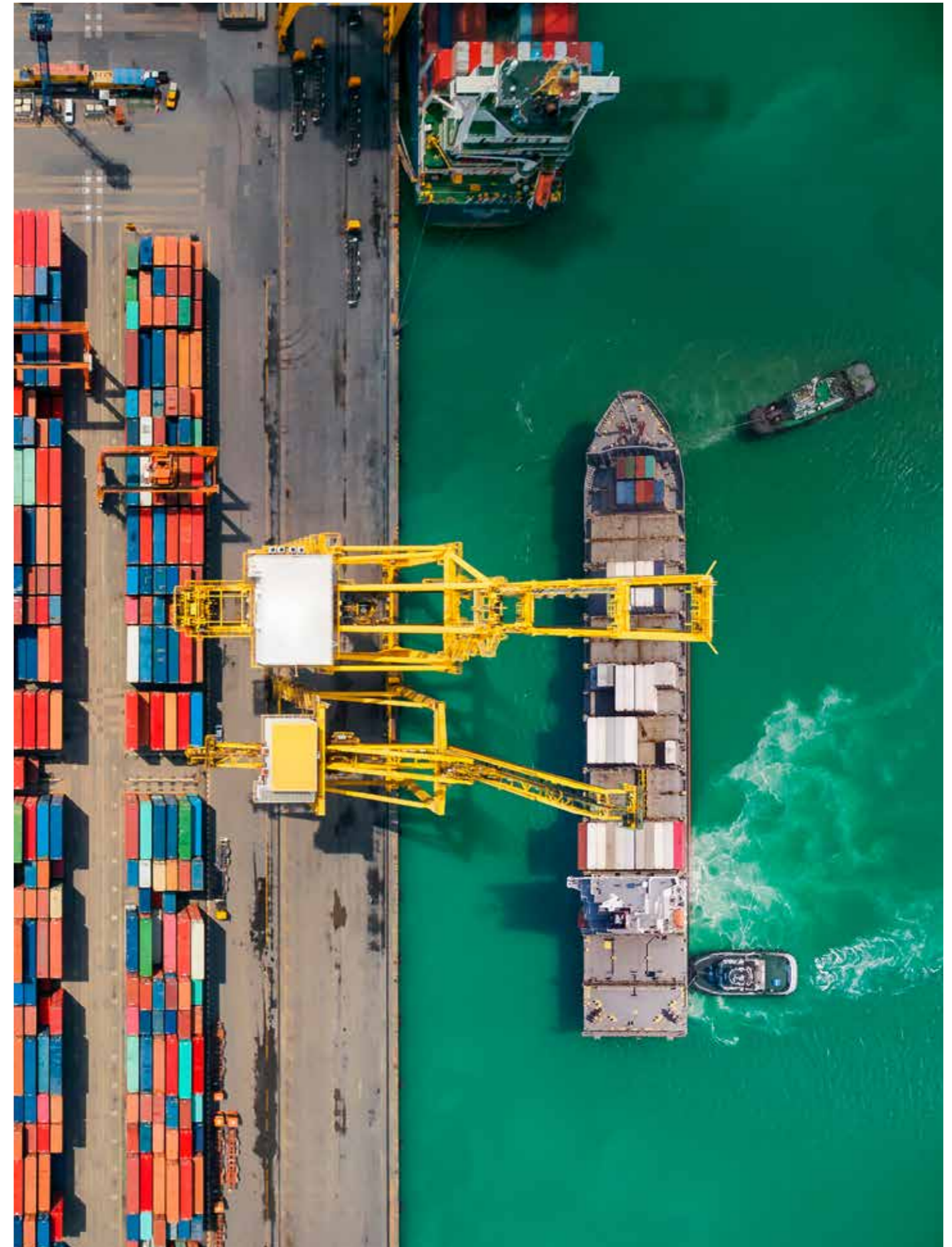
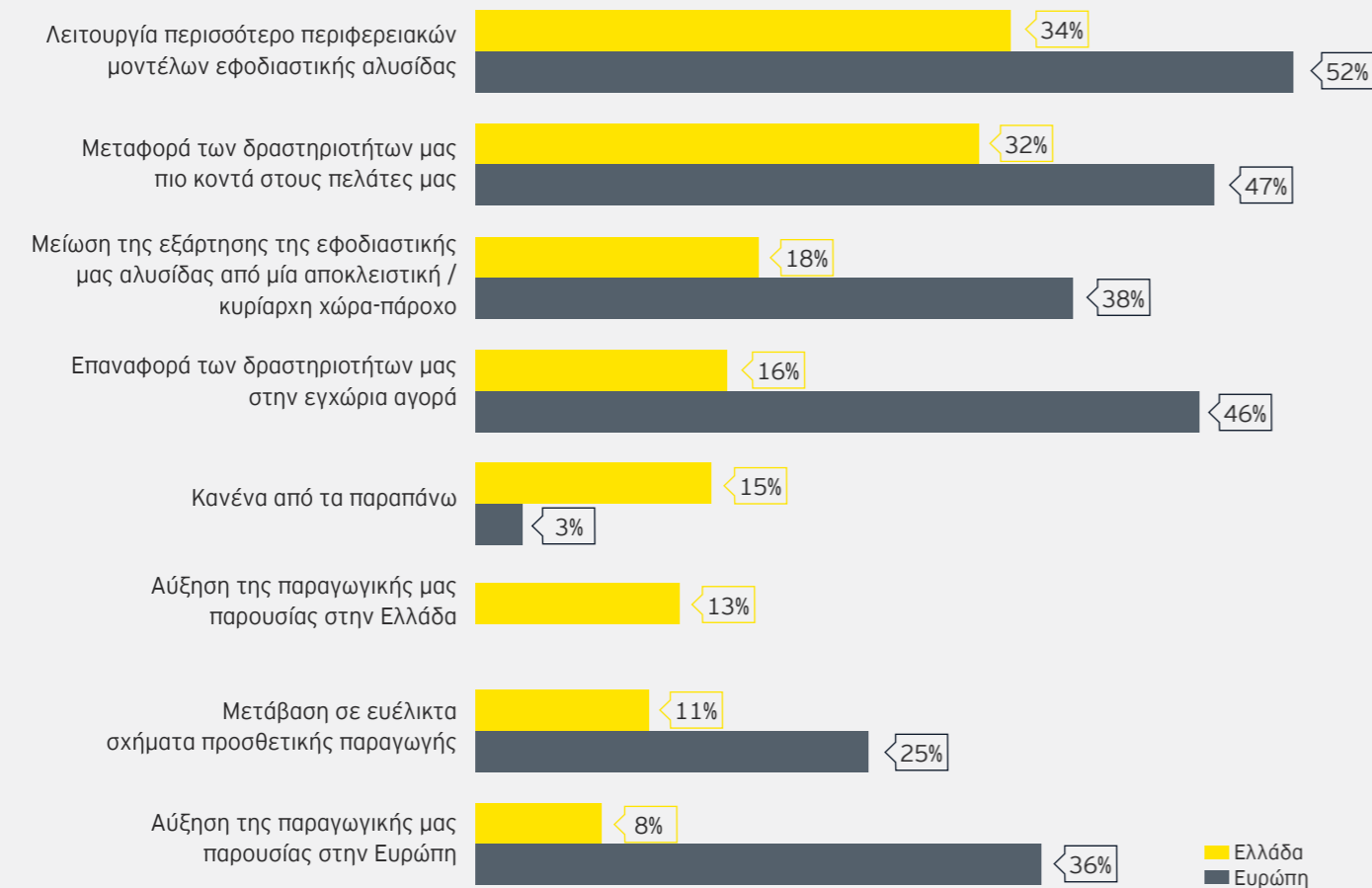
πιο κοντά στους πελάτες της επιχείρησης (32%). Οι επιλογές αυτές συγκέντρωσαν και τις περισσότερες προτιμήσεις για το σύνολο της Ευρώπης (52% και 47%, αντίστοιχα).

Αισθητά λιγότερες αναφορές, σύμφωνα με την έρευνα για την Ελλάδα, συγκεντρώνουν η μείωση της εξάρτησης της εφοδιαστικής αλυσίδας από μία αποκλειστική/κυρίαρχη χώρα-πάροχο (18%) και η μετακίνηση δραστηριοτήτων πίσω στην εγχώρια αγορά της επιχείρησης (reshoring - 16%), επιλογές που αναδεικνύονται πιο δημοφιλείς για το σύνολο της Ευρώπης (38% και 46%, αντίστοιχα). 13% των επιχειρήσεων επιλέγουν να αυξήσουν την παραγωγική τους παρουσία στην Ελλάδα, 11% να υιοθετήσουν ευέλικτα σχήματα προσθετικής παραγωγής, όπως τρισδιάστατες εκτυπώσεις, για να αποκτήσουν πλεονεκτήματα σε ταχύτητα, κόστος, ακρίβεια και υλικά (Ευρώπη - 25%), ενώ μόλις 8%, έναντι 36% στην πανευρωπαϊκή έρευνα ανέφεραν ότι θα ενισχύσουν την παραγωγική τους παρουσία αλλού στην Ευρώπη.

Πώς μετασχηματίζετε το μοντέλο της εφοδιαστικής αλυσίδας σας παγκοσμίως;

(ερώτηση πολλαπλών επιλογών)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Άποψη

Νίκη Κεραμέως
Υπουργός Εσωτερικών

Πώς ο δημόσιος τομέας μπορεί να γίνει ενεργός σύμμαχος στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων;

Με τη συνολική αναβάθμιση του Δημόσιου Τομέα το κράτος αλλάζει όψη και επαναπροσδιορίζεται, προκειμένου να απαντά στις πραγματικές ανάγκες του Πολίτη και της κοινωνίας. Με την εφαρμογή ενός νέου συστήματος στοχοθεσίας και αξιολόγησης σε συνδυασμό με την κινητροδότηση των δημοσίων υπαλλήλων μέσω του μπόνους παραγωγικότητας και την εξορθολογισμένη και στοχευμένη στελέχωση κρίσιμων, για τη λειτουργία του κράτους, υπηρεσιών χτίζουμε ένα ισχυρό και ανταγωνιστικό Δημόσιο. Ένα Δημόσιο που συμβάλλει σημαντικά στην εμπέδωση ενός κλίματος σταθερότητας καθώς και στην εγκαθίδρυση ενός φιλικού περιβάλλοντος, ικανού να προσελκύσει τις, ζωτικής σημασίας, άμεσες ξένες επενδύσεις.

Παράλληλα, μέσα από τη σημαντική δουλειά που έχει γίνει στην κατεύθυνση απλούστευσης κρίσιμων διαδικασιών του Δημοσίου, στο πλαίσιο του Εθνικού

Προγράμματος Απλούστευσης Διαδικασιών (ΕΠΑΔ) και του Εθνικού Μητρώου Διοικητικών Διαδικασιών «Μίτος», κάθε υποψήφιος επενδυτής έχει πλέον τη δυνατότητα να ενημερωθεί άμεσα και έγκυρα για τα βήματα που πρέπει να κάνει, για τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που οφείλει να προσκομίσει καθώς και για τα σημεία εξυπηρέτησης στα οποία μπορεί να απευθυνθεί, προκειμένου να υλοποιήσει το επενδυτικό του σχέδιο. Συνεχίζουμε να δρομολογούμε την κατάργηση της περιττής γραφειοκρατείας και των αλόγιστων επιβαρύνσεων.

Η Δημόσια Διοίκηση εκσυγχρονίζεται και αναβαθμίζεται. Σταθερά και με σχέδιο, δημιουργούμε ένα Δημόσιο που ηγείται των εξελίξεων και συμβάλλει στην ανάπτυξη της χώρας. Ένα Δημόσιο πιο φιλικό, πιο γρήγορο, πιο εξυπηρετικό, πιο αποτελεσματικό. Δημιουργούμε το Δημόσιο που αξίζει στους Πολίτες μας.

Ανθρώπινες δεξιότητες, φορολογία, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία παραμένουν βασικές προτεραιότητες

Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα να αναφέρουν τους τομείς όπου θα πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειες της χώρας για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, οι συμμετέχοντες στην έρευνα εστίασαν σε τρεις βασικούς τομείς. Στην πρώτη θέση παραμένει η ανάγκη βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (31%, από 40% πέρσι). Παρά τη σημασία που αποδίδουν οι επιχειρήσεις στο ζήτημα αυτό σήμερα, ιδιαίτερα σε ένα περιβάλλον ελλείψεων

δεξιοτήτων σε πολλούς κρίσιμους τομείς, η προτεραιότητα αυτή συγκέντρωσε πολύ χαμηλότερα ποσοστά (7% - 14%) στις χώρες που τέθηκε αυτή η ερώτηση (Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ρουμανία), γεγονός που ενδεχομένως αντικατοπτρίζει μια θετικότερη εικόνα των ερωτώμενων για τα εκπαιδευτικά συστήματα και το επίπεδο των δεξιοτήτων των χωρών αυτών.

Στη δεύτερη θέση, έναντι της τρίτης το 2022, βρίσκεται η μείωση της φορολογίας (28%). Το ζήτημα αυτό αναδεικνύεται ως πρώτη προτεραιότητα στην Ιταλία (35%), ενώ βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα και για τις άλλες χώρες (Γαλλία και Πορτογαλία 22%, Ρουμανία 26% και Βέλγιο 31%).

Κατά την άποψή σας, πού θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία; (μέχρι 3 επιλογές)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	2022	Εγκατε- στημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατε- στημένες στην Ελλάδα	Ευρώπη	Γαλλία	Βέλγιο	Πορτογαλία	Ρουμανία	Ιταλία
Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού	31%	40%	26%	14%	10%	14%	12%	7%	14%
Μείωση της φορολογίας	28%	33%	23%	19%	22%	31%	22%	26%	35%
Υποστήριξη κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας (καθαρή τεχνολογία, κ.ά.)	26%	37%	17%	26%	42%	19%	21%	38%	24%
Ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	22%	27%	24%	23%	19%	12%	23%	45%	22%
Μείωση του κόστους εργασίας	18%	8%	20%	16%	11%	24%	17%	8%	34%
Έλεγχος του πληθωρισμού	16%	νέο	16%	16%	25%	16%	11%	12%	8%
Ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον	14%	26%	16%	18%	9%	17%	26%	34%	12%
Χαλάρωση των κανόνων του ανταγωνισμού	14%	8%	15%	14%	7%	12%	10%	15%	10%
Βελτίωση του νομικού συστήματος	13%	8%	15%	-	-	-	-	-	-
Στήριξη προβληματικών κλάδων	12%	13%	10%	17%	13%	12%	17%	10%	18%
Ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων ενέργειας και προμήθεια ενέργειας	11%	νέο	12%	16%	15%	16%	12%	17%	5%
Ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις	11%	10%	8%	20%	25%	22%	29%	20%	18%
Διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση	11%	26%	13%	11%	11%	14%	5%	6%	10%
Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών	9%	13%	7%	-	-	-	-	-	-
Διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο (μέσω συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα, αδειών εργασίας, κ.λπ.)	8%	10%	10%	18%	27%	15%	14%	4%	16%
Βελτίωση των κοινωνικών δομών και του συστήματος υγείας	8%	9%	9%	14%	11%	22%	12%	10%	14%
Επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης	8%	12%	7%	17%	13%	20%	13%	9%	16%
Προστασία των αλυσίδων εφοδιασμού και της βιομηχανικής κυριαρχίας	3%	νέο	3%	14%	13%	11%	10%	4%	4%
Μείωση του δημόσιου χρέους	3%	8%	3%	13%	14%	8%	9%	18%	18%

Στην τρίτη θέση, με μικρή διαφορά (26%), κατατάσσεται η ανάγκη υποστήριξης των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και της καινοτομίας, όπως οι καθαρές τεχνολογίες, κ.ά. Το ζητούμενο αυτό βρίσκεται στην πρώτη θέση στη Γαλλία (42%) και στη δεύτερη στη Ρουμανία (38%) και σχετικά υψηλά, αλλά με χαμηλότερα ποσοστά, στην Ιταλία (24%) και την Πορτογαλία (21%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τρεις αυτές προτεραιότητες είχαν συγκεντρώσει υψηλότερα ποσοστά στην περσινή έρευνα, αλλά εξακολουθούν να υποστηρίζονται με μεγαλύτερη έμφαση από τις επιχειρήσεις που λειτουργούν ήδη στην Ελλάδα.

Στην τέταρτη θέση βρίσκεται η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (22%, από 27% το 2022), ζήτημα που αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα στη Ρουμανία (45%). 18% των συμμετεχόντων, από 8% το 2022, ανέφερε ως προτεραιότητα τη μείωση του κόστους εργασίας, ζήτημα που αποτελεί τη δεύτερη βασική προτεραιότητα για τις επιχειρήσεις στην Ιταλία (34%), ενώ ο έλεγχος του πληθωρισμού, μια επιλογή που περιλαμβάνεται για πρώτη φορά στην έρευνα, αναφέρθηκε από το 16% των ερωτώμενων, αισθητά λιγότερο σε σχέση με τη Γαλλία (25%).

Στις επόμενες θέσεις ισοψηφούν με 14% η ενθάρρυνση των πολιτικών για το περιβάλλον και η χαλάρωση των κανόνων του ανταγωνισμού (26% και 8% αντίστοιχα πέρσι). Οι πολιτικές για το περιβάλλον κατατάσσονται πολύ υψηλότερα στην Πορτογαλία (26%) και τη Ρουμανία (34%). Ακολουθούν η βελτίωση του νομικού συστήματος (13% από 8%), η στήριξη προβληματικών κλάδων (12% από 13%), η ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων ενέργειας και η προμήθεια ενέργειας (11%) και η διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση (11% από 26%), αντανakλώντας ενδεχομένως την ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης τον τελευταίο χρόνο.

Το ίδιο ποσοστό (11%) συγκέντρωσε και η ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις, αισθητά μικρότερο σε σύγκριση με τις άλλες χώρες (Γαλλία 25%, Ιταλία 18%, Πορτογαλία 29% και Ρουμανία 20%).

Μονοψήφια ποσοστά συμμετεχόντων ανέφεραν τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών (9%), τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα, αδειών εργασίας, κ.λπ. (8%), τη βελτίωση των κοινωνικών δομών και του συστήματος υγείας (8%) και τις επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης (8%). Τέλος, μόλις 3% των συμμετεχόντων ανέφεραν την προστασία των αλυσίδων εφοδιασμού και της βιομηχανικής κυριαρχίας, αλλά και την ανάγκη μείωσης του δημόσιου χρέους (3%).

Πηγές ενημέρωσης

Κατά τη φετινή έρευνα, ζητήθηκε, για πρώτη φορά, από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τις βασικές πηγές από τις οποίες ενημερώνονται και σχηματίζουν εικόνα για την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού.

Ένας στους δύο (51%) δήλωσε ότι αντλεί την πληροφόρησή του από το επαγγελματικό του δίκτυο. 40% ενημερώνονται από το διαδίκτυο, κυρίως κυβερνητικές ιστοσελίδες και blogs, ποσοστό που φτάνει το 46% μεταξύ των εγκατεστημένων στην

Ελλάδα επιχειρήσεων. Ακολουθούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (27%, και 32% μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στη χώρα), ενώ 26% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι ενημερώνονται στη διάρκεια των ταξιδιών τους και 23% μέσω των προσωπικών τους γνωριμιών (word of mouth). Τέλος, μόνο 12% αντλούν την ενημέρωσή τους από τον τύπο, ενώ 4% δήλωσαν ότι δε λαμβάνουν τακτικά πληροφορίες για την Ελλάδα.

Με ποιον τρόπο λαμβάνετε πληροφόρηση για την ελκυστικότητα της Ελλάδας;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

		Εγκατεστημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα
Επαγγελματικό δίκτυο	51%	54%	46%
Ιστοσελίδες (π.χ., κυβερνητικές ιστοσελίδες, blogs κλ.π.)	40%	46%	32%
Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media)	27%	23%	32%
Ταξίδια	26%	26%	25%
Μέσω προσωπικών γνωριμιών (word of mouth)	23%	22%	24%
Τύπος	12%	13%	11%
Δε λαμβάνω τακτικά πληροφορίες για την Ελλάδα	4%	2%	7%

Η αντιμετώπιση των αδυναμιών θα ενισχύσει περαιτέρω τη διάθεση για επενδύσεις

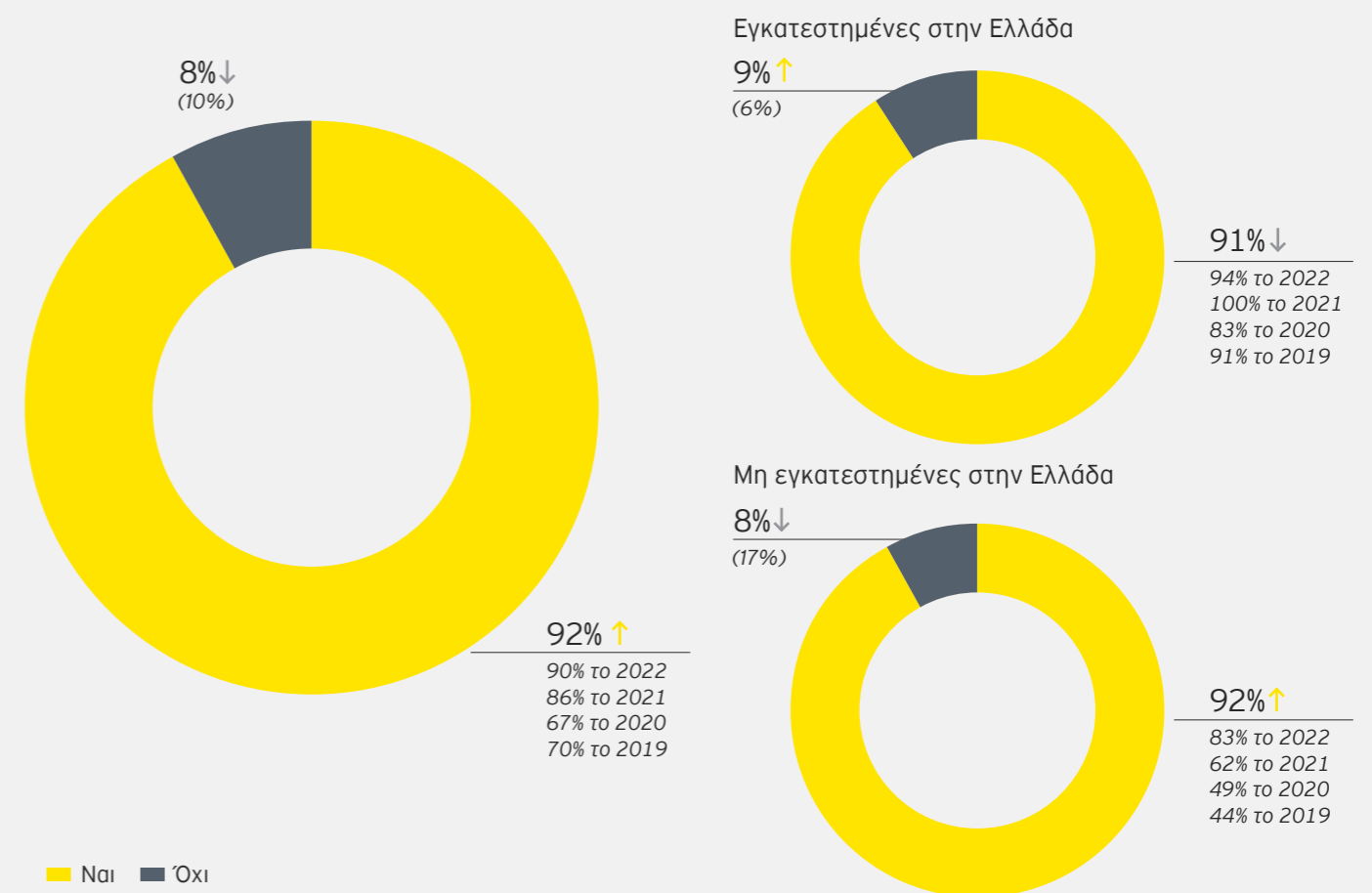
Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα κλήθηκαν να δηλώσουν αν θα ήταν περισσότερο πρόθυμες να επενδύσουν ή να προχωρήσουν σε περαιτέρω επενδύσεις στη χώρα αν ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα.

92% των επιχειρήσεων απάντησαν φέτος θετικά, με το ποσοστό αυτό να διαφοροποιείται ελάχιστα μεταξύ των εγκα-

τεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων (91%). Οι θετικές απαντήσεις στην ερώτηση αυτή έχουν αυξηθεί σημαντικά από το 2019, όταν είχαν διαμορφωθεί στο 70%. Η αύξηση αυτή προέρχεται, σε μεγάλο βαθμό από τις μη εγκατεστημένες στη χώρα επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων το ποσοστό των θετικών απαντήσεων αυξήθηκε από 44% το 2019 στο 92% φέτος.

Αν η Ελλάδα ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα, θα ήσασταν περισσότερο πρόθυμος/η να επενδύσετε στη χώρα ή να προχωρήσετε σε περαιτέρω επενδύσεις στη χώρα;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Από τους συμμετέχοντες που απάντησαν αρνητικά ζητήθηκε να προσδιορίσουν τους λόγους αυτής της αρνητικής τοποθέτησης.

Οι λόγοι που επικαλέστηκαν για την απροθυμία τους να επενδύσουν, ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, περιλαμβάνουν, κυρίως, τους «χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας», τη «μη ύπαρξη ικανοποιητικών αποδόσεων των επενδύσεων στην Ελλάδα», καθώς και συγκεκριμένα προβλήματα που καθιστούν τη χώρα λιγότερο ελκυστική, όπως τη «γραφειοκρατία / πολυνομία», το «υψηλό ενεργειακό κόστος», την «έλλειψη εργατικού δυναμικού», τις «υποδομές», κ.α. Τέλος, ορισμένοι

συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στην «οικονομική κρίση» και τη «γενικότερη πολιτική και οικονομική αστάθεια». Οι απαντήσεις αυτές υποδηλώνουν ότι η αρνητική εικόνα που δημιουργήθηκε για τη χώρα την προηγούμενη δεκαετία δεν έχει εκλείψει ή και ότι παραμένουν ανησυχίες για ενδεχόμενη επιστροφή της Ελλάδας σε μια περίοδο αστάθειας. Παρότι οι απόψεις αυτές διατυπώθηκαν από ένα πολύ μικρό τμήμα του συνολικού δείγματος, επιβεβαιώνουν τη βαριά κληρονομιά της χώρας σε ό,τι αφορά το ζήτημα της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας και, κατ' επέκταση, την επιτακτική ανάγκη διαφύλαξης των κεκτημένων των τελευταίων ετών.

5

Συμπεράσματα
και προτάσεις

Σε ολόκληρο τον κόσμο και σε όλους τους τομείς της οικονομίας, οι επιχειρήσεις αγωνίζονται να ενισχύσουν τα στρατηγικά και λειτουργικά τους πλεονεκτήματα. Επανασχεδιάζουν και θωρακίζουν τις εφοδιαστικές τους αλυσίδες, επιταχύνουν τη συμμόρφωσή τους με το ESG και τη μείωση του ανθρακικού τους αποτυπώματος, επενδύουν στις νέες ψηφιακές τεχνολογίες και την έρευνα και ανάπτυξη, και αναζητούν το ανθρώπινο δυναμικό με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την επίτευξη των στρατηγικών τους στόχων.

Οι επιλογές αυτές επηρεάζουν άμεσα και την επενδυτική στρατηγική των επιχειρήσεων και επαναπροσδιορίζουν τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγονται οι προορισμοί των επενδύσεών τους. Η έρευνά μας αναδεικνύει με σαφήνεια τις τάσεις αυτές, τις προτεραιότητες, αλλά και τις ανησυχίες των επιχειρήσεων για τους παράγοντες που θα μπορούσαν να απειλήσουν το επενδυτικό κλίμα.

Η Ελλάδα οφείλει να παρακολουθεί στενά και να αποκωδικοποιεί τις αλλαγές αυτές και να προσαρμόζει ανάλογα τη στρατηγική της για την προσέλκυση των επενδύσεων. Οφείλει, επίσης, να αφουγκράζεται τα μηνύματα της επενδυτικής κοινότητας ως προς τους τομείς όπου εξακολουθεί να υστερεί έναντι των ανταγωνιστριών χωρών και τις παρεμβάσεις που πρέπει να δρομολογήσει για να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά της. Ζητήματα στα οποία, επίσης, ρίχνει φως η έρευνά μας.

Με βάση τα ευρήματα της ελληνικής, αλλά και της πανευρωπαϊκής έρευνας, η ΕΥ καταθέτει μια σειρά από προτάσεις για την ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού, που κινούνται σε οκτώ βασικούς άξονες.

Άποψη

Κώστας Σκρέκας
Υπουργός Ανάπτυξης

Ποια στρατηγική σκοπεύετε να ακολουθήσετε για την προσέλκυση ακόμα περισσότερων άμεσων ξένων επενδύσεων;

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και των επενδύσεων αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για την Κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη. Τα τελευταία 4 χρόνια έχουμε διασφαλίσει σταθερότητα σε πολιτικό και μακροοικονομικό επίπεδο και υλοποιούμε με απόλυτη συνέπεια εθνική στρατηγική για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, τα αποτελέσματα της οποίας αποτυπώνονται και στο έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον του 2023, ενώ με την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας νέα κεφάλαια πρόκειται να τοποθετηθούν στην Ελλάδα.

Έχουμε προχωρήσει σε ριζικό μετασχηματισμό στο ενεργειακό μείγμα της χώρας. Σήμερα είναι πλέον 1^η

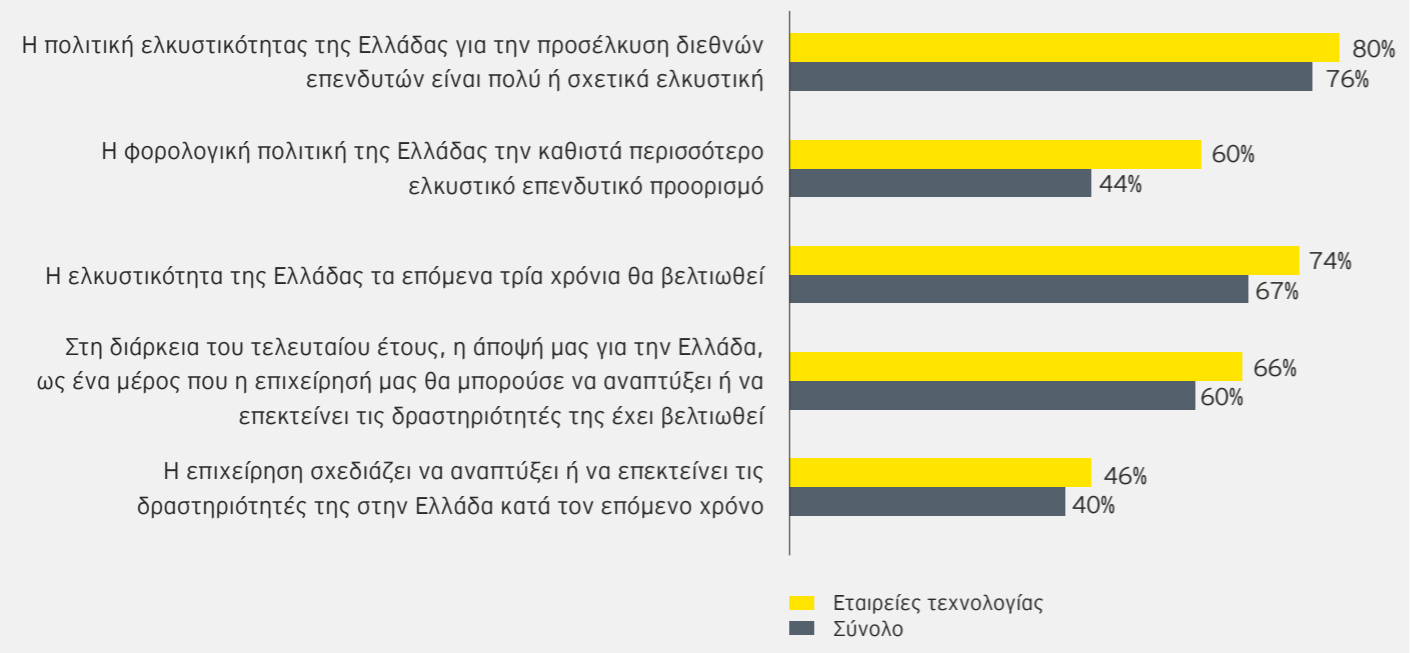
σε προσέλκυση επενδύσεων και 7^η στον πλανήτη σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή των ΑΠΕ στο ενεργειακό της μείγμα. Δίνουμε αυξημένα κίνητρα για επενδύσεις σε οργανωμένους υποδοχείς αξιοποιώντας σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία καθώς και τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και του ΕΣΠΑ. Συγχρόνως, προχωρούμε με γοργά βήματα σε μεταρρυθμίσεις για τη γρήγορη απονομή της δικαιοσύνης καθώς και στην απλοποίηση και επιτάχυνση των αδειοδοτικών διαδικασιών έτσι ώστε όλοι οι επενδυτές να μπορούν να δουν πολύ γρήγορα τα αποτελέσματα της δημιουργίας τους. Πυξίδα των ενεργειών μας είναι η βιώσιμη ανάπτυξη που αποτελεί προϋπόθεση για να διασφαλίσουμε μια βιώσιμη και συμπεριληπτική κοινωνία.

1 Ανάδειξη της Ελλάδας σε βασικό προορισμό για τις επιχειρήσεις της επόμενης γενιάς

Σύμφωνα με τα στοιχεία της βάσης δεδομένων του EIM για το 2022, καταγράφεται μια σημαντική ποιοτική βελτίωση ως προς τη σύνθεση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα, με πολλές από αυτές να κατευθύνονται σε τομείς και δραστηριότητες έντασης γνώσης με σχετικά υψηλή προστιθέμενη αξία, που μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας. Ο τομέας λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, ένας από τους πιο δυναμικούς στην παγκόσμια οικονομία, απορρόφησε το 2022 το 40% των επενδύσεων, έναντι 10% κατά την περίοδο 2000-2021 και 20% στο σύνολο της Ευρώπης. Ως προς το είδος της δραστηριότητας, το 63% των ΑΞΕ κατευθύνθηκαν στις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, τα Internet Data Centers, τα Shared Services Centers και την έρευνα και ανάπτυξη.

Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει τη δυνατότητα της χώρας να αναδειχθεί σε βασικό προορισμό για τις επιχειρήσεις της επόμενης γενιάς. Πρέπει να τονιστεί ότι αυτό περιλαμβάνει και τον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής, με μετατόπιση, όμως, της έμφασης σε δραστηριότητες με υψηλό τεχνολογικό περιεχόμενο και ένταση γνώσης, καθώς είναι πλέον σαφές ότι η μεταποίηση στη χώρα μας, αλλά και η ελληνική οικονομία γενικότερα,

δεν μπορεί πλέον να ανταγωνίζεται αποκλειστικά με βάση το χαμηλό κόστος εργασίας και τις πολύ χαμηλές τιμές. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με την έρευνα για την Ελλάδα, οι επιχειρήσεις του τομέα της τεχνολογίας, οι οποίες αποτελούν το 20% του δείγματος, τοποθετήθηκαν, στις περισσότερες ερωτήσεις, αισθητά πιο θετικά από το σύνολο των συμμετεχόντων. Μεταξύ άλλων, 46% των εταιρειών τεχνολογίας, έναντι 40% του συνολικού δείγματος, δήλωσαν ότι σχεδιάζουν να επενδύσουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα. 66% των εταιρειών τεχνολογίας, έναντι 60% του συνολικού δείγματος, δήλωσαν ότι έχει βελτιωθεί η εικόνα τους για την ελκυστικότητα της Ελλάδας στη διάρκεια του τελευταίου έτους, ενώ 74%, έναντι 67% του συνολικού δείγματος, εκτιμούν ότι θα βελτιωθεί περαιτέρω την επόμενη τριετία. 60% των εταιρειών τεχνολογίας, έναντι 44% του συνόλου, τοποθετήθηκαν θετικά ως προς τη φορολογική πολιτική της χώρας, ενώ 80%, έναντι 76% του συνόλου, αξιολόγησε θετικά την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων. Τέλος, στις ερωτήσεις για τις συγκριτικές επιδόσεις της χώρας σε παραμέτρους που συνδέονται με την τεχνολογία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και το ανθρώπινο κεφάλαιο, τα ποσοστά των θετικών αξιολογήσεων μεταξύ των εταιρειών τεχνολογίας ήταν, κατά μέσο όρο, υψηλότερα κατά τρεις, πέντε και μία ποσοστιαία μονάδα, αντίστοιχα, σε σχέση με το σύνολο του δείγματος.

Για να μπορέσει αυτή η θετική δυναμική, τόσο ως προς τις απόψεις των επενδυτών, όσο και ως προς τις πραγματικές επενδύσεις να διατηρηθεί, η Ελλάδα οφείλει να πείσει τους επενδυτές ότι αποτελεί έναν προορισμό όπου οι επιχειρήσεις τους μέλλοντος θα δημιουργούν μακροπρόθεσμη αξία σε μία ψηφιακά εξελιγμένη οικονομία, χαμηλών εκπομπών άνθρακα, κατά την επόμενη δεκαετία.

Για να γίνει ένα τέτοιο αφήγημα πειστικό, θα χρειαστεί συντονισμένη δράση για την υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας, όπως άλλωστε ζητά μία στις τέσσερις (26%) επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα.

1. Κατάρτιση εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της τεχνολογικής καινοτομίας.

2. Περαιτέρω ενίσχυση των ψηφιακών υποδομών, με προτεραιότητα στη γρήγορη και αξιόπιστη συνδεσιμότητα και τη μείωση του κόστους σύνδεσης. Επιτάχυνση του ρυθμού εισαγωγής και λειτουργίας του δικτύου 5G.
3. Επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού του δημόσιου τομέα, με την αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης, σε συνέχεια της πολύ σημαντικής προόδου που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια.
4. Στήριξη του οικοσυστήματος των νεοφυών επιχειρήσεων, μέσω ενός φιλικότερου φορολογικού πλαισίου, απλούστευσης των γραφειοκρατικών διαδικασιών, μείωσης του διοικητικού και ρυθμιστικού βάρους και ενθάρρυνσης νέων μορφών χρηματοδότησης.
5. Υποστήριξη των ΜμΕ για την επιτάχυνση της ψηφιακής τους μετάβασης.
6. Ενθάρρυνση της ανάπτυξης συστάδων επιχειρήσεων, για την προώθηση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών, της κοινής μάθησης και της μεταφοράς τεχνολογίας.
7. Ενίσχυση της συμμετοχής και αναβάθμιση του ρόλου των ελληνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας και

της διασύνδεσής τους με πηγές γνώσης άλλων συστημάτων καινοτομίας.

8. Δημιουργία και άλλων ζωνών καινοτομίας κατά το πρότυπο της Αλεξάνδρειας Ζώνης Καινοτομίας της Θεσσαλονίκης.
9. Ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (Βλέπε σελ. 115).
10. Ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων του γενικού πληθυσμού.
11. Καθετοποίηση των προσπάθειών ενίσχυσης του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας ανά κλάδο, θέτοντας σε προτεραιότητα κλάδους στους οποίους η χώρα διαθέτει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η αγροδιατροφή.
12. Δημιουργία πλαισίου για τα δικαιώματα προαίρεσης (stock options) των νεοφυών επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν να προσελκύσουν υψηλής κατάρτισης προσωπικό και να εξελιχθούν.
13. Φορολογικά κίνητρα για αγγέλους επενδυτές (angel investors).

Άποψη

Δημήτρης Παπαστεργίου
Υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης

Πώς σχεδιάζετε να αναδείξετε την τεχνολογία και την καινοτομία σε κίνητρα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων;

Την τελευταία τετραετία, η Ελλάδα έκανε ένα ψηφιακό άλμα. Το πιο εντυπωσιακό σε αυτό είναι ότι -κατά γενική ομολογία- το Δημόσιο οδηγούσε την κούρσα. Έτσι, καταφέραμε απλοποιώντας διαδικασίες και υλοποιώντας διαρκώς νέες ψηφιακές υπηρεσίες να έχουμε συγκεντρώσει σήμερα περισσότερες από 1.580 υπηρεσίες στο gov.gr. Πράξεις που απαιτούσαν αυτοπρόσωπη παρουσία σε ΚΕΠ ή σε άλλη δημόσια υπηρεσία πραγματοποιούνται ψηφιακά, όπως η εξουσιοδότηση ή ακόμη η υπογραφή ιδιωτικού συμφωνητικού. Καθημερινά, εμπλουτίζουμε το gov.gr προσθέτοντας νέες υπηρεσίες, ενώ σύντομα θα γίνει πολύ πιο εύχρηστο με την προσθήκη Τεχνητής Νοημοσύνης. Επιταχύνουμε με ψηφιοποιήσεις και απλουστεύσεις των διαδικα-

σιών για την απονομή Δικαιοσύνης, που αποτελεί παράγοντα για την εύρυθμη λειτουργία του κράτους και την προσέλκυση επενδύσεων. Υλοποιούνται μεγάλα έργα υποδομών στις τηλεπικοινωνίες, ενώ ακόμη η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες χώρες στη δημοπράτηση του φάσματος 5G, κάτι που δημιουργεί ένα οικοσύστημα καινοτομίας. Εξελίσσουμε διαρκώς το cloud first policy. Τέλος, η Ελλάδα αφαιρέθηκε από τη Λίστα 301 των ΗΠΑ για τις χώρες που χρησιμοποιούν παράνομο λογισμικό στο Δημόσιο. Όλα αυτά δημιουργούν ένα περιβάλλον φιλικό για την επιχειρηματικότητα, ελκυστικό για την καινοτομία και αυτό φαίνεται από τη μεγάλη λίστα των εταιρειών που ήδη επέλεξαν την Ελλάδα για επένδυση τα τελευταία χρόνια. Έτσι συνεχίζουμε.

2 Ανάπτυξη της επόμενης γενιάς ανθρώπινου δυναμικού και ευθυγράμμιση των δεξιοτήτων με τις ανάγκες της αγοράς

Ένας στους τέσσερις συμμετέχοντες στην πανευρωπαϊκή έρευνα (24%) κατατάσσει τη διαθεσιμότητα και τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού μεταξύ των κυριότερων κριτηρίων που διαμορφώνουν τις επενδυτικές αποφάσεις των επιχειρήσεων, ενώ ένας στους τέσσερις (18%) αναφέρει τη διευκόλυνση της πρόσβασης στο ανθρώπινο ταλέντο ως βασική προτεραιότητα για να διατηρήσει η Ευρώπη την ανταγωνιστική της θέση διεθνώς.

Σε μία εποχή γενικευμένων ελλείψεων καταρτισμένου προσωπικού, οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού έχουν, πράγματι, αναδειχθεί ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες κατά την επιλογή του προορισμού μίας επένδυσης, και η διαθεσιμότητα δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την Ευρώπη. Πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες (57%) εκτιμούν ότι η Ευρώπη είναι πιο ελκυστική από άλλες περιοχές ως προς το κριτήριο αυτό. Ωστόσο, το πλεονέκτημα αυτό απειλείται σήμερα, μεταξύ άλλων, και από την τεράστια επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παγκοσμίως. Συγχρόνως, η ταχεία εξάπλωση της τεχνητής νοημοσύνης (AI) θα μπορούσε, επίσης, να στερήσει το συγκριτικό πλεονέκτημα από περιοχές με μεγάλη συγκέντρωση ατόμων υψηλής ειδίκευσης, καθώς θα επιτρέψει σε λιγότερο εξειδικευμένους εργαζόμενους να διεκπεραιώνουν αντίστοιχες εργασίες.

Στην έρευνα για την Ελλάδα, η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού αναδείχθηκε από τους συμμετέχοντες, όπως και τις δύο προηγούμενες χρονιές, ως πρώτη προτεραιότητα για τη βελτίωση της θέσης της χώρας. Είναι, δε, χαρακτηριστικό ότι, ενώ οι εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις έχουν, στις περισσότερες ερωτήσεις, μια πιο θετική προσέγγιση απέναντι στη χώρα, στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να αναγνωρίζουν πιο έντονα την ανάγκη βελτίωσης στον τομέα αυτό (34% έναντι 26%).

Σε ερώτηση σχετικά με τις επιδόσεις της Ελλάδας ως προς μια σειρά από παράγοντες σχετικούς με το ανθρώπινο κεφάλαιο συγκριτικά με άλλες χώρες, τα ευρήματα φαίνεται να επιβεβαιώνουν ότι απαιτούνται ακόμη σημαντικές παρεμβάσεις. Ενώ η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί τις επιδόσεις της χώρας εφάμιλλες με άλλων χωρών, τα ποσοστά όσων κρίνουν ότι η Ελλάδα υστερεί είναι αρκετά υψηλά.

Εάν η χώρα μας θέλει, πράγματι, να αποτελέσει προορισμό για τις επιχειρήσεις της επόμενης γενιάς, και να παρακολουθήσει την Ευρώπη στον ψηφιακό μετασχηματισμό, αλλά και την πράσινη μετάβαση, προσελκύοντας τις αντίστοιχες επενδύσεις, θα

πρέπει να εξασφαλίσει το ανθρώπινο κεφάλαιο με τις σύγχρονες δεξιότητες που απαιτούν οι τομείς αυτοί.

Πρέπει, δε, να σημειωθεί ότι το πρόβλημα των ελλείψεων καταρτισμένου προσωπικού εντάθηκε την προηγούμενη δεκαετία, λόγω και της μαζικής φυγής από τη χώρα νέων επιστημόνων την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Οι ρίζες, όμως, του προβλήματος είναι βαθύτερες και συνδέονται με την έλλειψη πλήρους ευθυγράμμισης μεταξύ πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, επιχειρήσεων και αγοράς εργασίας, παρόλα τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, ένα ζήτημα που είχε ήδη αναδείξει η ΕΥ, από το 2017, με σχετική έρευνά της¹³⁰.

1. Διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για τη σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την απασχόληση.
2. Επανασχεδιασμός και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών, με έμφαση στις αναδυόμενες δεξιότητες που απαιτεί η σύγχρονη αγορά εργασίας.
3. Έμφαση στην καλλιέργεια οριζόντιων δεξιοτήτων όπως κριτική σκέψη, επίλυση προβλημάτων, συνεργασίας, ενσυναίσθησης, επικοινωνίας και επιδραστικότητας, ευελιξίας και διαχείρισης της πίεσης.
4. Περαιτέρω έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφορικής στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
5. Αύξηση της συμμετοχής των μαθημάτων της φυσικής, της χημείας, της τεχνολογίας και των μαθηματικών.
6. Ενίσχυση των προγραμμάτων για την ενίσχυση γνώσεων sustainability και τεχνολογικών δεξιοτήτων.
7. Εισαγωγή προγραμμάτων για την ενίσχυση του οικονομικού αλφαριθμητισμού σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
8. Καθιέρωση της επιχειρηματικότητας ως εξειδικευμένης κατεύθυνσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των soft skills.
9. Επένδυση στη διά βίου μάθηση και την επανακατάρτιση (re-skilling). Επανεπίτευξη του ανθρώπινου δυναμικού, με ευθύνη και συμμετοχή του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.
10. Αύξηση των ευκαιριών μάθησης στον χώρο εργασίας.
11. Θεσμοθέτηση πολιτικών και στήριξη πρωτοβουλιών για την στήριξη της ψυχικής υγείας των εργαζόμενων.
12. Ενίσχυση της άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συνάρτηση με την αξιολόγηση.
13. Μείωση του μη-μισθολογικού κόστους μέσω του εξορθολογισμού (μείωσης) των φορολογικών συντελεστών και των ασφαλιστικών εισφορών.
14. Συστηματική παρακολούθηση του συγκριτικού κόστους εργασίας της Ελλάδας και των ανταγωνιστριών χωρών.

130. Εκπαίδευση, επιχειρηματικότητα και απασχόληση: Ζητείται προσέγγιση, ΕΥ Ελλάδος, Endeavor, ΟΠΑ, Ιούνιος 2017

- 15.** Ενίσχυση των κινήτρων και απλούστευση των διαδικασιών για τον επαναπατρισμό Ελλήνων επιστημόνων και επαγγελματιών που έφυγαν από τη χώρα.
- 16.** Στοχευμένα μέτρα για την προσέλκυση εργαζόμενων από το εξωτερικό σε κρίσιμους κλάδους μέσω απλούστευσης των διαδικασιών, φορολογικών κινήτρων και προβολής των ελλείψεων που παρουσιάζονται στο εξωτερικό.
- 17.** Επανεξέταση της μεταναστευτικής πολιτικής με την εισαγωγή κριτηρίων απασχολησιμότητας κατά την εξέταση αιτήσεων ασύλου, ή εισδοχής μεταναστών στην χώρα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα των ελλείψεων ανθρώπινου δυναμικού έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια εξαιτίας των μεγάλων αλλαγών στις προσδοκίες των εργαζόμενων, φαινόμενο που πυροδοτήθηκε από την πανδημία και εξακολουθεί να εντείνεται, οδηγώντας σε αυτό που ονομάστηκε «μεγάλη παραίτηση». Οι εργαζόμενοι σήμερα, εκτός από ικανοποιητικές αποδοχές, αναζητούν ευελιξία, ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, προοπτικές εξέλιξης, και συνθήκες εργασίας που θα εξασφαλίζουν την ευεξία και ψυχική τους υγεία (wellbeing). Σύμφωνα με την τελευταία έκδοση της τακτικής παγκόσμιας έρευνας της EY¹³¹, 50% των εργαζόμενων από 22 χώρες θα ήθελαν να εργάζονται από το γραφείο μόνο μια φορά την εβδομάδα, ενώ οι εργαζόμενοι που αναφέρουν υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης, ενδυνάμωσης και φροντίδας είναι κατά 40% λιγότερο πιθανό να παραιτηθούν από τη θέση τους.

Είναι, συνεπώς, σαφές ότι για να μπορούν να προσελκύσουν και να διατηρήσουν αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα ευέλικτο περιβάλλον εργασίας και να θέσουν τα ζητήματα της ενδυνάμωσης και του wellbeing των εργαζομένων στο επίκεντρο της στρατηγικής τους.

Η πρόσφατη μεγάλη έρευνα της EY Ελλάδος για την Επιχειρηματική Ηγεσία¹³² ανέδειξε με σαφήνεια τις νέες προτεραιότητες των εργαζομένων στην Ελλάδα σήμερα και την απόσταση που τους χωρίζει, σε πολλές περιπτώσεις, από τις αξίες της επιχειρησής τους. Σύμφωνα με την έρευνα, η δημοφιλέστερη τυπολογία ηγετών για την ερχόμενη δεκαετία είναι ο «Ηγέτης των Ανθρώπων», με κύρια χαρακτηριστικά, μεταξύ άλλων, όραμα, έμπνευση, κινητοποίηση, ομαδικό πνεύμα, καλή επικοινωνία, παρακίνηση και ανάπτυξη στελεχών.

Στο πλαίσιο αυτό, οι προτάσεις της EY περιλαμβάνουν:

- 1.** Υιοθέτηση από την πλευρά των επιχειρήσεων μιας πιο ανθρωποκεντρικής κουλτούρας.
- 2.** Ενίσχυση της ευελιξίας στην εργασία και ενθάρρυνση της υβριδικής εργασίας από τις επιχειρήσεις με παράλληλο

εκσυγχρονισμό του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου από την πολιτεία.

- 3.** Εστίαση των επιχειρήσεων στα ζητήματα wellbeing και ενίσχυση της φροντίδας για την ψυχική υγεία.
- 4.** Υιοθέτηση σαφών κανόνων στα ζητήματα Διαφορετικότητας, Ισότητας και Συμπερίληψης (DE&I).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην πανευρωπαϊκή έρευνα, μεταξύ των παραμέτρων που συνδέονται με το ανθρώπινο δυναμικό, όπου η Ευρώπη εμφανίζεται να υπερτερεί έναντι άλλων περιοχών, στην κορυφή της κατάταξης βρίσκονται η εξασφάλιση ενός υγιούς και ευέλικτου εργασιακού περιβάλλοντος (36%) και η ενίσχυση της διαφορετικότητας στις διαδικασίες προσλήψεων (33%). Αντίθετα, στην έρευνα για την Ελλάδα, 39% εκτιμούν ότι η χώρα μας υστερεί έναντι άλλων χωρών ως προς την ενίσχυση της διαφορετικότητας στις διαδικασίες προσλήψεων, έναντι 27% που θεωρούν ότι υπερέχει.

3 Εστίαση στη βιώσιμη ανάπτυξη και κεφαλαιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας στις ΑΠΕ

Για δεύτερη χρονιά στην πανευρωπαϊκή έρευνα, οι πολιτικές μιας χώρας για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη βρίσκονται στις τρεις πρώτες θέσεις μεταξύ των πιο σημαντικών παραγόντων που καθορίζουν πού θα επενδύσουν οι επιχειρήσεις. Το 2021, το κριτήριο αυτό βρισκόταν στην προτελευταία θέση.

Η κλιματική κρίση και οι απαιτήσεις της κοινωνίας και των επενδυτών θα μεταβάλουν δραστικά τους κανόνες της παγκόσμιας οικονομίας κατά τη δεκαετία του 2020. Καθώς η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί, πλέον, πρωταρχική προτεραιότητα και οι επιχειρήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο θα επιδιώξουν να οχυρωθούν από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, να επιταχύνουν την υιοθέτηση πρακτικών ESG, η συμμετοχή των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα, το ρυθμιστικό πλαίσιο, τα κίνητρα για την πράσινη μετάβαση, η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για το περιβάλλον και οι επενδύσεις στις αντίστοιχες βασικές δεξιότητες, θα αποδειχθούν καθοριστικής σημασίας.

Όσο αφορά τη συμμετοχή των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα, η Ελλάδα, λόγω των κλιματολογικών συνθηκών, κατέχει ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς τη δυναμική τους ανάπτυξη. Ηλιακή και αιολική ενέργεια, περιλαμβανομένης της υπεράκτιας, μπορούν να καταστήσουν τη χώρα καθαρό εξαγωγέα πράσινης ενέργειας, συνεισφέροντας καθοριστικά και στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών.

Σύμφωνα με την τελευταία έκδοση της εξαμηνιαίας έκθεσης της EY, Renewable Energy Country Attractiveness Index

(RECAI 61), που αξιολογεί τις 40 κορυφαίες οικονομίες του κόσμου και τις κατατάσσει ως προς την ελκυστικότητα των επενδυτικών ευκαιριών στις ΑΠΕ, η Ελλάδα βρισκόταν στη 16^η θέση της γενικής κατάταξης και στην πρώτη θέση του προσαρμοσμένου δείκτη. Ο δείκτης αυτός εξετάζει τις επιδόσεις των χωρών προσαρμοσμένες σύμφωνα με το μέγεθος του ΑΕΠ τους, και δίνει μια πιο αντικειμενική εικόνα της πραγματικότητας, καθώς ο βασικός δείκτης, από τη φύση του, πριμοδοτεί τις ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου, αφού λόγω μεγέθους, έχουν και τις μεγαλύτερες αγορές ΑΠΕ.

Παρά τις θετικές αυτές προοπτικές και τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με την έρευνά μας, μόνο 16% των ερωτώμενων εκτιμούν ότι οι καθαρές τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα είναι μεταξύ των κλάδων που θα δώσουν ώθηση στην ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια.

Όταν ρωτήθηκαν οι συμμετέχοντες για τις επιδόσεις της Ελλάδας ως προς μια σειρά από παράγοντες σχετικούς με τη βιώσιμη ανάπτυξη, η πλειοψηφία τις χαρακτήρισε ως εφάμιλλες των άλλων χωρών. Ωστόσο, σημαντικά ποσοστά των ερωτώμενων έκριναν τις επιδόσεις της χώρας καλύτερες από των άλλων χωρών. Θετικά αξιολογήθηκαν, ειδικότερα, η ύπαρξη δεξιοτήτων που απαιτούνται για την υλοποίηση έργων βιωσιμότητας, το ρυθμιστικό πλαίσιο που υποστηρίζει βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές, το οικοσύστημα καινοτόμων εταιρειών καθαρής τεχνολογίας (cleantech) και βιώσιμης ανάπτυξης, η ύπαρξη χρηματοδότησης για έργα βιώσιμης ανάπτυξης και το ποσοστό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα. Οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης, σημαντικό ποσοστό των οποί-

ων έχει δεσμευθεί για έργα προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελεί μια μοναδική ευκαιρία για τη χώρα.

Παράλληλα με την αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα, και για το μεταβατικό διάστημα μέχρι την πλήρη απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, η Ελλάδα οφείλει να συνεχίσει την κατασκευή των υποδομών που θα της επιτρέψουν να ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια και, ταυτόχρονα, να εξελιχθεί σε ενεργειακό κόμβο της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι υποδομές αυτές περιλαμβάνουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και θερματικούς σταθμούς αποθήκευσης και αεριοποίησης (FSRU) υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), τους διασυνοριακούς αγωγούς φυσικού αερίου, όπως ο αγωγός Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB), τους υποθαλάσσιους αγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας Euroasia και Euroafrica interconnectors, που θα συνδέσουν τα ηλεκτρικά δίκτυα της Ελλάδας και της Κύπρου με αυτά του Ισραήλ και της Αιγύπτου, και, βέβαια, τον αγωγό EastMed.

Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι οι πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη δεν εξαντλούνται στην προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Τη συνολική εικόνα συνθέτουν και παράμετροι όπως η οχύρωση από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, η ενεργειακή θωράκιση των κτιριακών υποδομών, η διείσδυση της ηλεκτροκίνησης στις μεταφορές, η ανακύκλωση, η διαχείριση των απορριμμάτων και των υδάτινων πόρων, τομείς όπου οι επιδόσεις της χώρας υστερούν σημαντικά, καθώς ξεκινά από ένα εξαιρετικά χαμηλό σημείο εκκίνησης. Η υστέρηση, όμως, αυτή αναδεικνύει και τις μεγάλες επενδυτικές ευκαιρίες που δημιουργούνται για τα επόμενα χρόνια.

131. EY 2023 Work Reimagined Survey, EY, Σεπτέμβριος 2023

132. Το αύριο είναι εδώ. Η ηγεσία του μέλλοντος, είναι; Σκιαγραφώντας το προφίλ του ιδανικού ηγέτη στην Ελλάδα του μέλλοντος, σήμερα, EY Ελλάδος, Φεβρουάριος 2021

4 Ενίσχυση του τομέα της έρευνας και ανάπτυξης

Ο τομέας της έρευνας και ανάπτυξης περιλαμβάνεται στις επιχειρήσεις επόμενης γενιάς, στις οποίες έγινε εκτενής αναφορά στην πρώτη δέσμη προτάσεων αυτού του κεφαλαίου (Βλέπε σελ. 122). Ωστόσο, με δεδομένη τη σημασία του τομέα στη νέα οικονομία της γνώσης, αλλά και τη βαρύτητα που αποδίδουν οι επιχειρήσεις σήμερα, απαιτεί ειδικότερη αντιμετώπιση και στοχευμένα μέτρα.

Δύο στις τρεις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην πανευρωπαϊκή έρευνα (64%) δήλωσαν ότι σκοπεύουν να αυξήσουν το αποτύπωμά τους στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης. Για την Ελλάδα, το αντίστοιχο ποσοστό περιορίζεται στο 33%.

Μέχρι σήμερα, οι επιδόσεις της χώρας στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης υστερούν σημαντικά. Αυτό δεν είναι τυχαίο, αν αναλογιστεί κανείς ότι, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Ελλάδα δαπανά την τελευταία εικοσαετία αισθητά μικρότερο ποσοστό του ΑΕΠ για την έρευνα και ανάπτυξη. Παρότι το ποσοστό αυτό αυξήθηκε από 0,56% του ΑΕΠ το 2001 σε 1,45% το 2021, εξακολουθεί να υπολείπεται έναντι του μέσου όρου των χωρών του οργανισμού, που διαμορφώθηκε στο 2,71%¹³³.

Ωστόσο, η ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης δεν εξαρτάται μόνο από την αύξηση των σχετικών κονδυλίων. Παράλληλα με τις δράσεις που περιγράφονται στην πρώτη ενότητα του κεφαλαίου για τις επιχειρήσεις επόμενης γενιάς, οι προτάσεις της ΕΥ για την ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης περιλαμβάνουν:

1. Πλήρη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης (RRF), αλλά και των άλλων ευρωπαϊκών πόρων, όπως τα προγράμματα άμεσης χρηματοδότησης, για την περαιτέρω ενίσχυση των επενδύσεων σε ψηφιακές τεχνολογίες και υποδομές (cloud, 5G, κ.λπ.), την ενίσχυση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας, την προώθηση της ψηφιακής καινοτομίας για τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων υπηρεσιών, τις επενδύσεις στην κυβερνοασφάλεια, και στην ψηφιακή έρευνα και ανάπτυξη.
2. Στενότερη συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και επιχειρηματικής κοινότητας, με έμφαση στην έρευνα και ανάπτυξη, για να μπορεί να μετατραπεί το προϊόν της πρωτογενούς έρευνας σε εμπορεύσιμες εφαρμογές.
3. Δημιουργία Κέντρων Καινοτομίας, μέσω συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με έμφαση σε τομείς, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη και η ρομποτική, η τρισδιάστατη εκτύπωση, η νανοτεχνολογία και η βιοτεχνολογία.
4. Ενίσχυση του κανονιστικού πλαισίου για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων.
5. Εισαγωγή περισσότερων φορολογικών κινήτρων και απαλλαγών για επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία,

αλλά και εντονότερη προβολή των κινήτρων αυτών.

6. Αύξηση της χρηματοδότησης της ερευνητικής δραστηριότητας των Πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων, και απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών των Πανεπιστημίων στα θέματα διαχείρισης της έρευνας.
7. Ενίσχυση και ανανέωση του ερευνητικού δυναμικού των Πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων.
8. Αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού των επιχειρήσεων που κατευθύνεται στην έρευνα και ανάπτυξη.
9. Προσέλκυση Κέντρων Έρευνας και Ανάπτυξης και Καινοτομίας μεγάλων διεθνών εταιρειών.
10. Προκήρυξη έργων έρευνας και ανάπτυξης από φορείς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα.
11. Προώθηση της χρήσης ανοιχτών δεδομένων από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών έρευνας.
12. Αξιολόγηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται στα ελληνικά πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, ως προς τον βαθμό ωριμότητάς τους για επιχειρηματική αξιοποίηση.
13. Συνεργασία του στρατού με τα ερευνητικά ιδρύματα, κατά το πρότυπο του Ισραήλ και των ΗΠΑ.
14. Σταθεροί κύκλοι χρηματοδοτικών δράσεων και προγραμμάτων, με ταυτόχρονη επιτάχυνση των αξιολογήσεων στο στάδιο της έγκρισης, αλλά και σε στάδια ενδιάμεσων ελέγχων.

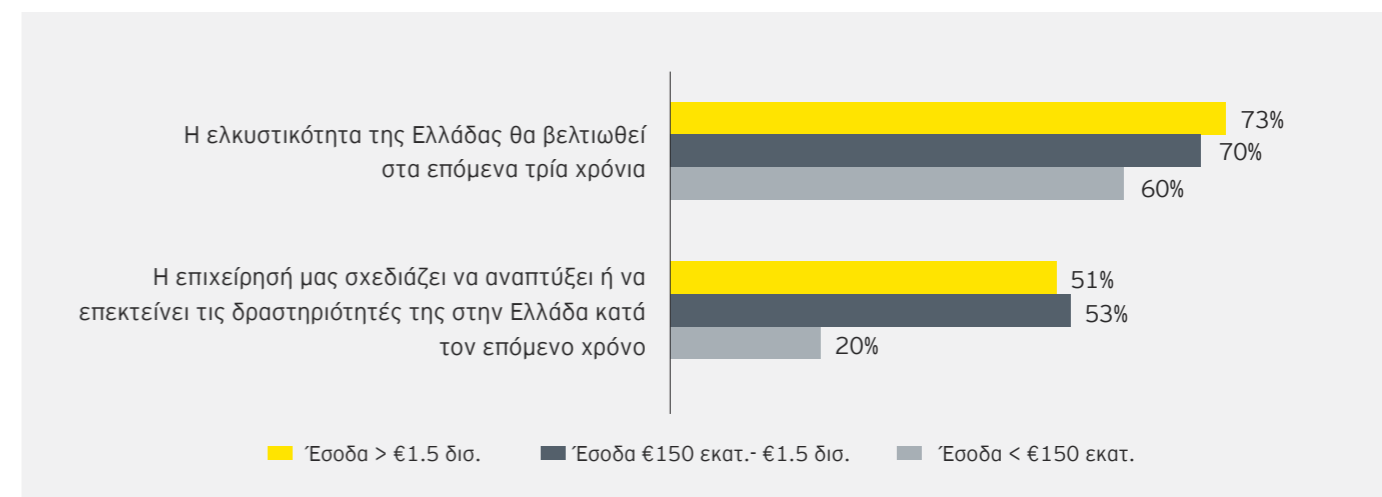
5 Ενίσχυση της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων

Για μια ακόμη χρονιά, η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) βρίσκεται μεταξύ των τεσσάρων βασικών προτεραιοτήτων όπου, σύμφωνα με την έρευνά μας, οφείλει να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Ο λόγος για τον οποίο οι ξένοι επενδυτές αποδίδουν σημασία στη στήριξη των ΜμΕ είναι ότι η ύπαρξη ενός υγιούς οικοσυστήματος σύγχρονων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, μπορεί να συμβάλει σημαντικά, μέσω της προώθησης συνεργασιών, στην απόδοση μιας επένδυσης.

Την ίδια ώρα, σύμφωνα με την έρευνα της ΕΥ για την Ελλάδα, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις παραμένουν πολύ πιο συγκρατημένες σε ό,τι αφορά τις προοπτικές βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος, αλλά και τα επενδυτικά τους σχέδια.

Μόλις 20% των ΜμΕ που συμμετείχαν στην έρευνα σχεδιάζουν να επενδύσουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα, έναντι 51% των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων, ενώ μόνο το 60% των ΜμΕ (έναντι 73%) αναμένουν βελτίωση της ελκυστικότητας της Ελλάδας τα επόμενα τρία χρόνια. Η ίδια επιφυλακτικότητα των ΜμΕ καταγράφεται και σε πολλές άλλες ερωτήσεις της έρευνας, ενώ αντίστοιχα είναι και τα ευρήματα στην πανευρωπαϊκή έρευνα.

133. Gross domestic spending on R&D: Total, % of GDP, 2000 - 2022, OECD

Μία από τις ερμηνείες που έχουν δοθεί για την αρνητική αυτή στάση των ΜμΕ είναι ότι, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, το RRF, το οποίο αποτελεί σήμερα βασικό καταλύτη των επενδύσεων στην Ευρώπη, είναι περισσότερο προσανατολισμένο στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μεγάλων επιχειρήσεων, ενώ οι μικρότερες δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις «βαριές» του διαδικασίες για να αξιοποιήσουν τους πόρους του.

Ωστόσο, ειδικότερα στην Ελλάδα, τα προβλήματα των ΜμΕ είναι πιο σύνθετα και προϋπήρχαν του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η προστιθέμενη αξία που δημιούργησαν οι ΜμΕ στην Ελλάδα, το 2022, αυξήθηκε κατά 7,6%, μετά από μια σημαντική αύξηση κατά 20,5% το 2021 και πτώση κατά 14,9% το 2020. Ο αριθμός των ΜμΕ αυξήθηκε το 2022 κατά 3,6%, μετά από μια μείωση κατά 0,1% το 2021, ενώ η απασχόληση αυξήθηκε κατά 5,1%, μετά από δύο διαδοχικές μειώσεις κατά 0,9% και 3,7% το 2021 και 2020, αντίστοιχα¹³⁴. Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, οι ΜμΕ αντιπροσωπεύουν το 99,9% του συνόλου των επιχειρήσεων, το 83,5% της απασχόλησης και μόνο το 57% της προστιθέμενης αξίας.

Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ΜμΕ είναι ο κατακερματισμός (το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα υψηλό), η χαμηλή παραγωγικότητα και η έλλειψη εξωστρέφειας. Στην πραγματικότητα, τα προβλήματα αυτά είναι αλληλένδετα, και από κοινού οδηγούν στις σημερινές μέτριες επιδόσεις των ΜμΕ. Συνεπώς, για να αντιστραφεί η κατάσταση θα πρέπει να λειτουργήσει ένας ενάρετος κύκλος, όπου η ενίσχυση της εξωστρέφειας, θα συμβάλει στη μεγέθυνση των επιχειρήσεων και τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Προϋπόθεση, ωστόσο, αποτελεί η αντιμετώπιση του τέταρτου βασικού προβλήματος, της περιορισμένης πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

1. Απλοποίηση και επιτάχυνση από την πλευρά των τραπεζών των διαδικασιών αίτησης και αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, σε συνδυασμό με βελτίωση της διαφάνειας ως προς την παρεχόμενη χρηματοοικονομική πληροφόρηση από τις ΜμΕ, με σκοπό την ενίσχυση της έγκαιρης και αξιόπιστης εκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου.
2. Υποστήριξη της πρόσβασης των ΜμΕ στις αγορές κεφαλαίου και σε εξειδικευμένα ιδιωτικά κεφάλαια, ως εναλλακτικές πηγές για τη μεγέθυνση και τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους σχεδίων.
3. Ενίσχυση της διασύνδεσης των επιχειρήσεων με το εκπαιδευτικό σύστημα και τα ερευνητικά κέντρα με σκοπό την αξιοποίηση της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων.
4. Επιτάχυνση της διαδικασίας ψηφιακού μετασχηματισμού

και πράσινης μετάβασης των επιχειρήσεων, αξιοποιώντας σύγχρονες τεχνολογίες και ανθρώπινο δυναμικό και τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους, με σκοπό τη διατηρήσιμη ανάπτυξη και τη ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας.

5. Διευκόλυνση της πρόσβασης σε καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και ενθάρρυνση των προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και εκπαίδευσης / επανακατάρτισης των εργαζόμενων.
6. Ενίσχυση της εξωστρέφειας, στοχεύοντας σε προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας, μέσω της προώθησης οργανισμών εξαγωγικών πιστώσεων και της υποστήριξης στη συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τα κανονιστικά πρότυπα των αγορών-στόχων.
7. Αξιοποίηση των υφιστάμενων και παροχή περαιτέρω διευκολύνσεων και κινήτρων για την προώθηση των συγχωνεύσεων και εξαγορών και συνεργασιών, με σκοπό τη δημιουργία μεγαλύτερων εταιρικών σχημάτων.
8. Δημιουργία συμπλεγμάτων βιομηχανίας και βιομηχανικών περιοχών για την ανάπτυξη εξειδικευμένων και αποτελεσματικών εφοδιαστικών αλυσίδων, καθώς και για τον διαμοιρασμό γνώσης και διαδικασιών.
9. Ενσωμάτωση των ΜμΕ στην εφοδιαστική αλυσίδα μεγαλύτερων επιχειρήσεων, μέσω οργάνωσης εκθέσεων και ανάπτυξης κατάλληλης πλατφόρμας δικτύωσης και ανταλλαγής πληροφορόρησης.
10. Υποστήριξη των ΜμΕ στην ανάπτυξη σχεδίων διαχείρισης κινδύνων και δημιουργία προγραμμάτων υποστήριξης αποκατάστασης φυσικών καταστροφών.
11. Ελάφρυνση του διοικητικού φόρτου και του κόστους συμμόρφωσης των ΜμΕ, μέσω της περαιτέρω ψηφιοποίησης της φορολογίας και των δημόσιων υπηρεσιών.
12. Μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων και της πολυπλοκότητας των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης δημόσιων συμβάσεων στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Δημοσίων Συμβάσεων Περιόδου 2021-2025, με σκοπό την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

6 Οικοδόμηση εμπιστοσύνης μέσω ενός σύγχρονου φορολογικού και ρυθμιστικού πλαισίου

Μόλις μία στις δέκα επιχειρήσεις (12%) στην πανευρωπαϊκή έρευνα ανέφεραν το φορολογικό περιβάλλον μεταξύ των σημαντικών κριτηρίων που λαμβάνουν υπόψη κατά τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πτυχές του φορολογικού συστήματος εξακολουθούν να επηρεάζουν τη ροή των επενδύσεων, ιδιαίτερα σε κρίσιμους τομείς, όπως η τεχνολογία, η έρευνα και ανάπτυξη και τα έργα βιώσιμης ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το γενικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο για τις επενδύσεις αυτές.

Η ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις (20%) και η μείωση της φορολογίας (19%) βρίσκονται, σύμφωνα με την έρευνα, μεταξύ των πέντε βασικών προτεραιοτήτων όπου θα πρέπει να εστιάσει η Ευρώπη, προκειμένου να διατηρήσει την ανταγωνιστικότητά της.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τη φορολογία, οι επιχειρήσεις αναφέρουν μία σειρά από παραμέτρους που θεωρούν καθοριστικές κατά τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Στην πρώτη θέση μεταξύ αυτών, για το 2023, από την τέταρτη πριν έναν χρόνο, είναι η διαθεσιμότητα φορολογικών κινήτρων για την έρευνα και ανάπτυξη (39%). Το εύρημα αυτό αντικατοπτρίζει την πρόθεση των επιχειρήσεων να ενισχύσουν τη δραστηριότητά τους στην Ευρώπη σε αυτόν τον τομέα τα επόμενα χρόνια, αλλά αποτελεί, ενδεχομένως, και αντίδραση στον Νόμο για τη Μείωση του Πληθωρισμού (Inflation Reduction Act) στις ΗΠΑ, ο οποίος εισήγαγε σημαντικές εκπτώσεις φόρου για την τόνωση της έρευνας και ανάπτυξης.

Οι επιχειρήσεις θα ήθελαν, επίσης, να δουν έναν μεγαλύτερο βαθμό πραγματισμού και ευελιξίας από τις φορολογικές αρχές (37%), καθώς και περαιτέρω ψηφιοποίηση των συστημάτων των φορολογικών αρχών (37%).

Γενικότερα, οι επιχειρήσεις θέλουν οι φορολογικοί κανόνες να είναι όσο το δυνατόν απλούστεροι στην κατανόηση και την εφαρμογή τους, και επιβραβεύουν τη σταθερότητα (35%). Η δέσμευση των κυβερνήσεων για τη διατήρηση ενός σταθερού φορολογικού περιβάλλοντος - ακόμα και σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες, όπου η ανάγκη της ενίσχυσης των εσόδων μέσω της αυξημένης φορολόγησης των επιχειρήσεων είναι μεγάλη - μπορεί να έχει τεράστιο αντίκτυπο στην επιχειρηματική εμπιστοσύνη και τις επενδύσεις.

Η σαφήνεια και η σταθερότητα αποτελούν, επίσης, μεγάλο ζητούμενο για το ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο. Ιδιαίτερα σε αναδυόμενα ζητήματα, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και οι τεχνολογίες χαμηλής κατανάλωσης άνθρακα, οι επενδυτές αναμένουν σαφή μηνύματα από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σχετικά με τις προθέσεις τους.

Σε σχετική ερώτηση στην έρευνα για την Ελλάδα, 44% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η ακολουθούμενη φορολογική πολιτική καθιστά τη χώρα πιο ελκυστική επενδυτικό προορισμό σε σύγκριση με άλλες χώρες, έναντι 19% που δήλωσαν ότι την καθιστά ελαφρώς λιγότερο ελκυστική. Μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, οι θετικές απόψεις φτάνουν το 57%. Οι απαντήσεις αυτές τοποθετούν την Ελλάδα σε καλύτερη θέση σε σχέση με τις περισσότερες χώρες όπου διεξήχθη η έρευνα, με εξαίρεση τη Γαλλία και την Ιταλία. Ωστόσο, 28% των ερωτώμενων ανέφεραν τη μείωση της φορολογίας μεταξύ των τομέων όπου θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση.

στική της θέση.

Καθώς οι πρωτοβουλίες για εναρμόνιση των φορολογικών συντελεστών παγκοσμίως, αλλά και στην Ευρώπη, κερδίζουν έδαφος, το ύψος των φορολογικών συντελεστών θα πάψει να αποτελεί σημαντικό φορολογικό εργαλείο για την ενίσχυση της ελκυστικότητας μιας χώρας. Αντίθετα, η προσοχή των επενδυτών θα επικεντρωθεί σε ζητήματα όπως η ψηφιοποίηση, η απλούστευση και η σταθερότητα του φορολογικού συστήματος, καθώς και η φορολογική και ρυθμιστική προσέγγιση των τομέων της τεχνολογίας, της έρευνας και ανάπτυξης και της καθαρής ενέργειας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η διαμόρφωση του φορολογικού και ρυθμιστικού πλαισίου για την προώθηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί μεν σημαντικό εργαλείο για την προσέλκυση επενδύσεων, εγείρει, ωστόσο, και ανησυχίες σε επιχειρήσεις που μπορεί να υποστούν δυσανάλογο βάρος και να επηρεαστούν αρνητικά από τις πολιτικές για τη βιωσιμότητα. Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, 37% των επιχειρήσεων εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης μπορεί να μειωθεί στα επόμενα χρόνια εξαιτίας της αυξημένης ρυθμιστικής επιβάρυνσης. Αντίστοιχα, στην έρευνα για την Ελλάδα, μεταξύ των επιχειρήσεων που εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα μειωθεί τα επόμενα τρία χρόνια, 42% ανέφεραν ως αιτία την αυξημένη ρυθμιστική επιβάρυνση. Συνεπώς, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ευρώπη, αλλά και στη χώρα μας, θα πρέπει να προχωρήσουν με προσοχή και να αναζητήσουν μια ισορροπία μεταξύ της ενίσχυσης της βιωσιμότητας και της επιβάρυνσης των επιχειρήσεων που επηρεάζονται.

Στο πλαίσιο αυτό, βασικές κατευθύνσεις της φορολογικής πολιτικής για την Ελλάδα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

1. Περαιτέρω απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, με προτεραιότητα στην ουσιαστική εξυπηρέτηση των φορολογούμενων με τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων.
2. Περαιτέρω εκσυγχρονισμός του φορολογικού πλαισίου, με την αναθεώρηση παλαιότερων αναχρονιστικών φορολογικών νομοθετημάτων, όπως η φορολογία χαρτοσήμου και ο ειδικός φόρος ακινήτων, σε συνδυασμό με την ορθή ενσωμάτωση ευρωπαϊκών νομοθετημάτων στο εσωτερικό δίκαιο.
3. Εμπέδωση αίσθησης σταθερότητας και προβλεψιμότητας του φορολογικού πλαισίου, που μπορεί να επιτευχθεί κυρίως μέσω της ομοιόμορφης ερμηνείας των νόμων.
4. Εκσυγχρονισμός και ψηφιοποίηση των δικαστικών διαδικασιών, με σκοπό τον περιορισμό των χρονικών καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης και την εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των φορολογούμενων και του κράτους.
5. Επιτάχυνση του εκσυγχρονισμού, της ψηφιοποίησης και απλοποίησης των διαδικασιών για τη μεταβίβαση των ακινήτων.

134. Greece - SME Fact Sheet 2023 & Greece - SME Fact Sheet 2022, European Commission

6. Στόχευση στην πάταξη της φοροδιαφυγής μέσω της αξιοποίησης των διαθέσιμων τεχνολογικών εργαλείων και της τεχνητής νοημοσύνης.
7. Εμπέδωση υπεύθυνης φορολογικής κουλτούρας.
8. Περαιτέρω μείωση του φορολογικού και κοινωνικοασφαλιστικού βάρους των μισθωτών και συνταξιούχων, οι οποίοι αποτελούν και τους σταθερούς πυλώνες είσπραξης εσόδων για το Δημόσιο, ως αποτέλεσμα των μέτρων για την πάταξη της φοροδιαφυγής και ως αντιμετώπιση της ανάγκης διατήρησης ενός υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού.
9. Εισαγωγή δομημένου πλαισίου περιβαλλοντικής φορολογικής πολιτικής, με την θεσμοθέτηση μέτρων είτε υπό τη μορφή αντικινήτρων για ενέργειες που πρέπει να περιοριστούν, είτε υπό τη μορφή επιβράβευσης για επιθυμητές συμπεριφορές.

7

Ενίσχυση των υποδομών

Οι διαταραχές στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες που πυροδότησε η πανδημία συνεχίστηκαν και εντάθηκαν τα τελευταία τρία χρόνια, εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, των οικονομικών κυρώσεων στη Ρωσία και των ευρύτερων γεωπολιτικών ανακατατάξεων, οδηγώντας σε πλήρη επανεξέταση των προτεραιοτήτων και των επενδυτικών αποφάσεων των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, τρεις κυρίαρχες τάσεις αναδεικνύονται μεταξύ των επιχειρήσεων ως προς τις αλυσίδες εφοδιασμού: η δημιουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας (52%), η μεταφορά δραστηριοτήτων πιο κοντά στους πελάτες τους (nearshoring - 47%) και η επαναφορά δραστηριοτήτων στην εγχώρια αγορά (reshoring - 46%).

Οι εξελίξεις αυτές δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για επενδύσεις στη χώρα μας, τόσο στον τομέα των logistics, όσο και στη βιομηχανική παραγωγή, με δεδομένη τη θέση της στη νοτιοανατολική πύλη της Ευρώπης, και το σχετικά χαμηλό κόστος εργασίας. Δεν είναι τυχαίο ότι ένας στους τέσσερις (26%) συμμετέχοντες στην έρευνα για την Ελλάδα ανέφερε τα logistics ως έναν από τους κλάδους που θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια, κατατάσσοντας τον κλάδο στη δεύτερη θέση μετά τον τουρισμό. Ωστόσο, μόλις έξι από τα 47 επενδυτικά έργα που κατέγραψε η βάση δεδομένων του EIM το 2023 κατευθύνθηκαν στους τομείς των logistics (6%) και της βιομηχανίας (6%), γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για εντατικοποίηση των προσπαθειών στον τομέα αυτόν.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σαφές ότι η βελτίωση της ποιότητας των υποδομών μιας χώρας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων. Ένας στους τέσσερις συμμετέχοντες στην πανευρωπαϊκή έρευνα (24%)

συμπεριέλαβε την αξιοπιστία των υποδομών μεταξύ των τριών βασικότερων κριτηρίων που επηρεάζουν τις αποφάσεις για τον προορισμό των επενδύσεων.

Η εικόνα των επενδυτών για τις υποδομές της χώρας μας εμφανίζεται θετική. 39% των επιχειρήσεων που θεωρούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια απέδωσαν την εκτίμησή τους αυτή στην ποιότητα των υποδομών της χώρας. Συγχρόνως, μόλις 8% των ερωτηθέντων συμπεριέλαβαν τις επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης μεταξύ των τομέων όπου θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Πράγματι, η χώρα έχει επιτελέσει σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια σε ό,τι αφορά τόσο τις υποδομές μεταφορών και logistics, όσο και τις υποδομές τηλεπικοινωνιών και τις ψηφιακές υποδομές. Ειδικότερα στον τομέα των logistics είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα, κατά την τελευταία πενταετία, βελτίωσε τη θέση της στον δείκτη Logistics Performance Index της Παγκόσμιας Τράπεζας κατά 23 θέσεις και βρίσκεται το 2023 στη 19^η της παγκόσμιας κατάταξης.

Ειδικότερα, σημαντικά βήματα ως προς τις υποδομές μεταφορών αποτελούν ο εκσυγχρονισμός του οδικού δικτύου, η ιδιωτικοποίηση σημαντικών λιμένων της χώρας, και η αναβάθμιση των 14 μεγάλων περιφερειακών αεροδρομίων, ενώ στις υποδομές τηλεπικοινωνιών προχωρά η εξάπλωση του δικτύου 5G.

Παραμένουν, ωστόσο, σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν για να προσεγγίσει η χώρα το επίπεδο των υποδομών της Δυτικής Ευρώπης.

1. Το σιδηροδρομικό δίκτυο παραμένει ο αδύναμος κρίκος του δικτύου μεταφορών της χώρας, όπως ανέδειξε με δραματικό τρόπο το δυστύχημα στα Τέμπη. Η ενίσχυση της ασφάλειας των σιδηροδρόμων αποτελεί, προφανώς, βασική προτεραιότητα, που θα απαιτήσει σημαντικές επενδύσεις. Μέσα στην επόμενη διετία, θα πρέπει να ολοκληρωθεί η οργανωτική μεταρρύθμιση στον σιδηροδρομικό τομέα του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ), σε συνεργασία με τον διαχειριστή κατασκευής (ΕΡΓΟΣΕ), όπως και να αναπτυχθεί πλήρως το Ευρωπαϊκό Σύστημα Διαχείρισης Σιδηροδρομικής Κυκλοφορίας (ERTMS) στο βασικό σιδηροδρομικό δίκτυο. Παράλληλα, πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς η ηλεκτροκίνηση του σιδηροδρομικού δικτύου, να βελτιωθεί η σύνδεσή του με τα δίκτυα της Κεντρικής Ευρώπης, αλλά και τα μεγάλα λιμάνια της χώρας και να επιταχυνθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις στη λειτουργία των σιδηροδρόμων.
2. Διασύνδεση των οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων με τις Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.) της χώρας και όλες τις κύριες λιμενικές υποδομές:

- ▶ Πειραιά (επέκταση του Monorail)
- ▶ Θεσσαλονίκης
- ▶ Αλεξανδρούπολης
- ▶ Βόλου
- ▶ Καβάλας
- ▶ Πάτρας

3. Άμεση ολοκλήρωση του δικτύου των αυτοκινητοδρόμων, με την επιτάχυνση σημαντικών έργων, όπως ο Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (ΒΟΑΚ), η ολοκλήρωση της Κεντρικής Οδού Ε65, που θα αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της Κεντρικής Ελλάδας και θα αναβαθμίσει τη σύνδεση με τη Δυτική Μακεδονία και το εξωτερικό μέσω της Εγνατίας Οδού, η επέκταση της Ιόνιας οδού από τα Ιωάννινα έως το συνοριακό πέρασμα στην Κακαβιά, οι επεκτάσεις της Αττικής οδού, η νέα περιφερειακή οδός της Θεσσαλονίκης, οι διασυνδέσεις των βασικών αυτοκινητοδρόμων με όλα τα βασικά λιμάνια της χώρας και τις κύριες οριοθετημένες βιομηχανικές περιοχές, κ.λπ.
4. Εξορθολογισμός του κόστους των διοδίων για τις εμπορευματικές μεταφορές, ψηφιοποίηση των διοδίων στους μεγάλους οδικούς άξονες και δυνατότητα σημαντικών μειώσεων για τη χρήση πολυτροπικών / συνδυασμένων μεταφορών.
5. Ολοκλήρωση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα στα περιφερειακά λιμάνια, μέσω παραχωρήσεων, και δημιουργία υποδομών logistics ενδοχώρας (hinterland) πέριξ των λιμανιών, με την παροχή όχι απλά αποθηκείσεων πολλαπλών θερμοκρασιακών ζωνών, αλλά και ελαφριών μεταποιητικών διεργασιών, όπως συσκευασίας / επανασυσκευασίας, κ.λπ.

6. Αναβάθμιση των υποδομών logistics ενδοχώρας, με την ταχεία ολοκλήρωση ή τη δημιουργία νέων και υψηλών προδιαγραφών κέντρων αποθήκευσης και διανομής και πάρκων logistics, εκ των οποίων ορισμένα για εξειδικευμένους κλάδους (π.χ. agrilogistics centers).
7. Βελτίωση της συνδεσιμότητας με παγκόσμιους εμπορικούς διαύλους και άλλους κόμβους, κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, αξιοποιώντας το ελληνικό ναυτιλιακό οικοσύστημα.
8. Ψηφιοποίηση του δικτύου εφοδιασμού, με στόχο τη δημιουργία ενός δυναμικού και ευέλικτου μοντέλου όπου όλα τα μέρη επικοινωνούν και ανταλλάσσουν πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο. Πράγματι, ο συγχρονισμένος προγραμματισμός της παραγωγής, οι αυτοματοποιημένες προβλέψεις προμήθειας πρώτων υλών, η δυναμική εξυπηρέτηση και αλληλεπίδραση με τον πελάτη, αποτελούν πηγή σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, καθώς βελτιώνουν την παραγωγικότητα, μειώνουν τα κόστη λειτουργίας και επιτρέπουν καλύτερη ανταπόκριση σε πειστικές χρονικές απαιτήσεις παραγωγής και παράδοσης προϊόντων¹³⁵.
9. Τα μεγάλα τραγικά γεγονότα των τελευταίων μηνών στη χώρα μας (πυρκαγιές, πλημμύρες), καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για άμεση υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αξιολόγησης και διαχείρισης ρίσκων στην αλυσίδα αξίας (integrated value chain risk assessment and mitigation programs) σε επίπεδο περιφερειών, δημοτικών αρχών, ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών, με στόχο την αναγνώριση των ρίσκων και την αξιολόγησή τους, τη μελέτη των επιπτώσεων (impact assessment) και την προτεραιοποίηση, αλλά και τον σχεδιασμό μοντέλων και σεναρίων αντιμετώπισής τους.

135. Το ψηφιακό μέλλον της εφοδιαστικής αλυσίδας - ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών (sev.org.gr)

8 Θωράκιση της χώρας απέναντι στην κλιματική αλλαγή

Οι καταστροφικές πλημμύρες και οι δασικές πυρκαγιές είχαν ως αποτέλεσμα να καθούν ανθρώπινες ζωές, περιουσίες, υποδομές, φυσικό κεφάλαιο και οδήγησαν σε παρατεταμένη παράλυση, αλλά και σε μη αναστρέψιμες επιπτώσεις, αποδεικνύοντας ότι η χώρα χρειάζεται να επενδύσει στην προετοιμασία για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Οι εκτιμήσεις της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change, AR6, 2023) επιβεβαιώνουν ότι τα ακραία καιρικά φαινόμενα θα αυξηθούν τα επόμενα χρόνια, τόσο σε ένταση, όσο και σε συχνότητα. Η θωράκιση της χώρας απέναντι στην κλιματική αλλαγή είναι επιτακτική ανάγκη για να προστατευθούν ανθρώπινες ζωές, περιουσίες και το φυσικό περιβάλλον. Θα συμβάλει, όμως, και στη διατήρηση και ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού.

Τα ευρήματα της φετινής έρευνας δείχνουν ότι η επενδυτική κοινότητα, και ειδικότερα οι επιχειρήσεις που δεν έχουν παρουσία στην Ελλάδα, επηρεάζονται από την αποτελεσματικότητα της χώρας στην αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Και είναι εύλογο, καθώς επηρεάζει την ασφάλεια των εγκαταστάσεών τους, αλλά και των εργαζόμενων τους στη χώρα, καθώς και την επιχειρησιακή τους συνέχεια. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, στην έρευνα του 2020, 41% των ερωτώμενων είχαν δηλώσει ότι η αποτελεσματική διαχείριση της πανδημίας, κατά τους πρώτους μήνες του 2000, είχε επηρεάσει θετικά την άποψή τους για την ελκυστικότητα της χώρας.

Η δημιουργία του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, τον Σεπτέμβριο του 2021, αποτελεί ένα απαραίτητο πρώτο βήμα στη σωστή κατεύθυνση, αλλά, εμφανώς, δεν αρκεί. Απαιτείται η πλαισίωσή του από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και η συγκέντρωση στο Υπουργείο όλων των αρμοδιοτήτων συντονισμού, πολλές από τις οποίες, σήμερα, εξακολουθούν να παραμένουν διάσπαρτες σε δήμους, περιφέρειες και άλλα υπουργεία.

Η Πολιτεία έχει ήδη ανακοινώσει μια σειρά από σχετικές δράσεις, επιβεβαιώνοντας ότι η περαιτέρω θωράκιση της χώρας απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα και στρατηγικό στόχο της χώρας. Πέραν, όμως, από το κράτος, οφείλουν να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να συνδράμουν αποφασιστικά σε αυτήν την προσπάθεια και η τοπική αυτοδιοίκηση, η κοινωνία των πολιτών και η επιχειρηματική κοινότητα.

Σε αυτό το πλαίσιο, εστιάζουμε σε προτάσεις σχετικές με την οχύρωση της χώρας και των επιχειρήσεων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής:

- 1. Αξιολόγηση** κλιματικών κινδύνων για όλες τις κρίσιμες υποδομές και τους δημόσιους φορείς, καθώς, επίσης, και για επιλεγμένες παραγωγικές δραστηριότητες της χώρας, χρησιμοποιώντας τις πιο πρόσφατες κλιματικές αναλύσεις, ώστε να καταρτιστεί επιχειρησιακό πλάνο προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή με σκοπό τη βιωσιμότητα / ανθεκτικότητα.
- 2. Ενδυνάμωση της πρόληψης** με έμφαση στα συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και στην κατάρτιση έκτακτων σχεδίων διαχείρισης με τον συντονισμό όλων των υπεύθυνων για τη διαχείριση κρίσεων.
- 3. Ενδυνάμωση της προετοιμασίας/ετοιμότητας** μέσα από τη δημιουργία ενός πανελλαδικού Συστήματος Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΣΓΠ) και σύνδεσή του με το Εθνικό Κτηματολόγιο και τις χωρικές πληροφορίες της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης (ΓΓΠΣΔΔ) για τον εντοπισμό των υφιστάμενων χρήσεων γης και δραστηριοτήτων και την αντιστοίχσή τους με πιθανούς φυσικούς κινδύνους.
- 4. Ενδυνάμωση της άμεσης απόκρισης** μέσα από την ενίσχυση των επιχειρησιακών κέντρων, τη δημιουργία σχεδίων διαφυγής και επικοινωνία τους με το κοινό και τον έλεγχο έκτακτων σχεδίων (π.χ. επαλήθευση συναγεμίων - 112).
- 5. Έμφαση στην αποκατάσταση οικοσυστημάτων** και τον σχεδιασμό των υποδομών **χρησιμοποιώντας λύσεις βασισμένες στη φύση** για την προστασία από τους φυσικούς κινδύνους, καθώς και υποδομών ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή.
- 6. Ιεράρχηση προτεραιοτήτων για τη στήριξη των ευπαθών ομάδων** και την άμεση επιστροφή της **λειτουργίας των κρίσιμων υποδομών** (π.χ. δίκτυα νερού και ενέργειας, δρόμοι, νοσοκομεία) και αποκατάσταση της λειτουργίας.
- 7. Δημιουργία πλάνου αποκατάστασης μετά από φυσικές καταστροφές** και ενημέρωση όλων των φορέων για τις απαραίτητες κινήσεις κατά προτεραιότητα, για την αποφυγή επιπλέον προβλημάτων.
- 8. Αναθεώρηση του οικοδομικού κώδικα και των ΓΠΣ | ΣΧΟΟΑΠ (Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια | Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων)**, ώστε οι κατευθυντήριες αρχές του πολεοδομικού σχεδιασμού να λαμβάνουν υπόψη τις βέλτιστες πρακτικές.
- 9. Ενημέρωση των ασφαλιστικών και τραπεζικών ιδρυμάτων** για τα αποτελέσματα του πανελλαδικού συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών, για την καλύτερη ασφάλιση και την προώθηση επενδύσεων προς την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Μετά το επενδυτικό κενό της τελευταίας εικοσαετίας, το οποίο στέρησε το οξυγόνο από την ελληνική οικονομία, η ενίσχυση των άμεσων ξένων επενδύσεων αποτελεί προϋπόθεση για την επανεκκίνηση και τον μετασχηματισμό της. Η Ελλάδα, τα τελευταία πέντε χρόνια έχει πραγματοποιήσει σημαντική πρόοδο, τόσο ως προς τον αριθμό και την ποιοτική σύνθεση των επενδύσεων, όσο και ως προς την εικόνα της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού.

Εξακολουθούν, ωστόσο, να παραμένουν σημαντικές προκλήσεις και τομείς όπου η χώρα θα χρειαστεί να εστιάσει ακόμη περισσότερο, την ώρα που οι ανταγωνίστριες χώρες καταβάλουν τις ίδιες έντονες προσπάθειες για να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Τα θετικά ευρήματα της παρούσας έρευνας δεν πρέπει να αποτελέσουν αφορμή εφησυχασμού. Αντίθετα, πρέπει να οδηγήσουν σε εντατικοποίηση των προσπαθειών, ώστε η Ελλάδα να κερδίσει το χαμένο έδαφος και να βρει τη θέση που της αξίζει στον παγκόσμιο επενδυτικό χάρτη.

Ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων, από την FT Longitude, για λογαριασμό της EY Ελλάδος, μεταξύ 3 και 26 Ιουλίου 2023. Συνολικά, διεξήχθησαν 250 συνεντεύξεις, εκ των οποίων 125 στην Ελλάδα και 125 στο εξωτερικό. Καθώς από τη δεύτερη κατηγορία, 26 επιχειρήσεις έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα, συνολικά το 60% των επιχειρήσεων του δείγματος (n=151) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.

Οι επιχειρήσεις προέρχονται (πλην της Ελλάδας) από 26 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τις χώρες προέλευσης των σημερινών και δυνητικών ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Χρόνος διεξαγωγής έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 3 και 26 Ιουλίου 2023,

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μετά τους δύο γύρους των εθνικών εκλογών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η διεξαγωγή της έρευνας συνέπεσε με την εκδήλωση των μεγάλων πυρκαγιών που εκδηλώθηκαν στη χώρα, με μεγαλύτερη εκείνη της Ρόδου, οι οποίες έλαβαν μεγάλη δημοσιότητα στα διεθνή μέσα και, ενδεχομένως, επηρέασαν την ψυχολογία των ερωτώμενων (Βλέπε Κεφάλαιο 4, σελ. 75).

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Συμμετείχαν 250 στελέχη από ξένες επιχειρήσεις:

125 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα

125 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εκτός Ελλάδας

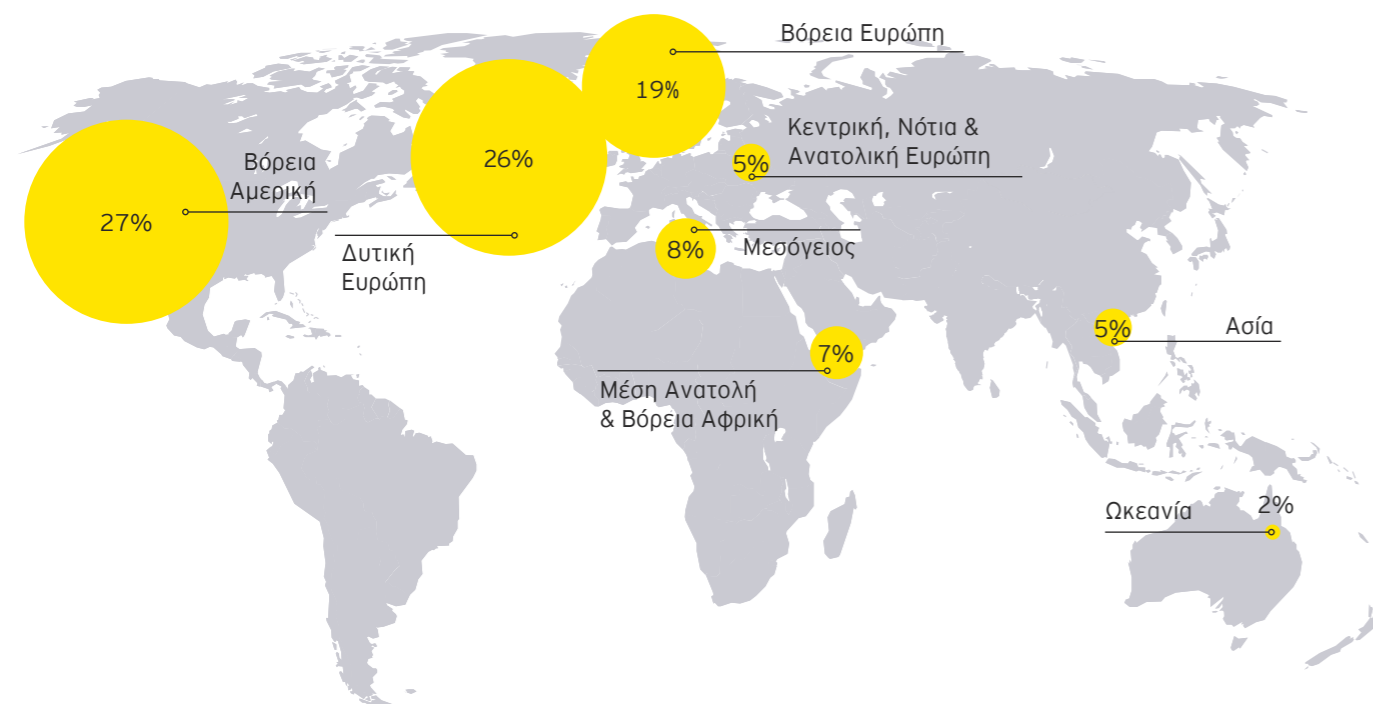
↳ **26** εκ των οποίων έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα

Συνολικά, το 60% των επιχειρήσεων του δείγματος (n=151) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, ενώ το 40% (n=99) δεν είναι ακόμη εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

Συλλογή δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων σε στελέχη επιχειρήσεων από **26** χώρες.

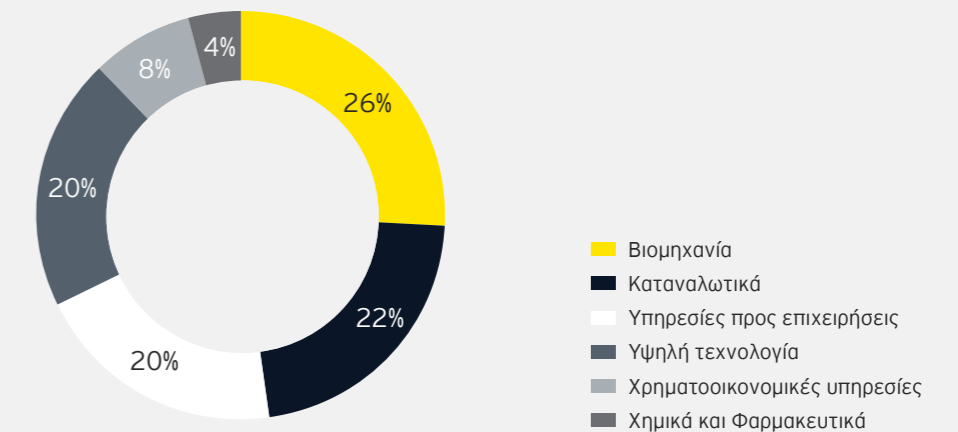
Περιοχή προέλευσης επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα

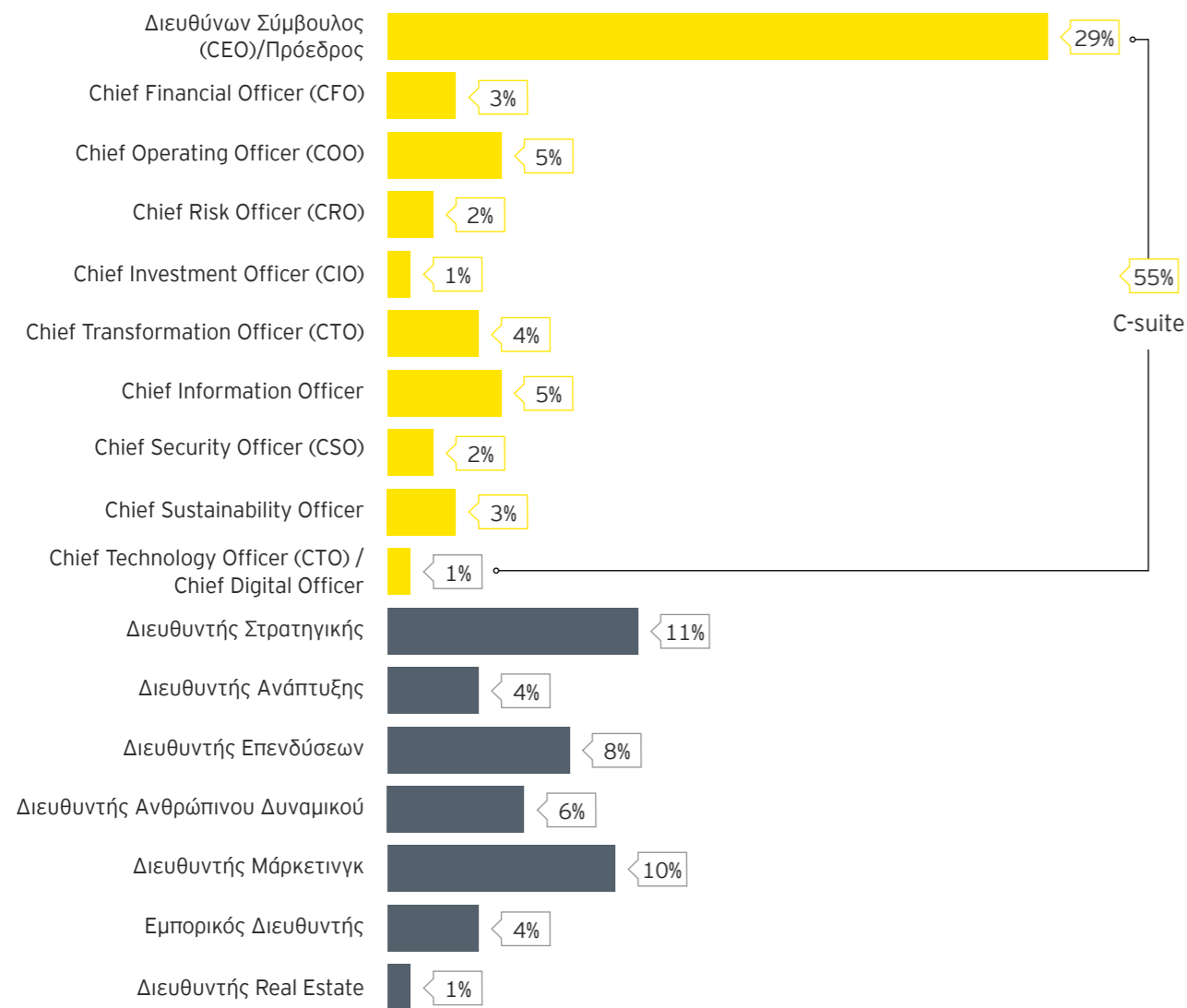
Μέγεθος εταιρειών (κύκλος εργασιών)

Δραστηριότητα κλάδου

Επαγγελματική θέση ερωτηθέντων

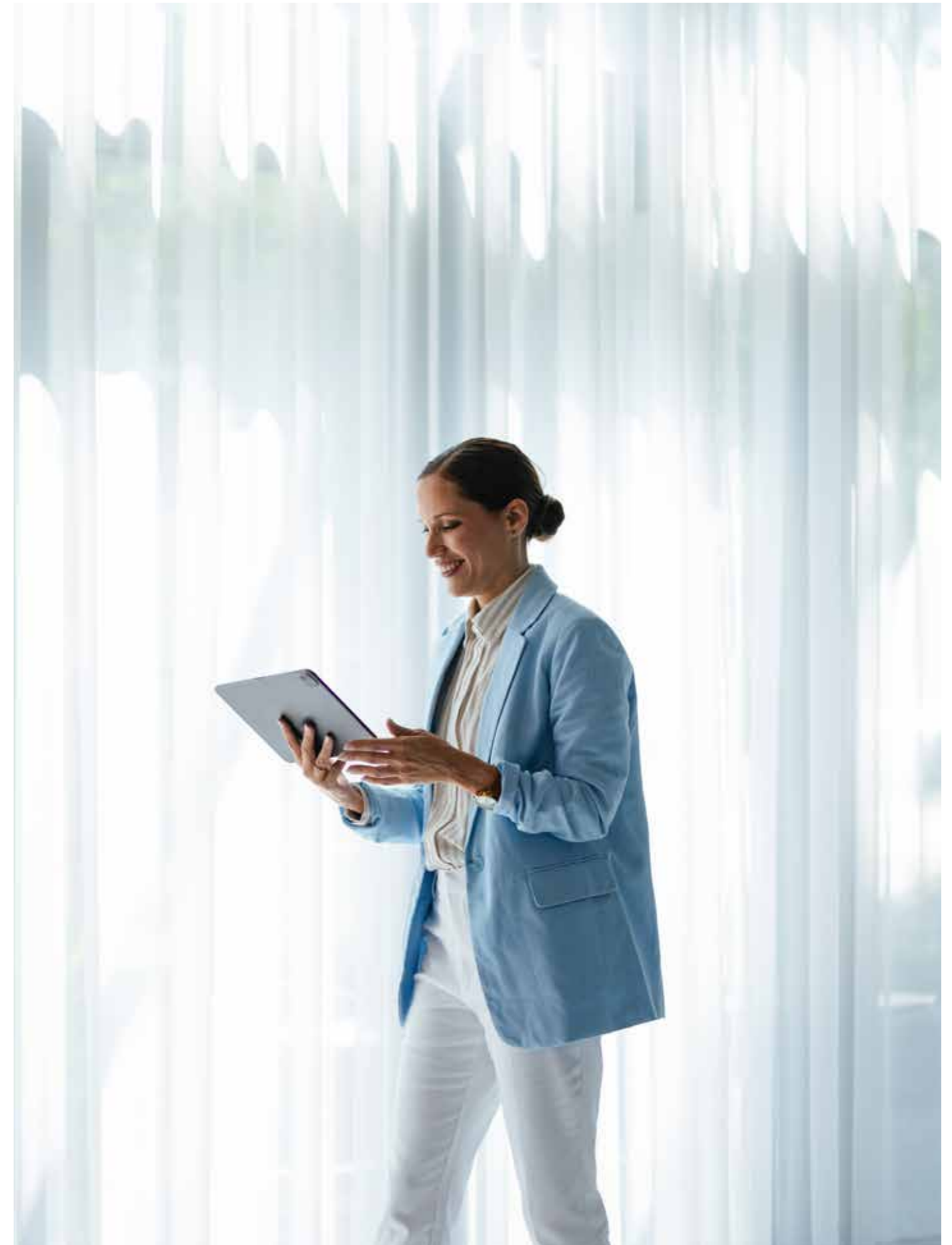

Αναφορικά με τις συγκρίσεις:

Η φετινή έρευνα για την Ελλάδα διεξήχθη από διαφορετικό φορέα (FT Longitude) σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αλλά και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς ο προηγούμενος πάροχος διέκοψε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα τον Ιούλιο του 2023. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι πραγματοποιήθηκε σε διάστημα μεταγενέστερο από τις άλλες ευρωπαϊκές έρευνες. Οι παράμετροι αυτοί πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη μελέτη των συγκρίσεων.

Περίοδος διεξαγωγής επιμέρους ερευνών και μέγεθος δείγματος		
Ευρώπη	01/02-20/03	508
Ηνωμένο Βασίλειο	06/02-13/03	409
Ιταλία	08/02-10/03	101
Ιρλανδία	22/02-27/03	153
Γαλλία	15/02-15/03	204
Βέλγιο	01/02-28/02	207
Πορτογαλία	07/02-06/03	202
Ρουμανία	02/02-06/03	103
Ελλάδα	03/07-26/07	250

Σημείωση: Λόγω στρογγυλοποίησης, τα ποσοστά στα διαγράμματα της έρευνας μπορεί να μην αθροίζουν στο 100% (+/- 1%)

Μεθοδολογία

Οι εκτιμήσεις για τις ΑΞΕ στην Ευρώπη βασίζονται στην ανάλυση της βάσης δεδομένων EY European Investment Monitor (EIM). Αυτή η βάση δεδομένων καταγράφει τις ΑΞΕ που δημιουργούν νέες εγκαταστάσεις και νέες θέσεις εργασίας. Δεν περιλαμβάνει τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τις συγχωνεύσεις και εξαγορές (Σ&Ε), παρουσιάζοντας έτσι την εικόνα των επενδύσεων στις μεταποιητικές βιομηχανίες και στον κλάδο των υπηρεσιών από αλλοδαπές εταιρείες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Τα δεδομένα των ΑΞΕ είναι ευρέως διαθέσιμα. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν επενδύσεις σε εταιρείες, εάν ο ξένος επενδυτής αποκτήσει πάνω από το 10% των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας και αναλάβει κάποιο ρόλο στη διοίκησή της. Περιλαμβάνουν, επίσης, ιδία κεφάλαια, επανεπενδυόμενα κέρδη και ενδοεταιρικά δάνεια.

Παράλληλα, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έρευνά μας, περιλαμβάνουν επενδύσεις και σε φυσικά περιουσιακά στοιχεία, όπως τα εργοστάσια και ο εξοπλισμός, με αποτέλεσμα, αυτά τα δεδομένα να μας δίνουν πολύτιμη πληροφόρηση για:

- ▶ Τον τρόπο ανάθεσης των έργων ΑΞΕ
- ▶ Τις δραστηριότητες στις οποίες πραγματοποιούνται επενδύσεις
- ▶ Πού τοποθετούνται γεωγραφικά τα έργα
- ▶ Ποιος διεκπεραιώνει αυτά τα έργα

Το EY EIM είναι μια κορυφαία, διαδικτυακή βάση δεδομένων, που παρακολουθεί τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται εντός της Ευρώπης. Η EY EIM εστιάζει σε ανακοινώσεις επενδύσεων, στον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται και στο σχετικό κεφάλαιο που έχει επενδυθεί, όπου αυτό είναι εφικτό. Η βάση δεδομένων παρακολουθεί περισσότερες από 10.000 ειδησεογραφικές πηγές, ενώ, για την επιβεβαίωση των δεδομένων που συλλέγει, οι ερευνητικές της ομάδες επικοινωνούν απευθείας με πάνω από το 70% των εταιρειών που πραγματοποιούν αυτές τις επενδύσεις.

Οι ακόλουθες κατηγορίες επενδύσεων δεν περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων EY European Investment Monitor:

- ▶ Σ&Ε και κοινοπραξίες (εκτός εάν οδηγούν σε επεκτάσεις με νέες εγκαταστάσεις ή νέες θέσεις εργασίας)
- ▶ Επενδύσεις χαρτοφυλακίου (συντάξεις, ασφαλιστικά και χρηματοοικονομικά κεφάλαια)
- ▶ Συμφωνίες για άδειες χρήσης
- ▶ Επενδύσεις αντικατάστασης εργοστασιακού και άλλου παραγωγικού εξοπλισμού (π.χ. αντικατάσταση παλαιών μηχανημάτων χωρίς δημιουργία νέας απασχόλησης)
- ▶ Εγκαταστάσεις λιανικής πώλησης και αναψυχής, ξενοδοχεία και real estate*
- ▶ Έργα κοινής ωφέλειας (δίκτυα τηλεπικοινωνίας, αεροδρόμια, λιμάνια και άλλες παρόμοιες εγκαταστάσεις)*
- ▶ Εξορυκτικές δραστηριότητες (μεταλλεύματα, ορυκτά και καύσιμα)
- ▶ Μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (φιланθρωπικά ιδρύματα, εμπορικοί σύλλογοι, κυβερνητικοί φορείς)

* Επενδυτικά έργα από εταιρείες που εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες, συμπεριλαμβάνονται στα δεδομένα μας μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, οι λεπτομέρειες μιας νέας ξενοδοχειακής επένδυσης ή μιας εγκατάστασης λιανικής πώλησης δε θα καταγράφονταν, αλλά εάν το ξενοδοχείο ή η εταιρεία λιανικής αποφάσιζε να εγκαταστήσει τα κεντρικά της γραφεία ή ένα κέντρο διανομής σε ευρωπαϊκή χώρα, τότε αυτή η επένδυση θα συμπεριληφθεί στη βάση δεδομένων μας.

Στην παρούσα έρευνα, εργάστηκαν οι:

Ελισσάβη Βανδώρου, Marie-Armelle Benito, Προκόπης Γαβριήλ, Δανάη Γεωργοπούλου, Κωνσταντίνος Θανάσκος, Γιώργος Θεοδωρακάκης, Ευτυχία Κασελάκη, Ιφιγένεια Κουτίβα, Κιάρια Κόντη, Νίκος Λιάκος, Ευτυχία Λιαροκάπη, Νικόλαος Μανδός, Θάνος Μαύρος, Γαβριήλ Μιχαήλ, Κωνσταντίνος Νικολάου, Ήρα Παππά, Μιλένα Πεκλάρη, Μαρία Ρηγάκη, Γιάννης Σαράντης, Ευάγγελος Μάξιμος Σκοπελίτης, Χρήστος Ταραντίλης, Κωνσταντίνος Τσεβά και η FT Longitude.

Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness

Οι έρευνες Attractiveness Surveys της EY αναγνωρίζονται ευρέως από πελάτες, μέσα μαζικής ενημέρωσης, κυβερνήσεις και σημαντικούς δημόσιους φορείς ως βασική πηγή γνώσης για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Εστιάζοντας στην ελκυστικότητα μιας συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας ως επενδυτικού προορισμού, οι έρευνες της EY αποσκοπούν στο να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να λάβουν επενδυτικές αποφάσεις και τις κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν τους παράγοντες που λειτουργούν ως εμπόδια για την ανάπτυξη.

Οι έρευνες αναλύουν, παράλληλα, τόσο τα πραγματικά δεδομένα, όσο και τις αντιλήψεις ως προς τις ΑΞΕ σε μια χώρα ή περιοχή. Τα ευρήματα βασίζονται στις απόψεις αντιπροσωπευτικών ομάδων διευθυντικών στελεχών εγχώριων, αλλά και διεθνών επιχειρήσεων.

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα έχει ιστορία 22 ετών και περιλαμβάνει εις βάθος μελέτες για την Ευρώπη, μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών χωρών, την Αφρική, την περιοχή της Μεσογείου, την Ινδία, την Ιαπωνία, τη Νότια Αμερική, την Τουρκία και το Καζακστάν.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

ey.com/attractiveness #EYAttract

EY contacts

Γεώργιος Παπαδημητρίου

Διευθύνων Σύμβουλος
+30 210 2886 417
georgios.papadimitriou@gr.ey.com

Ανδρέας Χατζηδαμιανού

Επικεφαλής Ελεγκτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 519
andreas.hadjidamianou@gr.ey.com

Ηλίας Βυζάς

Επικεφαλής Τμήματος Συμβουλευτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 676
elias.vyzas@gr.ey.com

Στέφανος Μήτσιος

Επικεφαλής Φορολογικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 363
stefanos.mitsios@gr.ey.com

Τάσος Ιωσηφίδης

Επικεφαλής Τμήματος Συμβούλων Εταιρικής
Στρατηγικής και Συναλλαγών
+30 210 2886 423
tassos.iossiphides@gr.ey.com

EY

EY Greece

eygreece

@EY_Greece

EY Greece

EY | Building a better working world

Στην EY, σκοπός μας είναι η δημιουργία ενός καλύτερου εργασιακού κόσμου, παράγοντας μακροπρόθεσμη αξία για τους πελάτες μας, τους ανθρώπους μας και την κοινωνία, και οικοδομώντας εμπιστοσύνη στις κεφαλαιαγορές.

Αξιοποιώντας τα δεδομένα και την τεχνολογία, οι πολυσυνθετικές ομάδες μας, σε περισσότερες από 150 χώρες, οικοδομούν την εμπιστοσύνη μέσω της διασφάλισης της καλής λειτουργίας των επιχειρήσεων και βοηθούν τους πελάτες μας να αναπτυχθούν, να μετασχηματιστούν και να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα.

Μέσω των Ελεγκτικών, Συμβουλευτικών, Νομικών και Φορολογικών Υπηρεσιών μας, καθώς και μέσω των Συμβουλευτικών Υπηρεσιών Εταιρικής Στρατηγικής και Συναλλαγών, οι ομάδες της EY θέτουν καλύτερες ερωτήσεις, για να καταλήξουν σε νέες απαντήσεις στα περίπλοκα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος μας σήμερα.

Ο όρος EY αναφέρεται στον παγκόσμιο οργανισμό, και μπορεί να αναφέρεται σε μία, ή περισσότερες, από τις εταιρείες μέλη της Ernst & Young Global Limited, καθεμία από τις οποίες αποτελεί ξεχωριστή νομική οντότητα. Η Ernst & Young Global Limited, μια βρετανική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης δια εγγυήσεως, δεν παρέχει υπηρεσίες σε πελάτες. Πληροφορίες αναφορικά με τον τρόπο που η EY συγκεντρώνει και χρησιμοποιεί τυχόν προσωπικά δεδομένα, καθώς και περιγραφή των δικαιωμάτων των υποκειμένων σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων, είναι διαθέσιμα στον σύνδεσμο ey.com/privacy. Για περισσότερες πληροφορίες για τον οργανισμό μας, παρακαλούμε επισκεφθείτε το ey.com.

© 2023 EY

All Rights Reserved.

ey.com

Επωνυμία: ΕΡΝΣΤ ΚΑΙ ΓΙΑΝΓΚ Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία Παροχής Συμβουλευτικών Υπηρεσιών
Διακριτικός Τίτλος: ERNST & YOUNG BUSINESS ADVISORY SOLUTIONS
Νομική Μορφή: Ανώνυμη Εταιρία
Έδρα: Χειμάρρας 8B, Μαρούσι, 15125
Αριθμός ΓΕΜΗ: 001576101000

Επωνυμία: ΕΡΝΣΤ & ΓΙΑΝΓΚ (ΕΛΛΑΣ) Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές Α.Ε.
Διακριτικός Τίτλος: ERNST & YOUNG
Νομική Μορφή: Ανώνυμη Εταιρία
Έδρα: Χειμάρρας 8B, Μαρούσι, 15125
Αριθμός ΓΕΜΗ: 000710901000

Το εν λόγω υλικό έχει δημιουργηθεί για σκοπούς γενικής πληροφόρησης και δεν προορίζεται για χρήση ως λογιστική, φορολογική, νομική ή άλλη επαγγελματική συμβουλή. Παρακαλούμε επικοινωνήστε με τους συμβούλους σας, για εξειδικευμένη καθοδήγηση.